

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Rigorózní práce

Mgr. Tomáš Krákora

Testamenty a pozůstalostní inventáře pražských Židů do poloviny 19. století

Testaments and Survivorship Inventories of Prague Jews
until the Half of 19th Century

Praha 2017

Školitel: doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

Poděkování

Rád bych poděkoval doc. PhDr. Ivaně Ebelové, CSc., která mne již během bakalářského studia upozornila na jedinečný soubor písemných pramenů, jenž je uložen ve sbírkách Archivu hlavního města Prahy – židovské knihy testamentů, a významně tak ovlivnila nejen směr mého dalšího odborného zaměření, ale i osobního zájmu.

Slovy těžko vyjádřitelné poděkování patří mé milované partnerce Evě, která je nejen vždy mou silnou životní oporou, ale také obohacuje směřování výzkumu řadou odborných postřehů, je první čtenářkou všech textů a pozornou korektorkou.

Mgr. Tomáš Krákora

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 8. 2017

Podpis: .....

Abstrakt

Rigorózní práce *Testamenty a pozůstalostní inventáře pražských Židů do poloviny 19. století* se zabývá problematikou testamentární praxe pražského židovského obyvatelstva. Přináší tak souhrn dosavadních poznatků vytěžených studiem židovských knih testamentů, které vznikly v průběhu let 1681–1850 v kanceláři královského Starého města pražského a které jsou v současnosti uloženy ve sbírce rukopisů Archivu hlavního města Prahy. Předkládaná práce představuje syntézu dílčích výsledků práce bakalářské a práce diplomové, zároveň však prezentuje další z dosud nezpracovaných písemností – hebrejsky psanou knihu testamentů z let 1773–1784 a knihu inventářů z let 1773–1783. Na teoretické úvodní kapitoly nastiňující historický kontext (základní mezníky dějin židů v českých zemích, poslední vůle v židovské tradici, židovská testamentární praxe, vývoj samosprávy pražských měst či otázky městského a dědického práva) navazuje blok praktického seznámení s pramennou matérií. Celkem sedm rukopisů je představeno po stránce formální i obsahové, sledováno je rovněž jazykové hledisko, typologie jednotlivých zápisů, stejně jako další aspekty. Součástí stati jsou ucelené přehledy jednotlivých zápisů.

Klíčová slova: židé, Praha, raný novověk, novověk, rukopis, testament, závěť, inventář, typologie zápisů, testátor, soupis

Abstract

The rigorous thesis *Testaments and Survivorship Inventories of Prague Jews until the Half of 19th Century* deals with the testamentary practice of Prague inhabitants of Jewish descent. It recapitulates outcomes of the research of Jewish books of testaments which arose from the office of the King's Prague Old Town during the period 1681–1850 and nowadays are deposited in the collection of manuscripts of Prague City Archives. The thesis incorporates partial studies presented during the previous university education – both undergraduate and graduate. Two of manuscripts that were not presented yet (the book of testaments from years 1773–1784 written in Hebrew and the book of inventories from years 1773–1783) are newly included into the research project. Theoretic section introducing mainly the historical context (for instance history of Jews in the Czech Lands; last wills in the Jewish tradition; Jewish testamentary practice in the Czech Lands; boroughs of Prague; legal regulations etc.) is followed by the practical section (presentation of concrete historical documents). All seven manuscripts are analysed both from formal and contentual points of view. Synoptic tables are attached at the very end of the paper.

Keywords: Jews, Prague, early modern period, late modern period, manuscripts, testaments, last wills, inventories, typology of records, testators, catalog

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
1 Úvod	10
1.1 K pramenům a literatuře.....	10
1.2 Dosavadní výzkum v oblasti testamentární praxe.....	12
1.3 Struktura práce	16
2 Židé v českých zemích od třicetileté války do poloviny 19. století	17
2.1 Vývoj počtu židovského obyvatelstva pražského ghetta	22
3 Testament v židovské tradici	25
3.1 Biblická tradice	25
3.2 Rabínský pohled.....	27
3.2.1 Mattenat bari	28
3.2.2 Mattenat šechiv mera	29
3.2.3 Mecave mechatat mita	30
3.3 Dědické právo	31
4 Židovská testamentární praxe v Českých zemích	32
4.1 Právní zakotvení.....	32
4.2 Židovský soud	36
4.3 Právo městské a právo dědické	37
4.3.1 Koldínova kodifikace dědického práva	38
4.4 Všeobecný občanský zákoník	41
5 Dědické právo a testamentární praxe v odraze pramenů	42
5.1 Dědictví/dědici	42
5.2 Odkazy/smlouvy	49
5.3 Testamenty	51
5.3.1 Testament Marka Mordechaje Meisla.....	52
6 Nástin vývoje samosprávy pražských měst sledovaného období	54
6.1 Pražské městské knihy a jejich rozdělení.....	56
7 Židovské knihy testamentů 1681–1850, sign. 4816–4820	59
7.1 Základní charakteristika rukopisů formální a jazyková	59
7.1.1 Písmo	60
7.1.2 Jazyk	60
7.1.3 Rejstříky.....	62
7.2 Typologie zápisů	63
7.2.1 Testament	63
7.2.2 Pozůstalostní inventář	64

7.2.3	Kodicil	65
7.2.4	Ostatní typy zápisů.....	65
7.2.5	Shrnutí.....	67
7.3	Testátor	68
7.4	Knihy testamentů 1681–1756 a 1740–1773.....	71
7.5	Knihy testamentů 1773–1791.....	74
7.6	Knihy testamentů 1791–1849.....	75
7.7	Knihy testamentů 1827–1850.....	76
8	Židovská kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912.....	78
8.1	Jazyk a písmo	78
8.2	Rejstřík	78
8.3	Typologie zápisů	79
8.4	Souvislost s ostatními rukopisy.....	80
9	Knihy inventářů 1773–1784, sign. 1221.....	82
9.1	Jazyk a písmo	82
9.2	Rejstřík	82
9.3	Typologie zápisů	82
9.4	Souvislost s ostatními rukopisy.....	84
10	Rozbor vybraných zápisů z knih testamentů 1681–1773.....	86
10.1	Joseph Veitl Fanta.....	86
10.2	David Oppenheim (1664–1736).....	88
10.3	Hertzl Kuhe (před r. 1729–1771)	90
11	Rozbor vybraných zápisů z knih testamentů 1773–1850.....	94
11.1	Poslední vůle Abrahama Offnera.....	94
11.1.1	Testament	94
11.1.2	Inventář	99
11.2	Poslední vůle Philippa Eidlitze.....	100
11.2.1	Testament	100
11.2.2	Darovací list.....	102
11.2.3	Kodicil	104
11.3	Poslední vůle Löwiho Gisternitze	105
11.3.1	Testament	106
11.3.2	Dědická smlouva.....	109
12	Závěr.....	111
13	Seznam použitých pramenů a literatury	112
13.1	Prameny nevydané.....	112
13.2	Prameny vydané	112

13.3	Encyklopedie, bibliografie a slovníky	115
13.4	Sekundární literatura	115
14	Přílohy	120
15	Seznam příloh	158

Seznam použitých zkratek

ad. – a další

a kol. – a kolektiv

apod. – a podobně

AČ – Archiv český čili staré písemné památky české i moravské

AHMP – Archiv hlavního města Prahy

b – Babylónský talmud

BB – Bava batra (Poslední brána), traktát Babylónského talmudu

CIM – Codex iuris municipalis regni Bohemiae

ed. – editor

fol. – folio

Git – Gitin (Rozvodový list), traktát Babylónského talmudu

graf. č. – graf číslo

hebr. – hebrejsky

inv. č. – inventární číslo

kr. – krejcar

např. – například

obr. č. – obrázek číslo

s. – strana

San – Sanhedrin (Soudní dvůr), traktát Babylónského talmudu

sign. – signatura

r. – recto

tab. č. – tabulka číslo

tzv. – takzvaný

v. – verso

zl. – zlatý

Zkratky biblických knih jsou převzaty z Českého ekumenického překladu.

Zkratky a překlady názvů traktátů Babylonského talmudu jsou převzaty z *Malé encyklopedie rabínského judaismu* od Pavla Sládka.¹

---

¹ SLÁDEK, Pavel. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha: Libri, 2008, s. 253–255.

1 Úvod

Testamentární praxe pražských židů stanula v centru mého badatelského zájmu jak během bakalářského, tak magisterského studia na Katedře pomocných věd historických a archivního studia pražské univerzity a stala se tak námětem dosud obhájovaných kvalifikačních prací. Základ předkládaného textu *Testamenty a pozůstalostní inventáře pražských židů do poloviny 19. století*, který souhrnně prezentuje dosud vytěžené znalosti, tvoří především práce diplomová,² jež byla zároveň doporučena k předložení jako práce rigorózní, a to v doplnění o poznatky práce bakalářské.³ Předkládaná stat' si však za jeden z dílčích cílů vytkla rovněž představení dalších dosud edičně nezpracovaných rukopisů uložených v Archivu hlavního města Prahy pod signaturami 1221⁴ a 4912⁵.

1.1 K pramenům a literatuře

Zásadním typem pramenů, z nichž práce vychází především a kterým zejména je věnována, jsou dosud edičně nezpracované rukopisy knih testamentů pražských židů z let 1681–1850.⁶ Teoretická východiska nicméně pracují rovněž s dalšími, již edičně zpracovanými, dobovými dokumenty. Doklady starší testamentární praxe v českých zemích do vzniku knih testamentů byly identifikovány zejména v rozsáhlé práci Bohumila Bondyho a Františka Dvorského,⁷ případně v práci Bertholda Bretholtze věnované speciálně Moravě.⁸

---

² KRÁKORA, Tomáš. *Testamentární praxe pražských Židů na základě rozboru knih testamentů z let 1681–1850*. Praha, 2015. Diplomová práce. FF UK – Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

³ KRÁKORA, Tomáš. *Židovské knihy testamentů od konce 17. do poloviny 18. století*. Praha, 2010. Bakalářská práce. FF UK – Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

⁴ Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), Sběrka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

⁵ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912.

⁶ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221; Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816; Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817; Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818; Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819; Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820 a Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912.

⁷ BONDY, Bohumil. – DVORSKÝ, František (dále jen BONDY – DVORSKÝ). *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620. Svazek 1 (906–1576)*. Praha: Bohumil Bondy, 1906. 538 s. *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620. Svazek 2 (1577–1620)*. Praha: Bohumil Bondy, 1906. 540–1115 s.

⁸ BRETHOLZ, Berthold. *Quellen zur Geschichte der Juden in Mähren vom XI. bis zum XV. Jahrhundert (1067–1411)*, Praha: Gesellschaft für Geschichte der Juden in der Czechoslovakischen Republik, 1935.

Řadu pramenů k dějinám židovského obyvatelstva umožňují dále studovat např. vybrané svazky *Archivu českého*, jehož editaci započal již František Palacký. Dalšímu studiu právního postavení židů u nás posloužily zejména edice *Codex iuris Bohemici* a *Codex iuris municipalis regni Bohemiae*⁹, ale také Jirečkem vydané městské zákoníky Pavla Kristiána z Koldína,¹⁰ dále edičně zpracovaná *Právní kniha města Brna*¹¹ nebo bilingvní edice *Obnoveného zřízení zemského* rovněž od již zmíněného Hermenegilda Jirečka.¹² V souvislosti s městským prostředím bylo zároveň pracováno s dostupnými edicemi městských sbírek listin a listů měst Plzně,¹³ Ústí nad Labem¹⁴ a Žatce.¹⁵ V neposlední řadě byla využita poměrně nedávno publikovaná edice autorského kolektivu pod vedením Karla Malého.¹⁶ Doplnující údaje o vybraných zůstavitelích byly těženy z edičně zpracovaného *Soupisu židovských rodin v Čechách*¹⁷ a *Fasí pražských židovských rodin z let 1748–1751*.¹⁸

Základní literatura sekundární sestává z dokumentů zaměřených jednak na dějiny židovské menšiny u nás, jednak na dějiny správní, a to jak monografií, tak dílčích studií. Základní údaje k dějinám židovské minority byly čerpány z díla Tomáše Pěkného, Jiřího Kuděly či pátého svazku *Etnografického atlasu Čech, Moravy a Slezska*, případně ze staršího podání Jaroslava Prokeše ad. K poznání dějin správních pak posloužila zejména základní příručka kolektivu autorů Zdeňka Hledíkové – Jan Janák – Jan Dobeš *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, katalog k výstavě k vývoji pražské samosprávy editovaný Václavem Ledvinkou. Pojednání o pražských městských knihách vychází ze stati Jiřího Čarka.¹⁹ Ve vztahu k problematice právní byly dané informace excerpovány z prací zaměřených na vývoj práva městského i soukromého, respektive na dějiny státu jako takové.

⁹ Příslušné odkazy na shora uvedené edice jsou uvedeny na příslušných místech dále v textu.

¹⁰ JIREČEK, Josef (ed.). *Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou od m. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Spolek českých právníků Věšhrd, 1876.

¹¹ FLODR, Miroslav (ed.). *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. Díl I.–III.* Brno: Archiv města Brna, 1990–1993.

¹² JIREČEK, Hermenegild (ed.), *Obnovené Právo a Zřízení Zemské dědičného království Českého*. Praha: Nákladem F. Tempského, 1888.

¹³ STRNAD, Josef (ed.). *Listář královského města Plzně a druhy poddaných osad 1300–1526. Část I.–II.* Plzeň: Městské historické muzeum, 1891–1905.

¹⁴ HORČIČKA, Adalbert (ed.). *Urkundenbuch der Stadt Aussig bis zum Jahre 1526*. Praha: Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen, 1896.

¹⁵ SCHLESINGER, Ludwig (ed.). *Urkundenbuch der Stadt Saaz bis zum Jahre 1526*. Praha: Selbstverlag des Vereines, 1892.

¹⁶ MALÝ, Karel a kol. *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*. Praha: Karolinum, 2013.

¹⁷ EBELOVÁ, Ivana (ed.). *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1 (Praha 1792; Praha 1794)*. Praha: Národní archiv, 2006.

¹⁸ PETRUSOVÁ, Lucie B. (ed.). *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751). Edice pramene k návratu z tereziánského vypovězení*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2012.

¹⁹ Přesné bibliografické údaje lze nalézt na konci práce v příloženém Seznamu použité literatury.

1.2 Dosavadní výzkum v oblasti testamentární praxe

Testamenty a pozůstalostní inventáře, jakožto významný pramen přinášející řadu nedocenitelných informací nejen ve vztahu k náboženskému smýšlení, ale především také k majetkovým či sociálním strukturám společnosti, se již řadu let těší značnému badatelskému zájmu. Poslední pořizené se stávají námětem řady historiografických i interdisciplinárních statí, zejména pak z oblasti archivnictví a historie, ale také historické demografie, historické antropologie, prosopografie, genealogie, mikrohistorie či kulturní a právní historie, z oborů mimo historické vědy můžeme na tomto místě jmenovat např. lingvistiku, statistiku, stejně jako některé další disciplíny. Z uvedeného vyplývá, že k posledním pořizením, jakožto specifickému prameni, lze přistupovat různorodě. Avšak ať už testamenty podrobíme detailnímu rozboru po stránce formální či obsahové, vždy můžeme bezesporu vytěžit zajímavé poznatky poodhalující roušku poznání života v dobách minulých.

Odhlédneme-li od různorodé zahraniční literatury,²⁰ téma smrti a posledních věcí člověka se těší pozornosti rovněž v četné literatuře domácí provenience. Vyjma sborníku *Církev a smrt – institucionalizace smrti v raném novověku*²¹ představujícího výstupy z pracovního kolokvia konaného roku 2006 na půdě Historického ústavu AV ČR, můžeme na tomto místě uvést také např. knihu Miloše Sládka *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*.²² V souvislosti s danou problematikou se pak v posledních letech značnému zájmu ze strany odborné veřejnosti těší právě testamenty, a to zejména křesťanské, od pozdního středověku až po raný novověk. Výchozí teoretickou práci pro české prostředí představuje sborník příspěvků z konference pořádané dne 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy.²³ Mezi naše nejvýznamnější badatele na poli zpracování, vydávání a využití křesťanských testamentů v historiografii posledních let můžeme bezesporu zařadit Michaelu Hrubou,²⁴ Pavla Krále,²⁵ Tomáše Malého²⁶ a nověji také Václavu Kalousovou.²⁷ Pro

---

²⁰ Za všechny jmenujme např. ARIES, Philippe. *Dějiny smrti I–II*. Praha: Argo, 2000. WOLLGAST, Siegfried. *Zum Tod im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit*. Berlín: Institut für die Erforschung der frühen Neuzeit, 1992.

²¹ HOLÝ, Martin. – MIKULEC, Jiří (eds.). *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2007.

²² SLÁDEK, Miloš. *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*. Praha: H&H, 2000.

²³ JÍŠOVÁ, Kateřina. – DOLEŽALOVÁ, Eva (eds.). *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití. Sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky*. Praha: Scriptorium, 2006.

²⁴ Za všechny HRUBÁ, Michaela. „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2002.

sledované pražské prostředí lze upozornit na příspěvek Jiřího Peška, jehož práce ovšem nahlíží na starší období.²⁸

Středověké i raně novověké testamenty se stávají poměrně frekventovaným tématem zpracovávaným rovněž badateli z řad studentů.²⁹ Bližším zkoumáním zjistíme, že na půdě Univerzity Karlovy byla v posledních letech obhájena řada pojednání o závětech a dědickém právu jako takovém, a to zejména na fakultách filozofické a právnické, kde se do popředí dostává především historický vývoj posledních pořízení ve vztahu k dobovému legislativnímu ukotvení.³⁰ Závěrečné práce analyzující již specifické kšafy ve vztahu k určité lokalitě obhájili v rámci studia českých dějin zejména Pavla Jirková (jihlavské testamenty z let 1578–1624),³¹ Jan Vojtíšek (kolínské testamenty 1376–1401),³² Lenka Vandrovcová (soběslavské

---

²⁵ KRÁL, Pavel. *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550–1650*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2002.

²⁶ Výběrově MALÝ, Tomáš. Co nabízejí (raně novověké) testamenty? Zamyšlení nad možnostmi kvantifikace. In: *Časopis Matice moravské* 126, č. 2. Brno: Matice moravská, 2007, s. 251–266. MALÝ, Tomáš. Kterak "Starochrudimští" na smrtelném loži kšaftovali". Testamentární praxe v raněnovověké Chrudimi. Památce Čeňka Floriána. In: *Sborník prací východočeských archivů* 10. Zámrs: Státní oblastní archiv v Zámrsu, 2005, s. 13–36. MALÝ, Tomáš. „Mentalita“, zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku. (Chrudimské kšafy z 16.–18. století). In: *Chrudimský vlastivědný sborník* 7. Chrudim: regionální muzeum v Chrudimi, 2003, s. 19–70. MALÝ, Tomáš. *Smrt a spása mezi Tridentem a sekularizací. Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století*. Brno: Matice moravská, 2009.

²⁷ Výběrově KALOUSOVÁ, Václava. „A když smrt zavolá...“ Vnímání nemoci, stáří a smrti v rokycanských kšaftech z 16. až 18. stoletím. In: *Tenkrát na západě (Čech). Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013, s. 69–79. KALOUSOVÁ, Václava. Hmotná kultura rokycanských měšťanských domácností v 16.–18. století. In: *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech* 25. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2013, s. 33–48. KALOUSOVÁ, Václava. Výpovědní hodnota testamentů pro výzkum rodinných struktur na příkladu Rokycan v 16.–18. století. In: *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech* 27. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2015, s. 53–68.

²⁸ Výběrově PEŠEK, Jiří. Knihy a knihovny v kšaftech a inventářích pozůstalostí Nového Města pražského v letech 1576–1620. In: *Folia Historica Bohemica* 2. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1980, s. 247–282. PEŠEK, Jiří. Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské. In: *Pražský sborník historický* 15: Praha: Archiv hlavního města Prahy. 1982, s. 63–93.

²⁹ Nutno poznamenat, že mnozí z výše uvedených autorů se tématem kšaftů rovněž začali věnovat právě již během svých vysokoškolských studií.

³⁰ Práce na dané téma na Právnické fakultě UK v posledních několika letech obhájily, zejména pak na Katedře právních dějin, např. RUDOLFOVÁ, Johana. *Historický vývoj testamentu*. Praha, 2013. Diplomová práce. PrF UK – Katedra občanského práva. Vedoucí práce JUDr. Petr Šustek, Ph.D. HRUBOŇOVÁ, Michaela. *Testament a jeho právní úprava v historii, v současnosti a de lege ferenda*. Praha, 2012. Diplomová práce. PrF UK – Katedra právních dějin. Vedoucí práce prof. JUDr. PhDr. Karolína Adamová, CSc., DSc. KLUCOVÁ, Monika. *Principy dědického práva v českých zemích do jeho kodifikace v roce 1811*. Praha, 2013. Diplomová práce. PrF UK – Katedra právních dějin. Vedoucí práce doc. JUDr. Vladimír Kindl.

³¹ JIRKOVÁ, Pavla. *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1624. Testamenty jako prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii*. Praha, 2011. Disertační práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur.

³² VOJTÍŠEK, Jan. *Testamenty a testamentární praxe v kolínských městských knihách 1376–1401*.

testamenty 1455–1550³³ či Jan Matyska (náchodské testamenty 17. století).³⁴ Z prací obhájených mimo historické ústavy pak můžeme upozornit na historicko-lingvistickou analýzu testamentů Pražanů z let 1795–1815, jíž se věnovala germanistka Iveta Búryová³⁵ či rozbor kšaftů novoměstských občanů ve vztahu ke vzdělání v 17. století Oldřišky Richter Musilové³⁶, jež svou práci obhájila na Katedře pedagogiky. Obdobně zaměřené práce hojně vznikají také na dalších domácích univerzitách, např. na brněnské Masarykově univerzitě byla posledním pořízením věnována celá řada kvalifikačních prací. Za všechny jmenujme texty Ivany Musilové (boskovické testamenty 1484–1578),³⁷ Barbory Bittnerové (českobrodské testamenty 1444–1597),³⁸ Michaely Kosařové (chrudimské testamenty 1439–1505)³⁹ a Alžběty Steinerové (olomoucké testamenty 1511–1623).⁴⁰

Zpracování tématu smrti nahlížené z pohledu dějin židů za křesťanským prostředím nezaostává. Z obecných prací lze jmenovat především studii Davida Kraemera *The Meanings of Death in Rabbinic Judaism*,⁴¹ na řadu dalších odkazuje výběrová bibliografie Falka Wiesemanna *Sepulcra judaica*⁴² zaměřující se na práce věnované smrti, umírání, hřbitovům, pohřbívání a dalším rituálním úkonům. Specificky pražskému prostředí se ve své knize *Crossing the Jabbok. Illness and Death in Ashkenazi Judaism in sixteenth-through nineteenth-*

Praha, 2011. Diplomová práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.

³³ VANDROVCOVÁ, Lenka. *Soběslavské testamenty a písemnosti pozůstalostního řízení 1455–1550: možnosti jejich využití*. Praha, 2012. Diplomová práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce PhDr. Blanka Zilyská, Ph. D.

³⁴ MATYSKA, Jan. *Náchodské testamenty v 17. století*. Praha, 2015. Bakalářská práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

³⁵ BÚRYOVÁ, Iveta. *Deutsche Testamente aus Prag von 1795–1815. Ein Beitrag zur sprachhistorischen Erforschung des Deutschen in Böhmen*. Praha, 2011. Diplomová práce. FF UK – Ústav germánských studií. Vedoucí práce PhDr. Lenka Vodrážková, DrSc.

³⁶ RICHTER MUSILOVÁ, Oldřiška. *Vývoj vztahu ke vzdělání v 17. století ve světle měšťanských testamentů (příklad Nového města Pražského)*. Praha, 2016. Diplomová práce. FF UK – Katedra pedagogiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc.

³⁷ MUSILOVÁ, Ivana. *Edice měšťanských testamentů v nejstarší městské knize boskovické z let 1484–1565 (1578)*. Brno, 2011. Bakalářská práce. FF MU – Ústav pomocných věd historických a archivnictví. Vedoucí práce PhDr. Dalibor Havel, Ph. D.

³⁸ BITTNEROVÁ, Barbora. *Českobrodská kniha kšaftovní (1444) 1452–1590 (1597). Edice pramene*. Brno, 2014. Bakalářská práce. FF MU – Ústav pomocných věd historických a archivnictví. Vedoucí práce doc. PhDr. Helena Krmíčková, Dr.

³⁹ KOSAŘOVÁ, Michaela. *Obraz pohusitské Chrudimi ve světle pozdně středověkých testamentů*. Brno, 2014. Diplomová práce. FF MU – Historický ústav. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Borovský, Ph. D.

⁴⁰ STEINEROVÁ, Alžběta. *Zbožné odkazy v testamentech olomouckých měšťanů v 16. století*. Brno, 2014. Diplomová práce. FF MU – Historický ústav. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Malý, Ph. D.

⁴¹ KRAEMER, David. *The Meanings of Death in Rabbinic Judaism*. New York: Routledge, 2000.

⁴² WIESEMANN, Falk. *Sepulcra judaica. Bibliographie zu jüdischen Friedhöfen und zu Sterben, Begräbnis und Trauer bei den Juden von der Zeit des Hellenismus bis zur Gegenwart*. Essen: Klartext Verlag, 2005. Nutno ovšem podotknout, že k samotným testamentům nepřináší žádné odkazy na zajímavé studie.

century Prague věnuje francouzská historička Sylvie Anne Goldberg. Autorka se však zaměřuje spíše na rituální úkony a povinnosti.⁴³ Již z pohledu do základních židovských encyklopedií⁴⁴ je ovšem možné vysledovat, že zpracovanost testamentů v židovském prostředí nedosahuje úrovně stavu bádání v prostředí křesťanském. Většina hesel odkazuje pouze na rabínské náboženské texty, zastoupení specializované sekundární literatury nalezneme jen výjimečně. Přesto existuje základní příručka Josepha Rivlina *Inheritance and Wills in Jewish Law*⁴⁵ cíleně sledující dědické právo a židovské testamenty od jejich počátků, přičemž hlavní důraz klade na právní zakotvení v náboženských textech středověku. K hlubšímu rozboru právních otázek lze pak využít studii Menachema Elona *Jewish Law*.⁴⁶ Ze zahraniční produkce můžeme na tomto místě uvést také edici Israele Taglichta *Nachlässe der Wiener Juden im 17. und 18. Jahrhunderts*, u nás se židovským tradicím a zvykům věnovala dvojice autorů Bedřich Nosek a Pavla Damohorská,⁴⁷ která se, mimo jiné, zaměřila také na téma smrti a pohřebních bratrstev. Avšak ani právě uvedená publikace nepřináší žádné poznatky o sepisování testamentů jako o způsobu přípravy na přicházející smrt. Jediným zástupcem sekundární literatury, která se zabývá židovskými testamenty v českém prostředí, tak zůstává studie Alexandera Kische *Das Testament Mardochai Meysels*. Autor se nicméně soustředí spíše na život a význam tohoto předního zástupce pražské židovské komunity, samotný formální a obsahový rozbor jeho poslední vůle zůstává upozaděn.⁴⁸

Zaměříme-li svou pozornost na právní zakotvení židovské testamentární praxe v Českých zemích a rozbor z ní vzešlých posledních pořízení, danému tématu se u nás doposud věnoval pouze autor předkládaného textu.⁴⁹

---

⁴³ GOLDBERG, Sylvie Anne. *Crossing the Jabbok. Illness and Death in Ashkenazi Judaism in sixteenth-through nineteenth-century Prague*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1996.

⁴⁴ *Encyclopaedia judaica I.–XXII*. Detroit: Macmillan, 2007. *The Jewish Encyclopedia I.–XII*. New York: Funk and Wagnalls, 1901–1906. *Jüdisches Lexikon. Ein enzyklopädisches Handbuch des jüdischen Wissens in vier Bänden*. Berlín: Jüdischer Verlag, 1927–1930.

⁴⁵ RIVLIN, Joseph. *Inheritance and Wills in Jewish Law*. Jeruzalém: Bar-Ilan University Press, 1999.

⁴⁶ ELON, Menachem. *Jewish Law. History, Sources, Principles I.–IV*. Philadelphia, Jewish Publication Society, 1994.

⁴⁷ NOSEK, Bedřich. – DAMOHORSKÁ, Pavla. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum, 2010.

⁴⁸ KISCH, Alexander. *Das Testament Mardochai Meysels. Festschrift zum 300jähr. Jubiläum der Meiselsynagoge*. Frankfurt nad Mohanem: Kaufmann, 1893.

⁴⁹ Vedle výše uvedených kvalifikačních prací byly vytěženy výsledky částečně publikovány v několika sbornících. KRÁKORA, Tomáš. The Books of Testaments of Prague Jews from the End of the 17th to the Middle of the 18th Century. In: *Judaica Olomucensia 2013/1. Qolot hadashim. New Voices in Jewish Studies*. Olomouc: Kurt and Ursula Schubert Center for Jewish Studies, 2013, s. 58–80. KRÁKORA, Tomáš. Knihy testamentů a pozůstalostních inventářů pražských Židů z konce 17. a první poloviny 18. století. In: *Pražský sborník historický XLI*. Praha, Archiv hlavního města Prahy, 2014, s. 153–217. KRÁKORA, Tomáš. *Pohled nejen do domu, ale i do srdce? Rozbor testamentů pražských Židů z 18. století*. In: *Historie 2012. Sborník prací z 18. celostátní studentské vědecké*

1.3 Struktura práce

Text rigorózní práce je strukturován do několika okruhů sledujících dvě základní linie – teoretické ukotvení a praktickou práci s vlastním, dosud edičně nezpracovaným, pramenem, respektive prameny.

V rámci úvodních pojednání je téma zařazeno do konkrétního dějinného a právního kontextu. Na tomto místě je proto předložena základní sumarizace zásadních dat z dějin židů v českých zemích pro období, jenž zhruba kopíruje vznik zkoumaných rukopisů. Zároveň jsou připomenuty poznatky vztahující se k problematice testamentu v biblické i rabínské židovské tradici, stejně jako právní zakotvení (nejen) židovské testamentární praxe v českých zemích a její odraz v pramenech písemné povahy. Prostor je dále věnován rovněž městskému a dědickému právu a nastíněn je také vývoj samosprávy pražského souměstí do roku 1848 s představením pražských městských knih, stejně jako jejich základního rozdělení.

Na teoretická pojednání navazuje hlavní složka práce, která shromažďuje výsledky praktické analýzy konkrétního pramene. Předmětem badatelského zájmu se, vedle již dříve zkoumaných rukopisů z let 1681–1850, staly také rukopisy, jimž pozornost dosud věnována nebyla – hebrejsky psaná kniha testamentů vedená v letech 1773–1784 a kniha inventářů z let 1773–1783. Naprosto zásadní je pak zejména rozsáhlá příloha představující úplný přehled všech zápisů zanesených do studovaných rukopisů.

2 Židé v českých zemích od třicetileté války do poloviny 19. století⁵⁰

Období před třicetiletou válkou představovalo pro židovské komunity, a zejména tu pražskou, značný ekonomický a kulturní rozmach. Ten byl zapříčiněn postojem habsburských panovníků vůči židům, neboť jejich fiskální možnosti využívali ve svůj prospěch a pro své potřeby (např. zabezpečení nákladného provozu dvora, či finanční zajištění válek s Turky apod.). Přestože válečná mašinérie působila velké ztráty pro všechny obyvatele země, nabízela židům způsob, jak za různé půjčky, mimořádné daně či úplatky získat žádaná ochranná privilegia. První pobělohorské privilegium pro židy, jímž se této minoritě dostalo nejen potvrzení všech předchozích výsad, ale i rozšíření oblasti povolených židovských živností či větší volnosti obchodu, bylo vydáno v lednu roku 1623. Nadto pak bylo tímž dokumentem deklarováno, že židé nemají být „*nikdy ze země a koruny vytištěni*“⁵¹. Druhé z privilegií ze srpna roku 1627 znovu konfirmovalo nedávno udělené milosti, pokračovalo v uvolňování obchodu a řemesel a potvrzovalo rozšíření židovského města o některé domy zkonfiskované evangelickým exulantům, které si díky vlivu Jakuba Baševiho z Treyenberka (1578–1635)⁵² mohli židé zakoupit.

V létě a na podzim roku 1648 se židé aktivně účastnili obrany Prahy proti švédskému vojsku. Nejenže, jak bylo obvyklé, poskytovali finanční příspěvky, působili navíc jako válečné spojky, obstarávali strážní a protipožární službu, pracovali na opevněních a při švédském pokusu o dobytí pravého břehu Vltavy bojovali po boku ostatních Pražanů, měli své raněné i mrtvé – během bojů zemřelo 22 obránců židovského vyznání. Válečné období s sebou rovněž přinášelo řadu útrap. Obyvatelé země zažívali hlad a roku 1639 je navíc postihl mor, byly vypisovány pravidelné i mimořádné kontribuce, opakovaně probíhaly nájezdy žoldnéřů, vraždy, drancování i pogromy (např. roku 1643 došlo v Kroměříži k vyvraždění

---

⁵⁰ Poznatky o dějinách židů, není-li na příslušných místech uvedeno jinak, byly čerpány z PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 2001.

⁵¹ PROKEŠ, Jaroslav. Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské. Redukční a extirpační pokusy z let 1679–1729. In: *Ročenka společnosti pro dějiny židů v Československé republice 1*, 1929, s. 51–52.

⁵² Jakub Bassevi z Treyenberka, známý také jako Jakub Šmiles, pocházel z původně italského rodu usazeného v Praze. Zabýval se financemi a obchodem, byl bankéřem tří českých králů a jako dvorní žid spolupracující s císařskou komorou nabyl v rámci pražské židovské obce významného postavení. Roku 1622 se stal, jako první osoba židovského původu, erbovníkem. Srovnej ŽUPANIČ, Jan. *Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 131–133.

většiny obyvatel místního ghetta, ušetřena nezůstala ani synagoga). K neblahým důsledkům probíhající Třicetileté války se přiřadila také zhoršující se hospodářská situace židů – někteří jednotlivci sice mohli zbohatnout na válečných dodávkách, ghetta jako celek ovšem zchudla. S ohledem na výše zmíněné skutečnosti se židům tedy, stejně jako majoritní křesťanské společnosti, nevyhnul úbytek obyvatelstva. K opětovnému zaplnění ghetta pak nedocházelo přirozeným přírůstkem, nýbrž příchodem exulantů z okolních zemí (např. z dnešního Polska, Litvy či Běloruska), případně z Vídně, odkud byli roku 1669 židé vyháněni Leopoldem I. (vládl 1657–1705). Migrační vlny druhé poloviny 17. století, které přinesly množství východoevropské židovské populace, a to nejen do střední Evropy, ale i dále na západ, podle Jiřího Kuděly „zásadně změnily poměry židovského osídlení v celé diaspoře.“⁵³

Pro vývoj komunity v Čechách i na Moravě byly životně důležité výsady, stejně jako další ustanovení a nařízení, vydaná panovníkem, který hrál ve vztahu k postavení židovského obyvatelstva v zemi rozhodující roli a jehož postoj vůči tomuto společenství byl více či méně pragmatickým. Pátý svazek Etnografického atlasu Čech, Moravy a Slezska v této souvislosti rozlišuje několik kategorií vydávaných nařízení:

- 1) úprava počtu židovských obyvatel a možnosti jejich usazování;
- 2) regulace počtu uzavíraných sňatků a povolených židovských rodin;
- 3) zákaz volného pobytu;
- 4) způsob získávání obživy a
- 5) daňové záležitosti.⁵⁴

Nutno zdůraznit, jak připomínají autoři, že „zájem o zásadní omezení počtu Židů v zemi se současně dostával do rozporu s ekonomickými potřebami státu, narážel na obavy z výrazného ochabnutí příjmů plynoucích do státní pokladny z židovských daní a nejrůznějších dalších jimi odváděných poplatků. Sladění veškerých požadavků a mnohdy zcela protichůdných zájmů nebylo nikterak jednoduché a kladlo nemalé nároky na činnost státní administrativy, od nejvyšších zemských úřadů přes jednotlivé úřady krajské až po instituce vrchnostenské a městské správy.“⁵⁵

V dubnu roku 1648 potvrdil císař Ferdinand III. (vládl 1637–1657) starší privilegia

---

⁵³ KUDĚLA, Jiří. Poznámky k dějinám židů v habsburské monarchii v 16.–19. století. In: *Folia Historica Bohemica* 16. Praha: Historický ústav AV ČR, 1993, s. 10.

⁵⁴ WOITSCH, Jiří – BAHENSKÝ, František (eds.). *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V. Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792–1794*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2007, s.10.

⁵⁵ Tamtéž, s. 11.

udělená židům jeho předchůdci a opět k nim přidal další výsady týkající se oblasti řemesel, obchodu a osídlení, přičemž židé nadále směli zůstat na všech místech, kde odedávna žili. Poměrně záhy se však nastalá situace opět začala měnit. V prosinci roku 1650 vydal český zemský sněm, pravděpodobně v reakci na výše zmíněný příliv vystěhovalců,⁵⁶ usnesení, kterým možnosti obživy židům značně omezil a k tomu nařídil, že mohou žít pouze v těch lokalitách, kde byli usazeni před 1. lednem 1618. Židé se přirozeně bránili a odvolávali na starší privilegia. Rozhodování o jejich stížnostech císař přenechal české kanceláři. S ohledem na zdlouhavost úředního projednávání a postoj moravského zemského sněmu,⁵⁷ se židům nakonec podařilo získat čas navíc. Nakonec roku 1671 Leopold I. platnost sněmovního usnesení sice znovu potvrdil, hraniční datum nicméně posunul z 1. ledna 1618 až k roku 1657.⁵⁸

Ve druhé polovině 17. století docházelo ve vztahu k židům ke změně postojů, a to nejen ze strany panovnického rodu. Tolerance předchozího období se zrodila spíše z nezbytnosti a potřeby využívat za dlouhé války židovských financí. Protože po uzavření tzv. vestfálského míru v říjnu 1648 nedocházelo k narovnání předválečného stavu a úpadek podlomeného hospodářství se oproti očekávání nejenže nezastavil, ale navíc ještě zesílil, začalo mezi řemeslníky a obchodníky nežidovského vyznání, stejně jako mezi mnohými státními úředníky, převládat přesvědčení, že hlavní překážkou a příčinou nastalé situace jsou právě židé, kteří brání obnovení prosperity křesťanského podnikání a obchodu. Na straně druhé si státní úřady jako dvorská a česká královská kancelář plně uvědomovaly hospodářský potenciál židů, v němž spatřovaly nenahraditelný zdroj příjmů, který byl neustále k dispozici.

Mimo výše zmíněných zhoršujících se podmínek politických postihly pražské židovské ghetto v 80. letech 17. století další dvě pohromy. Na počátku roku 1680 zachvátil České země velký mor, přičemž za původce a šířitele nákazy byli, dle dobového úzu, označováni právě židé. Počet obětí byl ohromný, v Praze zemřel takřka každý třetí obyvatel (celkem 11 608 obyvatel nežidovského a 3 529 židovského původu). Katastrofa téměř vyliidnila ghetto, a navíc s sebou samozřejmě přinesla těžké ztráty hospodářské. Další pohromou byl velký požár, který vypukl 21. června 1689 – oheň se nejdříve objevil v křesťanském domě v Kaprově ulici, následně pak na několika místech v ghettu. Požár, dle tradice založený Francouzi, zničil nejen velkou část Starého Města pražského, ale zasáhl rovněž Nové Město. Během několika málo hodin shořelo celkem 11 pražských synagog a,

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 11.

⁵⁷ Tamtéž, s. 11–12.

⁵⁸ Císařské usnesení nicméně nezabránilo vypovídání obyvatel židovského vyznání z těch lokalit, kde městská reprezentace nadále postupovala v souladu s původním nařízením. Tamtéž, s. 12.

s výjimkou dvou nebo tří domů, také všechny budovy (jejich celkový počet se vyšplhal na plných 318). Ohni navíc padlo za obět' přinejmenším 150 osob.⁵⁹ Krátce po proběhlém požáru začalo Staré Město pražské vyvíjet úsilí o přemístění židovského ghetta. Úřady dále požadovaly, aby případné nové ghetto bylo postaveno na kamenných základech, mělo nový půdorys se širšími ulicemi a bylo striktně odděleno od křesťanských domů. Z nedostatku času a prostředků však vzniklo ghetto zcela podobné tomu předešlému.

Celé protižidovské tažení vídeňského dvora, známé jako tzv. *úřední antisemitismus*, dosáhlo svého vrcholu ve 20. letech 18. století za vlády Karla VI. (vládl 1711–1740). Cíleno bylo především proti vnitřnímu i zahraničnímu obchodu, ale i proti samotné přítomnosti židů v království, zejména pak v Praze. Úřední antisemitismus byl tedy charakteristický „*systematickými, vůči židům nepřátelsky zaměřenými kroky, jež měly za cíl omezit, nebo úplně vyloučit židovskou přítomnost v zemi.*“⁶⁰ K nejvýznamnějším vládním nařízením doby patřil *translokační reskript*⁶¹ z prosince 1726 a tzv. *familiantský zákon*⁶² z téhož roku. Druhé ze vzpomenutých legislativních opatření umožňovalo udržovat přesný počet povolených židovských rodin, který byl stanoven na 8 541 rodin pro Čechy a 5 106 rodin pro Moravu.

Fatální důsledky pro rozvoj židovských obcí v rámci celého království představovala první léta vlády Marie Terezie (vládla 1740–1780). Ediktem vydaným dne 18. prosince 1744

---

⁵⁹ PAŽOUTOVÁ, Jana. „*Francouzský požár*“ *Prahy (1689)*. Praha – Dolní Břežany: Archiv hlavního města Prahy a Scriptorium, 2011, s. 130–145. Srovnej J. Prokeš, *Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské*, s. 41–224. KOKOŠKOVÁ, Zdeňka. Spolubydlení židů s křesťany v Praze po velkém požáru v roce 1689. In: GOTTFRIED, Libor (ed.). *Sborník prací k sedmdesátým narozeninám dr. Karla Beránka*. Praha: Státní ústřední archiv, 1996, s. 142–155.

⁶⁰ Dnes běžně užívaný termín „židovský antisemitismus“ představil pedagog a archivář Jaroslav Prokeš ve své stati *Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské* uveřejněné roku 1929. Uvedené pojednání nahlíží na zkoumanou problematiku z mnoho různých zorných úhlů a zásadně přispívá nejen k poznání protižidovských nálad od tzv. doby pobělohorské, ale rovněž snáší cenné informace k dějinám pražských, respektive českých, židů, které dále zasazuje do dějinného kontextu. J. Prokeš, *Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské*, s. 41–224. Srovnej J. Kuděla, *Poznámky k dějinám židů v habsburské monarchii v 16.–19. století*, s. 13–14.

⁶¹ Nařizoval židům přestěhovat se do zvláštních ulic a čtvrtí, ležících dále od katolických hřbitovů, kostelů a míst, kudy procházely náboženské průvody.

⁶² Podle tohoto zákona byli od září 1726 Židé toho času ženatí nebo ovdovělí a obdaření potomstvem považováni za otce rodin, kteří jediní měli právo pobytu v zemi a získali inkolát (státní příslušnost, občanství ve stavovské monarchii). Po smrti otce rodiny přicházelo „číslo“ jeho inkolátu na nejstaršího syna, který se – jako jediný ze synů – směl oženit. Ostatní mužští potomci, pokud chtěli založit rodinu, museli odejít ze země a byli pokládáni za cizince. Rodiny, které měly jen dcery, byly považovány za vymřelé a dívky se často musely vdávat do ciziny. Nabýt místo „famiilianta“ a získat inkolát bylo možno jen tehdy, uvolnilo-li se úmrtím, nebo za zvláštních, výjimečných podmínek. O číslo inkolátu, které se uvolnilo bylo vždy mnoho zájemců (druhorození, synové z úředně neschválených manželství apod.) a číslo se dalo získat úplatou. Mnoho židů se ženilo tajně (podle úřadů pak ovšem žili v konkubinátu, jejich děti platily za nemanželské a tvořili v židovské obci jakousi nižší kastu), jiní odcházeli do Polska a do Uher, kde zákon neplatil.

pro Čechy, a následně 2. ledna 1745 pro Moravu a České Slezsko, vypověděla nová císařovna židovské obyvatelstvo ze země. Nejprve mělo být vyklizeno pražské židovské ghetto, venkovským židům byla k odchodu ponechána lhůta šesti týdnů a do konce června měli zemi opustit židé moravští. Z Prahy tak bylo nuceno odejít celkem 4 975 osob, většina přesídlila na venkov.⁶³ Jako hlavní důvod vypovězení císařovna uvedla domnělou spolupráci českých židů s Prusy. Vzhledem k hospodářskému propojení židovských a křesťanských obchodníků však tato situace byla dlouhodobě neudržitelnou. Lhůta pro definitivní vypovězení ze země byla proto nejprve 15. května roku 1745 prodloužena, aby následně v září roku 1748 panovnice ustoupila a povolila pražským židům návrat. Osobám židovského vyznání byl povolen pobyt na deset let, přičemž však musely platit tzv. *toleranční daň*, která činila až 204 000, respektive 205 000 zlatých ročně. Nejcitelněji zasáhlo vyhnání židů samotné pražské ghetto, které díky nastalému drancování a pustošení definitivně zchudlo. Tempo obnovy židovského města brzdila zejména vysoká toleranční daň a roku 1754 vypuknuvší další požár.⁶⁴ Celá přestavba, dokončená teprve na přelomu 80. a 90. let, finančně přesahovala možnosti tehdejší pražské židovské obce, která se proto musela zadlužit u vídeňské banky, díky čemuž již nikdy nedosáhla původní hospodářské síly.

Konec 18. století a reformní aktivity císaře Josefa II. (vládl 1780–1790), především pak *Toleranční patent* vydaný v říjnu roku 1781 pro Čechy a 1782 pro Moravu a *Patent o zrušení nevolnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* vydaný v listopadu 1781, přinesly výrazné změny do života velké části společnosti a jako takové se významně dotkly i židovské menšiny. Přestože se tyto zákony židů bezprostředně netýkaly, jejich postavení se záhy rovněž začalo proměňovat. Panovník se prostřednictvím celé série dalších předpisů snažil „*židovskou populaci v maximální možné míře integrovat a využít ve prospěch celé společnosti*.“⁶⁵ Ještě v roce 1781 tak byla zrušena povinnost pro židy nosit zvláštní označení, otevřela se jim možnost hlásit se na veřejné školy včetně univerzit a postupně se také začaly uvolňovat restriktce v oblasti povolených druhů obživy. S ohledem na další vývoj židovských komunit měly bezesporu největší vliv reformy v oblasti školství, jazykové a právní. Pravomoci židovských soudů byly omezeny pouze na otázky manželských sporů a náboženství, v ostatních oblastech židé náleželi pod stejnou jurisdikci jako křesťané. Základní josefínské zákony a reformy (např. zákon sjednocující židovská vlastní jména, o povinné službě v rakouské armádě a další) shrnul tzv. *Systemální židovský patent (Judensystemalpatent)* z roku

---

⁶³ J. Woitsch – F. Bahenský, *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V*, s.12–13.

⁶⁴ Vznikl o šabatu ze 16. na 17. května 1754, přičemž shořelo přibližně 190 budov, obec přišla o nenahraditelné staré rukopisy a knihy a téměř 90 % rodin se ocitlo bez přístřeší.

⁶⁵ J. Woitsch – F. Bahenský, *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V*, s. 14.

1797. Reformní úsilí sledovalo především vybudování moderního centralizovaného státu s fungující ekonomikou. Z této ideje vycházel i přístup k židovskému obyvatelstvu, které mělo získat loajální vztah ke státu. Nikterak nebylo záměrem podporovat židovské komunity v jejich rozšiřování a udělovat jim další svobody, nýbrž učinit je co možná nejvíce užitečnými. Důvody a okolnosti vydávání všech těchto „židovských“ zákonů nejlépe vystihují vlastní slova císaře Josefa II., která pronesl v memorandu z října 1781: „*Mým úmyslem naprosto není podpořit expanzi židovského národa v dědičných zemích, ani znovu usazení Židů v krajích, kde nejsou trpěni, nýbrž jenom – v těch místech, kde už žijí, a do té míry, do jaké jsou trpěni – je učinit užitečnými státu.*“⁶⁶ Tudíž ta z nejtěžších omezení zůstala i nadále v platnosti. Počet povolených rodin dle *familianstského* zákona se pro Čechy zvýšil o pouhých 59 na celkových 8 600 rodin, toleranční daň pro Čechy činila od roku 1797 216 000 zlatých ročně.⁶⁷

Nástupci císaře Josefa II. v první polovině 19. století reformy týkající se postavení židů nijak výrazně nepodporovali. Výrazný průlom do židovských tradic představovalo zakládání židovských německých normálních škol (podléhajících státnímu dohledu), které napomohly k urychlení tzv. *emancipace židů* a jejich germanizaci. Změnu přinesl až revoluční rok 1848 a léta následující, během kterých židé získali svobodu pohybu a usidlování, případně možnost svobodně uzavírat sňatky, otevřel se jim přístup do veřejných úřadů a zejména byly zrušeny *familiantský zákon*, *numerus clausus* pro venkovské židy a toleranční daň. Plnoprávními státními občany se však židé stali až díky souboru ústavních zákonů z roku 1867, především tedy ústavě prosincové. Ta obsahovala řadu základních práv v oblasti osobní, náboženské či shromažďovací svobody, svobody pohybu, projevu a povolání. Zákony 40. a 60. let 19. století legislativně dovršily židovskou emancipaci. Židé se začali stěhovat z uzavřených ghett do okolních vesnic a městeček, i tam kam dříve nesměli, ne všude však byli vítáni.

2.1 Vývoj počtu židovského obyvatelstva pražského ghetta

Pro období raného novověku lze, alespoň částečně, počty židů usazených v pražském ghettu rekonstruovat na základě dochovaných soupisů židovské populace. Centrálně

---

⁶⁶ Pribram A.F. (ed.), *Urkunden und Akten zur Geschichte der Juden in Wien*, Leipzig, 1918; cit. podle T. Pěkný, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 112.

⁶⁷ Srovnej J. Woitsch – F. Bahenský, *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V*, s.16–28. KUDĚLA, Jiří. Germanizace židovských jmen na konci 18. století v Čechách (na příkladu několika západočeských židovských obcí). In: *Documenta Pragensia XXIII. Seminář a jeho hosté II. Sborník příspěvků k nedožitým 70. narozeninám doc. PhDr. Rostislava Nového*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2004, s. 225–231.

organizované registry, jak připomněl Jiří Kuděla ve své stati k situaci v pražském ghettu roku 1792, vycházely ze „starší tradice evidence židů na některých panstvích městských i patrimoniálních.“⁶⁸ Vedení takovýchto přehledů úzce souviselo s výše popsánymi skutečnostmi. Vedle živelných pohrom ve formě epidemií, případně požárů, se v populačním vývoji pražského židovského ghetta sledovaného období odrazila nejrůznější omezení ze strany moci úřední, zejména pak roku 1726 vydaný familiantský zákon a s ním spojené restrikce.

Zásadní roli v pořizování vlastních soupisů hrála židovská komise pro věci veřejné (*Commissio in rebus Judeorum*) zřízená reskriptem císaře Karla IV. z 8. ledna 1714, respektive české gubernium jako její právní nástupce. Základním úkolem tohoto výboru fungujícího při českém místodržitelství byla příprava podkladů nezbytných k realizaci snížení počtu židů v Čechách, vykonávala však také daňový dohled, evidovala a kontrolovala židovské podnikání a v neposlední řadě udělovala svatební konsensy.

Přímo k pražským židům lze příslušné poznatky excerpovat ze soupisů z let 1729, 1792 a 1811. Nadto je možné danou problematiku doplnit údaji evidencí jiné povahy. Největší rozmach pražské židovské ghetto zaznamenalo před polovinou 40. let 18. století, kdy jej dle odhadů obývalo přibližně 16 000 osob, tento trend nicméně zbrzdil edikt z 18. prosince 1744, kterým císařovna Marie Terezie vypověděla pražské, respektive české a moravské, židy ze země. Počet osob židovského vyznání žijících v Praze v důsledku nařízení klesl o více než polovinu a až do počátku 19. století se tomuto předpokládanému maximu již nepřiblížil. Naopak počet domů v ghettu zůstal po celou druhou polovinu 18. století stabilní.⁶⁹

Tab. č. I. Vývoj pražské židovské populace:⁷⁰

---

⁶⁸ KUDĚLA, Jiří. Pražské ghetto v roce 1792. In: *Pražský sborník historický* 22. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1989, s. 104–107.

⁶⁹ Tamtéž, s. 111–141. Srovnej SANDER, Rudolf. Počty židů v Čechách v 18. a na počátku 19. století. In: *Sborník archivních prací. Roč. 52, č. 2.* Praha: Archivní správa MV, 2002, s. 521–590. PELIKÁNOVÁ-NOVÁ, Zdena. Lidnatost Prahy v 18. a první čtvrti 19. století. In: *Pražský sborník historický* 4. Praha: Odeon, 1968, s. 5–43.

⁷⁰ Sestaveno podle Z. Pelikánové-Nové a J. Kuděli.

Rok	Počet rodin	Celkový počet	Počet domů
1680			318
1702		11 517	214
1703			214
1704		10 480	
1705		11 520	
1709			261
1713		11 535	kolem 300
1714		5 761	310
1726			333
1729	2 335	10 507	obydl. 333
1744		cca 14 000	kolem 330
1745		cca 16 000	330
1748	1 620	74 816	261
1749	1 418	6 061	
1753	cca 1 100/1 144	cca 5 500/5 720	
1754	cca 1 150	cca 5 750	190
1762	1 282	6 755	
1763	1 267	6 774	237
1764	1 236	6 629	237
1765	1 388	6 572	237
1768	1 477	6 474	
1771	cca 1 650	8 266	273
1784	1 590	7 901	273
1786	cca 1 300	6 474	273
1787	cca 1 600	8 176	273
1789	cca 1 650	8 217	273
1790	cca 1 630	8 138	273
1791	cca 1 625	8 127	273
1792	1 627/1 794	8 135/8 970	274
1793	cca 1 620	8 097	274
1794	1 470	cca 7 350/7 675	274
1797	cca 1 700/1 932	cca 8 500/9 660	278
1802	1 789/1 969	7 368/8 289	278
1811–12		7 675	
1820		7 824	
1822		7 653	
1826		8 004	
1827		7 914	

3 Testament v židovské tradici

3.1 Biblická tradice

Poslední pořízení/vůle v biblických knihách představuje zejména nástroj, kterým otec mohl svým synům a dalším potomkům předat nařízení a ustanovení správného způsobu života. Vhodnou příležitostí, jak přednést a předat svá poslední přání a zároveň naopak obdržet příslib jejich dodržování, se stal rituál požehnání. Dokladem toho je i dobře známý příběh Izákových synů, Jáкова a Ezaua, z První knihy Mojžíšovy, ve kterém Jákob od svého otce lživě získává požehnání prvorozeného syna: „*Hle vůně mého syna jako vůně pole, jemuž žehná Hospodin. Dej ti Bůh z rosy nebes a ze žírnosti země, i hojnost obilí a moštu. Ať ti slouží lidská pokolení, ať se ti klanějí národy. Budeš panovat nad svými bratry a synové tvé matky se ti budou klanět. Kdo prokleje tebe, bude proklet, kdo žehnat bude tobě, sám bude požehnán.*“⁷¹

Jako součást posledních pořízení či odkazů se také předávalo povědomí o příkazu dodržování Božího zákona a smlouvy uzavřené mezi Bohem a Abrahamem, ve které se mimo jiné nařizovalo: „*Dbejte na Hospodinovu cestu a jednejte podle spravedlnosti a práva, ať Hospodin Abrahamovi splní, co mu přislíbil.*“⁷² Podobně tak učinil i Mojžíš, když před svou smrtí předal vedení izraelských kmenů Jozuemu a na závěr svého požehnání promluvil ke všemu lidu takto: „*Upněte své srdce ke všem slovům, která vám dnes dosvědčuji. Přikážete svým synům, aby bedlivě dodržovali všechna slova tohoto zákona.*“⁷³

Opakovaně se pak náznaky o vykonání posledního pořízení či předání posledních slov a přání objevují v dalších knihách Starého zákona, zejména pak v knihách historiografických. Konec Achítifelova života poté, co se nezdaří jeho plány a snahy o porážení krále Davida, je v Druhé knize Samuelově líčen následovně: „*Když Achítifel viděl, že jeho rada provedena nebyla, osedlal osla a vydal se na cestu do svého domu ve svém městě. Udělal pořízení o svém domě a oběsil se. Umřel a byl pohřben v hrobě svého otce.*“⁷⁴ Sám král David pak těsně před smrtí vyzývá Šalamouna k plnění Božího zákona a odkazuje mu i provedení trestu nad Joábem⁷⁵, svým vojenským velitelem, za nepomstěné vraždy: „*Když se přiblížil čas Davidovi*

---

⁷¹ Gn 27, 27–29.

⁷² Gn 18, 19.

⁷³ Dt 32, 46.

⁷⁴ 2 S 17, 23.

⁷⁵ 1 Kr 2, 5–6.

smrti, přikázal svému synu Šalamounovi: *«Odcházím cestou všeho pozemského. Ty však buď rozhodný a mužný. Dbej na to, co ti svěřil Hospodin, tvůj Bůh: Chod' po jeho cestách a dodržuj jeho nařízení a přikázání, jeho práva a svědectví, jak jsou zapsána v zákoně Mojžíšově, a tak budeš mít úspěch ve všem, co budeš konat, ať se obrátíš kamkoli.»*⁷⁶ Snad nejznámější a často citovanou pasáží, upozorňující na nutnost vytvoření posledního pořízení před vlastní smrtí, je promluva proroka Izajáše ke králi Chizkijášovi: *„V oněch dnech Chizkijáš smrtelně onemocněl. Přišel k němu prorok Izajáš, syn Amósův, a řekl mu: «Toto praví Hospodin: Udělej pořízení o svém domě, protože zemřeš, nebudeš žít.»*⁷⁷

Zajímavou ukázkou, jak důsledně byla stále ještě převážně ústně předávaná poslední pořízení dodržována ve svých jednotlivých bodech, je nám pak následující úryvek z knihy proroka Jeremiáše: *„Postavil jsem před syny Rekábejců kalichy plné vína a číše a řekl jsem jim: «Napijte se vína!» Ale oni odmítli: «Nebudeme pít víno, neboť náš otec Jónadab, syn Rekábův, nám přikázal: Nebudete nikdy pít víno ani vy ani vaši synové!»*⁷⁸ Vždy bylo zvykem, aby přední osobnosti jednotlivých společenství zanechávali pro svou rodinu, rod či kmen taková poslední pořízení, která by obsahovala základní etické normy a rady pro správné dodržování jejich způsobu života.

V rámci samotného pořízení však nebylo v židovském právu nijak ošetřeno vlastní rozdělování k dědění určeného majetku. Možnost svobodného posledního pořízení byla však silně upozaděna neměnností nástupnictví zákonných dědiců, tak jak je to stanoveno v příběhu o dědictví Selofchadových dcer: *„Selofchadovy dcery mluví o tom oprávněně. Přiděl jim dědičně trvalé vlastnictví mezi bratry jejich otce a převed' na ně dědictví po jejich otci. Mluv k Izraelcům takto: Když někdo zemře a nemá syna, převedete dědictví po něm na jeho dceru. Jestliže nemá ani dceru, dáte dědictví po něm jeho bratrům. Jestliže nemá ani bratry, dáte dědictví po něm bratrům jeho otce. Jestliže nejsou ani bratři po jeho otci, dáte dědictví po něm jeho nejbližšímu příbuznému z jeho čeledi; ten je obdrží. To se stalo pro Izraelce právním nařízením, jak přikázal Hospodin Mojžíšovi.*⁷⁹ Navíc tato neměnnost byla ještě zdůrazněna právem prvorozeného: *„Má-li někdo dvě ženy, z nichž by jednu miloval a druhou nemiloval, a porodí mu syny milovaná i nemilovaná, ale prvorozený syn bude synem nemilované, v den, kdy bude dávat, co mu patří, svým synům do dědictví, nemůže dát právo prvorozenství synu milované na úkor prvorozeného syna nemilované. Vezme ohled na prvorozeného syna nemilované a dá mu dvojnásobný díl všeho, co má, protože on je prvotina jeho síly, jemu*

---

⁷⁶ 1 Kr 2, 1–3.

⁷⁷ 2 Kr 20, 1 a také Iz 38, 1.

⁷⁸ Jr 35, 5–6.

⁷⁹ Nu 27, 7–11.

náleží právo prvorozenství.“⁸⁰ Naproti tomu lze uvést velice krátkou zmínku ze závěru knihy Job, kde se ukazuje svobodná volba udělení dědictví i dcerám: „*Po celé zemi se nenašly tak krásné ženy, jako byly dcery Jóbovy. Otec jim dal dědictví jako jejich bratrům.*“⁸¹ Možnost rozdělení dědičného majetku byla pak v zásadě omezena pouze na příslušníky daného izraelského kmene. Pokud dědictví obdržely dcery, jako to bylo v případě Selofchadových dcer, měly se provdat jen za příslušníky otcovského kmene tak, aby majetek nepřešel do cizích rukou: „*Tuto věc přikázal Hospodin o dcerách Selofchadových: Ať se vdají, za koho se jim zlíbí, jen ať se vdávají v čeledi svého otcovského pokolení. Dědictví Izraelců nesmí přecházet z pokolení na pokolení; Izraelci budou spjati každý s dědictvím svého otcovského pokolení. Každá dcera, která obdrží dědictví od některého izraelského pokolení, vdá se za někoho z čeledi svého otcovského pokolení, aby Izraelci podrželi ve vlastnictví dědictví po svých otcích, každý to své. Dědictví nebude přecházet z pokolení na pokolení. Izraelská pokolení budou všechna spjata se svým dědictvím.*“⁸²

Všechny výše uvedené ukázky, které se různým způsobem dotýkají utváření posledního pořízení či obecně dědičného práva, bychom ztěžili mohli pokládat za testamenty v moderním slova smyslu, neboť tyto náznaky se zaměřují jen na obecné nařízení a přání, které těžko můžeme srovnávat s významem majetko-právního uspořádání pozůstalostí.

3.2 Rabínský pohled

Zřejmě pod vlivem řeckého práva dostávalo poslední pořízení písemnou podobu a postupně se začleňovalo do systému židovského práva. Pro označení testamentu se v židovské tradici vžilo používání termínu *cava'a* (hebr. צוואה). V Mišně a v Talmudu je místo termínu *cava'a* použit výraz *dejatika*⁸³ z řeckého διαθήκη,⁸⁴ popř. *dejatiki*,⁸⁵ na jiném místě pak *legaton* z latinského *legatium*⁸⁶. Kromě testamentu, tedy majetkového vypořádání pozůstalosti, se již od biblických dob vyvíjí závěť etická, jakožto specifický literární žánr. Počátky bychom mohli hledat u prorocké závěti praotce Jákoba, ve které se loučí se svými syny a dává jim příkaz o svém pohřbu.⁸⁷ Za typického zástupce etické závěti z této rané fáze můžeme pak

⁸⁰ Dt 21, 15–17.

⁸¹ Jb 42, 15.

⁸² Nu 36, 6–9.

⁸³ J. Rivlin, *Inheritance and Wills in Jewish Law*, s. 138.

⁸⁴ bBava batra (dále jen BB), 152b, In: *Soncino Babylonian Talmud*, do angličtiny přeložil Isidor Epstein. Online verze dostupná na internetových stránkách halakhah.com.

⁸⁵ bBB, 8:6 a bBB 135b.

⁸⁶ bSan, 91a.

⁸⁷ Gn 49, 1–33.

považovat apokryfní dílo *Testament 12 patriarchů*, tedy testamenty 12 synů praotce Jákoba.⁸⁸ Hlavního rozkvětu dosáhl tento typ literatury v období středověku, kdy se vzdělaní učenci snažili tímto způsobem zanechat své názory a myšlenky pro další pokolení. Obsahovaly zejména morální a náboženská ponaučení, jak se zachovávat v běžných situacích každodenního života. Řada z těchto etických závětí byla vydána v překladové edici Israele Abrahamse *Hebrew Ethical Wills*.⁸⁹ Následující pasáže se však již budou zabývat pouze tím typem testamentu, který ze své převážné části řeší majetkové odkazy, i když tyto dva typy nelze v některých obsahových bodech zcela jasně rozlišit.

Rabínská tradice rozlišuje tři základní druhy posledních vůlí, na které se vztahují různé právní normy a které se liší dobou jejich vzniku a způsobem následného vykonání. Tím prvním typem je *mattenat* (nebo také *cava'a*) *bari*, což doslovně znamená dar od zdravé osoby, druhým je *mattenat* (nebo také *cava'a*) *šechiv mera*, mohli bychom přeložit jako dar od vážně nemocného, a tím posledním je pak *mecave* (nebo také *cava'a*) *mechamat mita*, tedy dar v blízkosti smrti⁹⁰.

3.2.1 *Mattenat bari*

Termín *mattenat bari* je používán v případě, když se člověk rozhodne, že část nebo celý svůj majetek hodlá odkázat osobě, která není jeho přímým zákonným dědicem, a tím se snaží zabránit momentu, aby byl v okamžiku jeho smrti jeho majetek rozdělován podle legitimního práva následnictví. Konkrétní podmínky platnosti tohoto typu posledního pořízení lze nalézt např. v traktátu Babylonského talmudu *Bava batra*, kde je rabíny do detailů komentován následující výrok mišny: „*If a person died and a will was found tied to his thigh, it is of no legal value. If thereby he made an assignment to someone, whether (this person is one) of the heirs or not, his instruction are legally valid.*“⁹¹ Přestože odkázání majetku je stvrzeno napsáním poslední vůle, užívací právo na odkázaný majetek však stále zůstává původnímu majiteli až do jeho smrti: „*Which is the gift of a person in good health that is (regarded) as the gift of a dying man in that no possession (of its fruit) is acquired until after death? — Any (deed) in which it is written, «from this day and after my death».*“⁹² Tento typ

---

⁸⁸ SOUŠEK, Zdeněk (ed.). *Knihy tajemství a moudrosti. Svazek I. Mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy*. Praha: Vyšehrad, 1995, s. 202–289.

⁸⁹ ABRAHAM, Israel. *Hebrew Ethical Wills I. –II.* Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1926.

⁹⁰ *Encyclopaedia judaica*, vol. XXI. (Wel–Zy), s. 65–67.

⁹¹ bBB, 135b.

⁹² Tamtéž.

odkazu by se v některých případech dal zaměnit s řádným darem, jehož právní platnost nabývá dnem uzavření smlouvy, ovšem v případě testamentárního odkazu je opět na dalším místě zmiňovaného traktátu znovu vyžadováno zapsání určující formulace: „*If a person (desire) to give his estate in writing to his sons, he must write, (this estate is assigned) from this day and after (my) death.*“⁹³ Navíc testátor má podle rabínského výkladu ještě i možnost si případně zachovat právo odvolat učiněný odkaz a to za předpokladu, že použije formulaci: „*from today if I should not retract until after my death*“ nebo „*from today if I do not retract during my lifetime*“.⁹⁴

3.2.2 Mattenat šechiv mera

Význam tohoto spojení, jak byl již vysvětlen výše, nám předem osvětluje okolnosti, za jakých byl tento typ posledních vůlí pořizován. Moše ben Majmún (lat. Maimonides, 1138-1204) definuje člověka, který je *šechiv mera*, následovně: „*A sick man whose entire body has been weakened and whose strength has waned because of his sickness, so that he cannot walk outside and is confined to bed.*“⁹⁵ Od doby, kdy učenci schválili tuto formu pořízení závěti, byla považována zákonem jako forma předání dědictví, která byla realizována při smrti testátora.⁹⁶ K uzákonění této možnosti nakládat s majetkem v daném zdravotním stavu přispěl zejména morální předpoklad, že každý by se měl snažit ulehčit jak fyzickým tak duševním strádáním nemocných. Z tohoto důvodu jsou proto nařízení ne příliš striktní, poslední vůle může mít podobu jak písemnou,⁹⁷ která nemusí být dosvědčena a jen doručena příjemci, tak i ústní: „*When a person says: «This is my son», «This is my brother», «This is my uncle» or identifies a person as any of his other heirs, his word is accepted and that person inherits his estate. This applies even when he makes this acknowledgment concerning people who are not recognized to be his relatives. And it applies whether he made such a statement when he was healthy or when he is on his deathbed. Even if he lost his power of speech and identified a person as his heir in writing, his word is accepted, provided we test his powers of understanding as we test a man with regard to divorce.*“⁹⁸

Poslední pořízení typu *šechiv mera* je platné pouze pokud testátor odkazuje celý svůj

---

⁹³ bBB, 136a.

⁹⁴ Tosefta Bava mecia, 19b.

⁹⁵ MAIMONIDES, *Mishneh Torah* (Sefer Jad ha-Chazaka, dále jen Jad), Zechija, 8:2. Online verze dostupná na internetových stránkách www.chabad.org.

⁹⁶ bBB, 149a.

⁹⁷ Tamtéž, 156b.

⁹⁸ Jad, Nehalot, 4:1.

majetek a nenechává jakýkoli díl neurčený. Vychází se z názoru, že pokud člověk odkazuje jen část ze svého majetku, tak jak se tomu děje u *mattenat bari*, nečiní tak po dojmem blížící se smrti.⁹⁹ Neplatnost tohoto typu pořízení nastane, pokud sám testátor učiní prohlášení o odvolání své vůle a to opět ústně či písemně¹⁰⁰ nebo vytvoří závěť novou, která se vztahuje ke stejnému majetku,¹⁰¹ a to i v případě, že se nová závěť bude týkat pouze části daného majetku.¹⁰² Zároveň neplatnost pořízení nastává také v důsledku testátorova uzdravení z těžké nemoci.

3.2.3 Mecave mechamat mita

Třetí a poslední typ závěti v rabínské tradici je svým způsobem kombinací obou předchozích variant. Koncept *šechiv mera* byl aplikován pro eventualitu, že zdravý člověk tvoří poslední vůli v důsledku náhle hrozícího nebezpečí blízké smrti, tedy *mortis causa*. Za takové okolnosti jsou považovány následující situace: vážné onemocnění, odsouzení k trestu smrti na základě zákonů dané země, putování pouští s karavanou či odplutí na námořní plavbu.¹⁰³ Zajímavé je srovnání s textem Žalmu 107, ve kterém je nabádáno ke vzdávání chvály Hospodinu, zachránci z podobných nebezpečí¹⁰⁴. Více zmínek zaměřujících se na předpisy upravující *mecave mechamat mita* je popisováno v textu Mišny v kapitolách o rozvodu, které ale lze rozšířit a aplikovat na poslední vůle: „*At first they used to say: If a man was led forth in chains and was about to be executed under the law of the land and said, write out a bill of divorce for my wife, they would write it out and deliver it. Then they changed this and said, also if a man went on a voyage or set out with a caravan.*“¹⁰⁵ Závěť, která by nebyla napsána v důsledku čtyř zmiňovaných okolností, nemůže být považována za *mecave mechamat mita*, ani kdyby v ní byla doslovná testátorova zmínka o strachu z blížící se smrti.

---

⁹⁹ bBB, 151b.

¹⁰⁰ bBB, 152b.

¹⁰¹ Tamtéž, 135b.

¹⁰² Tamtéž, 148b.

¹⁰³ bGit, 65b a 66a.

¹⁰⁴ Žalm 107: „¹Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné! ²Tak ať řeknou ti, kdo byli Hospodinem vykoupeni, ti, které vykoupil z rukou protivníka, ³které shromáždil ze všech zemí, od východu, od západu, severu i moře. ⁴Bloudili pouští, cestou pustin, město sídla Božího však nenalezli. ⁵Žíznil a hladověl, byli v duši skleslí. (...) ¹⁰Seděli v temnotách šeré smrti, v železných poutech a v ponížení, ¹¹neboť se vzepřeli tomu, co řekl Bůh, znevážili úradek Nejvyššího. (...) ¹⁷Pošetilci pro svou cestu nevěrnosti, pro své nepravosti byli pokořeni. ¹⁸Každý pokrm se jim hnusil, dospěli až k branám smrti. (...) ²³Ti, kteří se vydávají na lodích na moře, kdo konají dílo na nesmírných vodách, ²⁴spatřili Hospodinovy skutky, jeho divy na hlubině.“

¹⁰⁵ bGit, 6:5.

3.3 Dědické právo

Posloupnost dědiců se v židovské tradici utvářela již od biblických dob, jak bylo ukázáno v první kapitole. Z náboženských textů formativního období judaismu vyplývá následující ustálené schéma pořadí dědiců: synové – jejich potomci – dcery – jejich potomci – otec zemřelého/ho – bratři zemřelého/ho – jejich potomci – sestry zemřelého/ho – jejich potomci – prarodiče zemřelého/ho – strýcové – jejich potomci – tety – jejich potomci.¹⁰⁶ Toto pořadí bylo ještě navíc umocněno zásadou, že nikdo z právoplatných dědiců nesmí být přímo vyděděn a naopak nikdo nesmí být do tohoto schématu dosazen, pokud není skutečným dědicem. Testátor může skrze svou poslední vůli pouze ovlivnit výši odkázaného majetku např. tak, že určí jednoho univerzálního dědice, kterému připadne většina majetku.¹⁰⁷ Z uvedeného schématu je tedy zřejmé, že z dědické posloupnosti jsou úplně vyřazeny pozůstalé vdovy, které ale jistý majetek získávají na základě smlouvy. Jak bude ukázáno dále, vdovy se přesto v dochovaných testamentech objevují mezi dědici, několikrát i jako univerzální dědičky celého majetku zemřelého manžela, často však s podmínkou, že tento stav bude zrušen případným dalším sňatkem vdovy, aby se zabránilo přesunu rodinného majetku do cizích rukou. Zvláštností židovského rodinného práva je tzv. levirátní sňatek (hebr. *jibum*). Jestliže by zemřel muž bez potomků, je povinností jednoho z pozůstalých bratrů oženit se s vdovou, splodit s ní dítě, pojmenovat ho po zemřelém, aby jeho jméno nebylo zapomenuto.¹⁰⁸ Už v dobách rabínského judaismu byla ale dávána více přednost rituálnímu obřadu *chaliza*, který tuto povinnost zrušil. Řada dalších právních otázek dědického práva a s ním spojeného postavení dědiců v rámci testamentárního procesu je podrobně líčena v základní práci pro židovské právo od Menachema Elona *Jewish Law*.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶BODENHEIMER, Levi. *Das Testament unter der Benennung einer Erbschaft*. Krefeld: Gehrich, 1847, s. 3–5. K rabínskému pohledu také MENDELSSOHN, Moses. *Ritualgesetze der Juden, betreffend Erbschaften, Vormundschaften, Testamente und Ehesachen in so weit sie das Mein und Dein angehen*. Ofen: Burian'sche Buchhandlung, 1819 a KOPETZ, Heinrich Ritter von. *Versuch einer systematischen Darstellung der in Böhmen bezüglich der Juden bestehenden Gesetze und Verordnungen*. Praha, 1846.

¹⁰⁷To se opírá o traktáty bBB 126b a 130a.

¹⁰⁸Dt 25, 5–10.

¹⁰⁹M. Elon, *Jewish Law. History, Sources, Principles I. –IV.*

4 Židovská testamentární praxe v Českých zemích

4.1 Právní zakotvení

Jedno z nejstarších a nejvýznamnějších privilegií – *Statuta Judaeorum*, které bylo po celý středověk základem právního postavení židů v Českých zemích, vydal král Přemysl Otakar II. (1253–1278) po polovině 13. století.¹¹⁰ Při čtení textu zmíněného privilegia nicméně zjistíme, že kšaftování, dědění či obecně testamentární praxi se vším, co s ní souvisí, se nevěnuje ani jeden z jeho článků.¹¹¹ Roku 1268 Přemysl Otakar II. všechny udělené výsady ve stejném znění znovu potvrdil, navíc připojil jeden krátký odstavec týkající se postavení židů usedlých v Brně,¹¹² který ovšem o testamentární praxi opět nevypovídá.

S první dochovanou písemnou zmínkou o dědickém právu a možnosti odkazovat či neodkazovat majetek se setkáváme až v zákoníku císaře Karla IV. *Majestas Carolina*, který byl sice předložen na sněmu v dubnu 1348, ale již roku 1355 odvolán. Kapitola CXII s explicitním názvem *De hereditatibus Judaeorum* uvádí: „*Jestliže by kterému Židu za dluhy, které dědictví se dostalo, toho prodati ani utratiti žádným obyčejem jemu neslušíe bez vuole a odpuštění králova zvláštnieho; kterážto dědictvie potom bez pochybenie do komory naše z vuole královské a právem královstvie i z obyčeje potvrzeného má spadnutí.*“¹¹³ Rok po zrušení výše uvedeného zákoníku, dne 30. září 1356, vydal císař Karel IV. privilegium věnované speciálně židům. Jedná se však především o pouhé potvrzení a znovuzopakování dřívějších privilegií Přemysla Otakara II., a právní akt tak nepřináší žádnou výraznou změnu.¹¹⁴ Podobně se k tématu testamentů či odkazování majetku nevyjadřuje ani další privilegium, tentokrát krále Václava IV. z 14. června 1393, jímž byla jednak ustanovena svrchovanost soudu královských úředníků nad židy a jejich listy, a to na úkor zemských pánů, jednak se zpřesnila pravidla vymáhání dluhů či nakládání se zastaveným majetkem.¹¹⁵

Samotný kšaft v právních nařízeních je pak prvně zmiňován asi k roku 1440, kdy podle edice Bondy – Dvorský byla zapsána práva Starého Města pražského obsahující

---

¹¹⁰ V edici Bohumila Bondyho a Františka Dvorského je uváděn jako den vydání 29. březen 1254. Jana Zachová však ve své studii došla na základě rozboru textu k názoru, že datum vydání bude nutné posunout až k roku 1262. ZACHOVÁ, Jana. Un privilege de Přemysl Otakar II. In: *Judaica Bohemiae XIV*, č. 2. Praha: Židovské muzeum, 1978, s. 71–74.

¹¹¹ BONDY – DVORSKÝ, díl I., s. 15–22.

¹¹² Tamtéž, s. 25–27.

¹¹³ Tamtéž, s. 53. Odstavec ve stejném znění obsahuje také AČ 3, s. 167.

¹¹⁴ CIM I., s. 99–100.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 179–181.

odstavec nadepsaný *Kdyžby Židům aneb knězi bylo k dědictví při kšaftu rozkazováno*. V něm se pak dovídáme následující: „*I žádný konšel ani písař městský nemá při kšaftu býti, kdyžby co židům, aneb knězi, aneb kterýmžto duchovním lidem bylo rozkazováno k dědictví.*“¹¹⁶ Naopak mladší privilegium krále Ladislava Pohrobka, vydané 17. května 1454, se opět omezilo na obecné formulace a znovupotvrzení židovských privilegií Přemysla Otakara II.¹¹⁷

Zřízení či nařízení krále Vladislava Jagellonského o židech, vydané 19. května 1497 se zabývá podrobně pouze věcí úzce spojených s penězi, tedy půjčkami, dluhy, lichvou a také s kradenými věcmi, neobsahuje však žádnou zmínku o testamentech, odkazech či obecně dědickém řízení.¹¹⁸ Jaromír Čelakovský ve své studii¹¹⁹ věnované dějinám židů v jagellonské době podává velice fundovaný a mnoha prameny podepřený pohled na danou problematiku, a to i s rozбором právních dokumentů. S problematikou testamentární praxe či dědického řízení se u něj, bohužel, ale nesetkáváme. Král Vladislav Jagellonský ve své vydavatelské činnosti pokračoval a postavení židů ovlivnil ještě přinejmenším dalšími dvěma významnými privilegii: první z nich ze 7. září 1499 reaguje na žádost židů z Prahy i dalších měst a nařizuje, aby pražští židé příslušeli pod pravomoc dvorského sudího, židé z ostatních královských měst pak do kompetence úřadu podkomořího.¹²⁰ Druhým, vydaným dne 6. srpna 1501 pány a rytíři království Českého z poručení krále Vladislava Jagellonského, se potvrzuje zachování židů v zemi za roční poplatek do královské komory, v majetkových věcech se židům zakazuje půjčování peněz na věci kradené a vůbec jejich přijímání.¹²¹ V obou zmíněných aktech bychom ovšem jen těžko našli nějaké další podrobnosti k problematice testamentární praxe.

Dalším významným privilegiem, které židé získali, bylo dne 21. března 1527 udělené potvrzení všech dříve získaných výsad a práv od českých panovníků. Vydal jej král Ferdinand I.¹²² a židé opět obdrželi alespoň formální ujištění o skutečnosti, že nemají být ze země vyháněni.¹²³ Ani následující dvě velká privilegia Maximiliana II. ze 4. dubna 1567¹²⁴ a Rudolfa II. ze 14. února 1577¹²⁵ neopouštějí obecné formulace a ujištění, ve kterých žádné konkrétní zmínky však nenalezneme.

K bezesporu nejvýznamnějším a nejkonkrétnějším dokumentům přibližujícím nám

---

¹¹⁶ BONDY – DVORSKÝ, díl I., s. 110.

¹¹⁷ CIM I., s. 237–238.

¹¹⁸ AČ 5, s. 478–481 a CIM I., s. 297–301.

¹¹⁹ ČELAKOVSKÝ, Jaromír. Příspěvky k dějinám židů v době Jagellonské. In: *Časopis musea království Českého, roč. LXXII., sv. V–VI*. Praha: Museum království Českého, 1898, s. 385–454.

¹²⁰ CIM I., s. 313–315.

¹²¹ Tamtéž, s. 315–318.

¹²² Předtím již např. privilegium krále Vladislava Jagellonského z 10. března 1510. CIM I., s. 339–340.

¹²³ Tamtéž, s. 360–361.

¹²⁴ Tamtéž, s. 441–442.

¹²⁵ Tamtéž, s. 453–454.

samotnou existenci testamentární praxe a zvyklosti s ní spojené, patří zpráva z 15. března 1601: „*Starší Židé Pražští podávají presidentu a radám zřízené komory v království Českém zprávu: když někdo z Židů při přítomnosti přísežného písaře nebo školníka kšaftuje i jiné věci právní řídil, že spis takový mívá svou platnost před právem:*

Vmti, vysoce urozený pane, pane presidente etc. Jakož jste nám včerejšího dne oustně milostivě poručiti ráčili, abychom Vmtem toho hodnověrnou zprávu dali, odkad to víme: když kdo z národu našeho při přítomnosti písaře a školníka kšaftuje, že ten a takový kšaft v své plné moci bez překážky jednoho každého člověka zoustati má? Na to milostivé poručení Vmtem dáváme poníženě jistou, věrnou a pravdivou zprávu tuto: že jest ten obyčej a ceremonie od mnoha set let posloupně až i posavad v národu našem se zachovávala, že jsou předkové naši i my sobě písaře a školníky přísežné v obci své nařizovali, jimž by všelijaká spravedlnost a ksvědomí při právě našem podstata se svěřiti bezpečně mohla, a tak jacíkoli dluhové, šuldbriefové, svědomí, věna, zápisové, kšaftové i všecky jiné věci, kterýchžkoliv tak ku právu jaká potřeba ukazovala, při přítomnosti s jistým vědomím a podpisem jich vlastních rukou se dáli, ti v své plné moci a podstatě ku právu každému zuostávali, aniž komu proti nim jaká překážka neb vejmluva postačiti kdy mohla. Nýbrž toho příkladové jsou, že jsou se věna tím zpuosobem zapsaná, jak v radě, tak i při vrchním právě přede všemi věřiteli a dluhy množstvíkrát stvrzovala a na ně se jistí přisudkové dáli, aniž kdo mezi námi ve všech svrchupsaných potřebách kdy jináče věci některak pečetiti mimo vlastní podpis písaře a školníka našeho přísežného měly. Čehož jsme Vmtem na milostivé poručení Vmti poníženě za zprávu pravdivou podlé povinností našich učiniti pomínouti nemohli. S tím Vmti v ochranu pána Boha všemohoucího poroučíme. Datum ve čtvrtek po svatým Řehoři léta 1601. Vmti pokorně poslušní starší Židé Pražští.“¹²⁶

Dvě pravděpodobně nejpodrobnější privilegia udělená židům v Českém království spadají do první poloviny 17. století. Jedná se o privilegium císaře Ferdinanda II. z 23. ledna 1623¹²⁷ a Ferdinanda III. z 8. dubna 1648.¹²⁸ Bohužel ani v jednom z uvedených privilegií nenajdeme nařízení, která by se testamentárnímu či dědickému řízení věnovala.

Obnovené zřízení zemské vydané císařem Ferdinandem II roku 1627 se židovské problematice věnuje jen velice okrajově – v krátké pasáži čítající pouhé dvě kapitoly se dotýká toliko kradených věcí, které se u židů najdou, a způsobu půjčování peněz.¹²⁹ Na druhou stranu téma posledního pořízení a obecných předpisů v dědickém řízení zpracovává

¹²⁶ BONDY – DVORSKÝ, díl II., s. 740–741.

¹²⁷ CIM I., s. 516–523.

¹²⁸ Tamtéž, s. 578–588.

¹²⁹ H. Jireček, *Obnovené Právo a Zřízení Zemské dědičného království Českého*, s. 494–496.

velmi detailně. Tak lze např. hned v úvodní kapitole nalézt definici kšaftu a základní práva s tím spojená: „*Kšaft nic jiného není nežli vysvědčení a vyjevení poslední vůle lidské, jakby kdo chtěl, aby po smrti jeho s statkem a s věcmi jemu vlastně náležejícími a v moci jeho zůstávajícími zachováno býti mělo. A jakož každému o statku svém pořádně kšaftovati náleží, tak také a mnohem víceji s pilností na to pozor dáti sluší, aby kšaftujícího poslední vůle k změnění nepřicházela, ale v celosti a moci své zůstala a náležitě naplněna byla.*“¹³⁰ S ohledem na převážně majetkový obsah židovských testamentů musíme nutně upozornit také na usnesení českého zemského sněmu z prosince 1650, jež, mimo jiné, nařídilo,¹³¹ aby židé v Českém království nadrželi nemovitých statků.¹³²

V následujícím století se vydaná privilegia pro židovskou obec v Čechách vrátila k trendu potvrzování předchozími panovníky udělených výsad, a tak privilegium císaře Leopolda I. z 13. prosince 1703¹³³, Josefa I. z 23. března 1708¹³⁴, Karla VI. z 24. července 1719¹³⁵ a císařovny Marie Terezie z 16. října 1755¹³⁶ jsou sestaveny opět z tradičních obecných formulací a odvolávají se zejména na ustanovení vydaná Ferdinandem II. a Ferdinandem III. Konkrétní opatření zasahujícím do procesu nakládání s majetkem po smrti zůstavitele představuje nařízení Marie Terezie z 18. prosince 1766 o zajištění a sepisování majetku při úmrtí židovského poplatníka, zejm. se zřetelem k zajištění práv dlužníku a státu.¹³⁷ Jako důvod vydání nařízení uvádí případy, kdy po úmrtí židovských plátců kontribuce vyřizují jejich pozůstalost panští nebo hospodářští úředníci bez přivolání krajských vyslanců. Nařízení tedy zavádí povinnost při úmrtí zemského židovského kontribuenta přivolat krajem pověřeného židovského vyslance nebo židovského krajského komisaře k zajištění a inventarizaci pozůstalosti zemřelého tak, aby se vždy brala na zřetel privilegované pohledávky státu, pozůstalé vdovy a sirotků.

Dvorský dekret Josefa II. z 28. května 1782¹³⁸ se opět dotýká projednávání

---

¹³⁰ Tamtéž, s. 404.

¹³¹ T. Pěkný, *Historie židů v Čechách a na Moravě*, s. 72.

¹³² AČ 25, s. 469.

¹³³ CIM I., s. 678–680.

¹³⁴ Tamtéž, s. 689–691.

¹³⁵ Tamtéž, s. 693–695.

¹³⁶ Tamtéž, s. 704–706.

¹³⁷ KROPATSCHEK, Joseph (ed.). *Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780, die unter der Regierung des Kaisers Josephs des II. theils noch ganz bestehen, theils zum Theile abgeändert sind, als ein Hilfs- und Ergänzungsbuch zu dem Handbuche aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die k. k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer chronologischen Ordnung*. svazek V. Vídeň: 1786, s. 170–171.

¹³⁸ KROPATSCHEK, Joseph (ed.). *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die K. K. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer Systematischen Verbindung*. Svazek V. Vídeň: Moesle, 1786, s. 63–65.

pozůstalostí po zemřelých židech na venkově. Konstatuje, že příslušnost projednávat pozůstalosti náleží té vrchnosti, ke které zemřelí židé náleželi. Zároveň však opět zdůrazňuje nutnost přítomnosti židovského zemského vyslance, který je odpovědný za zajištění pozůstalostí. V dalších pasážích jsou stanoveny výše poplatků spojených s vyřizováním pozůstalostí a rovněž se upozorňuje na změněné postavení krajských rabínů, kteří dosud rozhodovali ve věcech pozůstalostních sporů, avšak od vydání všeobecného soudního řádu mají pozice pouze smířčích rozhodčích v případech sporů, jejichž účastníky nejsou neplnoleté děti.

Následně guberniálním nařízením z 21. září 1787 bylo pro rabíny zavedeno povinné hlášení jakéhokoli úmrtí židovské osoby příslušným soudním institucím. Hlavním důvodem opět bylo zajištění práv věřitelů či pozůstalých sirotků a v neposlední řadě řádné rozdělení majetku a následné zapsání změn vlastnictví do městských či pozemkových knih.¹³⁹

4.2 Židovský soud

Pražští židé společně s ostatními židy z Čech tvořili již od počátků středověku jednu korporaci, jejíž členové byli pokládáni za služebníky královské komory. Čeští panovníci jim však ponechali jistou formu samosprávy ve věcech náboženských, obecních, berních či soudních. Královská komora ustanovovala každého roku zvláštního rychtáře a židovskou radu starších, kteří spravovali pražskou obec a vykonávali soudní moc nad všemi židy usedlými v Čechách. Ve významných privilegiích, které udělili císařové Ferdinand II. a Ferdinand III. roku 1623, 1627 a 1648 celé židovské obci v Českém království, se uznávala kompetence židovského soudu pouze, pokud šlo o vzájemné rozepře židů mezi sebou ve věcech soukromého práva nebo v případě, kdy k tomuto soudu podal na žida žalobu sám křesťan. V ostatních sporech židé spadali do jurisdikce hejtmana a rady Starého Města pražského, kteří vykonávali zejména dohled v trestních sporech a v provozování řemesel a obchodu. Jejich pravomoci byly postupně více legislativně podporovány ze strany českých panovníků. Tak např. císař Leopold I. reskriptem ze dne 12. listopadu 1685 již důsledně přísně zakázal židovským starším, aby se vměšovali do vykonávání trestního práva nad židy, a ponechal jim pouze možnost oznamovat radě Starého Města pražského jakýkoli přestupek, kterým se žid provinil. Během 18. století docházelo pak k postupnému vítězství vlivu staroměstských orgánů

---

¹³⁹ KROPATSCHEK, Joseph (ed.). *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die K. K. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer Systematischen Verbindung. Svazek XIV.* Vídeň: Moesle, 1789, s. 607–609.

na průběh soudního jednání, což vyvrcholilo soudní reformou Josefa II., který nařídil dvorským dekretem ze dne 1. března 1784 úplné zrušení židovského soudu a převedení jeho pravomocí na pražský magistrát.¹⁴⁰

4.3 Právo městské a právo dědické

Městské právo, jakožto soubor ustanovení týkající se jak celého města, tak i jednotlivých obyvatel, se v českém prostředí objevuje poprvé ve 12. století. Zmíněný komplex různých ustanovení se soustředil na otázky práva trestního, soukromého (zvláště majetkového), ale i vlastního práva procesního pro určení kompetencí městských orgánů. Od 13. století lze vysledovat dvě vývojové linie městského práva, které sice vznikaly mimo území českého království, avšak záhy k nám byly přineseny obchodníky přicházejícími ze zahraničí. V daném ohledu lze tedy rozlišit linii severoněmeckou (zvanou též magdeburská, souborem městských práv byl tzv. *Sachsenspiegel*), která se uplatnila např. v Litoměřicích, Chomutově, Lounech, Slaném, Malé Straně či Olomouci, a jihoněmeckou (neboli norimberskou, souborem městských práv byl tzv. *Schwabenspiegel*) uplatňovanou vedle Starého Města pražského také v Brně, případně Jihlavě.¹⁴¹

Kodifikace městského práva probíhala dlouhým procesem, v jehož rámci čerpala z předpisů práva domácího, římského, kanonického i zemského. K nejstarším sbírkám městského práva se řadí brněnská právní kniha z doby vlády Karla IV. (vládl 1346–1378).¹⁴² V *Právní knize města Brna* z poloviny 14. století je právnímu postavení židů věnována celá kapitola, v níž je, mimo jiné, uvedeno, že židé mohou zastavovat pouze movitý majetek a nikoli dědictví a majetek nemovitý: „*Sentenciatum est Iudeis civitatis, quod Iudeus tantum super pignora rei mobilis, que in sua tenet clausura, per iuramentum potest suum debitum obtinere. Secus autem est de hereditatibus et rebus immobilibus, que sibi inpignorata esse debet per testes vel litteras demonstrare.*“¹⁴³ Naopak v městském zákoníku Pavla Kristiána z Koldína podobnou kapitolu, věnovanou židovské problematice nenalezneme.¹⁴⁴ Z městské provenience první poloviny 16. století pocházejí rovněž další uvedené právní texty – vždy se jedná o nařízení, artikule či statuta, jimiž se židé žijící v dané lokalitě měli řídit. V *Listáři*

¹⁴⁰ CIM I., s. CXI–CXII.

¹⁴¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 202–204. Srovnej KEJŘ, Jiří. *Vznik městského zřízení v českých zemích*. Praha, Karolinum, 1998, s. 137.

¹⁴² M. Flodr, *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I. Úvod a edice*, s. 32.

¹⁴³ Tamtéž, s. 291–292.

¹⁴⁴ J. Jireček, *Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou*.

královského města Plzně jsou dochována ustanovení datovaná k 28. květnu 1501 a vydaná městskými konšely přinášející informace o lichvě, o půjčování šatů, o nepůjčování na přízi a na šaty ložní, o neprodávání jistých kusů oděvu, o základech propadlých, o věcech ukradených, aby v lázni křesťanské se nemyli, kostelní věci nekupovali, cizích židů bez svolení purkmistra do města nepřijímali, cizí židé jen do třetího dne aby tu meškali, a o nepálení mince.¹⁴⁵ Ze dne 30. října 1515 je to pak *Zřízení obce Staroměstské o židech* vydané purkmistrem a obecními staršími Starého Města pražského. Zmíněný řád se zabývá podobnými tématy, avšak s větším zřetelem na omezování židovských řemeslníků a zboží, s nímž mohli židé nakládat.¹⁴⁶ Poslední text opět pochází z královského města Plzně, přičemž tentokrát se jedná o *Práva městská o Židech* z roku 1536. Co se témat týče, drží se sice zavedené linie, ve třetím článku však navíc uvádějí konkrétnější způsoby dokládání získaných majetků: „Žid toliko za základ věci movité, který má v své moci zamčený, přísahou muož svojoj dluh obdržeti. Ale jinét' jest o dědictvě a o věcech nemovitých, kteréž jsou jemu v základě zastaveny, co právě, má svědomiem neb listy okázati.“¹⁴⁷

4.3.1 Koldínova kodifikace dědického práva

Dvě století po vzniku výše uvedené brněnské právní knihy sepsal své pojednání, vycházející právě ze zmíněné právní tradice, o právech městských, jež vyšlo tiskem roku 1536, někdejší mistr pražské univerzity Brikcí z Licska Kouřimský a konečně roku 1579 předložil sbírku městských práv staroměstský kancléř Pavel Kristián z Koldína. K vypracování dotčeného zákoníku byla ustavena zvláštní komise, respektive několik komisí. Ačkoliv vlastní podíl právníka Koldína, s jehož postavou dnes celý soubor spojujeme především, na formulaci textu není znám, zdá se, že se na práci podílel výraznou měrou. Sněmovním výborem předložená *Práva městská království českého* vycházela zejména z práva tzv. brněnsko-jihlavského okruhu, avšak absorbovala i zvyklosti oblasti pražské. Koldínova kodifikace městských práv, stvrzená císařem Rudolfem II. (vládl 1576–1611) ještě téhož roku, byla nejprve využívána právě v prostoru pražského souměstí, od roku 1610 již, výnosem českého sněmu, citovaná norma platila na celém území Čech.¹⁴⁸

Od okamžiku, kterým právní řád umožnil jednotlivci disponovat soukromým

¹⁴⁵ J. Strnad, *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad II. (1450–1526)*, s. 424–425.

¹⁴⁶ J. Čelakovský, *Příspěvky k dějinám židů v době Jagellonské*, s. 451–452.

¹⁴⁷ J. Strnad, *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad II. (1450–1526)*, s. 967–970.

¹⁴⁸ Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 222–223. Srovnej K. Malý, *Práva městská Království českého*, s. 27–29. Srovnej MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: LINDE, 1997, s. 89–92.

vlastnictvím, vznikla potřeba nějakým způsobem regulovat a upravovat postavení nástupců a pozici původního vlastníka ve vztahu ke společnosti. Normy regulující právní vztahy zesnulého bývají tradičně označovány jako *ius hereditarium*. Základem dědického subjektivního práva, tedy způsobu, jímž bylo nakládáno s odkazovaným majetkem, bylo římské právo, které však bylo zároveň ovlivněno právem kanonickým. Koldínova *Práva městská* se zabývají problematikou dědického práva značně podrobně z různých úhlů pohledu, a to celkem v sedmi kapitolách: XX. *De testamentis et ultimis voluntatibus hominum* – O Kšaftích a o poslední vůli lidí z tohoto světa sešlých; XXI. *De impetitione testamentorum* – O odpořích kšaftův; XXII. *De legatis et legatariis* – O věcech kšaftem odkázaných a o kšaftovnicích; XXIII. *De fideicommissis hereditariis* – O věcech, kteréž se k důvěrnému svěření a k věrné ruce poroučejí; XXIV. *De successione ab intestato* – O nápadích bez kšaftu z tohoto světa sešlých; XXV. *De hereditatibus et de praescriptionibus* – O dědictví a o pořádném i pokojném let městských vydržení a XXVI. *De communi dividuando seu de divisione hereditatum* – O podílech dědictví a statkův.¹⁴⁹

„Dědictví nic jiného není, nežli nápadní a posloupné vkročení do všeho práva aneb spravedlnosti, kteráž prve toho byla a tomu náležela, kdož jest z tohoto světa sešel.“¹⁵⁰ Tak Koldín definoval obecně dědění. Aby k němu došlo, byla nutná existence dědického titulu, tedy právního podkladu, tedy kšaftu nebo posledního pořízení. Samotný dědic přejímal jak vzešlá práva, tak i povinnosti stanovené závětí. Kodifikace dokonce závěti přesně definovala, a to následovně: „Kšaft jest poslední vůle lidské spravedlivé uložení a nařízení. Aneb jest jistý konečný a jako poslední úmysl o tom, což by aneb jak by kdo chtěl co po smrti své míti, aby to tak a nejinak zachováno bylo a vůle jeho poslední k změnění aby nepřicházela, než v své celosti zůstala. A kšaft slove jako vysvědčení a pronešní mysli a oumyslu našeho.“¹⁵¹ Přičemž testátor musel být způsobilý k právnímu jednání: „Kdož by koli kšaft dělati chtěl, má při rozumu zdravém a při paměti dobré býti. Neb blázni a lidé pošetilí, ani ti, ješto by paměť potratili, kšaftův činiti nemohou.“¹⁵² Stejně tak byly stanoveny náležitosti posledního pořízení, které bylo možné vlastnoručně sepsat, případně pověřit někoho jeho sepsáním v případě špatného zdravotního stavu: „... umí-li aneb může-li pro nedostatek zdraví svého sám psáti, tehdy vůlí svou poslední bude moci vedlé své líbosti sám sobě sepsati. Pakli by nechtěl aneb nemohl sám toho vykonati, tehdy ten a takový kšaft svůj může dáti na čemžkoli a komužkoli sobě sepsati, pečeti aneb sekrétem svým aneb někoho jiného, kohož by se v tom dožádal, jej

¹⁴⁹ K. Malý, *Práva městská Království českého*, s. 151–199.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 184.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 151.

¹⁵² Tamtéž, s. 151.

zapečetiti aneb tak nezapečetěného zanechati,“¹⁵³ nebo ústně prohlásit před přivolanými svědky: „*Pakli by kšaftující kšaftu sepsaného neměl než toliko před těmi, jichž by se po někom dožádal, aby k němu na kšaft přišli, oustně vůli by svou poslední oznamoval a jim, aby jí před právem po smrti jeho vysvědčili, poroučel, tehdy takový kšaft, kterýž oustním poručením a nařízením se vykonává, testamentum nuncupativum slouti bude, to jest kšaft a pořízení oustní. A to takové oustní pořízení, když by před právem pořádně vysvědčeno bylo, také za kšaft pořádný držáno bude.*“¹⁵⁴

Důležitou a nedílnou součástí testamentárního procesu bylo vyhlášení neboli publikování závěti před městskou radou, před níž pověření svědci přísahali na její pravost. Od vyhlášení závěti (*publicatio testamenti*) pak běžela lhůta doby šesti týdnů, určených pro vznesení případného odporu proti obsahu testamentu: „*Jestliže by pak kdo, jsa pod tím právem a přítomný, slyše o takovém kšaftu, v tom času šesti nedělí odporu mu nevložil, a nejsa přítomný, avšak maje jistotu o tom kšaftu správu, jemu by také před tím právem a před konšely přísežnými na právu sedícími odporu nevložil, než času projíti dal, tehdy potomně kšaftu takovému odpírati ani ho naříkati moci nebude. Ale týž kšaft, nebude-li žádných jiných slušných překážek, vedlé práva k stvrzení přijde. Leč by ty a takové v to příčiny vkročily (kteréž nuzné a bezelstné slovou a kteréž lidi nepřítomné vymlouvají), že pro ně, nejsouce přítomní, práva svého zbaveni býti nemají a nemohou.*“¹⁵⁵

Koldínova sbírka přinesla také některé náznaky o tzv. nepominutelných dědicích: „*Každý měštěnin, poněvadž jest všeho statku svého pánem a mocným vladařem, může ten všicek statek svůj dáti aneb odkázati, komuž by se mu dobře vidělo, zdálo a líbilo, však nepomíjeje v tom dědicův svých, to jest dětí poslušných, kterýmž z povinnosti otcovské má vždy něco z statku svého podlé dobře líbezne vůle své udělati. A což by koliv z statku svého kterému dítěti svému tak za díl dědický zápisem kněh městských aneb kšaftem svým buď málo aneb mnoho vyměřil, jeden každý z dětí jeho, obojího pohlaví, povinen bude na tom přestati a mimo vůli otce svého nemá a nebude moci na více se potahovati.*“¹⁵⁶ Testátorovi se rovněž nabízela právně legální cesta, jak některého z příbuzných vydědit. Ta však musela být řádně odůvodněna v městských knihách: „*Pakli by který otec své některé dítě neposlušné za příčinou slušnou, právní a spravedlivou (to jest pro velikou dítěte svého nevděčnost a proti sobě přečinění) hned všeho svého statku chtěl zbaviti, tehdy v kšaftu svém anebo v zápisu kněh městských, polože příčinu aneb příčiny, pro kteréž ho statku svého zbavuje, může tomu*

---

¹⁵³ Tamtéž, s. 152.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 153.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 158.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 174.

takovému dítěti ovšem hned nic nedávati, tak aby jiné děti, příkladem jeho kárány jsouce, hleděly rodiče své v poctivosti míti a vůlí jích ve všem spravovati.“¹⁵⁷ Nedílnou a pravidelnou součástí jednotlivých testamentů byly zbožné odkazy, kterým je v Koldínově sbírce také věnováno příslušné ustanovení: „*Záleží pak milosrdní skutkové téměř na tomto trém. Aneb aby odkázání takové bylo obráceno ku pomoci služebníkům církevním, kteříž by v čistotě slovem božím a svátostmi lidu božímu posluhovali. Aneb na školy obojího pohlaví, na vychování té mládeže, kteráž jest semeno rozplození a jako nějaké štípení církve i jedné každé obce, na jejich učení, aby potomně přijdouce k dospělému věku, užiteční a prospěšní své vlasti býti mohli. Aneb na lidi chudé, nuzné a v špitálech obecních obývající. Též na lidi potřebné, jako jsou řemeslníci chudí, dítek mnoho majíce, poctivě se chovající, však řemeslem svým nikterakž se uživiti nemohouce.*“¹⁵⁸

4.4 Všeobecný občanský zákoník

Koldínova *Práva městská* představovala závaznou kodifikaci i pro následující staletí a byla zrušena až počátkem 19. století, kdy samostatné městské právo v praxi nahradil Všeobecný občanský zákoník (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterröichischen Monarchie*) vyhlášený císařským patentem Františka I. (vládl 1792–1806) č. 946 ze dne 1. června 1811.¹⁵⁹ Ustanovení vztahující se k právu dědické podrobně ukotvovalo hned několik hlav nového legislativního zřízení. Přesto po jeho zavedení roku 1812 však dědické právo nedoznalo mnoha změn, neboť nově schválený zákoník v této agendě čerpal právě z Koldínovy kodifikace a zdrojem i inspirací mu bylo městské právo obecně.¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 174.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 177.

¹⁵⁹ ZEILLER, Fridrich Alois (ed.). *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterröichischen Monarchie*. Vídeň: K. k. Hof-und Staatdruckerey, 1811.

¹⁶⁰ KADLECOVÁ, Marta – SCHELLE, Karel – VESELÁ, Reneta – VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 85. VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1978, s. 287.

5 Dědické právo a testamentární praxe v odraze pramenů

Následující pasáže, vycházející z dochovaných a edičně vydaných pramenů, přinášejí, pokud možno co nejdůkladnější, přehled o testamentární praxi židů v Českých zemích a dalších souvisejících momentech. Oblast hledání a zájmu směřovala do, zjednodušeně řečeno, tří oblastí:

- 1) zmínky o povědomí dědictví a jednotlivých dědicích, tedy zda sami židé, ale i křesťanská majoritní společnost ve styku s židovským obyvatelstvem brala v úvahu a na vědomí možnost nakládat se svým majetkem dále do budoucnosti;
- 2) majetkové odkazy židů při jakékoli příležitosti;
- 3) zmínky o testamentech či obecně o procesu vytváření poslední vůle.

5.1 Dědictví/dědici

Se samotným testamentem úzce souvisí dědicové. Povědomí o budoucích generacích a jejich uvádění v pramenech snad poukazuje na svobodnou možnost majetek odkázat a rozdělit mezi nejbližší příbuzné. Nejstarší dochovaný doklad o použití termínu *dědic* či *dědicové* v souvislosti s židovským obyvatelstvem je možné identifikovat ve formulářové sbírce *Summa Gerhardi*, která zachycuje nařízení Karla IV. v záležitosti dědiců („*ad heredes ipsius*“) po zesnulém znojenském židu Permanovi, a to na jejich opakovaně stížnosti týkající se dosud nevyrovnaných pohledávek ze strany znojenských.¹⁶¹ V edici Bertholda Bretholze k dějinám židů na Moravě, datované k 23. dubnu 1378, je možné v dané problematice dále sledovat: „*Maczko von Kaňowitz, Ulrich Howora von Prus, Smil von Friedland und Jeschiko von Weletein und ihre Erben als Schuldner verpflichten sich den umsichtigen Juden Baruch in Kremsier und dessen Bruder Chablin in Brünn, deren Kindern, Frauen und Erben zur Zahlung von 7 Mk. und 8 Gr. am nächsten St.-Wenzelstag.*“¹⁶² Další zmínka z téže edice je zapsána zřejmě k 24. červnu 1383: „*Die Brüder Jesko und Sdenko von Sternberg und Luckau (...) versprechen, den Juden in Neutitschein (...) sowie deren Frauen, Kindern und Erben und zu Handen des Juden Machacz in Kremsier und dessen Erben 73 Mk (...) zu nächsten Weihnachten zu bezahlen.*“¹⁶³ Poslední relaci zachycenou v uvedené edici nalezneme

---

¹⁶¹ AČ 41, č. 167, s. 149–150.

¹⁶² B. Bretholz, *Quellen zur Geschichte der Juden in Mähren vom XI. bis zum XV. Jahrhundert (1067–1411)*, s. 149.

¹⁶³ Tamtéž, s. 183.

zapsanou k datu 12. listopadu 1383 a pojí se k městu Brnu: „*Johann gen. Slemmerkittel Richter, Bartholomeus de Prussia Bürgermeister, Nikolaus Crisaner, Weigelin von Auspitz und die übrigen geschworenen Bürger und die ganze Gemeinde der Stadt Brünn beurdunden, dass sie auf Befehl des Mgf. Jodok versprochen haben, dem umsichtigen Brünner Juden Mendlin und seine Erben sein Haus am Kohlenmarkt (...) von allen Abgaben freizuhalten.*“¹⁶⁴

O necelý rok později, k 3. dubnu 1384, je dochována první zmínka také o židech pocházejících z Prahy. Jelikož soudce, starosta a přísední města Žatce potvrzují dlužní úpis na jméno Mika Meduslini ve výši 31 kop pražských grošů, splatitelný židu Herlinuusovi a jeho ženě Rywcze: „... *se Henslino, Rywcze, ipsius conthorali, et ipsorum heredibus, judeis Pragenses, in triginta una sexagenis grossorum bonorum Pragensium denariorum veri et legitimi debiti debitorie obligari...*“¹⁶⁵ Bez přesné datace, jen s orientační dobou vzniku před rokem 1411, se dochovala zpráva, že Johannes ze Žatce vystavil dlužní úpis židu Smoelovi a jeho ženě na 13 kop pražských grošů: „*Nos Johannes de Zacz, debitor principalis, Martinus de Ponte et Stephanus ibidem, fidejussores, tenore presencium notum facimus universis: quia veri et legitimi debiti obligamur et tenemur providis judeis Smoel, conthorali ipsius, in Zacz et heredibus ipsorum XIII sexagenarum grossorum denariorum argenteorum bonorum Pragensium...*“¹⁶⁶ Poslední zmínkou ze Žatce dochovanou, obdobně jako dvě předchozí, ve výše jmenované edici je opět potvrzení, datované před rokem 1411, přísedních města Žatce před soudem doznaneho dluhu jednoho z přísedních, jehož jméno je zkráceno pouze do iniciál, na necelých 30 kop grošů: „... *se veri mutui debitive causa rite teneri sortis pecuniarie XXX sexagenarum minus XXX grossorum bonorum grossorum Pragenses monete A., relicte quondam D., heredibusque ipsius, protunc judeis Pragenses...*“¹⁶⁷

Z poloviny 15. století pochází doklad z jiné oblasti. Purkmistr, rada a obec města Chebu potvrzují přijetí židů Voszlaba, Hasena (asi Chasen = předříkávač), Václava Smohela, Judy a Zachariáše, synů Katschmana a Katschmanky s jejich dědici a vnuky, jako vlastních židů do města ke dnu 22. dubna 1449: „*Wir Burgermeister, Rat vnd gemeyn der Stadt zu Eger Bekennen offentlich in diesem Brief vor allen den, die in sehen oder horen lesen, das wir haben eingenommen Wozslab Juden den hasen, Wentzl Smohel, Juda vnd Zacharias, des Katschmans sün, vnd die Katschmanyn mit allen iren erben vnd enicklein...*“¹⁶⁸

Prvním česky psaným dokladem je pak smlouva mezi Přemyslem z Jilmanic a židem

---

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 183.

¹⁶⁵ L. Schlesinger, *Urkundenbuch der Stadt Saaz bis zum Jahre 1526*, č. 588, s. 250.

¹⁶⁶ Tamtéž, č. 561, s. 238.

¹⁶⁷ Tamtéž, č. 567, s. 241.

¹⁶⁸ BONDY – DVORSKÝ, díl I., s. 116.

Jakubem z Kolína ze dne 16. září 1491: „*Jakož Přemysl již psaný dlužen jest Jakubovi židu 100 kop grošův českých, i má dáti témuž židu nebo jeho dědicóm na den svatého Martina (...) a jestliže by týž žid nebo jeho dědici přes svú dobrou vůli které summy (...) déle čekati nechtěl, tehdy týž žid Jakub nebo jeho dědici bude moci té summy kteréžkoli i s lichvú na to vzešlú listem zatýkacím dobývati podle práva svého ustaného.*“¹⁶⁹

Od 16. století se zejména při koupích majetku objevuje a ustanovuje často používaná formulace: „*k jmění, držení a k dědičnému vládnutí tím vším právem*“ Prvně to můžeme vidět v zaznamenání, jak školníci židovští koupili dne 26. června 1526 zahradu pro pochovávání mrtvých vedle jejich první zahrady: „*Školníci židovští Juda Kapřík, Tobiáš a Librmon Židé, koupili k obci židovské zahradu pro pochovávání mrtvých, ležící podle jich první zahrady...k jmění, držení a k dědičnému vládnutí tím vším právem.*“¹⁷⁰

Jiným typem pramene je dochovaný výhostní list z 11. března 1534, kterým král Ferdinand dává právo židovi Isákovi, aby v Litoměřicích bez překážky bydleti mohl: „*... aby týž Žid Isaak i s svými dědici s těmi, kteříž by koli své zvláštní obchody a živnosti tu v městě řečeném vedli (...) abyšte často jmenovaného Isaaka Žida při tom, což se nahoře píše, zachovali, jemu ani dědicuom jeho v tom žádných překážek nečinili ani jinému činiti dopouštěli pod uvarováním nemilosti naší královské.*“¹⁷¹

Následující výčet dalších zmínek souvisí zejména, ne však bezvýhradně, s koupí a nakládáním určitého nemovitého majetku:

- Marek Meisl koupil loubí s průchodištěm od Jely, Mojžíše impresora manželky, za 90 kop grošů českých dne 17. ledna 1567: „*Markus Meyzl Žid koupil sobě, Evě manželce své, loubí s průchodištěm svrchu klenutým (...) zúplna a docela zaplacených k jmění, držení a k dědičnému vládnutí tím vším právem, jakž jest ona sama měla, držela a vládla, hotova jsúci spraviti podle práva městského. Při tom oznámeno, přišlo-li by takové loubí s stavením k prodaji, že jmenovaný Markus Meyzl nemá ho žádnému jinému prodávati krom synuom a dědicuom i budoucím nadepsané Jely...*“¹⁷²
- Marek Meisl koupil dům od Izáka lékaře za 380 kop a 15 grošů českých dne 3. března 1567: „*Markus Meyzl Žid koupil sobě, Evě manželce, dědicuom a budoucím svým duom v Židech...k jmění, držení a k dědičnému vládnutí tím vším právem... Naposledy i toto znamenitě vymíněno: že on Markus s Evou manželkou i dědici svými toho domu*

¹⁶⁹ AČ 9, s. 559.

¹⁷⁰ BONDY – DVORSKÝ, díl II., s. 943.

¹⁷¹ TÍŽ, díl I., s. 277.

¹⁷² TÍŽ, díl II., s. 1004–1005.

žádnému prodati ani zastaviti nemá a moci nebude, krom Izákovi a dědicuom neb budoucím jeho...leč Izák neb dědicové jeho podle vuole své jej prodati, směniti i zastaviti a s ním jako s svým vlastním činiti moci budou.“¹⁷³

- Správcové škol a židovských špitálů koupili k záduší a obci židovské dům Malířovský se zahradou vedle hřbitova židovského za 245 kop grošů českých dne 28. srpna 1573: „*Rabí Gabriel, rabí Majer, Majer Žák a Pinkas židé, správce škol a špitáluov židovských koupili jsou k záduší a obci židovské duom Malířovský řečený s zahradou za fortanou židovskou vedle krchova židovského...k jmění, držení a k dědičnému vládnutí tím vším právem.*“¹⁷⁴
- Abraham impresor činí ženu svou Šendl spoluúčastnicí práva v domě Šilháčkovský řečeném dne 4. května 1582: „*...splodili-li by oni společně v tom manželství které děti, po smrti Abrahama i Šendl děti jejich a žádný jiný v té takové spravedlnosti předřečeného domu budou praví nápadníci a dědicové.*“¹⁷⁵
- Synové Mojžíše impresora koupili sobě a ženám svým spáleniště od vdovy Rachel za 50 kop grošů českých dne 9. srpna 1584: „*Šalomún a Izák rabí bratří, Mojžíše impressora synové, koupili sobě Šalomún Pesl, Izák Esteře ženám, také dědicuom a budoucím svým všelikú spravedlnost na spáleništi (...) za padesáte kop grošuv českých k jmění, držení a k dědičnému vládnutí.*“¹⁷⁶
- Marek Meisl postupuje pět jistot na různé sumy peněz plnomocníkům Jakuba Menšíka z Menšteina dne 16. srpna 1589: „*... práva a spravedlnosti nyní i po věčné časy ani jaké obzvláštnosti teěž Markus Meyzl sobě, dědicuom a budoucím svým k nadepsaným pěti šuldpryfuom a summám v nich položeným nepozuostavuje.*“¹⁷⁷
- Marek Meisl koupil poustku za 200 kop grošů českých od svých švagrů dne 7. srpna 1590: „*Markus Meyzl žid koupil sobě Frumat ženě a dědicům svým poustku mezi domy.*“¹⁷⁸
- Císař Rudolf II. souhlasí dne 13. srpna 1591, aby Marek Mordechaj Meisl svým nákladem a pro svou památku nově stavěnou synagogu bezpečně mohl dostavět a potom v ní mohl židovské náboženství se svými souvěrci praktikovat, z této školy pak žádná berně nikdy nemá být dávána. Za věrné služby mu císař uděluje další

---

¹⁷³ Tamtéž, díl II., s. 1005.

¹⁷⁴ BONDY – DVORSKÝ, díl II., s. 1015.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 599.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 610.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 635–636.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 639.

milost, aby do této synagogy ani do domu jeho, dokud Meisl bude naživu, žádné právo nechodilo a chodit nemohlo a v jeho řádných obchodech, aby mu žádné překážky nebyly činěny: „A z takový školy on Markus Meyzl, Žid, ani dědicové a budoucí jeho nejsou a nebudou povinni žádné berně dávati nyní i na časy budoucí.“¹⁷⁹

- Žid Falk koupil 9. října 1591 křesťanský dům v osadě sv. Kříže v Praze: „Falk impressor Žid koupil sobě, Salomeně ženě, dědicuom a budúcím svým duom v osadě svatého Kříže...za sto kop grošuo českých k jmění, držení a k dědičnému vládnutí v tom právě, jakž jsú jej manželé sami měli, drželi a vládli, spravující městským právem...Při tom toto doloženo: umřel-li by Falk prvé nežli Salomena aneb Salomena prvé nežli Falk a toho by domu do smrti své v tom domu mocným pánem a hospodářem zuostane, po smrti pak na děti jejich připadne. Však pan purgmistr, páni tohoto trhu Falkovi Židu a prodaje Jana Mateola dopustili, že Falk i dědicové jeho všeliké povinnosti z toho domu k osadě také obci bez odporuo hotově vykonávati, s osadními svatého Kříže umluví se, berně z něho dávati má. Nicméně přišel-li pak by k prodeji ten duom, toho žádným způsobem Židu odbývati Falk i potomkové jeho nebude moci, než jej zase křesťanem osaditi bude povinen.“¹⁸⁰
- Benjamin Bondy a jeho zeť Israel koupili 22. února 1592 dům za 400 kop grošů českých v židovském městě: „Benjamin Žid, Bondy Žida syn sobě, Regině ženě a dědicuom svým, Izrahel Žid Bondů zeť sobě, Anně ženě i dědicuom svým koupili společně duom zadní v Židech...za čtyři sta kop grošuo českých, zúplna i docela zaplacených, k jmění, držení a k dědičnému vládnutí tím vším právem...“¹⁸¹
- Šalomoun obvěnil 25. února 1598 svou ženu Frumet 800 rýnskými zlatými, které jí zapsal na polovici svého domu: „... jestli by jmenovaná Frumet nadepsaného Šalomúna živobytím přečkala, aby z též polovice domu svých vosm set zlatých věnních vzíti a odtud se žádnému pohybovati a stěhovati povinna nebyla, pokudž by jí od dědicův Šalomúnových taková summa dána a zúplna nejprv a před každým člověkem odvedena nebyla...“¹⁸²
- Marek Meisl koupil 9. dubna 1598 domek za 200 kop grošů českých: „Marek Meyzl Žid koupil sobě Frumet ženě, dědicům i budúcím svým, domek s marštalí pod ním i jiným všelijakým příslušenstvím (...) za dvě stě kop grošův českých zúplna a docela

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 641–642.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 642.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 646.

¹⁸² Tamtéž, s. 700–701.

zaplacených k jmění, držení a k dědičnému vládnutí v tom všem právě...“¹⁸³

- Marek Meisl koupil 27. července 1598 dům se zahradou na břehu za 800 kop grošů českých: „*Florian Mates bradýř prodal dům se zahradou na břehu Markovi Mayzlovi Židu...tak že on Marek Mayzl za sebe i dědice a budoucí držitele jeho každého roku platu stálého k obci dáváti...*“¹⁸⁴
- Žid Abraham odevzdává 13. ledna 1599 polovinu domu, po Šalomounovi impresoru na něho připadlou, bratru svému Samuelovi také impresoru: „...že on Abraham túž polovici i všecku spravedlnost svú na domu tom odevzdal jest a zápisem tímto odevzdává dotčenému Samuelovi impressorovi Židu, bratru svému k jmění, držení a k dědičnému vládnutí, žádné moci, práva a spravedlnosti k té polovici domu dále sobě nepozůsatvuje, ale to vše a plné právo své na něho Samuele bratra svého přenáší.“¹⁸⁵
- Marek Mordechaj Meisl koupil 7. prosince 1599 kus zdi a prampouch za 125 a půl kopy grošů českých: „*Marek Mardocheus Meyzl Žid koupil sobě, Frumet ženě, dědicům a budoucím kus zdi i se vším k ní příslušenstvím (...) a zouplna zaplacených k jmění, držení a k dědičnému vládnutí v tom všem právě...*“¹⁸⁶
- 7. prosince 1600 došlo k rozdělení dvou domů po židu Šalamounovi: „*Jakož jsou pozůstaly po někdy Šalomúnovi impressorovi Židu dva domy...i o takové domy tíž bratři a synové Šalomúna jsou se podělili (...) že Mojžíš a Benjamin k týmž dílům svým v obou domích jim náležejícím připustili jsou a zápisem tímto připouštějí Mojžíš Rebeku a Benjamin Judyt ženy své i děti ty, kteréž by spolu obojí manželé zplodili, k jmění, držení a dědičnému společnému vládnutí.*“¹⁸⁷
- Israel Meisl postupuje 10. července 1604 paní Johance Meislové kšaftem Marka Mordechaje Meisla mu odkázaných 10.000 zlatých za jistou sumu peněz, kterou od ní obdržel: „*Ich Israel Meussl, Jud und Inwohner der Prager Judenstadt, thue kund und bekenne hiemit vor mich, meine Erben und Erbnehmnen öffentlich in diesem Brief (...) cedire und übergebe darauf obgemelte meine 10.000 fl. Legatgelder mehrgemelter Johanka Meusslin, ihren Erben und rechtmässigen Briefsinhabern solcher Gestalt und Meinung...*“¹⁸⁸

---

¹⁸³ Tamtéž, s. 705–706.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 713.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 716.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 722–723.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 726–727.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 768–769.

- Aron Munk a Samuel Meisl, židé, koupili 19. ledna 1605 k židovskému špitálu dům za 350 kop grošů českých: „*Aron Munk a Samuel Meyzl, Židé, úředníci nad špitálem židovským nařízením, koupili k špitálu duom vedle krchova židovského za fortanou ležící (...) k jmění, držení a k dědičnému vládnutí v tom všem právě.*“¹⁸⁹
- Komora česká přikazuje 7. září 1609 císařskému rychtáři v Starém Městě pražském, Janovi Kirchmairovi z Reichvic, aby zapsal domek po Marku M. Meislovi, císaři připadlý, Johance ženě Jakuba Meisla jako vlastnictví do knih městských: „...*povolujem a vám poroučíme, abyste též Johance židovce a Jakubovi Meyzlovi, muži jejímu, k jich dědičnému a jich dědicův a budoucích užívání a vládnutí takový dům do knéh městských, kdež se jiné domy židovské zapisují, vložiti a vepsati dali.*“¹⁹⁰
- Jakub Baševi koupil 1. září dům za 1000 kop grošů českých: „*Jakub Bassevi Žid koupil sobě Hyndl ženě, dědicům a budoucím svým dům v osadě svatého Mikuláše nárožný (...) k jmění, držení a k dědičnému vládnutí v tom všem právě...*“¹⁹¹
- Dne 17. června 1613 byly postoupeny dva domy po Marku Mordechaji Meislovi odkázané Samuelovi Meislovi: „*Jakož jsou po někdy Markusovi Mardocheovi Meyzlovi, Židu Pražském dva domy pozůstaly a ty na JMCskou právem odoumrtním připadly, kteréžto dva domy JMCská z milosti a ne z nějakého práva Samuelovi Meyzlovi Židu milostivě postoupiti ráčil poručiti (...) do knéh kladou i zapisují k jmění, držení a k dědičnému vládnutí v tom všem právě.*“¹⁹²
- Starší židé pražští vyznávají dne 11. června 1620, že jsou dlužní Ladislavovi Šenochovi z Šenochu 2888 kop míšeňských: „*Naproti tomu často dotčený pán z Šenochu práva svého vedle téhož zvodu a zmocnění jemu náležejícího, však na jich Židův náklad dokonale postoupil a tímto zápisem postupuje výš dotčeným starším židům i na místě vsí obce Židovské nynějším i budoucím k jmění, držení a kdědičnému vládnutí a učinění s tím se vším jakožto s svým vlastním dědictvím bez překážky všech lidí i každého člověka všeliké.*“¹⁹³
- Školníci přikoupili 14. července 1620 k Pinkasově synagoze kus dvora za 200 kop míšeňských: „*Rabí Mojžíš Munka, Wolf rabí Flekl, Izrahel Munka židé školníci školy Pinkasovy přikoupili k též škole kus dvoru při též škole ležící (...) k jmění, držení a*

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 771–772.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 791.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 797–798.

¹⁹² Tamtéž, s. 811–812.

¹⁹³ Tamtéž, s. 856–857.

*k dědičnému vládnutí v tom všem právě...*¹⁹⁴

Na závěr ještě jednou připomeňme osobnost Jakuba Baševiho, který zřejmě žádný testament nezanechal. Tomáš Pěkný ve své knize tvrdí: „*Bankéřovo jmění bylo zabaveno; jeho nemajetní potomci žili pak v pražském ghettu ještě několik desetiletí.*“¹⁹⁵ Majetkové poměry dědiců Jakuba Baševiho nebyly však tak nuzné, jak lze soudit z rozboru pramenů provedeného Tomášem V. Bíllem: „*R. 1683 koupila kolej novoměstská (jesuitská) vinice na Srpových Horách pod Bílými Horami ležící – totiž vinici Třeboušku s lisem, vinici Bonum Mane řečenou, vinici Chvatěrubskou a vedle ní vinici Mydlářku s lisem, též vinici Malou Pernikářku pod vinicí Chvatěrubskou ležící – od dědiců po Jakubu Bassewovi z Tragenberku (Treunbergu), židu pražském, pozůstalých za 6000 zl. rýnských. (Knihy zápis. vinohradské, lib. contr. 20, 436)*“¹⁹⁶

5.2 Odkazy/smlouvy

Při sepisování testamentu, jakožto majetkového vypořádání pozůstalosti, je nutným předpokladem volné odkazování od předchozích generací zděděného nebo za život získaného vlastnictví. Následující oddíl se proto soustředí na ukázky pramenů, z nichž je patrná takováto volná dispozice s majetkem:

- 20. února 1495 žid Mehl zapisuje své nevlastní matce Lee 60 kop míšeňských na svém domě v Plzni: „... předstúpil do plné raddy naší Mehl, Jantoffův syn, žid náš, a vyznal jest, kterak otec jeho Jantoff zavěnoval a zapsal jest podle obyčeje a práva židovského na statku svém šestdesát kop gr. na míšenský počet, Lye židovce, ženě své, jakož list židovský věnný v sobě okazuje, a těch 60 kop Mehl zapsal a zapisuje již dotčené židovce macoše své na domu (...) tak aby ona k těm 60 kopám právo jměla najprvní před židy i před křesťany. A dokud ten duom prodán nebude a dokud ona svého nevyzdvihne, má v tom domu bydleti s těmi sirotky; však když by koli táž židovka té summě zachtěla, tehdy Mehl anebo jeho budoucí mají ten duom prodati a jí sumu její svrchupsanú vydati bez prodlení; pakli by nebo budoucí ten duom neprodali, tehdy Lya židovka bude moci ten duom sama prodati jakž bude moci najlépe a napřed svú

---

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 857.

¹⁹⁵ T. Pěkný, *Historie židů v Čechách a na Moravě*, s. 80.

¹⁹⁶ BÍLEK, Tomáš V. *Statky a jmění kolejí jesuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. Zrušených*. Praha: Bačkovský, 1893, s. 50.

summu vyzdvihnúti, a což viece bude, to má sirotkóm zuostati a to právo své bude ona moci prodati aneb zastaviti, komuž se jie zdáti bude.“¹⁹⁷

- 14. ledna 1510 žid Mekl postupuje svému synu Zalmanovi, řečenému Turek, všechen svůj statek, zpráva nese originální nadpis: „*Vzdanie všeho statku Mekle, starého žida, synu svému Turkovi židu: My purkmistr a radda města Plzně známo činieme, že předstúpivše do raddy naše Mekl žid starý, obyvatel města našeho, s Zalmanem, synem svým, vyznal jest, že vzdal všecken statek svuoj, movitý i nemovitý, k tomu také všecky dluhy zde i jinde, ktož jemu jsú povinovati, Zalmanovi synu svému řč. Turek a jeho dědicóm, aby mohli s tiem nakládati, jako s svým vlastniem, však kdež jest sobě Mekl vymienil, aby Turek, syn jeho a děti, jeho Mekle starého do jeho smrti počestně dochoval. A k tomu aby dceru jeho Meklovu a svú sestru, když by se vzdáti měla, z toho statku opatřil, kdežto Turek slíbil tomu všemu dosti učiniti.*“¹⁹⁸
- 22. února 1519 se Zialman Ox a Ryfka, jeho manželka, dostavili před radu a oznámili, že mezi sebou řádně a dobrovolně uzavřeli smlouvu, podle které se budou řídit a ve všech bodech ji dodržovat. Smlouva byla vložena do městských knih: „*Žalman Ox podle smlúvy svatební dobrovolně i mocně na Ryfku, manželku svú, když najprvé do Prahy přijede, ihned ve dvú nedělech nebo konečně ve čtyřech pořád zběhlých má a jest i bude povinen domu svého vlastního svobodného beze vší od židuov a křesťanóv závady, který má v Praze mezi domy Žalmana Munky a Davida Vokatého, puol knihami města Prahy psáti, tak pokudž za řád a za právo jest, aby spolu ten duom měli, drželi, užívali, vládli a jeden bez vuole druhého neměl moci nižádné buďto prodati, dáti, odkázati nebo směniti ani zastaviti obyčejem nižádným.*“¹⁹⁹
- Žid Markvart postoupil 9. prosince 1579 se svou ženou čtvrt domu svému synu Samuelovi a jeho nevěstě. Když však týž Samuel, dříve než se oženil, zemřel, zřekla se nevěsta všeho práva na to vlastnictví: „*Markvart impressor žid a Nucha žena jeho, stojíce osobně v radě, dali jsou a zápisem tímto dávají čtvrt domu svého, v němž bydlejí, Samuelovi synu svému, Minci budoucí ženě jeho i dědicuom jejich k jmění, držení a k dědičnému vládnutí, práva a spravedlnosti žádné sobě k té čtvrti domu nepozuostavujíce, ale to všecko a plné právo své na Samuhele, Minci ženu jeho a jejich dědice přenášejí; toliko Markvart do smrti své v té čtvrti domu mocného hospodárství si pozuostavuje bez všeliké překážky budoucích manželův i dědicův*

¹⁹⁷ J. Strnad, *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad II. (1450–1526)*, s. 334.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 611–612.

¹⁹⁹ AČ 26, s. 160.

jejich, tak že oni manželé ani kdo jiný bez povolení Markvarta do té čtvrti žádného uvozovati nemají, a Samuhel též Mince bez vůle a vědomí jeden druhého takové čtvrti žádnému prodati, směniti, zastaviti moci nebudou kromě synům Markvartovým a to podlé slušnosti i náležitosti.“²⁰⁰

- Vdova po židu Heřmanovi Května rozděljuje 5. prosince 1601 dům svým třem synům na rovné díly: „*Května židovka pozůstalá vdova po někdy Heřmanovi impresorovi rabí židu stojící osobně v radě přiznala se, že jest dala a zápisem tímto dům svůj...všem třem na rovné díly k jmění, držení a k dědičnému vládnutí.*“²⁰¹
- Žid Samuel jmenuje 16. února 1605 budoucí manželku spolumajitelkou poloviny svého domu 16. února 1605: „*Samuel impresor žid stoje osobně v radě oznámil a přiznal se, že k půl domu svého zápisem tímto připouští Breyndl, Šalomúna Gregora dceru, budoucí ženu svou a děti, které by spolu zplodili, k jmění, držení a k dědičnému vládnutí.*“²⁰²

5.3 Testamenty

První zmínka o testamentu ve spojitosti s nejmenovaným židem pochází již z druhé poloviny 14. století, a to konkrétně v dotazu přísežných z Uherského Hradiště na vrchní soud v Brně z roku 1377. To, zda se ovšem jedná o vlastní testament zemřelého žida, se zdá nepravděpodobné. Z textu spíše vyplývá, že jde pravděpodobně o testament jakéhosi křesťana, u kterého má žid dluh: „*Ein Jude, der wegen eines Testamentes in ein Dorf ritt, gab dort einem Manne auf die Güter von dessen Frau leihweise 4 und halb Mk.*“²⁰³

Následující dvě ukázky taktéž spadají do 14. století. Ty však opět nepoukazují přímo na židovské testamenty, jedná se spíše o záznamy sporů týkajících se posledních pořízení, do nichž Židé díky svým pohledávkám vstoupili:

- 11. května 1388 již zmíněný přísežní z Uherského Hradiště posílají dotaz na vrchní soud v Brně: „*Ein Jude belangte zwei Leute aus einem Dorfe, die für einen Dritte für 9 Mk und die Zinsen gebürgt haben. Aber diese erklärten, dass sie nicht für das Geld gebürgt, sondern versprochen hätten, den Schuldner, wenn sie aufgefordert würden, lebendig oder tot zu stellen. Jetzt sagt der Jude, er habe sie gemahnt, den Schuldner*

²⁰⁰ BONDY – DVORSKÝ, díl II., s. 582.

²⁰¹ Tamtéž, s. 750.

²⁰² Tamtéž, s. 772.

²⁰³ B. Bretholz, *Quellen zur Geschichte der Juden in Mähren vom XI. bis zum XV. Jahrhundert (1067–1411)*, s. 147.

innen 14 Tagen zu stellen, was jene leugnen. Darnach wurde der Mann, für den sie gebürgt hatten, ermordet, und sofort stellten die beiden dem Juden den Toten. Das bezeugten die beiden mit Geschworenen testamentarisch. Der Juden wollte aber den Toten nicht annehmen, sondern verlangte die 9 Mk.“²⁰⁴

- K datu 23. září 1370 je pak dochován následující zápis: „*Margaretha, die Frau des Andreas Hecker, hatte ohne dessen Wissen für die Frau des Jecklin wegen 2 Mk. Gr. Isaak dem Brünner Juden Burgschaft geleistet. Nach Margarethas Tod belangte Isaak den Andreas und behauptete, er hätte ihm für seine Frau gebürgt, was aber Andreas auf dem Totenbette vor Testamentszeugnen leugnete. Die Geschworenen des J. 1368 sprachen daher Andreas seine Erben und Nachfolger im vollen Rate frei, und auch die gegenwärtigen verweisen die neuen Klagen des Juden zur Ruhe.*“²⁰⁵

5.3.1 Testament Marka Mordechaje Meisla

Jisté doklady o židovské testamentární praxi v českém prostředí se množí kolem osoby Marka Mordechaje Meisla. Císař Rudolf II. potvrzuje 25. února 1598 všechny jmenoanému dané milosti a udílí mu nový majestát: „*Co pak se statku jeho, Marka Mardochea, vlastního, kterýž nyní má nebo ještě by míti mohl, dotýče: ráčil JMCská takovou mu milost učiniti, aby o témž statku svém za zdravého života neb na smrtelné posteli pořízení učiniti, jej dědicům svým, aneb komuž by koliv jinému podlé dobré vůle a libosti své, když by mu se koli zdálo a vidělo, dáti, odkázati a pakli by bez kšaftu neboližto pořízení umřel, týž statek, na čem by koliv záležel, aby dědicové a nejbližší krevní přátelé jeho zděditi a toho všeho bezpečně a bez všelijakých překážek skutečně užiti a jej jako svůj vlastní držeti a tím živiti se mohli.*“²⁰⁶

Jistě pozoruhodný doklad židovské testamentární praxe představuje dochované poslední pořízení Marka Mordechaje Meisla z 1. března 1601²⁰⁷ a další, s jeho pozůstalostí související, žádosti, odkazy a prosby. Například Maier S. Meysl prosí 19. srpna 1614 dvorskou komoru, aby mu byla dána výsada na vyvážení syrových koží z Čech a aby své žádosti pomohl, připomíná, že odkázaného podílu po Mordechaji Meislovi ještě neužil: „*...auch solches meines Vettern Mark Mardochei Meusels Verlassenschaft (uber welche wir Freunde kaiserliche Verschreibung gehabt, er stürbe mit gehaltenem Testament oder ohne Testament, vollkommenlich erben sollten, auf welchen meinen Theil uber die achzig Tausend*

---

²⁰⁴ Tamtéž, s. 218.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 95.

²⁰⁶ BONDY – DVORSKÝ, díl II., s. 697–700.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 732–737.

Thaler kommen wäre)...²⁰⁸ Osobnost Mordechaje Meisla a osud jeho pozůstalosti zevrubně popsal již Alexander Kisch ve své studii *Das Testament Mardochai Meysels*, jíž, mimo jiné, upozornil na významnou úlohu písaře a školníka při pořizování poslední vůle. Autor se následně soustředil na navazující kvitance a reakce pozůstalých²⁰⁹ na vykonání či nevykonání nařízení z testamentu Mordechaje Meisla.²¹⁰

---

²⁰⁸ Tamtéž, s. 828–829.

²⁰⁹ Celou řadu z nich lze nalézt opět v edici BONDY – DVORSKÝ, díl II., s. 603, 658, 716–717, 728, 730, 740, 756, 812, 832, 1028.

²¹⁰ A. Kisch, *Das Testament Mardochai Meysels*.

6 Nástin vývoje samosprávy pražských měst sledovaného období

Souboj městského stavu a absolutní monarchie, jehož počátky můžeme pozorovat nejpozději od dob válek husitských, vyvrcholil roku 1547 kapitulací Prahy a konečným zákazem scházení obcí, tedy vítězstvím Ferdinanda I. Císař postupoval vůči poraženým městům poměrně tvrdě a uplatnil proti nim řadu trestních sankcí. Byl jim, mimo jiné, zabaven veškerý majetek a odebrána nejen městská, ale částečně i cechovní privilegia, čímž se panovníkovi podařilo významně omezit vliv městských samospráv. Následně došlo k reorganizaci městské správy, přičemž první z nařízení se dotklo pražského souměstí. V čele každé z pražských obcí stanul Ferdinandem jmenovaný hejtman–šlechtic, jemuž přímo podléhal královský rychtář. K povinnostem rychtáře, vedle jiného, přináležela rovněž pravidelná účast na zasedáních městské rady, kde plnil roli jakéhosi dohláze. V následujícím období dvou staletí se, s výjimkou dílčích uvolnění, městská samospráva pozvolna přetvářela pouze ve výkonný orgán státní správy. Stále většího významu nabývali právě císařem jmenovaní hejtmani a rychtáři zasahující do všech městských agend. Podobně stoupala důležitost apelačního soudu, který byl zřízen jako odvolací instance pro soudy městské.²¹¹

Vnitřní organizace pražské městské správy stála poněkud v pozadí, odpovídala zejména potřebám hospodářského života města. Ani stát, který si postupně podmiňoval městskou samosprávu, neměl žádný velký zájem na změnách a potřebných reformách vnitřní správy města. Soudnictví bylo i nadále rozděleno mezi městskou radu a podřízené soudní instance, tedy soud městského rychtáře a desetipanský soud. V 18. století došlo ke změnám zejména v organizaci správy hospodaření. V roce 1739 vznikl státní úřad, tzv. *Vrchní hospodářské ředitelství*, k jehož kompetencím patřilo rozhodování o všech důležitých hospodářských otázkách a správa městské pokladny. Císařovna Marie Terezie následně pokračovala v nastoleném směru prosazování státní správy v městské samosprávě. Ta byla značně okleštěná a omezovala se pouze na některá práva, jako např. povolávání k městským úřadům, právo přijímat nové měšťany či rozdělovat berně.²¹² Zásadní zásah do pražské městské správy přinesly reformy císaře Josefa II. z let 1781–1784. Pozvolné změny z

---

²¹¹ Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 212–219. Srovnej ČAREK, Jiří. *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra 1956, s. 20–22.

²¹² LEDVINKA, Václav (ed.). *Osm století pražské samosprávy. Výstava o vývoji pražské městské správy od 13. století do roku 2000*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2000, s. 29.

předchozího období vyvrcholily a městské samosprávné orgány se staly byrokratickými aparáty plně podřízenými státnímu dohledu. Řadou dekretů vydaných z let 1783–1784²¹³ došlo rovněž ke spojení všech čtyř pražských měst, tedy Starého Města, Nového Města, Malé Strany a Hradčan, v jeden celek, Hlavní Město Prahu, který měl být napříště spravován jednotným magistrátem o třech senátech, a to politickém, civilním a kriminálním. S vytvořením jednotného magistrátu rovněž bezprostředně souviselo rušení některých dalších stávajících úřadů – mimo jiné úřadů královských hejtmanů a rychtářů, úřadu šestipanského, desetipanského, či osmipanského. Nově zřízená instituce pak sestávala z purkmistra, dvou náměstků a 32 radů. Soudní pravomoc nově vzniklého magistrátu se rozšířila i na vykonávání sporného soudnictví nad všemi obyvateli.²¹⁴ Magistrátní období tak udělalo definitivní tečku za středověkým radním zřízením. Vedle kolegia radů sestávajícího z úředníků disponujících vysvědčením o způsobilosti zastávat danou pozici zaměstnával úřad také množství kancelářského a dalšího pomocného personálu pracujícího v jednotlivých referátech. Agenda, jež spadala do magistrátních kompetencí, byla až do poloviny 19. století rozdělována a dále tříděna v rámci jednotlivých tematických oddílů: záležitosti správní a veřejné; hospodářské věci; školní, kostelní, zádušní a nadační věci spolu se záležitostmi chudinství a dobročinných ústavů; záležitosti stavební, tržní, bezpečnostní a zdravotní; živnostenské záležitosti a dozor nad řemesly; berní záležitosti; kamerální a poplatkové věci; záležitosti vojenské a popisu obyvatelstva; různé záležitosti (např. zemědělské či vodních toků); některé záležitosti smíchovské jurisdikce; agenda libeňského panství a Libně; těžké policejní přestupky a židovské záležitosti.²¹⁵

Územní samospráva prošla výraznou proměnou po roce 1848 a tedy i Praha se plného samostatného komunálního zřízení dočkala až v polovině 19. století. Již 20. března roku 1849 vydal hrabě František Stadion tzv. *prozatímní obecní zřízení*, které rozlišovalo obce místní, okresní a krajské.²¹⁶ Městský výbor v čele s purkmistrem měl řídit správu města, zatímco soudnictví přešlo do rukou státu. Definitivní podobu revolučních reforem přinesl *Pražský obecní řád* z 27. dubna 1850, jímž byla obecní správa rozdělena na tři sbory: sbor obecních

---

²¹³ Pražského souměstí se dotkl zejména císařský dekret z 2. června 1783, jímž byly spojeny jednotlivé úřady všech měst a zrušeny všechny jejich zvláštní soudy a následně pak dvorský dekret ze 12. února roku 1784 přímo příkazující, podle vídeňského vzoru, spojení pražských měst. V dalších dnech pak vycházely jednotlivé prováděcí dekrety. BASTL, Ondřej. *Spojení pražských měst v roce 1784. Edice rukopisu č. 322*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2003, s. 33–48.

²¹⁴ Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 222–225. Srovnej J. Čarek, *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*, s. 20–22.

²¹⁵ V. Ledvinka, *Osm století pražské samosprávy*, s. 64–66.

²¹⁶ Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 298.

starších, sbor volených městských radních a samotný magistrát s placenými obecními zaměstnanci.²¹⁷

6.1 Pražské městské knihy a jejich rozdělení

Rozdělení pražských městských knih, jak jej navrhl Václav Vojtíšek,²¹⁸ se rozhodujícím způsobem opíralo o vývoj městské správy a ostatních správních orgánů na území Prahy. Městské knihy lze rozdělit dle periodizace městské správy na 5 oddílů: I. knihy do roku 1784; II. 1784–1848; III. 1848–1921; IV. 1922–1945 a V. po roce 1945. První oddíl je dále možné specifikovat ještě podrobněji, a to následovně: 1. do počátku husitské revoluce; 2. od počátku husitské revoluce do 30. let 16. století; 3. od 30. let 16. století do roku 1784.²¹⁹

Typologicky lze pražské městské knihy do roku 1784 rozlišit do tří skupin: knihy městské správy, knihy městského soudnictví a knihy jiných městských orgánů. Knihy městské správy, vedené k pojištění práv města jako celku, zastupují zejména:

- 1) Knihy městského zákonodárství: knihy privilegií a statutů (*libri privilegiorum et statutorum*), knihy patentů (*libri patentium*), knihy dekretů (*libri decretorum*).
- 2) Knihy městské správy v užším slova smyslu: knihy památné (*libri memorabilium*), protokoly městské rady a jiných orgánů městské správy (manuály), knihy obnovení městských rad (*libri renovationum*), knihy přísah (*libri iuramentorum*), knihy missivů a notulí (*libri missivarium*), knihy dekretací (*libri decretationum*), knihy příkazů (*libri certificationum*), knihy instrukcí a řádů, knihy relací (*libri relationum*).
- 3) Knihy městského hospodářství: knihy berní, katastry, knihy počtů.

Druhou skupinu představují knihy městského soudnictví, vedené k pojištění právního řádu ve městě a soukromých práv jednotlivců:

- 1) Knihy zahájených soudů a soudu rychtářova – soudní knihy půhonů, nálezů, trhové a dlužní.
- 2) Knihy městské rady: radní manuály, knihy svědomí (*libri testimoniorum*), knihy výpovědí (*libri dictorum*), knihy apelací (*libri appellationum*), knihy měšťanských

²¹⁷ Tamtéž, s. 297. Srovnej J. Čarek, *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*, s. 20–22.

²¹⁸ VOJTÍŠEK, Václav. O studiu městských knih českých. In: *Výbor rozprav a studií*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1953.

²¹⁹ J. Čarek, *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*, s. 29.

práv, knihy svatebních smluv, radní knihy trhové, knihy obligací, knihy kvitancí, knihy smluv, knihy testamentů a kšaftů (*libri testamentorum*), knihy inventářů (*libri inventariorum*) a knihy sirotčí.

Do poslední skupiny řadíme knihy jiných městských orgánů:

- 1) Úřady: úřad purkmistrovský, úřad městského rychtáře, úřad šestipanský, hospodářská správa, úřad desetipanský, úřad mostu pražského, úřad porybného, knihy tandlmarku, komise pro potravinářské trhy.
- 2) Záduší a špitály: knihy zádušní správy, knihy správy kostelů, statků a důchodů, patrimoniální knihy pro venkovské statky.
- 3) Práva delegovaná: konířské právo nad obchodem koní, poříční právo nad obchodem s dřevem.

Dochované knihy pražského židovského města tvoří v Archivu hlavního města Prahy ve Sbírce rukopisů samostatný konvolut svazků:

- 1) Knihy židovské bílé (*libri judeorum*) – Staré Město pražské je vedlo pro židy usedlé uvnitř městských hradeb. Obsahují zápisy záležitostí nesporných s převahou dlužní agendy.²²⁰ Celkem se jedná o 93 rukopisů pokrývajících období let 1577–1857 a jeden rejstřík.²²¹
- 2) Knihy hospodářské – Knihy dekretů domestikální pokladny židovské 1838–1847²²², Parcelní protokol stabilního katastru²²³, Pozemkový protokol stabilního katastru²²⁴, Inventář veřejných budov.²²⁵
- 3) Knihy sporného i nesporného soudnictví – Knihy nálezů²²⁶, Abecední seznam majitelů domů²²⁷, Knihy trhů²²⁸, Domovní rola²²⁹, Kniha lichtensteinských domů židovských²³⁰,

---

²²⁰ AHMP, Sbírka rukopisů, Knihy židovské bílé 1577–1857, sign. 2169–2284 a sign. 4821–4906.

²²¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Rejstřík ke knihám židovským 9–13, sign. 2998.

²²² AHMP, Sbírka rukopisů, Knihy dekretů domestikální pokladny židovské 1838–1847, sign. 6063–6065.

²²³ AHMP, Sbírka rukopisů, Parcelní protokol stabilního katastru 1842 (sign. 7752) a 1842–1852 (sign. 6026).

²²⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Pozemkový protokol stabilního katastru 1842, sign. 7753.

²²⁵ AHMP, Sbírka rukopisů, Inventář veřejných budov 1843, sign. 7448.

²²⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha nálezů 1718–1771, sign. 1164.

²²⁷ AHMP, Sbírka rukopisů, Abecední seznam majitelů domů 1844–1845, sign. 4918.

²²⁸ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha trhů 1763–1861, sign. 4907.

²²⁹ AHMP, Sbírka rukopisů, Domovní rola, sign. 242.

Kniha přípovědí²³¹, Kniha obligací²³², Kniha listin o dluzích židovských²³³, Seznam židovských nároků vůči křesťanům²³⁴, Kniha kvitancí²³⁵, Kniha cesí²³⁶, Knihy testamentů²³⁷, Kniha inventářů²³⁸.

- 4) Knihy popisní – Kniha neofytů²³⁹, Seznam židovských kramářů²⁴⁰, Seznamy zemřelých židů²⁴¹.

---

²³⁰ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha lichtensteinských domů židovských 1623–1686, sign. 177.

²³¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha přípovědí 1773–1784, sign. 4910.

²³² AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha obligací 1773–1784, sign. 4911.

²³³ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha listin o dluzích židovských 1626–1790, sign. 2972–2974 a 3006–3007.

²³⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Seznam židovských nároků vůči křesťanům 1745, sign. 4800.

²³⁵ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha kvitancí 1773–1774, sign. 4909.

²³⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha cesí 1774–1784, sign. 4908.

²³⁷ AHMP, Sbírka rukopisů, Knihy testamentů 1681–1850, sign. 4816–4820 a sign. 4912.

²³⁸ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

²³⁹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha neofytů 1775–1779, sign. 2885.

²⁴⁰ AHMP, Sbírka rukopisů, Seznam židovských kramářů 1794–1796, sign. 1716.

²⁴¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Seznamy zemřelých židů 1790–1824, sign. 3003–3005.

7 Židovské knihy testamentů 1681–1850, sign. 4816–4820

Knihy testamentů, stejně jako samostatná kniha inventářů, pražských Židů, které byly podrobeny zevrubné analýze, a to jak po stránce formální, tak obsahové, jsou uchovávány v Archivu hlavního města Prahy v archivním souboru *Sbírka rukopisů* (číslo listu NAD 3) v ucelené sérii ohraničené rozmezím let 1681–1850.²⁴² Celkem se jedná o sedm rukopisů uložených pod signaturami 4816 (kniha testamentů 1681–1756),²⁴³ 4817 (kniha testamentů 1740–1773),²⁴⁴ 4818 (kniha testamentů 1773–1791),²⁴⁵ 4819 (kniha testamentů 1791–1849),²⁴⁶ 4820 (kniha testamentů 1827–1850)²⁴⁷, 4912 (kniha testamentů 1773–1784)²⁴⁸ a 1221 (kniha inventářů 1773–1783),²⁴⁹ přičemž poslední dvě jmenované budou rozebrány dále v textu.

7.1 Základní charakteristika rukopisů formální a jazyková

Nejstarší dvě z dochovaných knih rukopisů jsou přibližně formátu A3. První kniha zápisů z let 1681–1756 (dále „rukopis č. I“) obsahuje 305 folií a je zcela popsána, kniha druhá, vedená pro léta 1740–1773 (dále „rukopis č. II“), obsahuje 192 popsáných folií, avšak je zaplněna jen z poloviny. Foliace je původní, jak se ukazuje na stejném rukopise samotného zápisu, tak i na uvedení v rejstříku. Rukopis z let 1773–1791 (dále „rukopis č. III“) o rozměrech 36x24 cm a metráži 0,09 bm obsahuje celkem 397 folií – úvodních 24 vyhrazených rejstříku následuje 307 folií popsáných záznamy, 66 folií zůstává prázdných. Kniha zahrnující zápisy z let 1791–1849 (dále „rukopis č. IV“) je obdobných rozměrů, 38x25 cm, a metráži rovněž 0,09 bm. Obsahuje 385 folií, plně popsáných, a 45 folií rejstříku vedeného za textem. Poslední z řady německy psaných knih testamentů (dále „rukopis č. V“) je nepatrně větší – 41x28 cm o metráži 0,10 bm. Tvoří ji celkem 467 folií – 232 popsáných záznamy let 1827–1850, 191 nepopsáných a 44 folií rejstříku. Všechny knihy jsou v relativně dobrém fyzickém stavu, případné poškození se týká především poničených vazeb. Vlastní folia nicméně zůstávají nepoškozená, text je tedy poměrně dobře čitelný.

²⁴² J. Čarek, *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, s. 124.

²⁴³ AHMP, *Sbírka rukopisů*, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816.

²⁴⁴ AHMP, *Sbírka rukopisů*, Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817.

²⁴⁵ AHMP, *Sbírka rukopisů*, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818.

²⁴⁶ AHMP, *Sbírka rukopisů*, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819.

²⁴⁷ AHMP, *Sbírka rukopisů*, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820.

²⁴⁸ AHMP, *Sbírka rukopisů*, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912.

²⁴⁹ AHMP, *Sbírka rukopisů*, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

7.1.1 Písmo

Preferovaný typ písma zápisů knih testamentů přímo koresponduje s dominancí německého jazyka. Všechny zápisy jsou provedeny německou novogotickou kurzivou – kurentem. Rozebírané ukázky spadají jak do prvního (1500–1775), tak do druhého období (1775–1848) vývoje novogotického písma v Čechách. Právě ve druhém ze jmenovaných období získalo německé novogotické písmo plnou dominanci, kterou zapříčinily zejména reformy v oblasti školství a celková politická situace v monarchii.²⁵⁰

Ač do rozsahu tvoří marginální část, přesto se ve všech knihách pravidelně objevuje i písmo humanistické. To se objevuje především v pasážích psaných latinským jazykem, tedy datacích a oznámeních o publikování či potvrzení zápisu radou Starého Města pražského.

Není snad ani potřeba dodávat, či dále specifikovat, že písarských rukou se v knihách vystřídalo nepočítaně, písaři se zpravidla (ne však pokaždé) mění zápis od zápisu. Většinu z nich ovšem můžeme identifikovat jménem, dotčené rukopisy tak představují zajímavý vzorek pro případnou paleografickou studii.

7.1.2 Jazyk

Německý jazyk zcela a bez výjimky dominuje všem z pěti popisovaných knih testamentů. Všechny zápisy, ať už se jedná o testamenty, inventáře, kvitance, kodicily a další typy záznamů (např. dědické smlouvy), jsou bez výjimky psány německy. Z celkových 130 zápisů dvou nejstarších rukopisů č. I a II většina ovšem obsahuje také nadpis či incipit vedený v jazyce českém, který uvádí samotný text testamentu a rovněž ho paleograficky odlišuje od textu předchozího. Použití češtiny se tím ale vyčerpává a v samotném textu ji dále nenacházíme. U knih následujících, tedy rukopisů č. III, IV a V, se situace mění. Využití češtiny nejprve v podstatě koresponduje se situací starších rukopisů. Zpravidla jí tedy byly vedeny nadpisy, případně incipyty uvozující a paleograficky odlišující samotný text od dalších záznamů. Naznačenou tendenci lze však sledovat pouze pro prvních 38 zápisů rukopisu č. III. Zbývající záznamy, s výjimkou tří testamentů uvozených titulkem v německém jazyce, již nadpisy nedisponují, a to ani v drtivé většině zápisů ve IV. a V. rukopisu. V rukopisu č. IV se nadpisy (vždy německé) objevují jen sporadicky (celkem v 11 případech), obdobná situace převládá také u rukopisu č. V (celkem ve 26 případech). Některé ze zbývajících zápisů jsou pak alespoň graficky odděleny vyčleněním první věty záznamu. Zdobněji je zapsán první

---

²⁵⁰ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H & H, 2002, s. 90–97.

řádek testamentu Scholema Samuela Goldschmieda: „*Ich Endes Unterschriebener Scho...*“²⁵¹ Je patrné, že se opravdu jedná pouze o první řádek, ani ne o celou větu, stejným písmem není dokončeno ani jméno testátora. Často bývá testament uvozen invokací, která může v některých případech nadpis svou zdobností nahrazovat, což je možné sledovat např. u závěti Treindl Sary Baschové: „*Im Namen des allmächtigen Gottes der Himmel und Erde und alles darinnen enthaltene erschaffen.*“²⁵² Nebo zcela podobně na úvod testamentu Judith Ascherové: „*Im Namen des allmächtigen Gottes der Himmel und Erde und alles darinn befindliche erschaffen hat.*“²⁵³ Další velká část záznamů má v nadpisu pouze jedno či několik slov, jako např. *Testament, Mein Letzter Wille* nebo *Löbl. Magistrat!* S absencí českých nadpisů tak z rukopisů zcela mizí čeština.

K dalším jazykům, jenž se v knihách objevují, patří latina. Latinou byly v rukopisech č. I a II zapisovány především údaje o publikování, případně schválení jednotlivých pořízení v radě Starého Města pražského a některé další přípisky (např. o zaplacení stanovené taxy za zaknihování, odkazy na záznamy v jiných evidencích, např. *Libri Judeorum*, tedy tzv. bílých knihách židovských, případně reference na příslušné folio podacího protokolu ad.). U rukopisů č. III, IV a V se využití latiny v řadě případů omezuje na připomenuté přípisy a záznamy o oznámení a schválení daného pořízení v radě magistrátu jsou dále, obdobně jako zbylý text, psány zejména německy. Té bylo využíváno rovněž při datacích městskými úřady na konci testamentů a inventářů.

S hebrejským jazykem, odhlédneme-li od jmen pražských Židů hebrejského původu (např. Mojžíš, Abraham nebo Izák), se lze v rukopisech setkat jen zcela výjimečně. Jediný dosud zjištěný doklad použití hebrejštiny představuje pouze pasáž v testamentu zůstavitelky Vögele Buntzlin v rukopisu č. I, jíž prosí bratry o modlitbu za svou duši: „*Meine Brüder bitte ich, Sie, sollen mir 11 Monath nach mein absterben bey Lehrnen undt anderen Brüderschafften, das gebeth Kadisch nachsagen und das abendt. gebeth wie auf Psalm Lamnaceach, vor meine Seel bethen, damit ich ruhig in meinen grab liegen möchte, ingleichen auf alle Jahr an den Tag meines Hinscheidens ein Licht in der Schuel anzinden.*“²⁵⁴ Do latinky přepsaný výraz *lamnaceach* (למנצח) označuje v knize Žalmů předního zpěváka, pro kterého je daný žalm určen.²⁵⁵ Některé záznamy nicméně obsahují alespoň poznámky stvrzující existenci hebrejských originálů daných testamentů, případně

²⁵¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 260r.

²⁵² AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 114r.

²⁵³ Tamtéž, fol. 206v.

²⁵⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, Testament Vögele Buntzlin z 24. 9. 1732, fol. 107r.

²⁵⁵ BIČ, Miloš a kol. *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 9. Žalmy*. Praha: Kalich, 1975, s. 19.

jsou do knih tyto originály přepisovány v úplném znění – ovšem v německém překladu s tím, že původní podpisy autora a svědků či přísedních bývají nahrazeny výrazem *haebraische Unterschrift*.

7.1.3 Rejstříky

Součástí všech rukopisů je index. U rukopisů č. I, II a III je registr dochovaných zápisů vedený na začátku jednotlivých knih. V první knize se jedná o rejstřík záznamů s uvedenou foliací v pořadí, ve kterém pak v knize následují. Je veden jak v českém, tak i německém jazyce, výběr jazyka zvoleného rejstříkového záznamu odpovídá jazyku konkrétního incipitu, který uvádí testament, inventář či kvitanci přímo v samém textu. Rejstřík byl zřejmě veden průběžně, jak tomu nasvědčují různě se měnící rukopisy dle zapisujícího písaře. Všechny uvedené záznamy v rejstříku nalezneme také v textu knihy, naopak samotný rejstřík neobsahuje všechny v knize obsažené zápisy.²⁵⁶ Rejstřík druhé knihy je již rozdělen abecedně, každé písmeno má vyhrazeno samostatný list, na který se stejně jako u první knihy zapisují záznamy, společně i s jejich foliací, dle svého výskytu v textu knihy. Záznamy jsou zařazovány k jednotlivým písmenům většinou podle prvního jména, ke kterému se zápis vztahuje. Samozřejmě však existuje řada záznamů, které nejsou řazeny podle jména, ale podle typu záznamu. Tak např. pod písmenem „I“ se vyskytují některé inventáře (i když je u nich uvedeno určující jméno), pod „K“ nalezneme kšafy nebo pod „D“ donace. V knize testamentů z let 1773–1791 (tedy rukopisu č. III) se rejstřík nachází na prvních 24 foliích. Převážná část zápisů je vedena v českém jazyce, což odpovídá skutečnosti, že většina záznamů v knize má české nadpisy. Zápisy do rejstříku vyhotovoval vždy konkrétní písař, který zapsal do knihy i samotný testament, u každého písmene tedy přibývaly v chronologickém pořadí. Při porovnání s počtem dochovaných dokumentů lze konstatovat, že tento rejstřík je úplný.

Dva další rejstříky z knih testamentů z let 1791–1849 (45 folií) a 1827–1850 (44 folií) jsou naproti tomu umístěny na konci rukopisu. Oba dva již nedosahují stejné pečlivosti a úplnosti jako výše uvedené rejstříky starších knih testamentů. Podstatný rozdíl lze spatřit rovněž ve využití jazyka – oba indexy jsou již vedeny plně německy.

---

²⁵⁶ V první knize testamentů se nenachází pouze posledních pět položek rejstříku, které odkazují na křesťanské knihy inventářů („*libro inventariorum christianorum*“) z let 1726, 1739 a 1753 i s přesnou foliací.

7.2 Typologie zápisů

Pět studovaných knih testamentů pražských židů z let 1681–1850 obsahuje celkem 446 různých zápisů: 92 záznamů v rukopisu č. I, 38 záznamů v rukopisu č. II, 63 záznamů v rukopisu č. III, 146 záznamů v rukopisu č. IV a 107 záznamů v rukopisu č. V. Studované rukopisy nepředstavují jednolitý sled formálně identických záznamů. Ačkoliv naprostou většinu tvoří samotná poslední pořízení (celkem 316 záznamů ve všech rukopisech), v knihách lze sledovat i další typy zápisů, které se liší jak po formální a obsahové stránce, tak způsobem vyhotovení a právní legitimitou – inventáře, kodícily a obšírněji pojaté skupiny ostatních zápisů, kterými jsou donace, juxty a kvitance, dědické či svatební smlouvy a okrajově postoupení nebo vyrovnání.

Typ zápisu	Rukopis č. I 1681–1756	Rukopis č. II 1740–1773	Rukopis č. III 1773–1791	Rukopis č. IV 1791–1849	Rukopis č. V 1827–1850
Testament	40	11	49	128	88
Inventář	18	20	11	0	0
Kodicil	0	0	1	9	12
Ostatní	34 ²⁵⁷	7 ²⁵⁸	2 ²⁵⁹	9 ²⁶⁰	7 ²⁶¹

Tab. č. 2. Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

Různé typy dochovaných záznamů přinášejí různé typy informací. V obecné rovině bychom mohli definovat několik ustálených oddělených částí, které se, ať již více či méně pravidelně se specifickými individuálními odlišnostmi jednotlivých záznamů, opakují a zároveň určují typologii samotného záznamu.

7.2.1 Testament

Testament můžeme definovat jako právní akt svobodné a plnomocné dispozice s vlastním majetkem, kdy testátor sám za přítomnosti svědků, povětšinou z řad svých

²⁵⁷ Juxty a kvitance.

²⁵⁸ Donace.

²⁵⁹ Postoupení a vyrovnání mezi dědici.

²⁶⁰ Svatební a dědické smlouvy.

²⁶¹ Svatební a dědické smlouvy.

židovských souvěrců a zástupců židovské obce, sestavuje svou poslední vůli. Nejdůležitější prvky kšaftu jako diplomatické kategorie jsou obsaženy ve většině zápisů. Jedná se zejména o právní způsobilost testátora, důvody, které ho vedly k sepsání posledního pořízení, výčet majetkových a nemajetkových odkazů, datum sepsání, jména přítomných svědků a opis testátorova vlastnoručního podpisu. Snad okrajově lze zmínit trend u testamentů mladšího data. U nich se častěji vyskytuje invocace (*Im Namen des allmächtigen Gottes* a jiné další formy), zřejmě tedy pod vlivem křesťanských kšaftů.

Přijmeme-li základní schéma skladby listiny předložené *Vademecem pomocných věd historických*,²⁶² můžeme při rozboru testamentů sledovat následující rozdělení:

- 1) Protokol – sem lze zařadit úvodní incipit, který uvádí, o jaký typ záznamu se jedná, spolu se jménem testátora a jeho případným dalším určením;
- 2) Text – jeho jádro v drtivé většině případů začíná datací sestavení testamentu, okolnostmi vzniku, vyznáním důvodů rozhodujících pro sepsání, dosvědčení způsobilosti testátora k právoplatnému nakládání s majetkem, ohlášením vydavatelovy vůle a samozřejmě pak nejdůležitější částí – dispozicí, tedy odkazování majetku určeným dědicům, kteří také podléhají nařízeným sankcím. Jádro testamentárního záznamu je zakončeno koroborací ve formě vyznání, že testament bude vlastnoručně podepsán autorem, a navíc dosvědčen přitisknutou pečetí. Za součást koroborace bychom případně také mohli považovat na konci samotného textu zapsané oznámení o povolení a schválení radou Starého Města pražského.
- 3) Eschatokol – jeho prvky jsou zastoupeny v podobě podpisu testátora, přítomných svědků, úředníků kanceláře a samotného písaře, který provádí zápis do knihy. V této závěrečné fázi se zároveň opět objevuje datace zapsání poslední vůle do knihy, naopak zde chybí jakákoli forma závěrečné modlitby.

7.2.2 Pozůstalostní inventář

Oproti testamentu inventář vzniká za nepřítomnosti vlastníka majetku, který je sepisován, ať už je to zapříčiněno buď jeho úmrtím či např. útekem. Inventář je pak sestavován buď pozůstalou vdovou, nebo, zejména v případě zběhlých Židů, úředně pro tento účel určenými městskými úředníky. Sepisování majetku prováděli obvykle dva jmenovaní komisaři z řad členů rady Starého Města pražského za přítomnosti zástupců židovských

---

²⁶² I. Hlaváček – J. Kašpar – R. Nový, *Vademecum pomocných věd historických*, s. 207–209.

starších, případně i pozůstalých příbuzných. O aktu byl sepsán protokol s přesným výčtem a oceněním nalezeného majetku, blíže tříděným podle druhu. Správnost celého procesu pak schválila na svém zasedání rada Starého Města pražského. V posledních dvou rukopisech pozůstalostní inventáře zcela chybí.

Oproti testamentům rozpoznáváme ve struktuře inventářů mnohem méně prvků listinné skladby. Z úvodní části lze jmenovat u každého inventáře dochovaný incipit, který informuje o jménu Žida, jehož pozůstalost je následně inventarizována, o příčině, která byla impulsem k sestavení tohoto soupisu majetku (tedy zda se jedná o zemřelou osobu, či osobu zběhlou) a také o osobě, která inventář sestavila (např. vdova či úředníci Starého Města pražského). Úvod následuje již samotný soupis majetku tříděný v drtivé většině případů dle věcné a materiální podobnosti, výjimečně také dle místa nalezení (např. ve sklepě, v truhle) do jednotlivých oddílů (např. zlaté, stříbrné, měděné, mosazné, dřevěné věci, oblečení, dluhy), které se tradičně opakují. Po vyjmenování veškerého jmění bez odkazu konkrétním osobám se objevuje prohlášení o správnosti všech napsaných údajů a vůle vše potvrdit vlastnoručním podpisem sepisovatele (doplněným případně i jeho pečeti). Jako druhá fáze koroborace je dokládáno úřední povolení a schválení radou Starého Města pražského. Celý inventář uzavírá vlastnoruční podpis písaře či jiného úředníka s kompetencemi právního ověřování.

7.2.3 Kodícil

V celkovém počtu 446 různých pořízeních v analyzovaných rukopisech se podařilo identifikovat 22 kodícilů (*codicill*), avšak všechny jen v rukopisech mladších č. III, IV a V. Tímto termínem bývá označován dovětek či dodatek k testamentu, případně jeho oprava nebo změna. Ve vztahu k formě a struktuře platila u kodícilu obdobná pravidla jako u samotného testamentu. Testátor se musel identifikovat, určit, že se jedná o dodatek k již platnému a existujícímu kšaftu, a za přítomnosti přísedících svědků jej sepsat, případně jim ho sdělit ústně. Dotyční s ním pak nakládali stejně jako s testamentem, musel tudíž projít stejným schvalovacím procesem u rady Starého Města pražského, následně pražským magistrátem.

7.2.4 Ostatní typy zápisů

Vedle samotných testamentů a inventářů, které tvoří jádro všech rukopisů, figurují v knihách i další typy zápisů.

V nejstarším z rukopisů lze identifikovat juxty a kvitance, a to celkem ve 34

případech.²⁶³ Tyto typy zápisů se ze své podstaty nijak nepodílejí na samotné dispozici majetku, avšak jsou dodatky, přípisy či rozšířeními celého testamentárního řízení, kdy juxtou se dají nazvat jakékoli právní dodatky či potvrzení vztahující se k jednotlivým testamentům a vypovídající o událostech a činech osob v testamentech uváděných po nabytí platnosti určitého testamentu. Kvitance pak ve velké míře oznamují a potvrzují vykonání jednotlivých bodů a odkazů, uvedených v testamentech. Co do rozsahu patří k nejkratším z dochovaných typů záznamů. Úvodní incipit, který je společný všem typům zápisů, se však v tomto případě odlišuje tím, že přináší informace i o adresátovi kvitance. V textu kvitance lze rozpoznat podobnou listinnou skladbu, jako ji nacházíme v testamentech. Od okolností vzniku, příčinnými důvody, přes samotnou dispozici, ujištění o další nevymahatelnosti již vykonaného odkazu až po schválení a potvrzení, které je opět korunováno podpisem městského úředníka. V mladších rukopisech se s výše popsáním typem záznamů již nesetkáváme.

V rukopisu č. II z let 1740–1773 lze, ač na malém vzorku pouhých sedmi příkladů, naopak sledovat donace, tedy po formální stránce zápisy velice blízké testamentům. V některých případech jde tedy jen o různé pojmenování téhož aktu.

Ačkoliv juxty a kvitance ani donace nefigurují v rukopisech č. III, IV a V, identifikujeme zde některé nové druhy „ostatních“ záznamů. Ke sporadičtěji se vyskytujícím zápisům patří dědické smlouvy (*Erbvertrag*). Ty mezi sebou uzavírali výhradně manžel s manželkou. Ve smlouvách tohoto typu určovali, jak bude nakládáno s majetkem v případě úmrtí jednoho z páru, případně se rovněž mohlo jednat o jednostranný akt manžela ve prospěch manželky. Důležité ovšem bylo, že smlouvu uzavíraly obě strany, musely s podmínkami souhlasit a připojit vlastnoruční podpisy. Vše se odehrávalo za přítomnosti minimálního počtu dvou svědků.

Záležitosti spíše výjimečného charakteru představují zápisy svatebních smluv (*Ehekontrakt*), které uzavírali snoubenci v zastoupení svých rodičů před svatbou, aby zajistili a ošetřili majetkoprávní vztahy po uzavření sňatku.

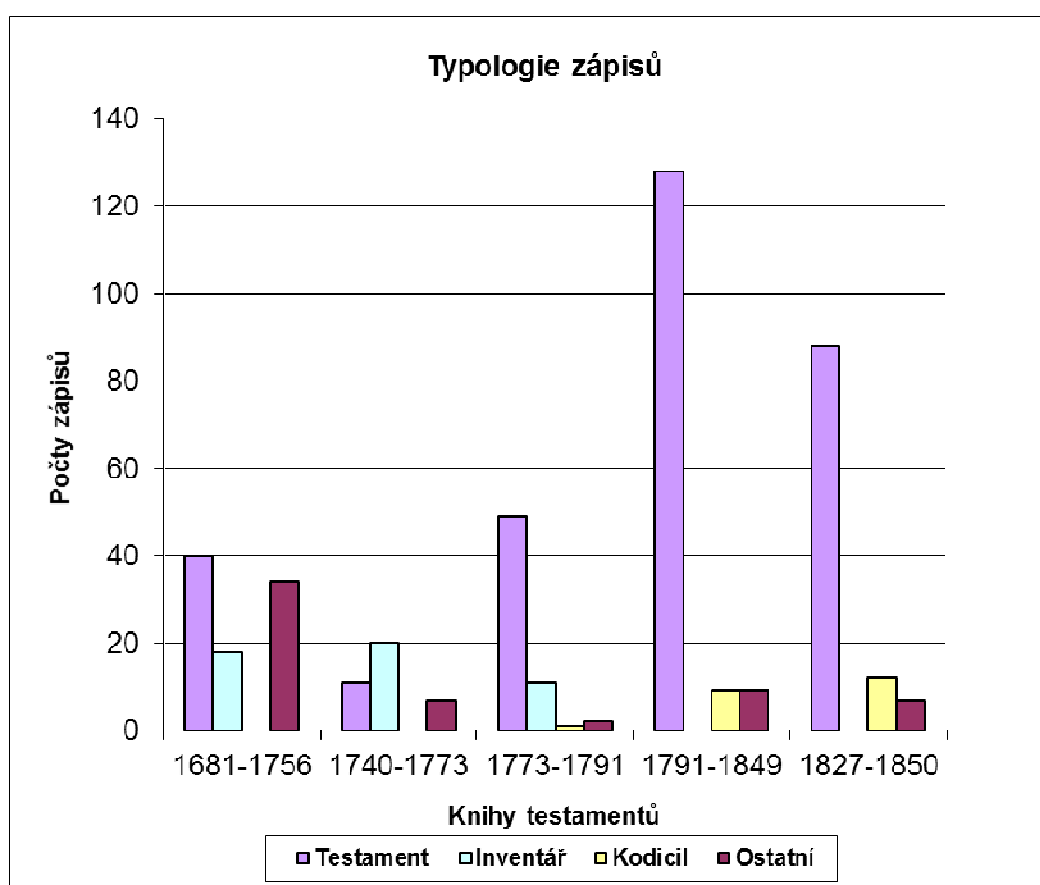
Zbylé dva případy, totiž postoupení (*Cession*) a vyrovnání (*Vergleich*), se oba v celé řadě zápisů dochovaly pouze jednou. Odrážejí specifický způsob vyřešení pozůstalostního řízení, avšak dodržují stejná pravidla a formu jako testamenty.

---

²⁶³Juxta se objevuje také v dalších 12 případech přímo u samotných testamentů, kde obepisuje na okrajích text záznamu testamentu a není jí tedy vymezen zvláštní list papíru. Z těchto důvodů nebyla tato forma zápisu zohledněna v samotné statistice.

7.2.5 Shrnutí

Jak bylo prokázáno, testamentsy si takřka po celé období udržely v rámci jednotlivých typů zápisů jednoznačnou převahu, s výjimkou rukopisu č. II z let 1740–1773, ve kterém na úkor kšaftů naopak značně převládly pozůstalostní inventáře. Na tomto místě je však nutné připomenout, že část zmíněných soupisů se netýkala pozůstalostí židů zemřelých, nýbrž tzv. židů zběhlých, tedy těch, kteří museli po roce 1744, v souvislosti s vypovězením židů císařovnou Marií Terezií, opustit město. Inventáře, které jsou nedílnou součástí třech nejstarších knih, ze zápisů mizí v první polovině 80. let 18. století a napříště se s nimi v knihách testamentů pražských židů již nesetkáváme.²⁶⁴ Naopak lze od roku 1777 sledovat novou kategorii zápisů, tzv. kodicilů,²⁶⁵ které, zdá se, do jisté míry pravděpodobně nahradily juxty sledované pouze v nejstarším dochovaném rukopisu. Kodicily, tedy dodatky k posledním pořízením, pak vykazují vzestupnou tendenci. Ojedinelé typy zápisů, jež se v knihách vyskytují v pouhých jednotkách, zastupují smlouvy svatební a dědické.

Graf č. 1. Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

²⁶⁴ Posledním je pozůstalostní inventář Simona Hersch Borgese z 16. prosince 1783.

²⁶⁵ Prvním je kodicil z 2. září 1777 doplňující testament Isaaca Poppera.

7.3 Testátor

Jiří Kuděla ve své studii k soupisu zemřelých pražských Židů z let 1749–1759 poznamenává: „*Bohužel v žádných pramenech té doby nenajdeme exaktní čísla o obyvatelstvu, jen o domech. Uvážíme-li, že v předexilovém ghettu bylo asi 330 obydlených domů a po roce 1748 asi 7 500 obyvatel v necelých 200 domech, je reálný předpoklad, že počet židovských obyvatel Prahy mohl v roce 1745 dosahovat 13 – 14 000 duší.*“²⁶⁶ Ze samotného soupisu pak vyplývá, že v období let 1749–1759 činila mužská úmrtnost 369 osob a ženská 440 osob.²⁶⁷ Pro dané období je v ovšem knihách dochováno pouhých sedm záznamů, přičemž se navíc ve většině případů jedná o inventáře zběhlých židů. Porovnání svrchu vzpomenutých údajů vede k pochybnostem a dalším otázkám – jaké měla ve světle srovnání zmíněných údajů testamentární praxe postavení v židovské tradici? Jaký vzorek židovské populace se nám skrze testamety a inventáře ukazuje? A jaké vlastně získáváme informace z dochovaných zápisů v knihách o jednotlivých testátorech a jejich postavení v židovské společnosti?

Samotné testamety mnohdy přinášejí pestrou škálu bližších údajů k samotné osobě testátora, z nichž přinejmenším některé z pramenů jiné povahy nemusíme vytěžit – vedle jmen²⁶⁸ jde především o majetkové zázemí, ale také o okruh příbuzných, povolání, sedadla v synagogách, případně o další informace (např. kam zůstavitel chodil na náboženské obřady apod).

Sledujeme-li zastoupení testátorů na základě pohlaví, musíme konstatovat, že v daném ohledu jednoznačné převahy nabývají mužské testamety nad ženskými, a to v rámci celého sledovaného období. Největší rozdíl pozorujeme v nejstarších svazcích (1681–1773), avšak v úvahu musíme vzít nízký počet dochovaných posledních pořízení pro relativně dlouhý časový horizont. V mladších obdobích naopak se stoupajícím množstvím zaknihovaných testamentů vzrůstá i kvantum ženských posledních vůlí, čímž pozvolna dochází k procentuálnímu přiblížení testátorů a testátorek.

---

²⁶⁶ KUDĚLA, Jiří. Soupis zemřelých pražských Židů z let 1749–1759. In: *Folia Historica Bohemica* 16. Praha: Historický ústav AV ČR, 1993, s. 124.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 152–153.

²⁶⁸ Židovskými jmény se v českém prostředí zabývali např. MUNELES, Otto. Zur Namengebung der Juden in Böhmen. In: *Judaica Bohemiae. Díl II., č. 1*. Praha: Židovské muzeum, 1966, s. 3–13 či BONDYOVÁ, Ruth. *Rodinné dědictví. Jména Židů v Čechách a na Moravě*. Praha, 2006. Příjmeními se zabýval BEIDER, Alexander. *Jewish Surnames in Prag (15th – 18th Centuries)*. Teaneck: Avotaynu, 1995. Exkurz na dané téma podnikl také již zmiňovaný Jiří Kuděla. J. Kuděla, *Soupis zemřelých pražských Židů z let 1749–1759*, s. 136–140.

	Testamenty celkem	Ženy	Muži	Ženy %	Muži %
Kniha 1681–1756	40	7	33	17 %	83 %
Kniha 1740–1773	11	1	10	9 %	91 %
Kniha 1773–1791	49	11	38	22 %	78 %
Kniha 1791–1849	128	40	88	31 %	69 %
Kniha 1827–1850	88	32	56	36 %	64 %

Tab. č. 3. Poměr testamentů na základě pohlaví zůstavitele.

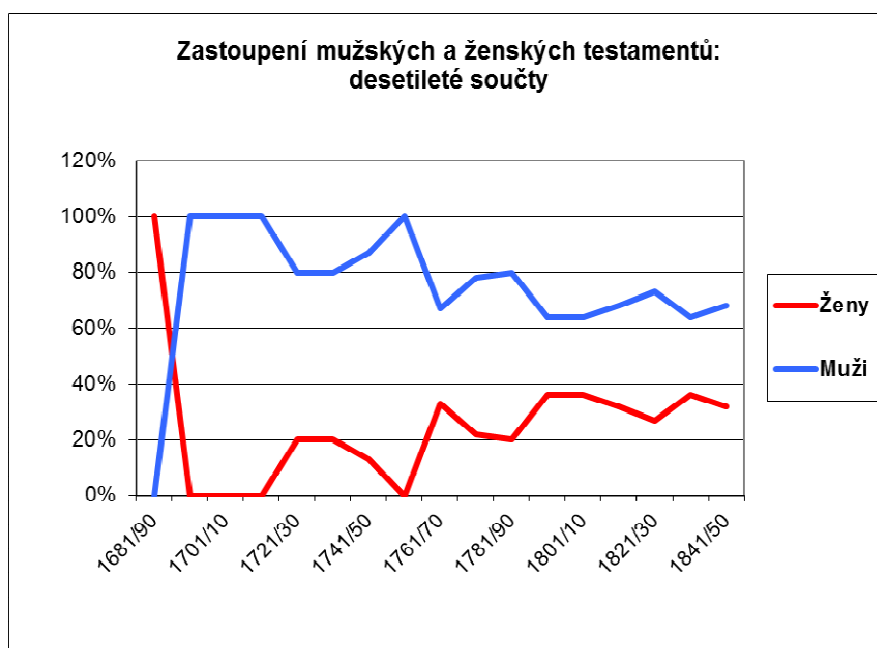
Nelze si nevšimnout, že uvedená srovnání mohou být v jistém ohledu zavádějící. Problematickým se může jevit zejména vzájemné porovnávání, ať už jednotlivých typů záznamů či jejich počtů, stejně jako poměrného zastoupení mužských a ženských testamentů, provedené mezi jednotlivými rukopisy navzájem bez ohledu na časový záběr, který pokrývají. A to i se zřetelem na fakt, že některé ze studovaných knih testamentů se časově překrývají. Vhodnější tak může být např. komparace vycházející z desetiletých součtů:

Období	Počet testamentů	Ženy	Muži	Ženy %	Muži %
1681–1690	1	1	0	100 %	0 %
1691–1700	2	0	2	0 %	100 %
1701–1710	2	0	2	0 %	100 %
1711–1720	3	0	3	0 %	100 %
1721–1730	10	2	8	20 %	80 %
1731–1740	15	3	12	20 %	80 %
1741–1750	8	1	7	13 %	87 %
1751–1760	4	0	4	0 %	100 %
1761–1770	3	1	2	33 %	67 %
1771–1780	23	5	18	22 %	78 %
1781–1790	25	5	20	20 %	80 %

1791–1800	33	12	21	36 %	64 %
1801–1810	42	15	27	36 %	64 %
1811–1820	31	10	21	32 %	68 %
1821–1830	41	11	30	27 %	73 %
1831–1840	39	14	25	36 %	64 %
1841–1850	34	11	23	32 %	68 %

Tab. č. 4. Celkové počty testamentů – desetileté součty.

Na základě dat snesených předloženou tabulkou se, mimo jiné, můžeme domnívat, že ještě koncem 17. a začátkem 18. století se testamentární praxe pražských židů, respektive zaknihování pořízených kšaftů u rady Starého Města pražského teprve rozvíjelo. Desetileté součty nadto umožňují důkladněji sledovat některé statistické ukazatele. Z celkového počtu 316 testamentů připadla na závěr 17. století průměrně pouhá jedna čtvrtina posledního pořízení na rok, pro 18. století pak 1,26 testamentu a konečně v první polovině 19. století na jeden rok připadalo již 3,74 testamentu. Postupný nárůst lze sledovat také v poměrném zastoupení ženských testamentů, které od 60. let 18. století, vyjma poklesu mezi léty 1771–1781, dosahovalo v průměru 30 %.

Graf. č. 2. Procentuální zastoupení mužských a ženských testamentů – desetileté součty.

7.4 Knihy testamentů 1681–1756 a 1740–1773

První z rukopisů uložený pod sign. 4816 obsahuje celkem 92 záznamů – 40 testamentů, 18 inventářů a 34 juxt a kvitancí, rukopis č. II vedený v letech 1740–1773 pak přináší 38 různých zápisů – 11 testamentů, 20 inventářů a 7 donací. Procentuální zastoupení jednotlivých typů záznamů zobrazují následující tabulky:

Kniha testamentů 1681–1756		
Záznamy celkem	92	100 %
Testament	40	43 %
Inventář	18	20 %
Juxta a kvitance	34	37 %

Tab. č. 5. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1681–1756.

Kniha testamentů 1740–1773		
Záznamy celkem	38	100 %
Testament	11	29 %
Inventář	20	53 %
Donace	7	18 %

Tab. č. 6. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1740–1773.

V obou knihách je dochováno dohromady pouze 51 testamentů. Ve většině případů (43 z celkových 51) se jedná o mužské testátory. Nepříliš často se v dochovaných textech objevují informace o povolání dotyčné osoby – doložení jsou rabíni (Isaackh Mayer Saxel Tausek²⁶⁹ a David Oppenheim²⁷⁰), kantoři (Herschl Wiener²⁷¹, Moyses Wolff²⁷², Meschulem Iserles²⁷³),

²⁶⁹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 2r.

²⁷⁰ Tamtéž, fol. 173v.

²⁷¹ Tamtéž, fol. 254r.

²⁷² AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817, fol. 19r.

²⁷³ Tamtéž, fol. 35v.

primasové (Moyses Abeles²⁷⁴, Isaac Lowositz²⁷⁵, Abraham Duschenes²⁷⁶), ale i profese řemeslné jako kožešník (Dawid Wälliss)²⁷⁷, krejčí (Mayer Gunsburg)²⁷⁸, knihvazač (Josl Herschl)²⁷⁹ nebo řezník (Schlomo Lasar Fleischhacker)²⁸⁰

Kromě běžně užívaných datací vzniku jednotlivých zápisů, jako např.: „*Anno 1728 den 13ten Monaths Tag Aprilis haben in der unteren Cantzley [...] folgendes ausgesaget.*“²⁸¹ nebo i se zmínkou o původním originálním znění poslední vůle: „*Das jüdische original Testament welches von der Riffka Jeutelesin de dato den 24. Februarii A^o 1728 aufgerichtet worden, lautet also...*“²⁸², se v prvních dvou rukopisech používá tzv. hebrejské datování podle malého letopočtu (לִפְרַת קָטָן, *lifrat katan*)²⁸³: „*alß Vermög der vermehrten Morgengab so ich ihr am Donnerstag den 3ten Tamus 445 (daß ist den 5. July A^o 1685) in bey sein einer Lemmel Lichtenstatt, alß damahls geschwornen Schreiber, und jetzo geschwornen Schulklepper, und vor dem Löbl, des verstorbenen Heli Schreibens Aydam, alß damahligen Schulklepper, gemacht habe.*“²⁸⁴

K nejčastějším důvodům vedoucích ke vzniku testamentu patřily obecně špatný zdravotní stav, upoutání na lůžko, vysoký věk, nevědomost dne ani hodiny příchodu smrti, snaha zabránit následným sporům o dědictví nebo dělení majetku v případě, že testátor nemá přímé potomky a další. Právní způsobilost k sepsání testamentu je obvykle dosvědčována ústní komunikací a rozhovorem mezi testátorem a přivolanými zástupci židovské obce: „*Die wahrheit zuesagen: am Montag zue abendts das der morgende Tag ist, dem 14. Augusti 1714 so bin ich endts unterschreibener beruffen worden zue meiner Schwester Sohn dem nunmehr verstorbenen Löbl Dawid Jeuteles, wie ich zue ihme kommen bin, seyn bey ihme gewesen: Jacob Przibram, Sellick Zinnhandler, und Löbl Roltsch Kranckenwarther, und der Löbl Jeuteles ist kranck gewesen, er hat mich empfangen, mit mir und mit obbemelten Männern geredet, mit gutten witz und lauther Verstandt, so hab ich ihm gefraget: du hast nach mich geschickt, was verlangst du meiner. So hat er mir zur antworth gegeben, ich bitte dich mein Vetter, ich habe in Gottes Händten, achtung geben auff mein Weib und meine Kinder, ich möchte vielleicht mit Todt abgeben, und habe fünff söhne kleine und grosse unverheurathete;*

²⁷⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 7r.

²⁷⁵ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817, fol. 1r.

²⁷⁶ Tamtéž, fol. 78r.

²⁷⁷ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 51v.

²⁷⁸ Tamtéž, fol. 180r.

²⁷⁹ Tamtéž, fol. 196r.

²⁸⁰ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 209v.

²⁸¹ Tamtéž, fol. 92r.

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ B. Nosek – P. Damohorská, *Židovské tradice a zvyky*, s. 189.

²⁸⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 2r.

*so befehle ich wie es mit meiner Verlassenschaft soll gehalten werden und nicht anderst.*²⁸⁵

Snaha zajistit duchovní péči o duši zemřelého ze strany pozůstalých se svým způsobem odrážela v každém testamentu. Ustáleným vzorcem ideálního průběhu zaopatření jak těla, tak duše zemřelého je dle dochovaných odkazů následující schéma: duše se odkazuje všemohoucímu Bohu – tělo má být pohřbeno do země – při přenášení těla na hřbitov se rozdávají peníze chudým – po celý rok se má deset učenců modlit každý den jednu hodinu v domě zemřelého za jeho duši – po celý rok má hořet olivový olej na místě v synagoze, které patřilo zemřelému – člen rodiny má na hřbitově a pak následně po celý rok a ve výroční dny odříkávat modlitbu *kadiš* za jeho duši. Takový postup přesně zachycuje kšaftu Chayema Auerbacha: „... *nach meinem ableben befehle ich meine Seele dem allmächtigen Gott in seine gebenedeute Hände, und mein leib soll gewöhl. Massen in die Erden bestattet werden. Nach abtragung meines Leibs aus meinem Haus soll unter die arme leuthe einen jeden zwey Kayserl. groschen ausgetheilet werden, so viel als mein Nahmen Cheyem in zahl hat, ertraget Sechs gulden (...) Durch das gantze Jahr von dato meines hinscheiden, sollen alle tag eine stundt Zehen gelehrte fromme leuthe wegen meiner Seel in meinem Haus betten. Soll durch das gantze Jahr mein Eheweib Sarl aus ihren aigenen Mitteln auf meiner Stelle in der Zigkeiner Schuel wegen meiner Seel baum öl brenen lassen. Mein Schwager Herschl Halberstadt, alss der gedachten Maryam Ehemann, soll durch das gantze Jahr wie auch in meinen Jahr zeithen, das gebeth Cadesch genandt wegen meiner Seel nachsagen.*“²⁸⁶

---

²⁸⁵ Tamtéž, fol. 89r–v.

²⁸⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 31v–32r.

7.5 Kniha testamentů 1773–1791

Rukopis č. III uložený pod sign. 4818 obsahuje celkem 63 zápisů, z toho 49 testamentů, 11 inventářů, 1 kodícil, 1 postoupení a 1 vyrovnání:

Kniha testamentů 1773–1791		
Záznamy celkem	63	100 %
Testament	49	78 %
Inventář	11	17 %
Kodícil	1	2 %
Ostatní	2	3 %

Tab. č. 7. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1773–1791.

Mezi testátory převažovali muži, svá poslední pořízení jich zanechalo celkem 38 (78%), oproti 11 ženám (22%). K nejčastěji zastoupeným mužským jménům patřil Abraham, Simon, Isaac, Salomon, ke jménům ženských pak Güttel nebo Pesele. Jméno a pohlaví testátora známe u všech kšaftů, naproti tomu povolání stojí poněkud v pozadí a je uvedeno spíše náhodně jen u některých zůstavitelů. Za všechny jmenujme např. Pesele Buntzel – vdova po zlatníkovi, Abraham Modl Rieß – správce židovského špitálu, Samuel Soreb – klenotník, Samuel Tausek – kožešník, Herschl Michl Jeüteles – židovský apatykář, Moyses Janowitz – šenkýř vína.

Až do 80. let 18. století testátoři odkazovaly na původní „židovský“ originál kšaftu, poslední takový zápis (testátor Nafftale Joachim Brandeis), je datován k 30. červnu 1784. Následně však tyto zmínky úplně mizí a v dalších dvou knihách je již nenajdeme.

Stabilní funkci dvou přísežných svědků zastávali zaměstnanci pražské židovské obce – písař (*geschwohrner Schreiber*) a školník (*geschwohrner Schuehlklepper*). Rovněž v tomto směru můžeme od 80. let 18. století pozorovat změnu – svědci jsou nadále označováni jednoduše jen jako *Zeuge*.

7.6 Kniha testamentů 1791–1849

Ve srovnání s předchozí knihou přináší rukopis č. IV uložený pod sign. 4819 více než dvojnásobný počet zápisů, což může souviset zejména s faktem, že pokrývá delší časový horizont, ačkoliv datace knihy je poněkud zavádějící – ke kontinuálním zápisům končícím rokem 1827 je navíc připojen jeden testament Jacoba Utitze z července 1849. Drtivou převahu nad ostatními typy pořízení zastávají testamenty o celkovém počtu 128 kusů. K nim se připojuje ještě 9 kodícilů, 5 dědických smluv, 3 smlouvy svatební a 1 darovací list:

Kniha testamentů 1791–1849		
Záznamy celkem	146	100 %
Testament	128	88 %
Inventář	0	0 %
Kodicil	9	6 %
Ostatní	9	6 %

Tab. č. 8. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1791–1849.

Poměr mezi kšaftujícími muži a kšaftujícími ženami se nepatrně snížil, ze 128 závětí mužům připadá 88 zápisů (69 %), ženám pak 40 (31 %). Vzhledem k širšímu vzorku zaznamenaných osob se nám otevírá celá škála mužských a ženských židovských jmen, z nichž však žádné výrazně nepřevládá.

Některé zajímavé změny doznala především formální stránka jednotlivých záznamů, na jejichž začátku bývá vždy, po straně folia, uvedeno datum zanesení podané žádosti o schválení testamentu (či jiného typu písemnosti) do exhibitního protokolu, a to i s číslem jednacím. S ohledem na spojení čtyř měst pražských pod společný magistrát, zápisy do knih nadále nepovolovala rada Starého Města pražského, ale rada magistrátu. Svědky testamentárního aktu se stále častěji stávaly osoby nepocházející z židovské komunity, např. notáři, doktoři, případně jiní vysoce postavení úředníci, což zároveň nastoluje otázku, zda více váženějších svědků, které si testátor dokázal obstarat, mohlo lépe zaručit klidný průběh pozůstalostního řízení. Unikátním dokladem dochovaným v této knize testamentů je jmenný seznam 104 svazků hebrejských knih z pozůstalosti po Salomonu Rosenbergu.²⁸⁷

²⁸⁷ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 274v.–275v.

7.7 Kniha testamentů 1827–1850

Poslední německy psaná kniha testamentů pražských židů (rukopis č. V), evidovaná pod sign. 4820, čítá celkem 107 záznamů, přičemž opět, počtem 88 zápisů, převažují testamenty. Mimo ně dále identifikujeme 12 kodícilů, 5 dědických smluv a 2 smlouvy svatební:

Kniha testamentů 1827–1850		
Záznamy celkem	107	100 %
Testament	88	82 %
Inventář	0	0 %
Kodicil	12	11 %
Ostatní	7	7 %

Tab. č. 9. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1827–1850.

Procentuální rozdíl v počtu mužských (56 zápisů – 64%) a ženských (32 zápisů – 36%) testamentů se oproti předchozí knize změnil jen nepatrně. Přestože kniha sahá až do poloviny 19. století nezjišťujeme žádné razantnější změny v dochovaných osobních jménech. Jednotlivě se mohou objevit některá nová, předtím nezjištěná (Alexander či Josephine), celkově však převažují stále ta tradičnější.

Jako jediná kniha ze zkoumané řady má tato na prvním nečíslovaném foliu nadpis: „*Stadt Buch der kais. Königl. Hauptstadt Prag betitelt Liber Testamentorum Judaeorum V.*“²⁸⁸ a rozhodnutí o založení: „*Welches den 14. Juny 1824 von der Ingrassatur verleget, und von einem Löblichen Magistrat der k.k. Hauptstadt Prag am 30. Juny a.d. in voller Rathssitzung bestätigt, und authentisirt werden ist, laut der eingenhändigen Unterschriften.*“²⁸⁹ Podobně se na posledním foliu objevuje datum stvrzující uzavření knihy: „*Geschlossen am 30. Juny 1850.*“²⁹⁰

Rozmanité složení svědečné řady, trend z předchozího období, pokračuje i nadále. K nejzajímavějším příkladům dokumentujícím tuto tendenci bezesporu patří poslední pořízení

²⁸⁸ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 0.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 232.

Rachel Wiener z 1. března 1829, jež dosvědčili: „*Johann Tomaschek, Compositeur bey den H. Georg Graffen von Buquoy als erbetener Zeuge; Johann Schmidt, Lehrer der englischen Sprache als erb. Zeuge.*“²⁹¹

Politické a správní změny po revolučním roce 1848 se odrazily i na stránkách testamentárních knih. Poslední tři dochované testamenty byly zveřejněny na zasedání pražského civilního soudu, který je taktéž následně potvrdil a nechal zapsat.

---

²⁹¹ Tamtéž, fol. 25r.

8 Židovská kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912²⁹²

Obsahově nejútlejší rukopis patřící do konvolutu knih testamentů a pozůstalostních inventářů pražských Židů pokrývá časové období 1773–1784. Svazek na první pohled v běžné tmavohnědé vazbě bez jakýchkoli nápisů a grafické výzdoby²⁹³ má rozměry 37,5 x 24 cm, výška hřbetu je pak 2, 5 cm. Fyzický stav rukopisu se vyznačuje mírným poškozením, vazba hřbetu na některých místech chybí nebo trpí prasklinami, celkově však drží pevně a žádný list se neuvolňuje. Jednotlivé archy papíru vykazují odpovídající poškození prachem a manuálním opotřebením. Rukopis má rozsah 109 folií, z nichž 67 je popsaných textem, 15 zabírá rejstřík a zbytek zůstává prázdným.

8.1 Jazyk a písmo

Základním specifikem zkoumaného rukopisu, oproti zbývajícím, je jeho pravolevá orientace, neboť většina zápisů byla do knihy zaznamenána hebrejským písmem. To pak posloužilo jak pro texty v jazyce hebrejském, tak i pro záznamy psané v tzv. *judendeutsch*, které v celém rukopisu převládají. Mimo to se však objevují i zápisy v jazyce německém. Jazyková rozdílnost textů se odráží také na použití příslušného písma, kterým je na straně jedné hebrejská kurzíva, na straně druhé německá novogotická kurzíva. Foliace průběžně probíhá rukopisem v pravolevé orientaci a její číselné/písemné zaznamenání se opět liší dle příslušného jazyka textu zápisu. V částech s hebrejským písmem jsou listy označeny písmeny a kombinací písmen hebrejské abecedy, která nesou i číselný význam, na stranách popsaných německou novogotickou kurzívou plynule navazují arabské číslice. Zároveň si lze povšimnout, že v pasážích rukopisu s novogotickým písmem se orientace mění na levopravou.

8.2 Rejstřík

Obdobně jako výše popsané rukopisy i tento obsahuje jednoduchý jmenný rejstřík, jenž odkazuje na 37 z celkových 42 zápisů. Rejstřík je veden jak v hebrejštině, tak (avšak pouze ve čtyřech případech) rovněž v němčině.²⁹⁴ Rozlišení odpovídá jazykovým mutacím příslušných textů. Uvozující písmena abecedy jsou nicméně psána zčásti novogotickou kurzívou a zčásti humanistickým písmem, vždy tedy latinskou abecedou. Nadto se záznamy

²⁹²AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912.

²⁹³Lze se domnívat, že se nejedná o původní vazbu.

²⁹⁴Jedná se o zápisy: Edl Chaye Khue, Nathan Ebstein, Finkel Getzels a Samuel Taußig.

vyskytují pouze u některých písmen abecedy, a to u A, B, D, E, F, G, H, J, L, M, N, S a W. Stručné záznamy v rejstříku přinášejí vždy jen informaci o jméně testátora a čísle folia. K jednotlivým písmenům abecedy jsou přiřazovány dle počátečního písmena osobního jména, tedy Abrahama Riese nalezneme pod A, Simona Lowositze pod S, Nathana Ebsteina pod N a tak dále. Jedinou výjimkou od tohoto pravidla představuje Rachel Micholup, kterou v rejstříku nalezneme pod písmenem J, neboť je zapsána jako žena Jekla Micholup. Většina rejstříku vykazuje známky jedné písařské ruky a dá se i předpokládat, že byl sepsán zpětně, neboť písmo rejstříku se liší od vlastních textů. Rejstřík byl následně průběžně doplňován několika dalšími písaři. Chybějící záznamy pocházejí z nejmladšího období vedení knihy z let 1783–1784.

8.3 Typologie zápisů

Typologie dochovaných zápisů, jak stávající bádání prozatím ukazuje, se vyznačuje oproti předchozím knihám testamentů a pozůstalostních inventářů poměrně výraznou unifikací. Všech 42 identifikovaných zápisů²⁹⁵ se dá zařadit do kategorie testamentů. Z těchto 42 posledních pořízeních byla výrazná většina (35) zapsána hebrejským písmem v judendeutsch a hebrejštině, zbylých 7 testamentů (Edl Chaye Khue,²⁹⁶ Nathan Ebstein,²⁹⁷ Herz Neustädtl,²⁹⁸ Finkel Getzels,²⁹⁹ Samuel Taußig,³⁰⁰ Joachim Nathan Lotz³⁰¹ a Hersch Michel Jeiteles³⁰²) pak v německé novogotické kurzívě. Mezi testátory převládají podle pohlaví muži (36 testamentů), poslední pořízení zanechalo v této knize pouze 6 žen (Gitel Gloga,³⁰³ Feile Thein,³⁰⁴ Edl Chaye Khue,³⁰⁵ Freidl Khue,³⁰⁶ Rachel Micholup³⁰⁷ a Finkel Getzels³⁰⁸). Datace jednotlivých zápisů se dala bezpečně určit u všech testamentů v německé novogotické kurzívě. U ostatních, zapsaných hebrejským písmem, se v některých případech objevuje v přípisu i datace v německém jazyce. Bližší ověření všech datací však naráží na nesnadnou identifikaci

---

²⁹⁵ Přehledný soupis všech identifikovaných zápisů přináší tabulka v příloze.

²⁹⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912, fol. 38v–40v.

²⁹⁷ Tamtéž, fol. 48v–53v.

²⁹⁸ Tamtéž, fol. 60v–62r.

²⁹⁹ Tamtéž, fol. 62v.

³⁰⁰ Tamtéž, fol. 63r–63v.

³⁰¹ Tamtéž, fol. 64r.

³⁰² Tamtéž, fol. 64v–67v.

³⁰³ Tamtéž, fol. 25r–26r.

³⁰⁴ Tamtéž, fol. 31r–31v.

³⁰⁵ Tamtéž, fol. 38v–40v.

³⁰⁶ Tamtéž, fol. 44v–45r.

³⁰⁷ Tamtéž, fol. 45v–46r.

³⁰⁸ Tamtéž, fol. 62v.

příslušných pasáží, které si nutně vyžadují podrobnější a odbornější studium.

8.4 Souvislost s ostatními rukopisy

Období let 1773–1783 paralelně zachycují rovněž další dvě zkoumané úřední knihy³⁰⁹. Porovnáním souhrnných přehledů vychází najevo skutečnost, že se zápisy (ať už testamenty nebo pozůstalostní inventáře) v daném období ke stejným osobám objevují ve dvou, v některých případech dokonce ve všech třech knihách. Ukazuje se, že ze zkoumaných 42 posledních vůlí tohoto rukopisu, v plných 34 případech lze nalézt testament či pozůstalostní inventář téže osoby i v souběžných knihách.

Schloma Salomon Koreff³¹⁰ a Abraham Offner³¹¹ zanechali dokonce testamenty a inventáře ve všech třech rukopisech. Porovnáme-li dva testamenty Samuela Tauseka/Taußiga,³¹² oba psané německou novogotickou kurzívou, docházíme k poznání, že samotný text poslední vůle je zcela identický a jedná se tak o prostý přepis. Liší se pouze v několika detailech. Verze A začíná poněkud delším úvodem: „*Den 26. April 1784 ist nachstehendes von Samuel Taußig Prager Juden aus gefertigtes Testament nach gerichtlichen Contestirung deren zweien Zeugen benantlich Nachem Weiseles und Salomon Tantelles in plena Sessione in gegenwarth der Wittib und Erben eröffnet und respectu deren Mobilien publiciret und hiemit ingrossirt worden, also...*“³¹³. Mimo to se v německo-jazyčném textu objevuje ještě hebrejský podpis. Verze B neobsahuje výše přepsaný úvod, ale pouze nadpis v českém jazyce: „*Kšaft zemřelého Žida Samuela Tauseka Kožešníka*“³¹⁴, na nějž ihned navazuje text poslední vůle. Ten je na čtyřech místech obohacen oproti verzi A o poznámky a odkazy do židovských knih bílých a podacího protokolu. V závěru jsou navíc připojeny záznamy o publikování a schválení testamentu v radě Starého Města pražského.

Podobné znaky lze vysledovat i srovnáním dvou testamentů Schlomy Salomona Koreffa³¹⁵ ovšem s tím rozdílem, že zde jsou texty zapsány německou novogotickou kurzívou a hebrejský písmem v judendeutsch. Oba texty jsou tudíž jazykově německé a jedná se pouze

³⁰⁹AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818 a Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

³¹⁰AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912, fol. 16r-17r, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 57–66 a také Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221, fol. 32–39.

³¹¹AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912, fol. 24v-25r, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 78–82 a také Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221, fol. 61–69.

³¹²AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912, fol. 63r-63v a Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 189–191.

³¹³AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912, fol. 63v.

³¹⁴AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 189.

³¹⁵AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912, fol. 16r-17r a Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 57–62.

o doslovné převedení stejného obsahu jiným druhem písma.

I přestože rukopis pokrývá pouze jedno desetiletí přináší ojedinělou možnost nahlédnout opět o něco lépe do procesu sestavování posledních vůlí, a tím pádem celé testamentární praxe, neboť díky srovnání dvou či dokonce tří verzí jednoho a téhož dokumentu, lze zrekonstruovat vývoj sepisování a schvalování testamentů. V neposlední řadě se naskýtá příležitost dosáhnout konkrétnější představy o podobě a formě tzv. židovského či hebrejského originálu testamentu, na nějž se testátoři či přísežní svědci často odkazují.

9 Kniha inventářů 1773–1784, sign. 1221³¹⁶

Samostatný svazek pozůstalostních inventářů pražských Židů, pokrývající časové období let 1773–1784,³¹⁷ představuje poslední svazek ze studovaných rukopisů. V porovnání s ostatními úředními knihami testamentů a inventářů na první pohled rozměrově větší svazek (46 x 31 cm, výška hřbetu 0,05 bm) působí v dobrém fyzickém stavu. Kromě běžných odřenin nevykazuje kožená vazba knihy dalších poškození. Na přední desce je zachována část nalepeného štítku s nápisem „*N. 4. Liber Inventarium ab A^o 1773 usq. 1783 et 1784*“. Rukopis má celkem 193 folií – 186 folií textu jednotlivých zápisů a 7 folií rejstříku umístěného na konci, a je plně popsán.

9.1 Jazyk a písmo

V celé knize dominuje německá novogotická kurzíva a s tím související německý jazyk. Humanistické písmo se objevuje v ustálených latinských výrazech či ozdobnějších nadpisech, český jazyk se prakticky nevyskytuje. Vzhledem k rozsahu zápisů lze v knize rozlišit povícero písarských rukou, které bohužel nejsou ve většině případů označeny jménem zapisujícího úředníka. Foliace je průběžná, pravidelná skrze celý rukopis (kromě rejstříku) pomocí arabských číslic.

9.2 Rejstřík

Jmenný rejstřík umístěný na konci rukopisu není úplný a spíše můžeme usuzovat, že se jeho část ztratila. Přímo za posledním dochovaným inventářem následuje písmeno J a po něm zbylá část abecedy (písmena K, O, Q a Z nemají žádný záznam). Celkově je v rejstříku podchyceno 66 osobních jmen s odkazy na příslušná folia, tedy téměř polovina zápisů v rukopise není proindexována. Rejstřík byl průběžně doplňován (až téměř do úplného konce), odkazy do něj zapisoval zřejmě vždy písař příslušného inventáře, neboť se v rejstříku objevuje několik písarských rukou, které je možno identifikovat se samotnými zápisy.

9.3 Typologie zápisů

---

³¹⁶AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

³¹⁷Oproti uvedené dataci v přehledu městských knih od Dr. Jiřího Čarka se v rukopise nacházejí i inventáře z roku 1784.

Rukopis obsahuje bohatou sbírku 109 pozůstalostních inventářů³¹⁸ za takřka jedno desetiletí. Oproti předchozímu období bylo vždy jediným důvodem sepsání inventáře úmrtí příslušné osoby. V 98 případech se jedná o pozůstalost po zemřelém muži, v 10 případech po zemřelé ženě (Aeckh Elbogen,³¹⁹ Fraindl Redisch,³²⁰ Frommet Rematt,³²¹ Pespelle Mora Buntzl,³²² Edl Chaye Kuhe,³²³ Frommet Popper Eydlitz,³²⁴ Liebele Lippman Wiener,³²⁵ Behla Ausche,³²⁶ Sarl Fanta,³²⁷ Chayle Seckeleß³²⁸), v 1 případě došlo k sepsání společného inventáře po zemřelých Jecklovi a Rachel Micholupským.³²⁹ Datum sepsání inventáře majetku je uvedeno ve všech zápisech a lze jej bezpečně určit. Dalším okruhem informací, systematicky sledovaných a do tabulky zanesených, představovala jména tzv. komisařů, tedy osob, jak bylo již na příslušných místech pojednáno, jmenovaných pražskými židovskými staršími za účelem sepsání a ocenění pozůstalého majetku. Z majetkového hlediska byla pozornost soustředěna na vysledování celkové výše odkazovaného majetku a zároveň i výše závazků, dluhů a dalších výdajů. Rozptyl jednotlivých částek dosahuje opravdu vysokých hodnot. Pouze u dvou osob dosáhla výše majetku (aktiva) přes sto tisíc zlatých – Isaac Popper (122 019 zl.)³³⁰ a Frommet Popper (137 617 zl.).³³¹ Oproti tomu nejnižší oceněný majetek nesl hodnotu 3 zl. Nejvyšší závazky (pasiva) měl Simon Dawid Kuhe (42 714 zl.; zároveň ovšem měl majetek ve výši 67 982 zl., tedy třetí nejvyšší).³³² Z jiného pohledu ovšem vyplývá, že ze všech dochovaných inventářů, u nichž byl majetek vyčíslen, pouze v 56 případech dosáhl rozdíl pozůstalého majetku a závazků pozitivních hodnot, v 52 případech pak pasiva převyšovala hodnotu odkazovaného majetku.

³¹⁸ 110. záznamem v rukopise je dohoda o dělení majetku mezi dědici Simona Davida a Freidl Kuhe z 26. prosince 1782.

³¹⁹ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221, fol. 12–14.

³²⁰ Tamtéž, fol. 41–43.

³²¹ Tamtéž, fol. 47.

³²² Tamtéž, fol. 75–77.

³²³ Tamtéž, fol. 106–109.

³²⁴ Tamtéž, fol. 152–157.

³²⁵ Tamtéž, fol. 158–159.

³²⁶ Tamtéž, fol. 159–160.

³²⁷ Tamtéž, fol. 163.

³²⁸ Tamtéž, fol. 173–175.

³²⁹ Tamtéž, fol. 125–130.

³³⁰ Tamtéž, fol. 81–86.

³³¹ Tamtéž, fol. 152–157.

³³² Tamtéž, fol. 135–142.

9.4 Souvislost s ostatními rukopisy

Jak už bylo výše zmíněno, kniha inventářů spadá do období let 1773–1783, pro které jsou dochovány další tři paralelně vedené rukopisy. Pozůstalostní inventáře tak lze nalézt nejen přímo ve zmíněné knize inventářů, ale i v souběžné knize testamentů z let 1773–1791.

Jako příklad může opět posloužit osoba Salomona Koreffa. Jeho první pozůstalostní inventář pochází z 25. srpna 1774.³³³ Po běžném uvození se zmínkou o určených komisařích následuje ne příliš častý úplný výčet pozůstalých dědiců – v daném případě se jedná o pozůstalou vdovu Jachet, děti z prvního manželství (Jüttel, Beer, Joachim, Lazar, Edl) a děti z druhého manželství, přičemž zde je zároveň uveden i věk potomků (Perl 15, Dawid 13, Moyses 11, Riffka 7, Golde 5 a Händl Chaye 4 roky). Samotný výčet majetku se dělí pouze do dvou kapitol – nemovitosti (části vlastněných domů s odkazy do židovských knih bílých v celkové výši 3120 zl.) a zaknihované dlužní úpisy (výpis jednotlivých dluhů s přesnými jmény, částkami a opět odkazy do židovských knih bílých; v celkové výši 17 271 zl.). Dále jsou připojeny podpisy komisařů a schválení na radě Starého Města pražského. Druhý inventář majetku Salomona Koreffa byl sepsán dne 4. října 1774,³³⁴ jak stojí v samém úvodu: „Anno 1774 den 4. Octobris ist in Beyseyn des Mendl Karpeles und Moyses Voges beyden Gemeind Eltesten, als von denen Prager Juden Eltesten bestelten Commissarien, die nach dem abgelebten Salomon Koreff gebliebene und gerichtlich verpetschirte Verlaßenschaft inventirt und detaxirt worden, in beyseyn des Samuel Luka, und Jachet Wittib Salomon Koreff über die gebliebene Wayßen bestelte Vormünder, und der Korefische Tochter Jüttel.“³³⁵ Soupis odkazovaného majetku se dělí na kapitoly – hotovost ve zlatě, jisté a pravidelně přicházející platby, nejisté pohledávky, ztracené (nedobytné) pohledávky, směnky v městských knihách, nemovitosti (části domů, místa pro prodejní stánky, sedadla v synagogách), mosazné předměty, cínové předměty, měděné předměty, peřiny a ložní prádlo, knihy. Závěrem pak přicházejí závazky, dluhy či výdaje. Vedle obvyklých jako jsou daně, pohřební výdaje, mzdy sloužícím, charitativní odkazy, nelze nezmínit údaje explicitně související s testamentární praxí: za testament u židovských starších (250 zl.), za jeho zveřejnění (25 zl.), za jeho překlad do němčiny (14 zl.), za zveřejnění na radě Starého Města pražského (60 zl.), kanceláři za sestavení inventáře (19 zl.), komisařům a německému písaři (60 zl.).³³⁶ V případě inventářů Salomona Koreffa se tak jedná o dva doplňující se soupisy, které přinášejí i drobné

³³³AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 62–66.

³³⁴AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221, fol. 32–39.

³³⁵Tamtéž, fol. 32v.

³³⁶Tamtéž, fol. 39r.

nepostradatelné informace k poskládání celkového obrazu testamentární praxe.

10 Rozbor vybraných zápisů z knih testamentů 1681–1773³³⁷

V mladších ze sledované řady knih testamentů (tedy v rukopisech č. I a II) jsem pro účely detailnějšího rozboru zkoumaného pramene vybral, na základě různých kritérií, tři vzorky – prvním kvůli různorodosti majetkových odkazů (Joseph Veitl Fanta), druhý kvůli významu osoby testátora (David Oppenheim) a třetí kvůli na první pohled prostému obsahu, který se však ve světle dalších pramenů a literatury rozvine (Hertzl Kuhe).

10.1 Joseph Veitl Fanta

Poslední pořízení Josepha Veitla Fanty, sepsané dne 8. dubna 1733, je uvozeno invokací „*In Nahmen Gottes Amen*“.³³⁸ Testament kromě podpisu testátora, byl ověřen rovněž dvěma veřejnými notáři. Zásadní pohnutkou vedoucí k sepsání kšaftu byla snaha předejít sporům, které by případně mohly vzniknout během dělení majetku: „...*damit nach meinen zeithlichen hintritt keine Strittigkeit entstehen möchte, alß habe ich Gott lob, bey gutter Vernufft wegen meines zeithlichen Vermögens mein Testament undt letzten willen folgender gestalt aufgericht...*“³³⁹

Univerzálním dědicem veškerého majetku byl ustanoven Arie Fanta, bratranec zůstavitele, ovšem s podmínkou, že jednak uhradí veškeré výdaje spojené s pohřbem, jednak dohlédne na provedení 24 konkrétně uvedených majetkových odkazů.³⁴⁰ Jako první je zmíněn odkaz 500 zlatých, který má připadnout dceři Cheyle. Kromě stanovené sumy měla navíc obdržet třetinu z domu a všech jeho příslušenství.³⁴¹ Následují odkazy finančních částek v rozmezí 50–1000 zlatých pro další členy rodiny a širší okruh známých, mezi něž byli

³³⁷ Oddíl vychází z autorova konferenčního příspěvku „*Pohled nejen do domu, ale i do srdce? Rozbor testamentů pražských Židů z 18. století*“ předneseného na studentské vědecké konferenci Historie2012 konané roku 2013 v Plzni. Příspěvek zároveň vyšel ve sborníku věnovaném dotčenému setkání. T. Krákora, *Pohled nejen do domu, ale i do srdce? Rozbor testamentů pražských Židů z 18. století*.

³³⁸ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, Testament Josepha Veitla Fanty z 8. dubna 1733, fol. 120v.

³³⁹ Tamtéž, fol. 120v.

³⁴⁰ „*Weilen Vermög der Rechten die Einsetzung des Erben eines jeden Testaments Fundament, undt grundt fest ist alß benenne, setze ein, und verordne ich zu meinen Rechten, wahren, undt unzweifflichen Universal Erben meinen lieben Vetter Arie Fanta Prager Juden jedoch mit diesen außdrucklichen zusatz undt beding: damit derselbe nebst der begräbnus undt andere unkosten, auch folgende Legata bevor vollkommentlich verabstatte, undt bezahle.*“ Tamtéž, fol. 120v.–121r.

³⁴¹ „*Letzlich, undt gleich wie nun von meinem wohnhauß, undt denen hürzu gehörigen appertinentien meinem eingestzten universal Erben zwey Theille, meiner Mamb Cheyle Fantin aber nebenst obig legirten 500 fl. den dritten Theil gewidmet haben will.*“ Tamtéž, fol. 123r.

zařazení také např. vychovatel, kuchařka či sluha.³⁴² Testátor pamatoval rovněž na bratrstva pečující o chudé děti³⁴³ a nemocné³⁴⁴ a 100 zlatých odkázal židovským vězňům.

Testament Josepha Veitla Fanty je zajímavý také tím, že k většině finančních a majetkových odkazů jsou připojeny kvitance, které potvrzují či oponují vykonání poslední vůle. Z kvitance židovských vězňů, kteří potvrzují obdržení testamentem stanovené částky, získáváme jejich jmenný seznam.³⁴⁵

K zajištění duchovní péče o svou duši odkázal Joseph Veitl Fanta finanční obnos na olivový olej, který měl hořet na jeho místě v synagoze, zároveň poskytl prostředky pro zaplacení 10 rabínů, kteří se recipročně měli za zemřelého po celý rok modlit. Modlitbu kadiš, která je často označována jako modlitba za mrtvé, měl nicméně odříkávat určený dědic, a to již zmíněný Arie Fanta.³⁴⁶ Kterou ze synagog Joseph Veitl Fanta navštěvoval lze stanovit z dalšího odkazu, ve kterém daruje tzv. Nové škole (*Neuschul* – synagoga v bývalé Josefské ulici) stříbrné desatero a velkou oponu: „...*der hiesigen so genanten Neuschul, welche ich frequentiret, wermache ich alles dasjenige, was ich schon zur zürde darinnen habe, als nemb. die zehen gebott mit silber und den grosen Vorhang, welchen mein verstorbener Vatter machen lassen.*“³⁴⁷ Další zajímavé údaje o rodinném zázemí zůstavitele Josepha Veitla Fanty přináší informace o odkazu 50 zlatých, za které měla být postavena zeď hřbitova v Pravovnině, na němž byla pohřbena jeho první žena a dvě děti.³⁴⁸

K identifikaci odkazovaného domu přispějí fase pražských židovských rodin. V nich Arie Fantu nacházíme pod pořadovým číslem 311. Ze záznamu dále vyplývá, že bydlel se svou ženou Malckou v Široké ulici (*Breite Gassen*), živil se obchodem s punčochy a jeho syn Eljockem byl již ženatý.³⁴⁹ Umístění domu do Široké ulice potvrzuje také konsignace domů a jejich obyvatel z roku 1754, kde je Arie Fanta uváděn jako většinový vlastník domu č. 2.³⁵⁰

³⁴² „*Meinem jüdischen Praeceptor Moyses Koblentz, wie auf meiner Köchin Esterl undt meinem dienstjung Feischl Kolin, vermache jeden zu fünfftzig gulden zusammen 150 fl.*“ Tamtéž, fol. 121v.

³⁴³ „...*der Armen Kinder Bruderschafft bey hiesiger Judenschafft funff hundert gulden sage 500 fl.*“ Tamtéž, fol. 121v.

³⁴⁴ „*der jüdischen Krancken Bruderschafft allhier zwantzig gulden sage 20 fl.*“ Tamtéž, fol. 121v.

³⁴⁵ Tamtéž, Kvitance židovských vězňů z prosince 1734, fol. 149r–150v.

³⁴⁶ „*auffs baumöhl zu brenung des Lichts auf meine Stelle, wo ich zu sitzen pflegen in der Schuel dreysig gulden, sage 30 fl. Denen 10 Rabinern oder gelehrten, die durchs gantze Jahr das gebett für mich verrichten werden, drey hundert gulden, sage 300 fl. Das kleine sonst genante Kadisch gebett aber solle mein obbemelter Erb Arie Fanta verrichten.*“ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, Testament Josepha Veitla Fanty z 8. dubna 1733, fol. 122r.

³⁴⁷ Tamtéž, fol. 122r–122v.

³⁴⁸ „*So will ich, daß zu Prawonin, also mein ersteres Eheweib zusambt 2 Kindern begraben ligt, umb den jüdischen freydthoff, eine Mauer aufgeführt, undt die Spesen 50 fl.*“ Tamtéž, fol. 122v.

³⁴⁹ L. B. Petusová, *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751)*, č. 311, s. 64–65.

³⁵⁰ Archiv Židovského muzea, Židovská náboženská obec Praha, Konsignace domů a jejich obyvatel z roku 1754, inv. č. 109496.

10.2 David Oppenheim (1664–1736)

Rabína Davida Oppenheima bezesporu řadíme k nejvýznamnějším postavám dějin Židů v českých zemích, který zároveň díky své učenosti a bibliofilské vášni dosáhl také celoevropského věhlasu. David ben Abraham Oppenheim se narodil roku 1664 ve Wormsu do tamnější významné židovské rodiny. Rabínské vzdělání získal např. u Geršona Aškenaziho v Métách či u Jaakova Sacka. V roce 1681 uzavřel první sňatek s Gnedl, dcerou představeného hannoverské židovské obce Lipmana Kohena (Leffmann Behrens). V letech 1689–1702 působil jako moravský zemský rabín v Mikulově, poté byl povolán do Prahy, aby se zde stal vrchním pražským rabínem. Krátce po smrti první manželky v roce 1712 či 1713, se oženil podruhé. Výhodný sňatek uzavířel se Šifrou, dcerou zemského rabína Benjamina Wolfa Spiry. Tchána následně ve funkci vystřídal a zastával ji až do své smrti dne 12. září roku 1736. David Oppenheim je všeobecně oceňován zejména jako autor halachických traktátů a bibliofil. Podařilo se mu vytvořit unikátní sbírku hebrejských a jidiš tisků a rukopisů, přičemž jeho knihovna čítala kolem 7000 titulů, z nichž přibližně 1000 tvořily rukopisy. Sbíрка byla ovšem po většinu života Davida Oppenheima uložena mimo území Českých zemí a roku 1869 se stala součástí tzv. *Bodleian Library* Oxfordské univerzity.³⁵¹

Svou poslední vůli pořídil David Oppenheim dne 26. srpna 1736 za přítomnosti dvou přísežných osob – zástupců židovské obce. Ti testátorovu vůli zaznamenali a následně, již po Oppenheimově smrti, ji dne 17. září 1736 vypověděli v kanceláři Starého Města pražského, aby tak celé pozůstalostní řízení úředně stvrdili.³⁵² Povinnou součástí každého testamentu je doložení duševní způsobilosti testátora k tomuto právnímu aktu, tedy formulace „*sana mente*“, jež je v tomto konkrétním případě vyjádřena následovně: „*David Oppenheimer Unß Endes benandte geschworne zu sich beruffen lassen, Welchen Wir gesundt undt mit Lauth Redenden Mund befunden, so hat Er mit Uns wohl bedächtlich Discuttiret und von Uns begehret seine rede undt intention zu vernehmen, dieselbe zu Papir setzen undt zu unterschreiben.*“³⁵³ Uvedeným důvodem pro sepsání testamentu byla tedy pro Davida

---

³⁵¹ Vedle bohaté zahraniční literatury k postavě Davida Oppenheima, mimo jiné, T. Pěkný, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 464. KLEMPERER, Gutmann. *Pražský rabinát od časů rabiho Löwa ben Becalel, známého pod jménem rabi Löwe, až do našich časů (1609–1879)*. Praha: Sefer, 2008, s. 109–117. Srovnej David ben Abraham Oppenheim (Oppenheimer), In: *The Jewish Encyclopedia*, dostupné on-line: <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/11729-oppenheim-david-ben-abraham>.

³⁵² „*Anno 1736 den 17. September haben in der Unteren Cantzley der Königl. Alten Stadt Prag, dem herkommen nach, Menachem Thein gebohrner Schreiber und Löb Tantls geschworne Schuelklepper der Prager Judenschafft, bey Ihren ob sich tragenden Aydes Pflichten folgendes ausgesaget.*“ AHMP, Sbíрка rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 173v.

³⁵³ Tamtéž, fol. 173v–174r.

Oppenheima obecná představa nezpochybnitelné konečnosti lidského života a nepředvídatelnosti příhodu smrti.³⁵⁴ Zajímavou a nepříliš obvyklou formulací v dispoziční části testamentu je zmínka o předchozím ústním pořízení, které David Oppenheim sdělil své ženě Šifře a synovi Josefovi.³⁵⁵ Hlavním jádrem posledního pořízení je pak zajištění a vyměření sumy peněz tzv. *Morgengabe* (tedy sumy peněz slíbené manželce při uzavření sňatku) ze zbylého majetku, který se dle popisu během let velmi zmenšil.³⁵⁶ Proto David Oppenheim již 13. srpna zapsal pro svou ženu, jako náhradu za tuto sumu, dům s hypotékou ve výši 9000 zlatých.³⁵⁷ Kromě dotčeného obnosu odkázal manželce také zbytek majetku, který ovšem v testamentu není konkrétně specifikován.³⁵⁸ Posledním podstatným konstatováním testátora je upozornění na skutečnost, že nezůstal nikomu nic dlužen. Tím chtěl pravděpodobně tedy předejít případným falešným posmrtným nárokům.³⁵⁹ Celý testament je jako obvykle doplněn stvrzovací doložkou o zveřejnění (18. září 1736) a schválení (6. listopadu 1736) radou Starého Města pražského.

³⁵⁴ „Es ist kein Mensch auf der Weltdt welcher bey dem Leben verharret, der nicht dem Todt Unterworffen wäre, dann alles was gebohren, sterben mues, undt weilen der Mensch die zeith nicht wissen kan; Alß ist billig, daß der Mensch so leben thuet, den Todt sich behertzigen einen Seegen nach seiner Hinterlassen, undt ein Testament unverhinderlich verfassen solle.“ Tamtéž, fol. 174r.

³⁵⁵ „Was die andacht gegen Gott dem Allmächtigen zur Versorgung meiner Seele belanget, habe ich schon meinem Eheweib Schiffra undt meinem einzigen Sohn Joseph mündlich befohlen, und trage zu Ihnen mein Vertrauen daß Sye meinen gerechten Befehl nachleben werden, und also wirdt Ihnen auf dieser und jener Weltdt wohl ergehen.“ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 174r.

³⁵⁶ „Undt dieweilen mein Vermögen von vielen Jahren her, so wohl wegen aus Heyrathen meiner Tochter und Eniklen auch anderen Unkosten, nicht münder Unterhaltung deren Studenten, wie auch anderen üblen zuefällen halber (wie notorium est) sehr vergeringert und geschmällert worden, und also meine Capitalien Ruiniret, folgsamb das wenige annach überbliebene zur völliger Abstattung meines Eheweibs Ihrer ordinari undt vermehrter Morgengaabs Summa nicht sufficient oder zuelänglich ist.“ Tamtéž, fol. 174v.

³⁵⁷ „...hiemit auf ihren in Händen habenden Morgengabs Staar versichern, und zur würkl. hypothec einsetzen, dergestalt, daß bey künfftig erhöhender Morgengaab, Sie dasselbe völlige hier oben bemeldte Hauß sambt denen Zugehörigkeiten per neun Tausend Gulden in Abschlag ihrer Morgengaab annehmen wolle...“ AHMP, Sbírka rukopisů, Liber judeorum albus 20, 1734–1746, sign. 4833, fol. 274r.

³⁵⁸ „Dahero thue Ihr über mein Hauß ... annoch mein übrig sambentliches Vermögen, selbtes möge Nahmen haben wie es immer will, was nur der Mundt Reden kan, es mögen seyn Schulden, Handtschrifften, Handtzetteln, Mobilien, Silber, Goldt, Hausgeschirr und anderes Haußgerath (massen mein sambentliches Vermögen dennoch zur Vollständiger Abstattung Ihrer ordinari undt vermehrten Morgengaab Summa nicht erklecklich ist) von nun an bey erreichung einer Stundt vor meinen Todt zue aignen.“ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 174v–175r.

³⁵⁹ „Anbey thue vor nöthig Erachten, meine Verlassenschaft vor Unwahren Praetensionen und falschen Urkhunden, so sich nach meinen Todt wieder verhoffen eraignen möchten, in sichern Standt zusetzen; Alß thue ich hiemit vor Euch auf meine Seel Nehmen, daß ich keinen Menschen auf der Weltdt, es mögen seyn freunde, oder frembde, weder auf einigen Wexlbrieff, weder Schuldt Staar, es seye auf was weißes will, etwas schuldig bin, undt wann einige Wechslbrieffe oder Schuldt staar nach meinem Hintrit hervorkommen möchten selbte seyn falschlich gemacht, undt seyndt nicht zu attendiren.“ Tamtéž, fol. 175r–175v.

Rabín David Oppenheim figuruje také v poslední vůli svého strýce Samuela Wolffa Oppenheimera, finančníka a dvorního žida z Vídně, z 9. listopadu 1697, kterou byl určen rozhodčím a smírčí instancí: „*Wenn sich ein Zwiespalt zwischen denen Erben eraignen sollte und waehrender Zeit mein Brudersohn der Landesrabbiner David Oppenheimber bei euch ist, sollen alle die streittigen Punkte auf seinen Ausspruch beruhen, da uns bekannt ist, daß er ein getreues Gemüth für unser Freundschaft führt und sollen auch sie ihme Rabiner Respect erweisen und an ihme nicht vergessen und wenn das meinige eingeht, mit einem present von acht tausend Gulden zu beschenken.*“³⁶⁰ Kromě zmíněné funkce mu bylo ještě dodatečně, dne 1. května 1703, svěřeno vyřizování dluhů tak, aby všechny zúčastněné strany dospěly ke spokojenosti.³⁶¹ Konečně byl také jedním z těch, kteří dne 14. května 1703 v jednu hodinu odpoledne stáli u smrtelné postele Samuela Wolffa Oppenheimera a doprovázeli ho v modlitbách.³⁶²

10.3 Hertzl Kuhe (před r. 1729-1771)

Na první pohled nevýrazným, krátkým a strohým, bez grafické úpravy či přehledného členění textu se může jevit kšaft Hertzla Kuhe (či Hertzla Kuhowského, jak zní další varianta jména, jež se ovšem objevuje pouze v nadpisu testamentu.)³⁶³ Dochovaný text mnoho konkrétních informací k osobě testátora nepřináší – neznáme jeho věk, ani povolání. Naopak však poměrně dobře zachycuje okolnosti sepsání testamentu. V noci z 13. na 14. října 1771³⁶⁴ požádal Hertzl Kuhe tři muže (Simona Wolffa, Moysese Marcuse Schlesingera a Löbela

³⁶⁰ TAGLICHT, Israel. *Nachlässe der Wiener Juden im 17. und 18. Jahrhundert. Ein Beitrag zur Finanz-, Wirtschafts- und Familiengeschichte des 17. und 18. Jahrhunderts.* Vídeň a Lipsko: Braumüller, 1917, s. 268.

³⁶¹ „*Nemblich als der Rabiner David Oppenheimber soll alles das meinige unter sich haben, und meine Wechselbrief und Obligationes damit befriedigen und außmachen, er solle alle Gewalt in der Welt haben, alles nur mit Respect abzuzahlen und was überbleibt, vor mich, meine Kinder und Kindes Kinder.*“ Tamtéž, s. 269.

³⁶² „*Den 14. May 1703 umb 1 Uhr Nachmittag hier in Wien, da sich die Krankheit bey dem Samuel Oppenheimber überhand genommen hat, so ist er auf dem Tottenbet gelegen, hat man gehaißen alle bey ihm stehenden abzutreten, und seyn nur die zwey Rabiner einer von Nicolsburg der andere der Wertheimer und Natan Koan und Wolf Aron bey ihm geblieben, so hat der Samuel Oppenheimber Gott bekennet, wie man ihm vorgesagt hat, Wort zu Wort wie gebräuchlich, hat mannichmal auch nicht recht reden können, gleich es Kranke pflegen zu machen.*“ Tamtéž, s. 271.

³⁶³ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817, Kšaft Hertzla Kuhowského z 14. 10. 1771, fol. 164r–165v.

³⁶⁴ Úplná datace zní: „*Sontag Nachts zwischen 7 und 8 Uhr den 6ten Cheswon 532 des Morgens den 14ten octobris 1771.*“ Tamtéž, fol. 164r.

Haberena), aby vposlechli jeho slova a pořídili o tom věrohodný záznam,³⁶⁵ jelikož on sám toho již vzhledem k postupující nemoci nebyl schopen.³⁶⁶

Dispoziční část testamentu přináší prakticky pouze jediný podstatný odkaz. Univerzální dědičkou pozůstalosti Hertzl Kuhe určil manželku: „...so setze ich mein liebes Weib dergestalten für meine universal Erbin ein...“³⁶⁷, která měla dále pokračovat v dosavadní manželově práci (živobytí) a zároveň střežit práva dětí, které však nejsou konkrétně jmenovány.³⁶⁸ Závěrečná slova testátora zahrnují zajímavou podmínku stanovující, že sepsaná, ověřená a zpečetěná poslední vůle má být až do okamžiku smrti Herzla Kuhe uložena u pana Ephraima, vychovatele u Löba Leiterstorffera. Pozůstalé vdově pak měla být předána až po sedmi smutečních dnech.³⁶⁹ Vlastní testament následují zápisy formálního charakteru stvrzující správnost překladu originálu poslední vůle do německého jazyka³⁷⁰ či informující o zveřejnění testamentu v radě Starého Města pražského.³⁷¹ Až z těchto záznamů je možné vytěžit jméno pozůstalé vdovy – Malcha Judith.

Základní představu o rodinném zázemí a původu testátora lze získat z ostatních dochovaných pramenů evidenční povahy. Podle *Soupisu pražských Židů* z roku 1729 byl Hertzl Kuhe synem Joachima Löbla a Tessel. Herztl měl dva bratry, Isaaca a Abrahama, a dvě sestry, Treidel a Nachamu, všechny děti byly v době vyhotovení dotčeného soupisu svobodné. Rodina bydlela v první čtvrti Židovského města v domě číslo 3 a otec Joachim Löbl Kuhe se živil obchodem s vínem.³⁷² O 19 let později dotčenou rodinu zachycuje další soupis. K datu

---

³⁶⁵ „...von uns bittlichen begehret hat, daß Wir auf seine Wörther, so er uns ausdrücklich sagen wird, glaubwürdige Zeugenschaft abgeben sollen.“ Tamtéž, fol. 164r.

³⁶⁶ „indeme ich ausser Stande befinde ein förmliches Testament in Ordnung selbst zu verfassen...“ Tamtéž, fol. 164r.

³⁶⁷ Tamtéž, fol. 164v.

³⁶⁸ „Dahero und da weltkündig ist, daß mein liebes Weib in allen meinen bieshero geführten Negotien genugsam informiret, und alles das ferner forth zu dirigiren und vorzustehen fähig und capabl ist, noch mehrer aber finde ich mich gesichert, daß mein liebes ~~Ehe~~weib meinen und ihren Kindern nicht Unrecht thuen, sondern jederzeith dennenselben als eine getreue Mutter vorstehen wird.“ Tamtéž, fol. 164r.

³⁶⁹ „Ich bitte zugleich dennenhero all obiges schriftlichen zu attestiren, und verpetschirter zu handen des H. Rabiner Ephraim Instructor bey H. Löb Leiterstorffer zu überreichen, mit dieser Bedingnus, wann der allerheyligste Gott mich von dieser Welt abgefordert haben wirdt, solle derselbe nach Endigung deren 7 trauer Tügen es an mein Weib eigenhändig übergeben.“ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816, fol. 164v.

³⁷⁰ „Verstehendes Translatum habe ich Endes gefertigter aus den mir von einer Hochlöb. Kay. König. V. Ö. Regierung gnädigst übergebenen Original Testament, welches theils in häbraisch, theils in jüdischer Sprach verfasset ist. Unter obhabenden Eydespflicht, in das deutsche übersezet, so hiemit bescheunig und mit meiner eigenhändigen Unterschrift und Pettschaffts Fertigung bekräftige.“ Tamtéž, fol. 165r.

³⁷¹ „Publicatum fuit hoc Testamentum Translatum in Cons. Reg. Ant. Urbis Prago die 2 April. 1772.“ Tamtéž, fol. 165r.

³⁷² Národní archiv České republiky, Soupisy Židů (HBS), Soupis pražských Židů z roku 1729, inv. č.

28. srpna 1748 je dochována fase rodiny Joachima Löbla Khue po návratu z tereziánského vypovězení.³⁷³ Z této fase vyplývá, že novou ženou Joachima Löbla se stala Feylle, Hertzlovi přibyli dva bratři, Löbl a Zacharias, a jedna sestra, Taubele. Jako místo bydliště je uvedena *Gulden Gassen* (Zlatá ulice – jižní část dnešní Maiselovy ulice).³⁷⁴ Podrobnější pohled na původ Herzla Kuhe podává ve svém díle Simon Hock.³⁷⁵

Poslední významnou indicií, kterou lze v popisovaném testamentu odkrýt, představuje místo sepsání, respektive místo posledního pořízení. Tím se ve sledovaném případě stala Vídeň. Tato informace tak otevírá další možnosti a směry badatelského směřování. Zásadní zlom v dokreslení pozůstalostního pořízení Hertzla Kuhe představuje edice pozůstalostí a odkazů vídeňských Židů od Israela Taglichta. Pod pořadovým číslem 200 nás edice seznamuje s pozůstalostním inventářem Herzla Joachima Kuhe,³⁷⁶ jehož součástí je rovněž zkrácený úryvek jeho testamentu ze 14. října 1771. Ten obsahově zcela odpovídá přáním testátora.³⁷⁷ Ze zprávy delegovaných komisařů, kteří celý pozůstalostní inventář sestavovali, vyplývá, že Herzl Joachim Kuhe za svého života obchodoval s dřevěnými vojenskými postelemi. Význam zmíněných obchodních aktivit dokládá také Jan Županič ve své práci k židovské šlechtě, neboť roku 1874 byl Angelo Sichrovsky (příslušník jedné z mladších generací) nobilitován a získal predikát *Ritter von Kuh*.³⁷⁸ Období těsně před smrtí je popisováno, vzhledem k postavení Herzla Kuhe, až podezřele paradoxně: „*Es hat sich aber bey der von uns vorgenommenen Untersuchung in Gegenwart des Sohnes David und andern zwei Juden geäußert, daß der Verstorbene vor seinem Tode in sehr mißlichen Umständen sich befunden, kein baar Geld vorhanden gewesen, das vorhandene Silber laut Versatzzettel für 532 f. versezt; bey der Erkundung nach dem brilliant Ring, den der Verstorbene unseres Wissens hatte, erfahren, daß niemand weiß. So haben wir nur die Schriften, meistentheils in*

117, kniha č. 13, fol. 2.

³⁷³ L. B. Petrusová, *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751)*, č. 55, s. 28–29.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 13.

³⁷⁵ HOCK, Simon. *Die Familien Prags. Nach den Epitaphien des Alten jüdischen Friedhofs in Prag*. Bratislava: Alkalay, 1892, s. 305–309.

³⁷⁶ I. Taglicht, *Nachlässe der Wiener Juden im 17. und 18. Jahrhundert*, s. 214–218.

³⁷⁷ „*Hebräisches Testament 6. Cheschwan 532 = 14. October 1771. Meine Frau ist Universalerbin. Sie soll alle negotien wie ihr Eigenthum dirigieren, disponieren und genießen. Es ist weltkundig, daß sie hierzu capabl und fähig die Werke weiterzu dirigieren und hat von allem genugsame Information. Bin sicher, daß sie meinen und ihren Kindern kein Unrecht thun wird. Dieses Testament soll Herrn Ephraim, Instructor bei Hr. Löb Leidersdorfer versiegelt übergeben werden und sieben Tage nach meinem Tode an meine Frau gelangen.*“ Tamtéž, s. 218.

³⁷⁸ Na tomto místě nutno podotknout, že Jan Županič uvádí u životních dat Herzla Kuhe přibližný rok narození 1735. V soupisu pražských Židů z roku 1729 však již Herzl figuruje mezi syny, tudíž můžeme předpokládat, že se narodil před tímto rokem. J. Županič, *Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem*, s. 439–441.

hebräischen Buchstaben, in zwei Kasten versperrt.“³⁷⁹ Mezi nejbližší pozůstalé patřily vdova Malcha Judith a 8 nezletilých dětí (David 18, Joachim 17, Corona tzv. Gnendl 16, Löwel 14, Bössel 11, Marcus 10, Lazar 3, Resel 2 roky a jedno dosud nenarozené dítě). Samotný pozůstalostní inventář tvoří jmenovitý výčet všech dlužníků a věřitelů, který uvádí i přesné dlužné či pohledávané obnosy peněz.

Přesné datum smrti, stejně jako úplné jméno Herzla Kuhe nalézáme na jeho náhrobku na židovském hřbitově ve Vídni. Popis, přepis nápisu na náhrobku a další rodinné souvislosti přináší edice náhrobních nápisů židovského hřbitova ve Vídni od Bernharda Wachsteina. Herzl Kuhe, celým jménem Naftali Hirz ben Chajjim ha-Levi Kuh, zemřel ve čtvrtek 17. října roku 1771, následujícího dne byl pohřben. Na příkladný a následování hodný život poukazují krásná slova vytesaná na jeho náhrobku: *„In der Hungerjahren schickte er von Wien nach Prag Getreide in Menge und ließ es geschenkweise verteilen. Die Armen Israels und die, die nicht zu unserem Volke gehören, wurden in gleicher Weise beteiligt. Er schonte nicht sein Vermögen und zögerte nicht sein Leben in Gefahr zu bringen, wo es galt, Menschen vom Tode zu erretten.*“³⁸⁰

---

³⁷⁹ I. Taglicht, *Nachlässe der Wiener Juden im 17. und 18. Jahrhundert*, s. 214–215.

³⁸⁰ WACHSTEIN, Bernhard. *Die Inschriften des alten Judenfriedhofes in Wien. Theil II.* Vídeň – Lipsko: Braumüller, 1917, s. 484.

11 Rozbor vybraných zápisů z knih testamentů 1773–1850

Pro účely rozboru vybraných záznamů mladších z rukopisů z let 1773–1850 (tedy rukopisů č. III, IV a V) byl z každého zvolen reprezentativní vzorek, přičemž základním kritériem výběru se stalo zaknihování vícero typů zápisů vztahujících se k jednomu určitému testátorovi. V první sledované knize (rukopis č. III) tak byl vybrán testament Abrahama Offnera, k němuž se, jako k jedinému, dochoval rovněž inventář. Ve druhém z rukopisů (rukopis č. IV) bylo pro účely analýzy zvoleno poslední pořízení Philippa Eidlitze, k jehož postavě se v knize dochovala nejen závěť, ale také darovací list a kodícil. Z posledního rukopisu (rukopis č. V) byl hlubšímu rozboru podroben hned první testament Löwiho Gisternitze, k němuž se vztahuje také dědická smlouva uzavřená mezi dotyčným a jeho manželkou Ewou Gisternitz.

11.1 Poslední vůle Abrahama Offnera

Abraham Offner dle židovských fasí z let 1748–1749 žil v Praze v Maiselově ulici (*Meißel Gassen*), měl syna Ephroima a dceru Saldele, oba svobodné, v dané chvíli neměl manželku a živil se obchodem s hedvábím.³⁸¹ Ve svém testamentu Abraham uvádí jako svou ženu Rösel, která ještě dle soupisu pražských židů z roku 1792 žila v domě č. XCVII a pokračovala v manželově povolání.³⁸²

11.1.1 Testament

Poslední pořízení Abrahama Offnera je v knize testamentů z let 1773–1791 devátým záznamem a nachází se na čtyřech foliích č. 78–81.³⁸³ První folio je uvozeno českým nadpisem: „*Abraham Offnerowsky Kssaftt*“³⁸⁴, pod nímž závěť začíná obvyklým konstatováním dvou přísežných svědků, kteří jeho závěť přinesli ke zveřejnění do kanceláře Starého Města pražského: „*Anno 1775 den 26. Monaths Tag Octobris haben in der unteren Raths Cantzley der König. Alten Stadt Prag den herkommen nach Samuel Kallmann Bondi geschwohrner Schreiber, und Salomon Tantsl geschwohrner Schuell Klepper beede der*

---

³⁸¹L. B. Petrusová, *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751)*, s. 68.

³⁸²I. Ebelová, *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1*, s. 46.

³⁸³AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. č. 4818, fol. 78–81.

³⁸⁴Tamtéž, fol. 78r.

Prager Judenschaft bey Ihren ob sich habenden Eychs Pflichten folgendes ausgesaget...“³⁸⁵ Přísežní svědci, v tomto případě písař a školník, přísahají na pravost originálního sepsání, zřejmě sepsaného v hebrejském jazyce, a zajišťují pro úředníky kanceláře jeho překlad: „*Das Jüdische original Testament so der Abraham Offner gewester Prager Jüd in Prag den 25. Novembris 1774 testiret, lauthet also:*“³⁸⁶ Následuje pak již text samotného posledního pořízení, který nejprve shrnuje zdravotní stav testátora a jeho právní způsobilost, zřetelný úmysl sepsat závěť spočívající v přivolání svědků a jejich pověření a samozřejmě také důvody, které vedly k jejímu sepsání. V případě Abrahama Offnera se jednalo zejména o zamezení sporů, které by eventuálně mohly vzniknout po jeho smrti: „*Wir Endes gefertigte Zeügen seynd beruffen worden zum Abraham Offner, welchen wir bettlägerig und kranck, jedoch aber mit lauthern und gutten Sinnen befunden, derselbe zu uns gesaget, ich habe zu diesen Ende um Euch geschücket, nachdeme einer jeden gesundten Persohn der Tag seines letzten Hintritts beständig sorgfältig zu seyn gehöret, geschweigen einen Menschen meines gleichens, der Gottlob zu seinen Alter gerrichtet, Specialiter daß dermahlen bettlägerig worden bin, mir desto mehrer obliegt, zu befehlen, wienach zu gutten meiner Seele zu verhalten seyn solle, auch nach meinen Hintritt alle möglich entstehen mögende Zwischtigkeithen zwischen meinen Verheüratheten Söhnen, und Töchtern zu verweychen, wie nicht münder wie wegen Abfertigung meines Eheweibs Rösel ihrer morgengaabs Förderung zu verhalten, da besonders meinen Sohn Menachem Zwy, und meiner Tochter Schewa Chaye, daß ihnen keine Verkürzung geschehen solle, zu versorgen, folgsamb mein Verlangen an Euch gefertigte Zeügen folgende puncten, so ich hiermit testire Ihr Schriftlich aussetzen sollet, welche mein wohl überlegte Resolution seyndt, auch daß alßo und nicht anderst geschehen solle.*“³⁸⁷

První z ustanovení se týká nejbližších okamžiků po smrti, přičemž si Abraham přál, aby se za něj modlilo 10 učenců: „*Wenn der allmächtige Gott auf mich befehlen möchte, gleich nach Ausgang meiner Seele 10 gelehrte Persohnen das Gebeth Mischnayes bies nach der Begräbnus studiren, so dann einen jeden 1 fl. gegeben.*“³⁸⁸ Při pohřbu jeho těla mělo být rozdáno mezi chudý lid 248krát 18 krejcarů, což odkazuje na číselnou hodnotu jeho jména (Abraham má v hebrejském jazyce číselnou hodnotu 248): „*Bey der Begräbnus zwey hunderth und acht und viertzigmahl 18 kr. welche in der Zahl meines Nahmens Abraham betragen, armen Leuthen vertheillet.*“³⁸⁹ V domě zemřelého následně mělo 10 učenců po

---

³⁸⁵Tamtéž.

³⁸⁶Tamtéž, fol. 78r.

³⁸⁷Tamtéž, fol. 78r–78v.

³⁸⁸Tamtéž, fol. 78v.

³⁸⁹Tamtéž.

dobu jednoho roku studovat, a to za týdenní odměnu 45 krejcarů. Jeho syn měl pak odříkávat kadiš: „*In meiner Behausung von Tag meines Hintritts ein ganzes Jahr 10 gelehrte studiren, und meinen Sohn das Gebeth Kadesch nachsagen, welchen jeden allwochentlich 45 kr. gegeben.*“³⁹⁰ Dalším pokyn testamentu ustanovil, aby na Abrahamově místě ve Velkodvorské synagoze po celý rok od jeho úmrtí hořel olej ve všedních dnech, o šabatu vosková svíce. Náklady měly být zaplacený z pozůstalého jmění, pročez tedy představovaly pro dědice passiva: „*Auf meiner Schuehlstelle in der so genannten großen Hoffschuehle von Tag meines Hintritts ein gantzes Jahr an denen werck Tügen Baumoehl, und an Schabes ein wax Licht gebrennet, und von meiner Verlassenschaft bezahlet.*“³⁹¹

Předměty a oblečení náboženského charakteru, patřící k Velkodvorské synagoze, měly zůstat v úschově u pozůstalé vdovy, a to po dobu, kdy setrvá ve vdovském stavu, případně u mužských potomků: „*Mein Zehen Geboth sambt dessen Bekleydung und anderen hierzugehörigen Ziehrungen, dann mein Schuehl Vorhang ich zu Gott verloben, und daß dieselbe zu bemelter großen Hoffschuehle gehörig, und zwar dergestalten und mit dieser Condition, daß dieselbe entweder in so lang mein Weib in wittiblichen Standt verbleiben wird, oder aber bey meinen männlichen Erben in der Verwahrnus bleiben.*“³⁹²

Značnou sumu 4 000 zlatých, z níž mělo být pravidelně vypomáháno chudým a studujícím, odkázal zůstavitel jako věčnou nadaci židovským starším: „*Ist mein Befehl und Verlangen, daß nach meinem Hintritt von meiner Verlassenschaft ein quantum von 4000 fl. in baaren Geld als eine ewige Foundation denen Juden Eltisten gegen einer von Ihnen gefertigten Recognition zu gutten der gemeinde gegen Bezahlung deren Landes üblichen Interessen behändiget, und gegeben, gestalten daß die hier von abfallenden Interessen alle Viertel Jahr durch zwey ober Juristen, welche die Eltiste erwählen werden, meinen armen Befreündten und gelehrten vertheillet, und denen zwey ober Juristen wegen ihrer Bemühung jeden von sothanen Interessen jährlich 18 fl. bezahlet.*“³⁹³

Pozůstalá vdova obdržela z pozůstalosti nejen sňatkem přislíbenou částku (tzv. *Morgengaab*), ale mohla pokračovat, a to opět po dobu vdovského stavu, v manželově obchodě na tandlmarku: „*Meinen Eheweib Rösel von meiner Verlassenschaft lauth ihr in Handen habenden vermehrten Morgengaabsstaar gegeben, auch in so lang dieselbe in meiner Handlung verbleiben wolte, in mein Gewölb in Tandelmarck, so lang selbe in wittiblichen*

---

³⁹⁰Tamtéž.

³⁹¹AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 78v.

³⁹²Tamtéž, fol. 78v–79r.

³⁹³Tamtéž, fol. 79r.

Stande verbleibet, die Nahrung ohne einiger Verzünßung zu führen befuegt.“³⁹⁴ Pozůstalý majetek, po odečtení částky slíbené vdově a vyrovnání všech zbylých dluhů, měl být rozdělen stejným dílem mezi sezdané i svobodné děti: „*Nach Abfertigung allobigen, was ich zu gutten meiner Seelen verschrieben, und nach Abtilgung meines Eheweibs wegen ihrer Morgengaabs Forderung, dann nach Abzahlung aller meinen Christ- und Jüdischen Passivschulden jeder und jeden von meinen unverheüratheten Kindern (ehebe vor meine Verlassenschaft vertheillet werden möchte) selbtes qvantum was einer von meinen Verheüratheten Kindern zum Heürath Guth dann Ausstaffirung und Schänckung auch gekostet haben, gegeben werden, und dennoch soll nicht gemündert werden ihren Cräftten in puncto ihren Erbtheil von mir, wenigstens aber jeden und jeder von denen unverheüratheten Kindern vor allen ein qvantum von 4000 fl. gegeben werden.*“³⁹⁵

Dcery Salda a Esterl získaly z pozůstalého majetku jen přesně vymezené podíly, které jim byly pravidelně vypláceny: „*Was den halb männlichen Staar von meiner Tochter Salda betreffet, das in sothanen Staar ausgemessenen qvantum in Händen meiner männlichen Erben verbleiben die hier von abfallende Interessen aber meiner Tochter Salda jährlich bezahlet, und zur Zeith daß einer oder die andere von ihren Kindern zur Heürath Schreithen möchten, die männliche Erben a proportionen zum Behueff des Heürathguths und andere Unkosten von sothanen Capital haraus zu zahlen schuldig. Meiner Tochter Esterl von meinen allen bewöglichen Guth gegen Ausfolgung des in Handen habenden halb männlichen Staars die Halbscheid von einen männlichen Theil gegeben, wo in Specie ich übervorthelt worden bin, daß meine Tochter Esterl und ihr Ehemann durch sechs Jahr lang wochentlich 9 fl. geben habe, daher dieselbe keine gerechtigkeith Vermög ihren in Handen habenden halb männlichen Staar auser dieselben von allen fahrenden Guth die Halbscheid von einen männlichen Theil zu geniessen haben, und ehebe vor meine Töchter Salda und Esterl das Geldt empfangen werden.*“³⁹⁶

Veškerý ostatní majetek (zlato, stříbro, cennosti, požitky, nemovitosti či pohledávky) odkázal Abraham Offner svým dvěma synům Effroyemu a Menachemu Zwy, kteří se dle závěti staly jeho univerzálními dědici: „*...und alle Grundstücke, dann Genues Gerechtigkeith und Stellen meinen männlichen Erben behörig abzutretten schuldig seyn sollen, was aber mein übriges Vermögen bestehet, es seye Silber, Goldt, Baarschaftten, Waaren, Activschulden, Grundstücke, Genuesgerechtigkeithen, Stellen, es mag nun bestehen, und was es immer seyn möge, thue ich meinen Sohn Effroyem, und meinen Sohn Menachem Zwy als universal Erben*

³⁹⁴Tamtéž, fol. 79r–79v.

³⁹⁵AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign 4818, fol. 79v.

³⁹⁶Tamtéž, fol. 79v–80r.

einsetzen.“³⁹⁷

Poslední majetkový odkaz Abrahamova testamentu se dotkl dřevěné uzamčené bedny se stříbrným nádobím patřící jeho manželce Rösel: *„Anbey bekenne ich vor Euch gefertigten Zeügen daß in meiner Cammer, wo ich liegen thue ein verschlossenes Küstel mit Silber Geschier stehet, welches meinen Eheweib zugehörig ist, wo von mein Eheweib den Schlüssel in Handen hat, wie nicht münder in Ihrer Niederlaag die befindliche Waaren, Bänder, und andere Waaren, welche zu meiner Handlung nicht gehörig, und dieselbe auch hier von den Schlüssel hat, eben meinen Eheweib alleinig zugehören...“*³⁹⁸

Po vlastních testamentárních ustanoveních následuje závěrečná část závěti, která je svým způsobem formální, ale o to více důležitá, neboť jde o stvrzení právní platnosti pořízení. Abraham Offner jím žádal všechny křesťanské i židovské úřady o zachování platnosti testamentu a vykonání všech popsaných odkazů. To stvrdil svým podpisem a dosvědčením přítomných svědků: *„Schlüßlichen bitte alle Christ- und Jüdische Instanzen über dieses Testament veste Handt zu halten, daß alßo und nicht anderst geschehen möge, Urkunt dessen habe mich Eigenhändig unterschrieben, und die zwey geschwohrene Zeügen zur Unterfertigung jedoch ihnen ohne Praejudiz allen Fleisses erbethen, auch habe ich ein Mantelgrieff und Handtstreich Vermög Rabiners Ordnung zu Bestättig und Bekräftigung allen, wie oben gedacht, gethann.“*³⁹⁹ Svou závěrečnou formuli pak připojili písař Nachem Weisels a školník Abraham Schloma Tantels: *„Vor uns gefertigten Zeügen hat sich der obgedachte Abraham Offner unter obstehenden Testament eigenhändig unterschrieben auch ein Mantelgrieff, und Handtstreich zu Bestättig und Bekräftigung allobigen gethan, Urkunt dessen haben wir uns unterschrieben.“*⁴⁰⁰

Testament uzavírají konstatování o zveřejnění mezi židovskými staršími za přítomnosti pozůstalých dědiců: *„Respectu deren Mobilien ist nach Contestirung deren Zeügen obstehendes Testament bey denen Prager Juden Eltisten den 23. Octobris 1775 in beyseyn deren Erben publiciret worden.“*⁴⁰¹ a v radě Starého Města pražského: *„Publicatum Fuit hoc Translatum Testamentum die 21. Novembris 1775.“*⁴⁰²

---

³⁹⁷ Tamtéž, fol. 80r.

³⁹⁸ Tamtéž, fol. 80r–80v.

³⁹⁹ Tamtéž, fol. 80v.

⁴⁰⁰ Tamtéž.

⁴⁰¹ Tamtéž, fol. 81r.

⁴⁰² Tamtéž.

11.1.2 Inventář

Skutečnost, že v knihách testamentů pražských židů naleznem mimo závěti i pozůstalostní inventář stejné osoby, je značně ojedinělá. Podařilo se identifikovat dva takové případy, a to Salomona Koreffa⁴⁰³ a právě Abrahama Offnera. Inventář Abrahama Offnera přímo navazuje na zanechaný testament a zaobírá pouhými dvěma folii.

Stejně tak jako testament uvozuje tento inventář česko-jazyčný nadpis: „*Abraham Offnerowský Inventarz*“.⁴⁰⁴ Jak uvádí úvodní odstavec, jedná se pouze o soupis nemovitého majetku. Soupisem byli pověřeni dva komisaři, členové rady Starého Města pražského, za přítomnosti dvou poručníků Lippmanna Borgese a Löbla Jaitellese: „*Anno 1776 den 14. Martii in gegenwarth des (tit.) Herrn Joseph Edlen von Hauenthal, dann des (tit.) Herrn Johann Joseph Klarner, beeden Raths. Verwandten der König. Alten Haupt Stadt Prag als hierzu von einem Löbl. Magistrat denomirirten Commissarien ist das dem verstorbenen Abraham Offner Prager Juden zugehörige Immobilien Vermögen in beyseyn des Lippmann Borges und Löbl Jaitelles als diesfälliger Vormünderen gericht. beschrieben worden.*“⁴⁰⁵

Pozůstalostní inventáře často přinášejí seznam pozůstalých dědiců z nejbližší rodiny. Obdobně je tomu i v tomto případě, přičemž jsou uvedeny následující osoby: vdova Röbel Offerin, synové Effrayem (30 let) a Nachem Hersch Zwie (12 let), provdané dcery Ester (21 let, manželem je syn Beera Wehleho) a Salde (35 let, manželem je Löb Wolff Buntzel) a svobodná dcera Scheba Chaye.⁴⁰⁶

Vzhledem ke skutečnosti, že inventurní soupis se zaměřuje pouze na nemovitý majetek, dělí se jen na dvě části: nemovitosti a zaknihovaná aktiva. Mezi nemovitostmi figuruje část domu v Široké ulici či např. obchod na tandlmarku: „*Ein in der Juden Stadt in der Breithen Gassen liegendes Lib. Judeor. Albo 29, fol. 99 auf den Erblasser, und sein erstes Eheweib Dwora einverleibtes aus einen Stock bestehendes Theil Hauß per 500 fl. Eine in dem Tandelmarckt in dem Pachtischen Hauß liegende Genußgerechtigkeith per 500 fl. Mehres eine Crahmstelle einverleibung Anno 1730 per 182 fl. Item ein Theil Hauß an der Erden ut Lib. Judeor. Albo 29, fol. 265 per 110 fl.*“⁴⁰⁷

Další zaknihovaná aktiva představují dvě položky – zápis v Židovských bílých knihách (vyrovnání za majetek ve městě Kolíně) a záznam v knize přípovědí: „*Vermög eines in dem Libro Judaeorum Possessionum in der König. Stadt Kolin einverleibten Vergleichs sub*

⁴⁰³ Tamtéž, fol. 57–66.

⁴⁰⁴ Tamtéž, fol. 81r.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

⁴⁰⁶ Tamtéž, fol. 81v.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

N. 5, fol. 564 et Sego. bey dem Victor Leve, dasigen Juden per 700 fl. Item Innhalt Libro Condict. Albo 21, fol. 235 bey dem Jacob Hutter und Sorel Tellerin per 600 fl.“⁴⁰⁸

Jednotlivé položky pozůstalostních inventářů mají, až na výjimky, vyčíslenou hodnotu, přičemž na konci inventáře je uvedena celková suma sepsaného majetku. U nemovitostí pozůstalých po Abrahamu Offnerovi činí jejich hodnota 2 592 zlatých. Právní potvrzení pozůstalostního inventáře stvrzují podpisy pověřených komisařů a záznam o schválení inventáře radou Starého Města pražského: „*Behörig unter andere ordentliche Inventaria einzutragen bewilliget. In Consil. Reg. Ant. Urbes Prago die 30. April 1776.*“⁴⁰⁹

11.2 Poslední vůle Philippa Eidlitz

Philipp Eidlitz žil se svou ženou Abigail, dle soupisů pražských židů z let 1792 a 1794, v pražském židovském ghettu v domě čp. XCV a živil se jako obchodník s plátnem a sukem („*Leinwand- und Tüchelhändler*“).⁴¹⁰ Ze zkoumaného testamentu vyplývá, že manželský pár byl bezdětný, čímž se otvírá možnost detailnějším studiem sledovat testátorův postup a okruh závětí obdarovaných osob. Navíc Philipp Eidlitz nezanechal pouze své poslední pořízení. Naopak – sepsal pro svou ženu darovací list („*Schenkungsinstrument*“) a k oběma připojil ještě krátký dodatek („*Kodizill*“).

11.2.1 Testament

Když 28. dubna roku 1812 přišel zveřejnit Philipp Eidlitz se třemi svědky darovací smlouvu pro svou ženu Abigail na pražský magistrát, zároveň zde zanechal i své vlastní krátké poslední pořízení: „*In Beziehung auf das an meine Gattin Abigail Eidlitz untern heutigen Tage ausgestellte Schenkungsinftrument habe ich die nur darinnen vorbehaltenen Verfügungen dahin bestimmt.*“⁴¹¹ První příkaz směřoval k získání věčné spásy pro svou duši, 150 zlatých připadlo na pohřeb a náhrobní kámen, dalších 150 zlatých pak bylo určeno pro 10 učenců, aby se za zemřelého modlili: „*Sollen von den zu meinem Seelenheil zu verwenden verordneten 300 fl. lediglich die Hälfte auf Beerdigungs und Grabsteins Kosten, die andere Hälfte für 10 jüdische Gelehrte für das vorgeschriebene Mischnais Gebeth die meine Gattin*

---

⁴⁰⁸ Tamtéž, fol. 81v–82r.

⁴⁰⁹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 82r.

⁴¹⁰ I. Ebelová, *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1*, s. 46 a 173.

⁴¹¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 275v.

jedoch allvierteljährig nach Gutdencken wechseln kann, verwendet werden.“⁴¹² Svě ženě Abigail určil, aby prodala jeho knihy, a utržené peníze poté opět rozdělila dalším učencům. Ti se následně měli postarat o odříkávání modlitby kadiš: „*Meine Bücher sollen von meiner Gattin verkauft, und der dafür gelöste Betrag in drey Theile von ihr getheilt werden, von welchen sie einen Theil an die Gelehrter im Lukischen, den andere an jene der Orrensteinischen, und den dritten Theil an die Israel Fränklischen Ledhamedrosch abzugeben hat, damit die sollen das erste Jahr nach meinen Absterben nach dem Lernen das Gebeth sammt Kadisch verrichten.*“⁴¹³

Svou postel s dalším ložním prádlem věnoval blíže neurčenému špitálu: „*Mein Bett aus sechs Stücken, einen Oberzweg Unterbetten und drey Pölstern sammt Leintuch und Uiberzügen hat meine Gattin an das hiesige Krankenspital agzugeben.*“⁴¹⁴ Za svého života Philipp Eidlitz navštěvoval Klausovu synagogu a neopomněl ji obdarovat ani ve své závěti – věnoval jí mosazný lustr. Recipročně měl ovšem představený synagogy po dobu dvaceti let, vždy ve výroční den úmrtí testátora, vyučovat mišnu a nechat hořet olejovou lampu: „*Den messnigeren Hängelleichter mit 16 Röhren hat meine Ehegattin jedoch erst nach ihrem Ableben in die Klausen Sinagog abzugeben, wofür die Sinagogen Vorsteher durch zwanzig Jahre an meinem Sterbetage drey jüdische Gelehrte einen Abschnitt des Mischnais lernen, und eine Oehllampe brennen lassen müssen.*“⁴¹⁵

Posledním ustanovením závěti Philippa Eidlitz byla rozdělena částka 200 zlatých, většinou na charitativní a zbožné účely: „a) *An die drey Gemeinde Sinagogen, nemlich die Altern-, Meisel- und Altschule an jede 20 fl. zusammen 60 fl. Von welchem den Schulsänger, an dem die Woche ist, wochentlich 24 kr. Wiener Währung gegeben werden sollen, damit ein Jahr lang nach meinem Hintritte wenigstens einmal täglich das Kadisch Gebeth verrichtet werde.* b) *Der Klaussinagoge, wohin ich so viele Jahre ging 30 fl. Von welchen der Schulsänger unter der Bedingung ad a 36 kr. Wiener Währung wochentlich zu empfangen hat.* c) *Das hiesige jüdische Krankenspital 20 fl.* d) *An das hiesige jüdische Armenlehrhaus 20 fl.* e) *An die Mechalka Tarnegolimbruderschaft 10 fl.* f) *An die Mewake Cholimbruderschaft 10 fl.* g) *An die Bickurcholimbruderschaft 10 fl.* h) *An die Menachem Awelimbruderschaft 10 fl.* i) *An die Schabasbruderschaft 10 fl.* k) *An die Chosen & Kallebruderschaft 20 fl.*“⁴¹⁶

Závěrem Philipp Eidlitz deklaroval, že své pořízení nahlas přečetl před povolanými

---

⁴¹² Tamtéž.

⁴¹³ Tamtéž, fol. 275v.

⁴¹⁴ Tamtéž.

⁴¹⁵ Tamtéž, fol. 275v–276r.

⁴¹⁶ Tamtéž, fol. 276.

třemi svědky (Marcusem Beer Scheftelesem, Johannem Adamem Böhlmannem a Joelem Rosenbaumem), čímž stvrdil jeho pravost a správnost: „*Urkund dessen habe ich gegenwärtige Anordnung nicht nur unterfertigt, sondern nach deren lauten Vorlesen in Anwesenheit das hiezu geflissentlich erbetenen mitgefertigten drey Herrn Zeugen derselben erklärt: daß sie ganz meinen Willen entspreche. Prag am 28. April 1812.*“⁴¹⁷ Předložený testament, jakož i darovací list a následný kodícil, byly také dne 24. června 1812 zveřejněny v zasedání rady pražského magistrátu: „*Gegenwärtiges Testament wurde nebst dem Schenkungsinstrument de dato 28. April 1812 und Kodizill de dato 4. May 1812 in der Rathssitzung des Magistrats der K.K. Hauptstadt Prag am 24. Juny 1812 kundgemacht.*“⁴¹⁸

11.2.2 Darovací list

Již 8. ledna 1792 uzavřel Philipp Eidlitz se svou ženou smlouvu, ve které jí odkázal ze svého majetku 5 400 zlatých. Vzhledem k tomu, že Philipp byl již delší čas ve špatném zdravotním stavu, navíc trpěl slepotou a pár byl bezdětným, stala se univerzální dědičkou celého majetku jeho starostlivá žena Abigail: „*Da meine Gattin Abigail vorhin Cheile Eidlitz gemäß des in ihren Händen befindlichen von mir ausgefertigten Instruments de dato 8. Jenner 1792 Fünftausend vierhundert Gulden Wiener Währung aus meiner Nachlassenschaft zu fordern hätte, da ich ferner für ihre sich um mich gesammelten Verdienste, ehegattliche Sorgfals, und vorzügliche Geduld in meiner traurigen Lage des bereits mehrjährigen Blindheit Ihr besondere Verbindlichkeiten dank und Erkenntlichkeit schuldig, und überdies kinderlos bin, so habe ich mich bestimmt gefunden, Ihr Kraft gegenwärtigen Schenkungsinstruments all mein wie meiner Namen haben mögendes Haab und Gut, es möge Silber, Gold, Praetiosen, Geld, Waaren, Kupfer, Zinn, Messing, Haus, Zimmer und was immer für Einrichtung, kurz alles was mein ist, oder was ich gegenwärtig aus was immer für einen Rechtstitel besitze, unwiderrechtlich zu ihren Eigenthum, freyen Schalt- und Waltung zu schenken, und in Beziehung auf obige schuldige Fünftausend vierhundert Gulden Wiener Währung. abzutreten.*“⁴¹⁹

Nicméně k tomuto ustanovení připojil testátor i několik dalších, které pamatovaly na širší okruh příbuzných. Nejprve však uvedl příkazy ohledně zajištění spásy jeho duše a nakládání s věcmi denní potřeby. Nařízení jsou prakticky stejného obsahu jako ta úvodní v testamentu Philippa Eidlitze, ba co víc – v této darovací smlouvě odkazuje přímo do

---

⁴¹⁷ Tamtéž.

⁴¹⁸ Tamtéž, fol. 276r.–276v.

⁴¹⁹ Tamtéž, fol. 276v.

ustanovení své závěti: „Soll sie zum Wohl und Heil meiner Seele das Gebeth in dem sogenannten Buche Mischnais durch zehn jüdische Gelehrte dem israelitischen Gebrauche gemäß verrichten zulassen, die Begränuß und Grabsteinskosten sammt jenen die hiebey gewöhnlichen Cermoniebs zu tragen gehalten seye, doch sollen sich diese insgesamt nicht über 300 fl. belaufen, und soll auf meinem Grabsteine außer meinen jüdischen Namme nichts erscheinen. Meine jüdischen Bücher, meine Feder, weis und Bettgewand, meine Kleidungsstücke, dann meinen messnigenen sechszehnröhrigen Leichter soll sie noch dem ihr um heutigen Tage hierüber behändigter Instrumente vertheilen.“⁴²⁰

Tři měsíce po své smrti určil své ženě povinnost vyplatit dané částky příbuzným, mezi něž patřili – Zacharias Eidlitz (vnuk zemřelého bratra), Ester (dcera Jonathana Eidlitze, která však měla určenou částku obdržet pouze v případě uzavření sňatku), Jonathan Eidlitz, Rosel Lieben a její sestra Barbara, Charlotte Tuschkau (neteř zůstavitele), děti druhé neteře Rosel Flekelesové (syn Löw a dcera Gütel, kteří měli peníze použít na lepší vzdělání), děti zemřelé sestry Mariany Fantinové, děti zemřelé sestry Hindel Ledererové, bratr Moyses Eidlitz a jeho děti: „Drey Monate nach meinem Tode soll meine Gattin an folgende meiner Verwandten die hier festgesetzten Beträge ausbezahlen, ohne daß diese zur Forderung einer Sicherstellung berechtigt seyn sollen: a) Zacharias Eidlitz Enkel nach meinen verstorbenen Bruder Mayer nachher Markus Eidlitz 150 fl. WW. und dieswegen seiner besonderen mir erwiesener Anhänglichkeit. b) Die Tochter des Jonathan Eidlitz Ester soll 40 fl. WW. bey ihrem Ausheyrathen empfangen, sollte sie diese Standesveränderung nicht erleben, erlischt diese Verbindlichkeit. c) Der Jonathan Eidlitz, die Rosel Lieben und ihre Schwester Barbara sollen zusammen 40 fl. erhalten. d) Meiner Schwester Cheile Backofen Tochter Charlotte vereheligten Samuel Tuschkau und den Kindern des 2. Tochter Rosel Flekeles, nemlich den Sohn Löw und Tochter Gütel zusammen drey gleiche Theile 150 fl. Ich wünsche daß beide letztere einen bessern Religions und wissenschaftlichen Unterricht genießen. e) Den Kindern meiner verstorbenen Schwester Marianna Fantin, also Sohn Löwy, Zacharias, Joseph und der Tochter Ewa vereheligten Wedeles zusammen ein Andenken von 40 fl. f) Den Kindern meiner verstorbenen Schwester Hindel Lederer, et Herr Abraham Lederer, Charlotte Löwin, Rosalia Lamel und Eleonore Kheil 40 fl. g) Meinen Bruder Moyses Eidlitz 10fl. Dessen Kindern zusammen 100 fl. Die ihnen jedoch erst bey ihrer Vereheligung ausgefolget werden sollen, so zwar daß falls das eine dieser verstirbt, sein Theil den übrigen Geschwistern zuzufallen hat.“⁴²¹ Znovu opakuje své ustanovení z posledního pořízení pro zbožné účely a podporu

---

⁴²⁰ Tamtéž, fol. 276v.–277r.

⁴²¹ Tamtéž, fol. 277r.–277v.

místních bratrů: „*Hat meine Gattin ein Kapital von Eintausend Gulden sage 1000 fl. B.Z. das ist zweihundert Gulden Wiener Währung drey Monate nach meinem Absterben in jener Ort statt mir zu verwenden, wie ich es in dem sub b) bemerkten Instrumente ausführlich verordnet habe.*“⁴²²

V závěrečný článek, dalo by se říci, pojednává přímo o přání Philippa Eidlitz, aby se o něj manželka starala až do doby úmrtí a zařídila i ostatní potřebné věci: „*Erwarte ich von meiner Gattin daß sie mich bis an meinem Tode gehörig pflegen, nähren, und alle in Beziehung auf mich ausfallenden Auslagen, so auch alle Steuern und Giebigkeiten entrichten werde.*“⁴²³ Všechna ustanovení Abigail přijala a zavázala se je dodržet, o čemž svědčí následující přípis: „*Diese Schenkung hat meine Ehegattin Abigail Kraft ihrer Mitfertigung mit Dank angenommen, und sich verbindlich erklärt alle die hier festgesetzten Bestimmungen genau zu erfüllen.*“⁴²⁴

Stejně jako u testamentu, případně kodícilu, i tento darovací list obsahuje právní stvrzení platnosti celého aktu. Z něj se mimo jiné dovídáme, že list byl vlastnoručně podepsán oběma stranami, jak Philippem, tak Abigail, a vše dosvědčili přítomní svědci: „*Urkund dessen haben wir beide Eheleute dieses vorliegende Instrument eigenhändig unterschrieben, und nach dessen lauter Vorlesung die gleichzeitig gewesenenen drey Zeugen zur gefälligen Mitunterschrift mit der ausdrücklichen und deutlichen Erklärung erbeten: ich Philipp Eidlitz daß es meinem Willen vollkommen entspreche, und sich Abigail Eidlitz daß ich die Schenkung und respective Abtretung annehmen, und die festgesetzten Bedingungen treulich zu erfüllen mich erfinde.*“⁴²⁵

11.2.3 Kodícil

Poté co byl testament i darovací list zveřejněn v radě magistrátu, došlo 4. května 1812 k sepsání drobného dodatku. V něm byl nejprve shrnut dosavadní stav pozůstalostního řízení, obě dvě dispozice, jak poslední pořízení Philippa Eidlitz, tak i darovací list, byly nahlas přečteny za přítomnosti přísedících svědků a tím stvrzeny: „*Als wir Endes gefertigten am 28. v. M. beim Philipp Eidlitz in dessen Behausung gleichzeitig anwesend waren, und auf sein ausdrückliches Ansuchen sowohl ein Schenkungsinstrument, Kraft dessen er sein sämtliches Hab und Gut bey Lebzeiten seiner Gattin Abigail Eidlitz ins volle Eigenthum schenkte, als*

---

⁴²² Tamtéž, fol. 277v.

⁴²³ Tamtéž.

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ Tamtéž.

auch eine über das sich vorbehaltene ausgefertigte letztwillige Disposition welche beide Urkunden in unserer Gegenwart laut vorgelesen von ihm als seinem Willen gemäß bestätigt wurden, unterschrieben hatten...“⁴²⁶ Důvodem sepsání kodice byla žádost Philippa Eidlitze, aby jeho žena Abigail souhlasila ještě s několika dalšími odkazy menších finančních obnosů určených konkrétním osobám, což jmenovaná přislíbila: „... *ersuchte er seine genannte Gattin, sie wolle von dem ihr geschenkten Vermögen nach seinem Absterben für ihn dem 1. Prager Oberjuristen Eleazar Flekeles Siebenzig Fünf Gulden Wiener Währung, dem 2. Herrn Samuel Landau gleichfalls Siebenzig fünf Gulden Wiener Währung und dem 3. Herrn Löw Melis dreißig Gulden Wiener Währung, der Tochter des Marcus Eidlitz vorhin Rehla genannt, für ihre ihr treu geleisteten Dienste Einhundert Fünfzig Gulden WW., dann den Abraham Oref zehn Gulden WW. zum Andenken von ihm Philipp Eidlitz ausbezahlen, welches sie Abigail Eidlitz zu leisten versprach.*“⁴²⁷

Kodicil byl předložen pověřenými svědky (Johannem Adamem Böhlmannem, Marcusem Beer Schefteles, Danielem Joel Rosenbaumem) na magistrátě: „*Diesem Vorgang zeigen wir einem löbl. Magistrat als hiezu vom Philipp Eidlitz ausdrücklich erbetenen Zeugen gehorsamst an.*“⁴²⁸ Všechny tři dokumenty, testament, darovací list i kodice, magistrát společně potvrdil a určil k zaknihování dne 22. prosince 1813: „*Dieses Schenkungsinstrument samt letztwilliger Anordnung wird gernstlich bestätigt, und zur bürgerlichen Einverleibung deocetirt. Vom Magistrate der k.k. Hauptstadt Prag den 22. Dezember 1813.*“⁴²⁹

11.3 Poslední vůle Löwiho Gisternitze

Löwi Gisternitz, obchodník s vínem („*Weinhändler*“, uváděn případně také jako „*Weinschänker*“), dle soupisu pražských židů z let 1792 a 1794 žil v židovském městě v domě č. CXV. V té době měl ještě první manželku Saru, která vystupuje i v zanechané závěti, a prozatím neměl žádné děti.⁴³⁰ V dochovaných dokumentech, testamentu a dědické smlouvě („*Erbvertrag*“), z roku 1826 je Löwi Gisternitz již podruhé ženatý, jeho manželkou se stala Eva.

---

⁴²⁶ Tamtéž, fol. 278r.

⁴²⁷ Tamtéž, fol. 278r.–278v.

⁴²⁸ Tamtéž, fol. 278v.

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ I. Ebelová, *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1*, s. 49 a 184.

11.3.1 Testament

Testament Löwiho Gisternitze začíná krátkou invokací nejvyššího stvořitele: „*Im Namen des Allmächtigen Gottes der Alles erschaffen hat.*“⁴³¹ V úvodní části, která nám sděluje důvody a další okolnosti sepsání, se dovídáme, že manželé Gisternitzovi mezi sebou uzavřeli dne 19. března 1826 dědickou smlouvu, na základě které se Eva Gisternitzová stala univerzální dědičkou tří čtvrtin celého majetku jejího manžela. Následně přistoupil k sepsání posledního pořízení samotný Löwi Gisternitz, s úmyslem rozdělit poslední čtvrtinu majetku. Kromě jím uvedených odkazů se dědičkou této části majetku opět stala Eva Gisternitzová: „*Da bey dem Umstande, wo ich durch den mit meinem Eheeweibe Eva Gisternitz untern 19. März d. J. gutwillig und wohlüberlegt errichteten Erbvertrage denselben drey Theile meiner ganzen künftigen in meinem Todesfalle zu verbleibenden Nachlaßenschaft bereit verschrieben habe, mir nachdem eine vierte Theil meines Vermögens zu vertestiren zusteht, und ich auch in Hinsicht dieses vierten Theils meine Ehegattin Eva Gisternitz zu diesem meinem vierten Theile meines Vermögens, in so weit mir nach Abschlag der meiner Ehegattin durch besagten Erbvertrag verschriebenen 3 Theile verbleiben sollte oder könnte, als Universal Erbin beruffe, und einsetze, daß sie auch mit diesen reinen vierten Theile meiner künftigen Verlaßenschaft, in so weit solchen nach Abschlag der ihr Erbvertragsweise verschriebenen drey Theile sich erübrigten sollte, als Universal Erbin erbs eigenthümlich schalten und zu walten befugt seyn möge.*“⁴³²

Löwi Gisternitz si rovněž přál, aby po jeho smrti po dobu celých jedenácti měsíců 10 chudých zbožných učenců studovalo v jeho domě úryvky Mišny, odříkávali za něj modlitbu kadiš, za což jim přináležela odměna 2 zlatých týdně pro každého. Manželce Evě pak byla ustanovena povinnost nechat stejně dlouho dobu, tedy jedenáct měsíců, hořet olejovou lampu: „*Vom Tage meines Absterbens durch eilf Monate zehn fromme arme jüdische Gelehrten, alle Tage und zwar durch 30 Tage nach dem Frühgebethe nach Ende diesen 30 Tage aber, immer vor dem Abendgebethe in meiner Behausung einen Abschnitt aus dem Buche Mischneis zum Heil meiner Seele zu lehren, dann nach Ende dieser Lehre immer von einem dieser zehn Personen der Kadesch Segen verrichtet, wie auch durch besagte eilf Monate alle Freytag durch drey Personen derselben wechselnnise sich auf meine Grabstätte zu verwenden, und daselbst das gewöhnliche Gebeth zu errichten haben, und auch meine eingesetzte ehegattliche Erbin durch diese eilf Monate in meiner Behausung eine Oehllampe brennen zu lassen schuldig seyn und einem jeden dieser zehn Personen alle Wochen zwey Gulden Wiener*

---

⁴³¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 1r.

⁴³² Tamtéž.

Währung nehm. in Einlösungs oder Anticipatione Scheinen bezahlet werden sollen.“⁴³³

Bratru své ženy Joachimovi, kterému již odkázal finanční částku v dědické smlouvě pro manželku Evu, na tomto místě přenechal své ošacení: „*Sollen meinem Bruder Joachim Freund in Radnitz, den ich shon in dem mit meiner besagten Gattin über drey Theile meines Vermögens geschloßenen Erbvertrag mit einem Legate von einem Tausend Gulden Wiener Währung bedacht habe, auch meine Kleidungsstücke gegeben werden.*“⁴³⁴ Dceři svého bratra Joachima Katty pak věnoval své vlastní ložní prádlo a vybavení: „*Der Tochter meines vorerwähnten Bruders Namens Katty Freund der ich in dem obberührten Erbvertrage schon als ein Heurathsgut zwey hundert Gulden Wiener Währung verheissen habe, auch mein Federbett, worauf ich gelegen bin, und in sieben Stücken nähm. in drey Unterbetten, drey Kopfpölstern und einer Oberdecke besteht nach meinem Tode erfolgt werden.*“⁴³⁵ Provdané sestře Rebece odkázal částku 500 zlatých, které jí měly být vypláceny tři roky po jeho smrti: „*Vermache ich meiner Schwester Rebecka verehlichten Abraham Loschansky zu 500 fl., sage fünfhundert Gulden in Einlösungs oder Antizipations Scheinen die derselben von meiner als Universal Erbin eingesetzten Ehegattin zu Ende drey Jahre nach meinem Tode abgeführt werden sollen.*“⁴³⁶ Druhé sestře Magdaleně, rovněž provdané, určil stejný finanční obnos 500 zlatých, které měla získat dva roky po smrti testátora: „*Vermache ich meiner Schwester Magdalena verehlichten Alexander Losner 500 fl., sage fünf hundert Gulden in oberwähnten Scheinens, derselben zwey Jahre nach meinem Tode von meiner geweyblichen testamentarischen Erbin abgeführt werden sollen.*“⁴³⁷

Löwi Gisternitz měl zřejmě ještě jednu sestru Magdalenu, v čase sepsání závěti již zemřelou, přičemž v dalším ustanovení neopomněl zabezpečit šest pozůstalých dětí: „*Denen noch meiner verstorbenen Schwester Magdalena verehlicht gewesenenen Joseph Elkan zu Czechtitz verbliebene 6 Kindern, und zwar: a) dem Simon Elkan 50 fl., sage fünfzig Gulden in Einlößungs oder Anticipatione Scheinen, b) dem Salomon Elkan 50 fl., ebensage fünfzig Gulden in oberwähnten Scheinen, c) dem Jakob Elkan 50 fl., sage fünfzig Gulden in obbesagten Scheinen, d) der Eva verehlichten Paßirz 50 fl., sage fünfzig Gulden in besagten Scheinen, e) der Theresia verehlichten Elkan 50 fl., sage fünfzig Gulden in obbesagten Scheinen, f) der Katharina Weißkopf eben 50 fl., sage fünfzig Gulden in Einlösungs oder Anticipations Scheinen, die denselben von meiner besagten ehgattlichen Testamentorischen*

---

⁴³³ Tamtéž, fol. 1r.–1v.

⁴³⁴ Tamtéž, fol. 1v.

⁴³⁵ Tamtéž, fol. 1v.–2r.

⁴³⁶ Tamtéž, fol. 2r.

⁴³⁷ Tamtéž.

*Erbin binnen einem und einem halben Jahr nach meinem Tode abgesichrt werden sollen.*⁴³⁸

Částkou 600 zlatých založil Löwi Gisternitz zbožnou nadaci, určenou pro Cikánovu synagogu: „Bestimme ich einen Betrag von 600 fl. eben in Einlösungs oder Anticipations Scheinen zu weisen frommen Stiftung, welche von meiner eingesetzten ehgattlichen Universal Erben auf ihren besitzenden Theilhause N.C. III angelegt werden oder nach ihrer Willkühr auf sonstige gesetzliche Art sich angestellt werden, und die jähr. per 30 fl. an die Schuelverwalter der sogenannten Zigeuner Synagoga zur Verwendung auf folgende fromme Verrichtungen abgeführt werden sollen.“⁴³⁹ Zbožný odkaz pro Cikánovu synagogu měl být použit zejména také pro spásu duše (zapálení svíce, studium Mišny, modlitba kadiš): „Sie Synagogs versteher zu jeder Jahrzeit als der Gedenktag meines Absterbens eintreten sollte, in der Ziegeuner Synagoge eine Wachskerze brennen zu lassen. Dann dem Hauptschulsinger oder Vorsager in hebräischen Gassen genannt ein Gulden Wiener Währung zur Verrichtung des Kadischgebeths, so wie an drey fromme Gelehrten, damit sie an diesem Tage zum Heil meiner Seele einen Abschnitts aus dem Buche Mischnaies lehren und auf meiner Grabstätte das gewöhnliche Gebeth vermachten an einem jedem zwey Gulden zusammen 6 fl. Wiener Währung zu geben.“⁴⁴⁰ Stejně tak byly určeny peníze pro úkony napomáhající spáse duše Sary Gisternitzové, první manželky Löwiho Gisternitze: „eben zu jeder Jahrzeit und Gedenktage des Absterbens meiner ersten Ehegattin Sara Gisternitz ein gleiches zu leisten haben.“⁴⁴¹

Velice zajímavou a ojedinělou skutečnost přináší následující odkaz, rovněž zbožného charakteru. Stále ještě z peněz určených pro Cikánovu synagogu měly být vypláceny úkony při výročí úmrtí Moiseše Janowitze, prvního manžela první manželky Löwiho Gisternitze: „Zu jeden Jahrzeit des abgestorbenen Moises Janowitz als gewesten ersten Ehegatten meines ersten Eheweibes Sara Gisternitz eben eine Wachskerze brennen zu lassen und gleich falls dem Hauptschulsinger für Verrichtung des Kadeschgebeths einen Gulden, und an drey fromme Gelehrten, damitsie eben zu dieser Zeit besagte Lehre, und das gewöhnliche Gebeth auf seiner Grabstätte zu halten haben sollen einem jeden nur einen Gulden Wiener Währung zusammen 3 fl. so wie an jeden der oberwähnten drey Jahrzeiten den Synagogsbedienten jedesmal einen Gulden Wiener Währung zur Anzündung der zu jeder Jahrzeit erforderlichen Wachskerze zu geben haben, und den Uiberrest, so viel dieser von besagten Inteessen per 30 fl.

---

⁴³⁸ Tamtéž, fol. 2r.–2v.

⁴³⁹ Tamtéž, fol. 2v.

⁴⁴⁰ Tamtéž, fol. 2v.–3r.

⁴⁴¹ Tamtéž, fol. 3r.

erübrigen sollte, zu den Synagogsbedurfnisten zu verwenden haben sollen.“⁴⁴²

Na závěr se Löwi Gisternitz snažil vyjasnit vztah mezi dědickou smlouvou uzavřenou dne 19. března 1826 a vlastním testamentem z 1. srpna téhož roku. V dané souvislosti dokazoval, že oba dokumenty jsou platné a vzájemně si neodporují. Situaci však popsal relativně komplikovaně a spíše ji znejasnil: *„Uibriegens wird nur meine unter 29. Oktober 1823 und unteren 19. März d. J. errichtete Testamente sammt allen darinn enthalten den Legaten und Bedingnißen in der Gänge behoben, und dergestalt ungiltig erklärt daß nur dieses gegenwärtige Testament allein sein bewenden behalten soll mit dem beysatze jedoch, daß falls gegenwärtigen Testament in der Folge aus welcher Ursache immer unstatthaft oder ungiltig erklärt werden sollte in diesem einzigen Falle das frühere Testament vom 19. März d. J. als giltig verbleiben soll, womit nun da ich meinem letzten Willen schlieste, so ist auch mein gehorsamstes bitten an sämtliche hohen und untern Behörden auf diesen meinen letzten Willen feste Hand zu halten, und so habe ich des diesen meinen letzten Willen zu dessen mehreren Bestättigung eigenhändig unterfertigt und hierzu die nebenstehenden H. Zeugen gegen welche ich diesen meinen letzten Willen, meinem vollen Willen gemäß erklärt habe, zur nachtheiligen Mitfertigung gefliesentlich erbeten.*“⁴⁴³

11.3.2 Dědická smlouva

Jak již bylo výše naznačeno, Löwi Gisternitz uzavřel se svou ženou Evou 19. března roku 1826 dědickou smlouvu: *„Heut zu Ende gesetzten Jahr und Tag ist zwischen dem Herr Löwi Gisternitz eines, und seiner Ehegattin Frau Eva Gisternitz andere Theil nachstehenden Erbvertrag gut und freywillig, dann wohlbedächtlich verabredet und beschloßen worden.*“⁴⁴⁴

Tato dědická smlouva obsahuje neobvykle obsáhlé a podrobné líčení důvodů, které vedly Löwiho Gisternitze k jejímu uzavření a odkázání tří čtvrtin majetku manželce. Své choti si považoval za stálou pomoc v domácnosti, v obchodu s vínem, ale i za každodenní péči v dlouhé nemoci: *„Nachdeme sie oberwähnte Frau Eva Gisternitz sich gegen Ihn Herr Löwy Gisternitz bishero als eine sehr getreue Ehegattin betragen, und so artig sich noch trägt und auch sich im Betriebe seines Weinhandels, so wie in Besorgung der Hauswirthschaft ganz thätig und sehr wirthschaftlich bezeugt hat, und noch bezeugt, und meiner zur Beförderung seines Erwerbes und zu seinem Wohle sich verwendet und dafür besorgt gewesen, und ihn auch in seinem schon mehrere Jahren anhaltenden kränklichen Umständen sehr herzlich und*

---

⁴⁴² Tamtéž, fol. 3r.

⁴⁴³ Tamtéž, fol. 3r.–3v.

⁴⁴⁴ Tamtéž, fol. 3v.–4r.

treu bedient, und gepflegt, sehr viele schlaflose Nächte dieserwegen zugebracht, und große Plagen erlitten, folglich sein Gewissen es frischt, sie auf seinem Todesfall, zu versorgen, und er sich deswegen entschloßen hat, und auch dieserwegen mit ihr eben eingekommen, und ihr das von ihr eingenommene Versprechen gemacht, derselben drey Theile seines nach seinem Tode zuverlassenden Vermögens zu ihrem Erbseingenthum verbindlich zu überlassen...“⁴⁴⁵

Obvyklé závěrečné pasáže nechybí ani u dědické smlouvy, jejíž platnost stvrdily obě zúčastněné strany podpisem za přítomnosti povolaných svědků: „... und so haben zu dessen mehrern Bestätigung diesen Erbvertrag beede des deutschschreibens und Lesens kündigen Löwy und Eva Gisternitzschen Eheleute eigenhändig unterfertigt, und nachstehende H. Zeugen, gegen welche er H. Löwy Gisternitz diesen Erbvertrag seinen Willen gemäß erklärt hat, zur Mitfertigung beten.“⁴⁴⁶

---

⁴⁴⁵ Tamtéž, fol. 4r.

⁴⁴⁶ Tamtéž, fol. 5r.

12 Závěr

Předložená rigorózní práce, jež zároveň vychází z předchozích kvalifikačních statí obhájených v letech 2010 a 2015 na Katedře pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a zároveň na ně navazuje zpracováním posledních dvou rukopisů vztahujících se k problematice testamentární praxe pražských židů, představuje souhrnný vhled do zkoumané látky. Výchozím pramenem badatelského projektu se stalo celkem sedm knih testamentů, pozůstalostních inventářů a dalších dochovaných typů dokumentů, o celkovém počtu 597 identifikovaných zápisů čítajících více než 1500 folií.

Systematický výzkum se primárně zaměřil na formální, paleograficky-diplomatický a kvantitativní rozbor testamentů a pozůstalostních inventářů pražských židů z let 1681–1850. Sledované rukopisy tak byly základním způsobem analyzovány a popsány. Nejzásadnější informace byly sneseny do přehledných tabulek, které tak představují první ucelený soupis do knih zanesených záznamů.

Detailnímu obsahovému rozboru byly, vzhledem k množství zpracovávané látky, podrobeny předem vytypované ukázky, které posloužily k vypracování dílčích analytických sond přibližujících možné následné využití testamentů a pozůstalostních inventářů pro další studium. Byla tak potvrzena jedinečná vypovídací hodnota a důležitost dochovaných rukopisů pro studium osobního civilního i náboženského života příslušníků židovské komunity, rodinných struktur, stejně jako skladby a množství drženého majetku.

Zcela ojedinělou situaci lze pak sledovat pro období let 1773–1783, jenž je paralelně zachyceno ve třech různých úředních knihách. Objevují se tak případy, kdy je k dané osobě dochován nejen testament, doplněný případně o pozůstalostní inventář, ale dokonce dvě verze téhož dokumentu. Unikátním způsobem se tak případnému budoucímu badatelskému projektu otevírá možnost rekonstruovat vznik a sestavování posledních pořízení od původního „židovského“ originálu až po úřední zápis schválený radou Starého Města pražského.

Bohatost a různorodost konvolutu testamentů a pozůstalostních inventářů pražských židů tedy vybízí, jak již bylo naznačeno, k dalšímu studiu dotčených písemností ve vztahu k jednotlivci a jeho okolí, směřujícího k poznání sociokulturního zařazení testátorů v rámci obce a náboženské komunity, rodinného a materiálního zázemí, finančních a hospodářských provázaností, vybavení domácností či zbožného života. Výsledky výzkumu následně umožní sledovat sociální stratifikaci a sociální vazby v rámci Židovského Města pražského ve vytyčeném období, majetkoprávní vztahy a materiální podmínky života.

13 Seznam použitých pramenů a literatury

13.1 Prameny nevydané

Archiv hlavního města Prahy, Sbírka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

Archiv hlavního města Prahy, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816.

Archiv hlavního města Prahy, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817.

Archiv hlavního města Prahy, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818.

Archiv hlavního města Prahy, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819.

Archiv hlavního města Prahy, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820.

Archiv hlavního města Prahy, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912.

Národní archiv České republiky, Soupisy Židů (HBS), Soupis pražských Židů z roku 1729, inv. č. 117, kniha č. 13.

13.2 Prameny vydané

BASTL, Ondřej. *Spojení pražských měst v roce 1784. Edice rukopisu č. 322*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2003. 222 s. ISBN 80-902597-5-8.

BLECHOVÁ, Lenka. – DOLEŽALOVÁ, Eva. – MUSÍLEK, Martin. – ZACHOVÁ, Jana. Archiv český XLI (AČ 41). *Prameny k dějinám Židů v Čechách a na Moravě ve středověku*. Praha: Historický ústav AV ČR – Filosofie, 2015. 378 s. ISBN 978-80-7286-248-1.

BONDY, Bohumil. – DVORSKÝ, František. *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620*. Svazek 1 (906–1576). Praha: Bohumil Bondy, 1906. 538 s.

BONDY, Bohumil. – DVORSKÝ, František. *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620*. Svazek 2 (1577–1620). Praha: Bohumil Bondy, 1906. 540–1115 s.

BRETHOLZ, Berthold. *Quellen zur Geschichte der Juden in Mähren vom XI. bis zum XV. Jahrhundert (1067-1411)*. Praha: Gesellschaft für Geschichte der Juden in der Čechoslovakischen Republik, 1935. 76 + 308 s.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír (ed.). *Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Díl I (CIM I)*. Privilegia měst pražských. Praha: E. Grégr, 1886. 811 s.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír (ed.). *Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Díl II (CIM II)*. Privilegia královských měst venkovských z let 1225–1419. Praha: E. Grégr, 1895. 1297 s.

EBELOVÁ, Ivana (ed.). *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1 (Praha 1792; Praha 1794)*. Praha: Národní archiv, 2006. 379 s. ISBN 80-86712-34-6.

EPSTEIN, Isidore (ed.). *Hebrew-English edition of the Babylonian Talmud*. 30 svazků. Londýn: Soncino Press, 1994.

FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I. Úvod a edice*. Brno: Archiv města Brna, 1990. 512 s. ISBN 80-7029-041-2.

JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené Právo a Zřízení Zemské dědičného království Českého*, Praha, Nákladem F. Tempského, 1888. 596 s.

JIREČEK, Josef (ed.). *Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou od m. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Spolek českých právníků Všeherd, 1876. 511 s.

KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český. Čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Svazek IX. (AČ 9)*. Praha: Domestikální fond království Českého, 1989. 612 s.

KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český. Čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Svazek XXV. (AČ 25)*. Praha: Domestikální fond království Českého, 1910. 800 s.

KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český. Čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Svazek XXVI. (AČ 26)*. Praha: Domestikální fond království Českého, 1909. 634 s.

KROPATSCHEK, Joseph (ed.). *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des*

II. für die K. K. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer Sistematischen Verbindung. Svazek V. Vídeň: Möhle, 1786. 326 s.

KROPATSCHEK, Joseph (ed.). *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die K. K. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer Sistematischen Verbindung. Svazek XIV. Vídeň: Moesle, 1789. 1232 s.*

KROPATSCHEK, Joseph (ed.). *Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780, die unter der Regierung des Kaisers Josephs des II. theils noch ganz bestehen, theils zum Theile abgeändert sind, als ein Hilfs-und Ergänzungsbuch zu dem Handbuche aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die k. k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer chronologischen Ordnung. Svazek V. Vídeň, 1786. 482 s.*

MALÝ, Karel a kol. *Práva městská Království českého. Edice s komentářem. Praha: Karolinum, 2013. 783 s. ISBN 978-80-246-2117-3.*

PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český. Čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Svazek III. (AČ 3). Praha: Kronberg a Řivnáč, 1844. 628 s.*

PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český. Čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Svazek V. (AČ 5). Praha: Fridrich Tempský, 1862. 606 s.*

PETRUSOVÁ, Lucie B. (ed.). *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751). Edice pramene k návratu z tereziánského vypovězení. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2012. 342 s. ISBN 978-80-87366-22-6.*

SCHLESINGER, Ludwig (ed.). *Urkundenbuch der Stadt Saaz bis zum Jahre 1526. Praha: Selbstverlag des Vereines, 1892. 291 s.*

STRNAD, Josef (ed.). *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad 1300–1526. Část II. Od r. 1450–1526. Plzeň: Městské historické muzeum, 1905. 473 s.*

TAGLICHT, Israel. *Nachlässe der Wiener Juden im 17. und 18. Jahrhundert. Ein Beitrag zur Finanz-, Wirtschafts-und Familiengeschichte des 17. und 18. Jahrhunderts. Vídeň – Lipsko: Braumüller, 1917. 409 s.*

ZEILLER, Fridrich Alois (ed.). *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten*

deutschen Erbländer der Oesterröichischen Monarchie. Vídeň: K. k. Hof-und Staatdruckerey, 1811. 395 s.

13.3 Encyklopedie, bibliografie a slovníky

Encyclopaedia judaica. 22 svazků. Detroit: Macmillan, 2007.

Jüdisches Lexikon. Ein enzyklopädisches Handbuch des jüdischen Wissens in vier Bänden. Berlín: Jüdischer Verlag, 1927–1930.

The Jewish Encyclopedia I.–XII. New York: Funk and Wagnalls, 1901–1906.

SLÁDEK, Pavel. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha: Libri, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7277-379-4.

WIESEMANN, Falk. *Sepulcra judaica. Bibliographie zu jüdischen Friedhöfen und zu Sterben, Begräbnis und Trauer bei den Juden von der Zeit des Hellenismus bis zur Gegenwart*. Essen: Klartext, 2005.

13.4 Sekundární literatura

ABRAHAM, Israel. *Hebrew Ethical Wills I.–II*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1926.

BIČ, Miloš a kol. *Starý zákon: překlad s výkladem. Svazek 9. Žalmy*. Praha: Kalich, 1975. 558 s.

BÍLEK, Tomáš V. *Statky a jmění kollejí jesuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. Zrušených*. Praha: Bačkovský, 1893. 472 s.

BODENHEIMER, Levi. *Das Testament unter der Benennung einer Erbschaft*. Krefeld: Gehrich, 1847.

ČAREK, Jiří. *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy. Přehled*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1956. 223 s.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír. Příspěvky k dějinám židů v době Jagellonské. In: *Časopis musea království Českého*, roč. LXXII., sv. V–VI. Praha: Museum království Českého, 1898, s. 385–454.

ELON, Menachem. *Jewish Law. History, Sources, Principles I.–IV.* Philadelphia, Jewish Publication Society, 1994. ISBN 978-0827603899.

GOLDBERG, Sylvie Anne. *Crossing the Jabbok. Illness and Death in Ashkenazi Judaism in sixteenth-through nineteenth-century Prague.* Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1996. 303 s. ISBN 978-0-520-08149-9.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických.* 3. vydání. Jinočany: H & H, 2002. 544 s. ISBN 80-7319-004-4.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.

HOCK, Simon. *Die Familien Prags. Nach den Epitaphien des Alten jüdischen Friedhofs in Prag.* Bratislava: Alkalay, 1892. 402 s.

KADLECOVÁ, Marta – SCHELLE, Karel – VESELÁ, Reneta – VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva.* Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 216 s. ISBN 80-86432-83-1.

KEJŘ, Jiří. *Vznik městského zřízení v českých zemích.* Praha: Karolinum, 1998. 345 s. ISBN 80-7148-515-9.

KISCH, Alexander. *Das Testament Mardochai Meysels. Festschrift zum 300jähr. Jubiläum der Meiselsynagoge.* Frankfurt nad Mohanem: Kaufmann, 1893. 45 s.

KLEMPERER, Gutmann. *Pražský rabinát od časů rabiho Löwa ben Becalel, známého pod jménem rabi Löwe, až do našich časů (1609–1879).* Praha: Sefer, 2008. 198 s. SBN 978-80-85924-54-1.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka. Spolubydlení židů s křesťany v Praze po velkém požáru v roce 1689. In: GOTTFRIED, Libor (ed.). *Sborník prací k sedmdesátým narozeninám dr. Karla Beránka.* Praha: Státní ústřední archiv, 1996. S. 142–155. ISBN 80-85475-30-8.

KOPETZ, Heinrich Ritter von. *Versuch einer systematischen Darstellung der in Böhmen bezüglich der Juden bestehenden Gesetze und Verordnungen*. Praha: Haase, 1846. 264 s.

KRÁKORA, Tomáš. Knihy testamentů a pozůstalostních inventářů pražských Židů z konce 17. a první poloviny 18. století. In: *Pražský sborník historický XLI*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2014. s 153–217. ISBN:978-80-86852-59-1.

KRÁKORA, Tomáš. Pohled nejen do domu, ale i do srdce? Rozbor testamentů pražských Židů z 18. století. In: *Historie 2012. Sborník prací z 18. celostátní studentské vědecké konference konané 11. a 12. dubna 2013 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. ISBN 978-80-261-0339-4.

KRÁKORA, Tomáš. *Testamentární praxe pražských Židů na základě rozboru knih testamentů z let 1681–1850*. Praha, 2015. Diplomová práce. FF UK – Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

KRÁKORA, Tomáš. The Books of Testaments of Prague Jews from the End of the 17th to the Middle of the 18th Century. In: *Judaica Olomucensia 2013/1. Qolot hadashim. New Voices in Jewish Studies*. Olomouc: Kurt and Ursula Schubert Center for Jewish Studies, 2013. s. 58–80.

KRÁKORA, Tomáš. *Židovské knihy testamentů od konce 17. do poloviny 18. století*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Katedra pomocných věd historických a archivního studia – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

KUDĚLA, Jiří. Germanizace židovských jmen na konci 18. století v Čechách (na příkladu několika západočeských židovských obcí). In: *Documenta Pragensia XXIII. Seminář a jeho hosté II. Sborník příspěvků k nedožitým 70. narozeninám doc. PhDr. Rostislava Nového*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2004. s. 225–251. ISBN 80-86852-03-2.

KUDĚLA, Jiří. Poznámky k dějinám židů v habsburské monarchii v 16.–19. století. In: *Folia Historica Bohemica 16*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1993. s. 7–33. ISSN 0231-7494.

KUDĚLA, Jiří. Pražské ghetto v roce 1792. In: *Pražský sborník historický 22*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1989. s. 103–141. ISBN 80-902597-6-6.

KUDĚLA, Jiří. Soupis zemřelých pražských Židů z let 1749–1759. In: *Folia Historica Bohemica 16*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1993. s. 121–170. ISSN 0231-7494.

LEDVINKA, Václav (ed.). *Osm století pražské samosprávy. Výstava o vývoji pražské městské správy od 13. století do roku 2000*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2000. 178 s. ISBN 80-86197-16-6.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: LINDE, 1997. 572 s. ISBN 80-7201-045-X.

MALÝ, Tomáš. *Smrt a spása mezi Tridentem a sekularizací. Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století*. Brno: Matice moravská, 2009. 351 s. ISBN 978-80-86488-60-8.

MENDELSSOHN, Moses. *Ritualgesetze der Juden, betreffend Erbschaften, Vormundschaften, Testamente und Ehesachen in so weit sie das Mein und Dein angehen*. Ofen: Burian'sche Buchhandlung, 1819. 183 s.

NOSEK, Bedřich. – DAMOHORSKÁ, Pavla. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum, 2010. 272 s. ISBN 978-80-246-1518-9.

PAŽOUTOVÁ, Jana. „*Francouzský požár*“ *Prahy (1689)*. Praha – Dolní Břežany: Archiv hlavního města Prahy a Scriptorium, 2011. 200 s. ISBN 978-80-86852-40-9.

PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, s. r. o., 2001. 702 s. ISBN 80-85924-33-1.

PELIKÁNOVÁ-NOVÁ, Zdena. Lidnatost Prahy v 18. a první čtvrti 19. století. In: *Pražský sborník historický 4*. Praha: Odeon, 1968. s. 5–43.

PROKEŠ, Jaroslav. Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské. Redukční a extirpační pokusy z let 1679–1729. In: *Ročenka společnosti pro dějiny židů v Československé republice. Ročník 1*. Praha: Komisionářské nakladatelství Dr. Josef Flesch, 1929. S. 41–224.

RIVLIN, Joseph. *Inheritance and Wills in Jewish Law*. Jeruzalém: Bar-Ilan University Press, 1999. 459 s. ISBN 965-226-190-4.

SANDER, Rudolf. Počty židů v Čechách v 18. a na počátku 19. století. In: *Sborník archivních prací. Roč. 52, č. 2*. Praha: Archivní správa MV, 2002. s. 521–590. ISSN 0036-5246.

SOUŠEK, Zdeněk (ed.). *Knihy tajemství a moudrosti. Svazek I. Mimobiblické židovské spisy*:

pseudepigrafy. Praha: Vyšehrad, 1995. 382 s. ISBN 80-7021-144-X.

VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1978. 620 s.

VOJTÍŠEK, Václav. *Výbor rozprav a studií*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1953. 577 s.

WACHSTEIN, Bernhard. *Die Inschriften des alten Judenfriedhofes in Wien. Theil II*. Vídeň – Lipsko: Braumüller, 1917. 636 s.

WOITSCH, Jiří – BAHENSKÝ, František (eds.). *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V. Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792–1794*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2007. 136 s. ISBN 978-80-85010-94-7.

ZACHOVÁ, Jana. Un privilege de Přemysl Otakar II. In: *Judaica Bohemiae XIV*, č. 2. Praha: Židovské muzeum 1978. s. 71–74.

ŽUPANIČ, Jan. *Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. 811 s. ISBN 978-80-7422-180-4.

14 Přílohy

Tab. č. 10. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1681–1756, sign. 4816, 1. část.

Pořadí	Fol.	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Židovský originál
1	1	Güttela Schefftelesowá	žena	Testament	
2	2	Isak Marek Saxel	muž	Testament	1. června 1691
3	6	Samuel Bacharach	muž	Testament	
4	7	Mojžíš Abeles	muž	Inventář	
5	12	Abraham Schneider	muž	Testament	ano, bez data
6	14	Gadel Zappart	muž	Testament	2. květen 1701
7	21	Socher Bunt(c)zl	muž	Testament	16. květen 1702
8	25	Abraham Elbogen	muž	Testament	
9	31	Chayemb Auerbach	muž	Testament	20. červen 1722
10	41	Herschel Halberstadt	muž	Juxta k testamentu	
11	42	Mayer Scheye Raudnitz	muž	Testament	26. listopad 1721
12	48	Kalmann Jacob Austerlitz	muž	Testament	28. prosince 1717
13	51	Dawid Wälliss(sch)	muž	Testament	5. září 1724
14	59	Ischay Simche Kohlin	muž	Inventář	23. června 1714
15	61	Kalman Schuester	muž	Testament	ano, bez data
16	66	Beer Simson Sazerdoth	muž	Inventář	
17	68	Israel Küche Goldtschmidt	muž	Inventář	
18	70	Lipmann Mayer Schulhoff	muž	Inventář	
19	72	Mojžíš Mates Raudnicz	muž	Inventář	
20	74	Herschl Fanta	muž	Testament	20. března 1724
21	85	Simon Mojžíš Jeuteles	muž	Testament	6. března 1725
22	89	Löbl Dawid Jaüteles	muž	Testament	23. srpna 1714
23	92	Riffka Jeüteles	žena	Testament	24. února 1728
24	101	Wolff Nesler	muž	Testament	17. března 1717
25	105	Vögele Buntzlin	žena	Testament	21. září 1731
26	108	Hersch Sender Satzerdot	muž	Testament	11. listopad 1721
27	110	Salomon Jonteff Bondi	muž	Testament	23. duben 1732
28	115	Feischl Jeüteles	muž	Testament	12. srpna 1729
29	118	Salda Khue	žena	Testament	2. dubna 1731
30	120	Joseph Veitl Fanta	muž	Testament	
31	124	Chaye Fanta	žena	Juxta kvitance	
32	125	Správcové nové školy	muži	Juxta kvitance	
33	126	Feischl Mojžíš Kolin	muž	Juxta kvitance	
34	127	Mendel a Chayem Elkeles	muži	Juxta	
35	128	Dworel Kunelbrodt	žena	Juxta	
36	129	Johann Carl Fanta	muž	Juxta	
37	131	Löwl Thorsch	muž	Testament	
38	136	Hindela Fanta	žena	Juxta kvitance	
39	136	Beer Back	muž	Juxta kvitance	
40	137	Blimele Meschores	žena	Juxta kvitance	
41	138	Moyses Koblentz a Esterle	muž a žena	Juxta kvitance	
42	139	Cheyne, Güttele, Sarl Messores	děti	Juxta kvitance	

43	139	Missl Löbl Jaitteles	muž	Juxta kvitance	
44	140	10 židovských rabínů	muži	Kvitance moci	
45	142	Feitl Rubin	muž	Kvitance	
46	143	Mojžiss, Cheyle a Jentel Chlumnitz	děti	Juxta kvitance	
47	144	Joseph Pinkas Fanta, Chawa a Jüttel	děti	Juxta kvitance	
48	145	Joseph Sallomon Fanta	muž	Juxta kvitance	
49	145	Jüttele Chlumnitz	žena	Juxta kvitance	
50	146	Jan Rezek	muž	Juxta kvitance	
51	147	Rachel Kimelbrodt	žena	Juxta kvitance	
52	148	Dawid Fanta a Treindl Fleishhacker	muž a žena	Juxta kvitance	
53	149	Židovští vězni	muži	Juxta kvitance	
54	150	Schändl Back	žena	Juxta kvitance	
55	151	Fegele Karpeles	žena	Juxta kvitance	
56	153	Chayem Tausig	muž	Testament	18. března 1734
57	157	Moyse Kosteletz	muž	Testament	31. ledna 1735
58	165	Schlomo Thorss	muž	Juxta kvitance	
59	166	Rösela Telczowa	žena	Testament	11. dubna 1735
60	169	Jakub Schauel Chlumnitz	muž	Juxta kvitance	
61	170	Jeytl Glaserowa	žena	Testament	5. září 1734
62	173	David Oppenheim	muž	Testament	26. srpna 1736
63	176	Moyziss Bondi	muž	Inventář	
64	180	Mayer Gunsburg	muž	Testament	30. dubna 1736
65	184	Jozeff Beer Back a Sarl Backowa	muž a žena	Juxta kvitance	5. listopadu 1738
66	187	Lebl Schik	muž	Testament	7. prosince 1738
67	190	Gabriel Moyse Brandys	muž	Inventář	
68	196	Josl Herschl	muž	Juxta kvitance	
69	197	Meyer Löbl Meyseles	muž	Inventář	
70	199	Schnue Tachanowa	žena	Inventář	
71	203	Särl Bakh	žena	Juxta kvitance	
72	204	Sallomon Tornau	muž	Testament	14. února 1743
73	208	Salomon Tornau	muž	Juxta	
74	209	Fraydla Tornowa	žena	Juxta	
75	209	Schlomo Lasar	muž	Testament	24. října 1740
76	212	Aron Beer Wähli	muž	Testament	18. srpna 1741
77	216	Dewerl Singer	žena	Testament	6. května 1742
78	222	Schimon Abraham Duscheneß	muž	Inventář	
79	224	Fauwer a Chaye Auerbach	muž a žena	Inventář	
80	230	Barach Luka	muž	Testament	22. srpna 1737
81	235	Levie Sobotkin	žena	Inventář	
82	239	Moyziss Wolff Porges	muž	Testament	9. dubna 1742
83	243	Simon Abeless	muž	Inventář	
84	245	Juda Beer Back	muž	Kvitance	
85	246	Wolff Tachau	muž	Inventář	
86	251	Schöndl Aussterlitz	žena	Inventář	
87	254	Herschl Wiener	muž	Inventář	
88	257	Simson Lowositz	muž	Testament	

89	257	Feitl Jerusalem	muž	Testament	16. března 1746
90	294	Feitl Jerusalem	muž	Juxta	
91	299	Moyses Simon Jaiteles	muž	Inventář	
92	303	Mendl Buntzl	muž	Testament	ano, bez data

Tab. č. 11. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1681-1756, sign. 4816, 2. část.

Pořadí	Datum vydání	Publikováno v radě SMP	Schváleno v radě SMP	Písař	Školník
1	17.3.1681	24. března 1681	8. května 1681		
2	25.4.1691	7. června 1691	29. srpna 1691	Joachimb Issrael	Lemmel Lichtenstatt
3	29.11.1731				
4	16.11.1694		31. ledna 1695		
5	27.8.1699		27. srpna 1699		
6	6.-7.12.1707	15. prosince 1707	30. ledna 1708		
7	29.8.1708	3. září 1708	14. srpna 1714		
8	3.11.1721	19. listopadu 1721	26. ledna 1722		
9	11.8.1722	18. srpna 1722	8. dubna 1723	Markus Fanta	Wolff Sellich
10	7.5.1723				
11	7.3.1724	9. března 1724	17. června 1724	Marcus Perls	Wolff Seelick
12	8.3.1718	14. března 1718	25. srpna 1724	Herschl Wahle	Wolff Selick
13	7.11.1724	10. listopadu 1724	17. ledna 1725	Marcus Fanta	Wolff Sellick
14	23.8.1714		6. května 1726		
15	2.6.1726	28. listopadu 1726	22. ledna 1727	Abraham Mieslap	Wolff Selig
16	11.3.1726		7. srpna 1727		
17	9.6.1727		22. září 1727		
18	12.8.1728		12. srpna 1728		
19	25.5.1728				
20	10.4.1724	27. dubna 1724	22. listopadu 1731	Jakob Israel Brandys	Benjamin Wolff Sellick
21	31.6.1726	8. srpna 1726	4. února 1732	Abraham Mieslapp	Wolff Sellig
22	16.10.1719	23. října 1719	13. května 1732	Moyses Kindels	Wolff Sellig
23	13.4.1728	22. dubna 1728		Abraham Mieslap	Löbl Tantels
24	16.4.1717	14. května 1717	18. září 1732	Herschl Wahle	Wolff Sellick
25	24.9.1732	25. září 1732	15. prosince 1732	Markus Perls	Löb Tandls
26	20.2.1722	6. března 1722	22. ledna 1733	Markus Fanta	Wolff Seelick
27	28.11.1732	5. prosince 1732	22. ledna 1733	Abrahamb Mislap	Löb Tantls
28	1.3.1730	2. března 1730	17. dubna 1730	Moyse Khindels	Dawid Baroch Neustädtel
29	9.5.1731	27. června 1731	12. listopadu 1732	Abrahamb Mieslap	Löb Tatels
30	8.4.1733	8. června 1733	20. srpna 1733		
31	14.9.1733		22. října 1733		
32	21.9.1733		22.10.1733		
33	9.9.1733		22. října 1733		
34	22.10.1733				
35	22.10.1733				
36	22.10.1733				
37	12.1.1733	30. října 1733	7. ledna 1734	Moyses Kindls	Scheye Poppers
38	8.1.1734				

39	29.1.1734				
40	25.2.1734				
41	2.4.1734				
42	2.4.1734				
43	6.4.1734				
44	11.4.1734		4. května 1734	Moyses Kindls	David Sobotka
45	5.6.1734				
46	11.8.1734				
47	2.9.1734				
48	14.10.1734				
49	18.8.1734		15. listopadu 1734		
50	12.9.1734		15. listopadu 1734		
51	29.11.1734				
52	1.12.1734				
53	1.12.1734		13. prosince 1734		
54	17.12.1734		10. února 1735		
55	13.2.1735		16. února 1735		
56	30.4.1734	5. května 1734	3. března 1735	Markus Perls	Samol Bacharach
57	18.2.1735	25. února 1735	18. dubna 1735	Markus Perls	Löb Tantls
58	17.6.1735		30. ledna 1735		
59	19.4.1735	26. dubna 1735	11. července 1735	Abrahamb Mislap	Löb Tantls
60	26.4.1736				
61	16.4.1736	19. dubna 1736	6. listopadu 1736	Gabriel Iserls	Dawid Baroch Neustädtl
62	17.9.1736	18. září 1736	6. listopadu 1736	Menachem Thein	Löb Tantls
63	9.11.1737				
64	2.11.1736	8. listopadu 1736	7. ledna 1737	Abrahamb Mislap	Löb Tantls
65	5.11.1738		6. listopadu 1738		
66	15.12.1738	16. prosince 1738	29. ledna 1739	Abraham Mislap	Löb Tantls
67	13.5.1739		15. května 1739		
68	16.12.1739				
69	7.9.1740		13. října 1740		
70	3.7.1741		22. ledna 1742		
71	14.3.1743				
72	25.2.1743	1. března 1743	15. května 1743	Elias Perls	Löb Tantls
73	3.4.1743				
74	14.5.1743				
75	27.10.1740	31. října 1740	15. prosince 1740	Menachem Thein	Löb Tantls
76	23.1.1742	26. ledna 1742	2. dubna 1742	Abraham Mislap	Löb Tantls
77	26.5.1742	4. června 1742	11. června 1743	Hertz Metz	Löb Tantls
78	31.5.1743		27. června 1743		
79	6.6.1743		27. srpna 1743		
80	31.12.1737	9. ledna 1738	22. srpna 1743	Abraham Mislap	Löb Tantls

81	5.6.1742		12. září 1743		
82	31.5.1742	4. června 1742	18. listopadu 1743	Menachem Thein	David Baroch
83	22.10.1743				
84	20.11.1743		20. listopadu 1743		
85	30.7.1743		30. ledna 1744		
86	9.12.1743		22. května 1744		
87	6.5.1744		16. července 1744		
88	20.6.1745	16. července 1745	30. srpna 1745		
89	30.3.1746	11. května 1746	11. června 1746	Menachem Thein	Dawidt Sobotka
90	11.6.1746				
91	6.3.1747		16. března 1747		
92	2.8.1747	7. září 1747	2. prosince 1749		

Tab. č. 12. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1740–1773, sign. 4817, 1. část.

Pořadí	Fol.	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	židovský originál
1	1	Isaac Simon Lowositz	muž	Inventář	
2	12	Baruch Austerlitz	muž	Inventář	
3	19	Moyžiss Wolff	muž	Inventář	
4	24	Antschl Khoppel Frankel	muž	Inventář	
5	32	Jakub Sheye Wiener	muž	Inventář	
6	35	Meshulem Iserles	muž	Inventář	
7	39	Feischel Simche Edeles	muž	Inventář	
8	44	Lippman Beek	muž	Testament	23. září 1751
9	46	Wolff Moyßes Franckel	muž	Inventář	
10	63	Machele Rosetbergrová	žena	Inventář	
11	66	Samuel Aron Beer Wehl	muž	Inventář	
12	74	Chaye Wällissowa	žena	Inventář	
13	78	Abraham Duschenes	muž	Inventář	
14	84	Mendl Hunta	muž	Inventář	
15	86	Effrayem Jeittles	muž	Testament	4. června 1755
16	89	Sslomo Dussenes	muž	Testament	29. prosince 1757
17	90	Mendl Gabriel Mehles	muž	Inventář	
18	92	Chayle Meroresin	žena	Inventář	
19	94	Missel Lobl Jayteless	muž	Testament	
20	109	Isack Bondi	muž	Testament	3. ledna 1749
21	111	Jakob Bunzl	muž	Inventář	
22	117	Abraham Mora Bunzl	muž	Inventář	
23	122	Mojžiss Joseff Brandeyß	muž	Donace	27. ledna 1770
24	124	Herschl Antschl Jüppen	muž	Inventář	
25	127	Michl Emrich Kumpert	muž	Inventář	
26	131	Abraham Simon Fauwer	muž	Inventář	
27	132	Jacob Löbl Eger	muž	Testament	29. září 1769
28	140	Elias Aysek Habern	muž	Donace	24. srpna 1769
29	146	Löbl Herschl Ratd	muž	Testament	15. dubna 1769
30	149	Jekoss Salomon Mendl	muž	Donace	5. dubna 1770
31	153	Jekoss Herss Grab	muž	Donace	25. května 1772
32	157	Nathan Wiener	muž	Donace	22. srpna 1769
33	164	Hertzl Kuhovský	muž	Testament	14. října 1771
34	165	Herschel Pettssotsser	muž	Donace	25. února 1772
35	172	Simon Jakob Neusstattels	muž	Donace	14. září 1763
36	177	Jacob Mißlapp Satzerdot	muž	Testament	24. prosince 1771
37	183	Elias Tusska	muž	Testament	16. května 1773
38	188	Cheyne Beck	žena	Testament	21. března 1763

Tab. č. 13. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1740–1773, sign. 4817, 2. část.

Pořadí	Datum vydání	Publikováno v radě SMP	Schváleno v radě SMP	Písař	Školník
1	10.10.1740		26. ledna 1741		
2	7.12.1740		13. března 1741		
3	1.12.1740		17. března 1741		
4	23.3.1741		20. června 1741		
5	14.6.1741		6. července 1741		
6	27.9.1740		19. června 1741		
7	12.3.1753		10. května 1753		
8	31.12.1753	7. ledna 1754	16. července 1754	Gabriel Altschuel	Löb Tantls
9	13.5.1755		24. července 1755		
10	8.1.1753		15. prosince 1755		
11	29.4.1756		18. ledna 1757		
12	12.1.1758		26. ledna 1758		
13	10.11.1758		27. března 1759		
14	7.3.1760				
15	1.7.1755	21. července 1755		Hertz Metz	Löb Tantls
16	3.7.1758	17. července 1758	31. března 1761	Hertz Aron Metz	Scholem Pohn
17	13.5.1762				
18	13.5.1762		24. května 1762		
19	22.11.1762	7. března 1763			
20	24.1.1749	27. ledna 1749		Hertz Metz	Samuel Bacharach
21	20.8.1765		26. srpna 1765		
22	23.6.1762		19. srpna 1762		
23	3.4.1770	30. dubna 1770		Nachem Weiseles	Seelig Mayer Tausek
24	9.6.1768		15. prosince 1768		
25	29.5.1769		25. června 1770		
26	21.2.1770		7. června 1770		
27	22.11.1769	28. listopadu 1769		Nachem Weiseles	Scholem Plon
28	13.2.1770	20. února 1770		Nachem Weiseles	Selig Mayer Tausek
29	7.5.1770	14. května 1770	28. června 1770	Nachem Weiseles	Selig Mayer Tausekh
30	9.5.1770	7. června 1770		Nachem Weiseles	Selig Mayer Tauseck
31	17.6.1772	2. července 1772		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tausek
32	2.1.1772	10. března 1772		Nachem Weiselles	Samoel Bacharach
33	21.1.1772	2. dubna 1772			
34	13.4.1772	28. dubna 1772		Nachem Weiselles	Schollem Plohn
35	20.4.1773	26. dubna 1773		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tausek
36	29.4.1773	3. května 1773		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tauseck
37	7.6.1773	17. července 1773		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tauseck
38	8.3.1765			Gabriel Altschul	Seelig Mayer Taußick

Tab. č. 14. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 1. část.

Pořadí	Fol.	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Židovský originál	Datum oznámení
1	1	Simon Löbl Kuhe	muž	Testament	13. května 1766	30. listopadu 1773
2	45	Hersch Marle	muž	Testament	9. února 1774	1. března 1774
3	47	Beer Ensel Elbogen	muž	Testament	24. května 1774	3. června 1774
4	51	Pesele Buntzel	žena	Testament	21. prosince 1774	3. února 1775
5	57	Schloma Salomon Koreff	muž	Testament	7. dubna 1774	16. června 1774
6	62	Salomon Koreff	muž	Inventář		25. srpna 1774
7	66	Abraham Modl Rieß	muž	Testament	26. května 1775	25. června 1775
8	72	Isaac Austerlitz	muž	Testament	19. srpna 1774	5. září 1775
9	78	Abraham Offner	muž	Testament	25. listopadu 1774	26. října 1775
10	81	Abraham Offner	muž	Inventář		14. března 1776
11	82	Güttel Glogau	žena	Testament	4. května 1775	25. dubna 1776
12	86	Ascher Antschel Buntzel	muž	Testament	28. února 1776	27. května 1776
13	91	Markus Bondi	muž	Inventář		23. května 1777
14	92	Jakob Simon Wahle	muž	Inventář		26. června 1777
15	93	Isaac Popper	muž	Testament	31. srpna 1777	11. září 1777
16	96	Isaac Popper	muž	Kodicil	2. září 1777	11. září 1777
17	98r	Benjamin Popper	muž	Inventář		24. září 1777
18	98v	Bezallel David Sobotka	muž	Postoupení (cession) a donace	24. července 1778	3. srpna 1778
19	104v	Joachim Ebstein	muž	Inventář		19. srpna 1774
20	107v	Isaac Jehuschua Basch	muž	Testament (cession)	7. září 1773	31. prosince 1778
21	112v	Simon Abraham Güntzburg	muž	Testament	21. března 1775	30. prosince 1778
22	120v	Hersch Beer Selke	muž	Testament	23. července 1779	23. září 1779
23	131	Löbl Abraham Rezaih	muž	Testament	24. prosince 1778	25. ledna 1779
24	134	Edl Chaye Khue	žena	Testament		7. října 1779
25	137	Lazy Moyšes Austerlitz	muž	Testament	21. září 1772	25. ledna 1780
26	141	Simon Dawid Kuh	muž	Testament	6. března 1780	17. dubna 1780
27	149	Enzel Klaber	muž	Inventář		8. března 1780

28	150	Samuel Soreb	muž	Inventář		14. června 1782
29	151v	Salomon Scheffteles	muž	Inventář		5. únor 1770
30	156v	Rachel Mycholup	žena	Testament	2. října 1780	25. října 1780
31	160v	Freidl Khue	žena	Testament	10. července 1780	22. září 1780
32	166v	Juda Löb Schaules	muž	Testament	12. listopadu 1780	15. ledna 1781
33	171	Herschl Nathan Wiener	muž	Inventář		26. září 1781
34	172	Isaak Popper	muž	Vyrovnání mezi dědici (Vergleich)	5. září 1777	16. dubna 1782
35	180v	Lazar Sekeles	muž	Testament	7. května 1783	10. června 1783
36	188	Simon Hersch Borges	muž	Inventář		16. prosince 1783
37	189	Samuel Tausek	muž	Testament		
38	191	Hersch Michl Jeüteles	muž	Testament		27. června 1784
39	196v	Simon Jaites Pick	muž	Testament	9. července 1777	14. června 1782
40	206	Samuel Tausik	muž	Testament		
41	207v	Nafftale Joachim Brandeis	muž	Testament	30. června 1784	6. října 1784
42	214r	Moyses Janowitz	muž	Testament		11. října 1784
43	214v	Kalmus Jacob Kalmus	muž	Testament		4. srpna 1784
44	221v	Markus Wolf Bunzel	muž	Testament	13. dubna 1772	23. ledna 1785
45	236	Markus Wolf Bunzel	muž	Testament		23. prosince 1784
46	240v	Sarl Grab	žena	Testament		23. dubna 1786
47	241v	Freidel Bunzel	žena	Testament		12. května 1786
48	244	Bezallel Hersch Sobotka	muž	Testament		26. února 1786
49	253	Aron Klaber	muž	Testament		30. června 1786
50	256	Antschel Wedeleß	muž	Testament		26. září 1786
51	260	Scholem Samuel Goldschmied	muž	Testament		1. října 1787
52	261v	Güttele Lazrin	žena	Testament		27. dubna 1787
53	270v	Roßel Lieben	žena	Testament		10. listopadu 1786
54	272	Samuel Jakob Puris	muž	Testament	21. září 1772	
55	281	Veit Brandeys	muž	Testament		14. května 1789
56	283v	Abraham Sugdoll	muž	Testament		3. dubna 1789

57	286v	Peßele Schreiber	žena	Testament		22. září 1790
58	287v	Gabriel Is. Frankel	muž	Testament		22. listopadu 1790
59	288v	Jonas Boskowitz	muž	Testament		6. února 1791
60	289	Israel Simon Frankel	muž	Testament		17. března 1789
61	299	Jonas Jaiteles	muž	Testament		21. února 1791
62	303v	Rebeka Goldschmidt	žena	Testament		27. dubna 1791
63	305v	Jakob Roßhandler	muž	Testament		4. května 1791

Tab. č. 15. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 2. část.

Pořadí	Publikováno v radě SMP	Schváleno v radě SMP	Písař	Školník
1	14. prosince 1773		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tauseck
2	14. března 1774		Nachem Weiselles	Abraham Salomon Tantels
3	14. června 1774	11. srpna 1774	Samuel Kallmann Bondi	Salomon Tantels
4	28. března 1775		Samuel Bonde	Selig Mayer Tauseck
5	28. června 1774	11. srpna 1774	Simon Leipen	Selig Mayer Tauseck
6		27. září 1774		
7	24. srpna 1775		Simon Leipen	Selig Mayer Tauseck
8	14. září 1775		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tauseck
9	21. listopadu 1775		Samuel Kallmann Bondi	Salomon Tantels
10		30. dubna 1776		
11	3. června 1776	16. července 1776	Simon Leipen	Salomon Tantels
12	1. července 1776		Nachem Weiselles	Scholem Plohn
13		26. června 1777		
14		30. června 1777		
15	15. září 1777	10. listopadu 1777	Samuel Bondy	Salomon Löb Tanteles
16	15. září 1777	10. listopadu 1777	Samuel Kallmann Bondy	Salomon Löb Tanteles
17		14. října 1777		
18	27. srpna 1778	1. prosince 1778	Simon Leipen	Salomon Löb Tanteles
19		25. srpna 1774		
20	19. ledna 1779		Samuel Kallmann Bondi	Isaac Hertz Neüstadel
21	21. ledna 1779	18. února 1779	Nachem Weißeles	Salomon Tanteles
22	14. října 1779	29. listopadu 1779	Simon Leipen	Salomon Löb Tanteleß
23	22. února 1779		Samuel Kallmann Bonde	Isaac Herz Neüstadel
24	18. listopadu 1779	27. ledna 1780		
25	31. ledna 1780	4. dubna 1780	Samuel Bondi	Wolff Wiene
26	18. dubna 1780	19. listopadu 1781	Samuel Bondy	Salomon Löb Tantels
27		9. března 1780		
28		20. června 1782		
29		10. března 1772		
30	27. listopadu 1780	29. března 1781	Simon Leipen	Wolff Wiener
31	11. prosince 1780	29. března 1781	Nachem Weyseles	Wolff Wienn
32	30. ledna 1781	28. května 1781	Nachem Weyßeles	Wolf Wiener
33		19. listopadu 1781		
34	18. dubna 1782	11. června 1782	Nachem Weyseles	Salomon Tanteles
35	17. června 1783	19. února 1784	Simon Leipen	Isaak Neüstättel

36		8. ledna 1784		
37	11. května 1784	16. srpna 1784	Nachem Weyseles	Salomon Tanteles
38	22. července 1784	4. září 1784	Nachem Waisels	Wolff A. Vienna
39	18. června 1782		Samuel Bonde	Wolf Wienn
40	11. května 1784	16. srpna 1784	Nachem Weiseles	
41	8. října 1784	6. prosince 1784	Nachem Weißeles	Wolff A. Wiena
42	15. října 1784			
43	5. listopadu 1784	2. dubna 1785		
44	1. února 1785	31. března 1785	Simon Abeles	Wolf Wiener
45	1. února 1785		Nachem Weiseles	Wolf A. Wienn
46	5. května 1786	20. ledna 1787	Nachem Weiseles	Salomon Tantesles
47	30. května 1786	22. července 1786	Nachem Weiselles	Wolf Anshel Wiener
48	9. června 1786	29. července 1786		
49	25. července 1786	22. září 1786	Nachem Weißeles	Salomon Tanteles
50	28. listopadu 1786	6. března 1788		
51	25. října 1787	15. ledna 1788		
52	1. června 1787	6. srpna 1787		
53		22. října 1787		
54	12. května 1788	15. května 1788	Schlomo Moscheles	Scholomem Plan
55	4. června 1789	24. srpna 1789		
56		17. srpna 1789		
57	20. prosince 1790	24. ledna 1810		
58		9. února 1791		
59		2. března 1791		
60		9. března 1791		
61	9. března 1791	4. května 1791		
62	25. května 1791	27. července 1791		
63		6. července 1791		

Tab. č. 16. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 1. část.

Pořadí	Fol.	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Datum sepsání	Datum podání
1	1	Löbel Backofen	muž	Testament	16. července 1787	30. listopadu 1791
2	10	Phillipp Knina	muž	Testament	9. ledna 1792	16. ledna 1792
3	13v	Markus Bauch	muž	Testament	23. ledna 1792	26. ledna 1792
4	15v	Rebeca Buntzlin	žena	Testament	26. ledna 1792	29. ledna 1792
5	18	Abraham Jaiteles	muž	Testament	28. prosince 1791	12. března 1792
6	20	Joseph Joachim Lieben	muž	Testament	23. května 1788	8. května 1792
7	23v	Samuel Lucka	muž	Testament	1. června 1786	13. června 1792
8	27	Jakob Michel Jerusalem	muž	Testament	9. července 1792	31. srpna 1792
9	31v	Vdova po Simonu Aronu Neustadtlovi	žena	Testament	18. července 1792	28. srpna 1792
10	41v	Samuel Luka	muž	Testament	19. října 1781	9. listopadu
11	46v	Salda Ester Wayl	žena	Testament	26. října 1792	11. listopadu 1792
12	54	Aron Mendl Kauders	muž	Testament	18. ledna 1793	20. ledna 1793
13	57v	Koppellmann Taußig	muž	Testament	17. března 1793	5. dubna 1793
14	60	Frumet Sara Moscheles	žena	Testament	24. listopadu 1793	24. listopadu 1793
15	63	Sara Mischeles	žena	Kodicil	18. prosince 1793	20. prosince 1793
16	63v	Löbl Polak	muž	Testament	12. ledna 1794	16. ledna 1794
17	64v	Sara Brandeiss	žena	Testament	24. dubna 1794	25. dubna 1794
18	67	Rebeka Tausig	žena	Testament	12. února 1794	16. března 1794
19	70	Peßl Hönigin	žena	Testament	25. července 1792	17. června 1794
20	71v	Israel Joel	muž	Testament	10. května 1791	23. května 1795
21	91	Israel Joel	muž	Kodicil	22. května 1795	
22	92v	Abraham Kohn	muž	Testament	18. října 1795	19. října 1795
23	95	Simon Hock	muž	Testament	28. ledna 1796	31. ledna 1796
24	99	Löw Zappert	muž	Testament	28. října 1795	29. února 1796
25	101v	Sara Sobotka	žena	Testament	28. února 1790	13. dubna 1796
26	103	Ester Fleklin	žena	Testament	10. listopadu 1797	16. listopadu 1797
27	104	Gabriel Schmelkes	muž	Testament	23. prosince 1795	7. prosince 1797
28	109v	Rosel Proßnitz	žena	Testament	12. ledna 1798	15. ledna 1798
29	111	Moises Sekeles	muž	Testament	4. srpna 1797	7. listopadu 1797
30	112	Emanuel Pereles	muž	Testament	16. ledna 1798	7. března 1798
31	113	Joachim Olber	muž	Testament	7. července 1797	20. července 1797
32	114	Treindl Sara Basch	žena	Testament	5. března 1800	17. března 1800

33	117v	Dina Sara Hamburger	žena	Testament	26. prosince 1800	8. ledna 1801
34	119v	Seligmann Wiener	muž	Testament	25. října 1801	2. listopadu 1801
35	121	Rachel Lucka	žena	Testament	26. srpna 1801	3. ledna 1802
36	124	Jacob Kallmus	muž	Testament	11. srpna 1802	4. září 1802
37	126v	Ester Tatters	žena	Testament	2. srpna 1802	22. srpna 1802
38	128	Sem Simon Neustadtl	muž	Testament	13. února 1802	19. března 1802
39	130v	Josepha Neustadtl	žena	Testament	25. srpna 1802	27. srpna 1802
40	131v	Salomon Schulhof	muž	Testament	29. ledna 1803	24. února 1803
41	132	Elias Hamburger	muž	Testament	27. dubna 1803	31. října 1803
42	134	Markus Jacheles – Cheila Goldschmidt	muž a žena	Svatební smlouva	4. května 1803	23. května 1803
43	136	Salomon Kuhe	muž	Testament	10. února 1803	17. prosince 1803
44	139	Rachel Schieck	žena	Testament	17. října 1804	18. října 1804
45	141v	Abraham Dekelmacher	muž	Testament	22. března 1804	3. srpna 1804
46	142v	Sara Graf	žena	Testament	7. června 1803	13. června 1803
47	144	Samuel Joß	muž	Testament		6. května 1805
48	145	Judit Jeüteles Seligen	žena	Testament	7. listopadu 1803	10. srpna 1805
49	156v	Isak Blau	muž	Testament	5. srpna 1805	13. srpna 1805
50	158v	Manaßes Tewelles	muž	Testament	3. června 1806	9. června 1806
51	160	Jonas Jeittelles	muž	Testament	5. září 1805	20. dubna 1806
52	172v	Simon Dawid Neüstadtl	muž	Testament	4. prosince 1806	14. prosince 1806
53	174	Sara Joel	žena	Testament	29. prosince 1806	30. dubna 1807
54	179	Elias Abraham Schreiber	muž	Testament	3. prosince 1802	25. března 1807
55	181	Ephraim Benedikt Karpeles	muž	Testament	15. června 1807	6. července 1807
56	184	Isak Ephraym Wehle	muž	Testament	7. října 1807	10. března 1808
57	189	Abraham Pick	muž	Testament	24. ledna 1808	16. dubna 1808
58	195	Joachym Markbreiter	muž	Testament	8. dubna 1808	18. dubna 1808
59	197	Liebusche Goldschmied	žena	Testament	10. dubna 1808	7. června 1808
60	198v	Löw Fischl	muž	Testament	22. prosince 1802	17. dubna 1808
61	201	Ludmilla Lichtenstein	žena	Testament	11. listopadu 1808	24. ledna 1809
62	202	Sara Wedeles	žena	Testament	30. ledna 1807	7. června 1808
63	204	Löw Metzl	muž	Testament	5. prosince 1808	18. dubna 1809
64	205v	Perl Sara Schittenhofen	žena	Testament	5. prosince 1792	20. prosince 1802
65	206v	Judith Ascher	žena	Testament	9. června 1809	14. srpna 1809
66	210	Markus Gerso Karpeles	muž	Testament	15. ledna 1807	4. června 1809

67	213v	Simon Winternitz	muž	Testament	14. srpna 1809	5. října 1809
68	214v	Ezechiel Schulhof	muž	Testament	2. ledna 1810	4. ledna 1810
69	215v	Judith Barbierer	žena	Testament	14. září 1809	24. září 1809
70	217	Markus Nathann Wehle	muž	Testament	1. února 1808	1. května 1810
71	226v	Markus Nathann Wehle	muž	Kodicil	10. ledna 1810	
72	228	Wolf Zappert	muž	Testament	4. dubna 1797	5. května 1810
73	235v	Wolf Zappert	muž	Kodicil	7. dubna 1805	
74	241	Wolf Zappert	muž	Kodicil	4. srpna 1800	5. května 1810
75	242	Wolf Zappert	muž	Kodicil	23. listopadu 1807	
76	243v	Wolf Zappert	muž	Kodicil	1. října 1806	
77	245	Gabriel Pohl	muž	Testament		28. února 1810
78	245v	Sara Marle	žena	Testament	29. dubna 1801	30. dubna 1801
79	246v	Abraham Eichenbaum	muž	Testament	2. října 1810	11. října 1810
80	247v	Joseph Nathan Rausnitz	muž	Testament	28. října 1810	5. listopadu 1810
81	249	Gerson Austerlitz	muž	Testament	1. dubna 1808	7. června 1811
82	257	Israel Töplitz	muž	Testament	25. července 1811	27. července 1811
83	258	Eva Schütz	žena	Testament	23. listopadu 1810	11. února 1812
84	260v	Lea Taussig	žena	Testament	22. prosince 1811	14. února 1812
85	261v	Sara Porges	žena	Testament	12. srpna 1809	25. února 1812
86	265	Sara Borges	žena	Kodicil	21. listopadu 1811	
87	266	Isak Wolf Redisch	muž	Testament	13. ledna 1811	21. dubna 1812
88	268v	Joseph Popper	muž	Testament	29. května 1812	1. července 1812
89	269v	Natan Jeiteles	muž	Testament	9. srpna 1811	13. srpna 1811
90	271	Sara Strakonitz	žena	Testament	3. července 1812	23. února 1813
91	272	Salomon Rosenberg	muž	Testament	22. července 1812	5. září 1813
92	275v	Philipp Eidlitz	muž	Testament	28. dubna 1812	5. května 1812
93	276v	Philipp Eidlitz	muž	Darovací list	28. dubna 1812	
94	278	Philipp Eidlitz	muž	Kodicil	4. května 1812	
95	278v	Judith Kuh	žena	Testament	2. února 1814	3. února 1814
96	280	Simon Bek	muž	Testament	21. února 1814	22. února 1814
97	281v	Abraham Epstein – Rachel Kantor	muž a žena	Svatební smlouva	26. února 1809	28. února 1814
98	283v	Moses Wienne	muž	Testament	25. září 1807	19. července 1814
99	285	Adam Wolf Frankl	muž	Testament	7. února 1814	11. srpna 1814
100	286	Rachel Austerlitz	žena	Testament	16. září 1814	22. září 1814
101	287	Isak Auschel – Cheila Libuscha Tebeles	muž a žena	Svatební smlouva	10. května 1792	13. prosince 1814
102	291v	Adam Rajach	muž	Testament	7. července 1814	14. února 1815

103	293	Marcus Schorsch	muž	Testament	24. dubna 1814	22. června 1814
104	294	Jacob Gerstl	muž	Testament	17. srpna 1813	23. srpna 1813
105	295	Abigael Eidlitz	žena	Testament	14. června 1814	18. ledna 1817
106	296	Jacob Fauwers	muž	Testament	20. března 1817	16. dubna 1817
107	298	Löw Jakob Simon Wahle	muž	Testament	21. října 1817	29. října 1817
108	299v	Rebekka Heyd	žena	Testament	8. června 1818	15. července 1818
109	300v	Rosel Pick	žena	Testament	6. července 1815	4. ledna 1819
110	309v	Marcus Thorsch	muž	Testament	11. března 1819	31. března 1819
111	312	Joachim Winternitz	muž	Testament	21. dubna 1819	1. května 1819
112	314v	Zezila Poll	žena	Testament	17. listopadu 1819	5. prosince 1819
113	315v	Salomon Goldschmid	muž	Testament	1. července 1816	6. března 1820
114	319v	David Stumes	muž	Testament	20. června 1815	30. srpna 1820
115	325v	Daniel Rosenbaum – Demuth Rosenbaum	muž a žena	Dědická smlouva	28. července 1820	19. října 1820
116	326v	Joseph Metzeles	muž	Testament	28. listopadu 1816	12. prosince 1816
117	334v	Jakob Kisch	muž	Testament	16. dubna 1820	8. února 1821
118	336	Jakob Kisch – Rosa Kisch	muž a žena	Dědická smlouva	8. června 1819	
119	338v	Jakob Sekeles – Lea Sekeles	muž a žena	Dědická smlouva	23. listopadu 1820	11. prosince 1820
120	340	Salomon Raudnitz	muž	Testament	9. února 1821	1. března 1821
121	341	Rebeka Klaber	žena	Testament	2. května 1821	31. května 1821
122	341v	Abraham Gitschin	muž	Testament	5. února 1821	16. dubna 1821
123	343	Isak Pick Rubinsky	muž	Testament	4. června 1821	9. června 1821
124	344v	Joseph Hersch Brod	muž	Testament	22. května 1821	23. května 1821
125	348v	Jakob Aron Lieben	muž	Testament	17. října 1821	23. října 1821
126	349	Lipmann Lieben	muž	Testament	12. června 1821	4. prosince 1821
127	350v	Ester Schak	žena	Testament	16. listopadu 1822	25. listopadu 1822
128	353	Ennoch Jacheles	muž	Testament	27. prosince 1822	13. ledna 1823
129	356	Jacob Trebitsch	muž	Testament	26. dubna 1820	30. března 1823
130	357v	Gottlieb Zappert	muž	Testament	5. března 1823	14. dubna 1823
131	360v	Kopelmann Porges	muž	Testament	26. dubna 1823	7. června 1823
132	361v	Ester Lieben	žena	Testament	7. srpna 1803	18. srpna 1823
133	362v	Gabriel Löwy	muž	Testament	31. srpna 1823	16. září 1823
134	363v	Herschmann Sattler	muž	Testament	19. února 1824	28. února 1824
135	364	Moyses Jerusalem – Rosel Jerusalem	muž a žena	Dědická smlouva	2. března 1824	3. března 1824

136	368v	Joachim Gabriel Itzeles	muž	Testament	15. února 1824	22. března 1824
137	370	Gabriel Wehle	muž	Testament	26. dubna 1824	24. května 1824
138	371v	Lazar Goldfinger – Ewa Goldfinger	muž a žena	Dědická smlouva	24. dubna 1818	19. srpna 1824
139	373r	Rebeka Epstein	žena	Testament	18. ledna 1825	25. ledna 1825
140	373v	Simon Freyberg	muž	Testament	11. ledna 1825	27. března 1825
141	377	Abraham Brandeis	muž	Testament	21. srpna 1825	31. října 1825
142	378	Simon Veit Jeiteles	muž	Testament	20. ledna 1826	1. února 1826
143	381	Samuel Strauss	muž	Testament	13. srpna 1826	25. srpna 1826
144	382v	Israel Rie	muž	Testament	27. ledna 1826	21. března 1827
145	383v	Nathan Heid	muž	Testament	12. listopadu 1827	7. března 1832
146	384v	Jacob Utitz	muž	Testament	3. července 1849	6. července 1849

Tab. č. 17. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 2. část.

Pořadí	Oznámení v radě magistrátu	Schváleno v radě magistrátu	Svědci
1		21. prosince 1791	Nachem Weißeles, Salamon Tantels
2		1. února 1792	Gabriel David Rosenberg, Raphael Jacheles
3		22. února 1792	Abraham Fieschl, Dawid Karpeles
4		15. února 1792	Isac Rosenberger, Simon Schlesinger
5		18. dubna 1792	Joachim Joseph Altschul, Isack Weil
6	6. června 1792	5. září 1792	Johann Wenzl Kral, Wenzl Ker
7	4. července 1792	22. srpna 1792	Nahum Weiseles, Salomon Tanteles
8	12. září 1792	30. ledna 1793	Salamon Tanteles, Joachim Greger
9	19. září 1792	7. listopadu 1792	Johann Franz Heysslen, Christoph Muelder
10		20. října 1792	Gottsteind Schießler, Franz Alberth Pollack
11	28. listopadu 1792	28. prosince 1792	Joseph Steiner, Friedrich Heckers
12	30. ledna 1793	29. května 1793	Samuel Bondy, Salomon Tanteles
13	24. dubna 1793	25. září 1793	Anton Stehlik, Anton Kalmbacher
14	18. prosince 1793	30. července 1794	Nathan Weiseles, Salomon Tanteles
15	15. ledna 1794	30. července 1794	Nathann Weiseles, Salomon Tanteles
16	5. února 1794	5. února 1794	Abraham Tausek, Johann Bereff
17	14. března 1794	9. července 1794	Joachim Mosses Moscheles, Jonathan Koplmann Nyrurgus
18	4. června 1794	4. června 1794	Johann Mayer, Salomon Bidlowsky, Juda Fiescher
19	20. srpna 1794	20. srpna 1794	Johann Mehlhard, Nathan Kohen
20	3. června 1795		Johann Franz Heyßler, Christoph Muelder
21		22. července 1795	And. Steiner, Anton Braum
22	4. listopadu 1795	13. ledna 1796	Moses Neüstadt, Moses Simon Hok
23	24. února 1796	13. dubna 1796	Benedikt Nachod, Isaac Kornf
24	30. března 1796		Joseph Ant. Ranisch, Nathann Weiseles, Israel Lisska
25	11. května 1796	27. července 1796	Thadäus Hubalek, Adalbert Müller
26	13. prosince 1797	28. února 1798	Beer Goldschmied, Abraham Kuh
27	10. ledna 1798	28. února 1798	Salomon Tanteles, Isaak Ascher
28	7. února 1798	2. května 1798	Nathan Weiseles, Salomon Tanteles
29	29. listopadu 1797	16. srpna 1798	Salomon Steinitz, Salomon Dawid Bischitz
30	28. března 1798	22. srpna 1798	Löw Lux, Lewi Kisch, Aron Wolf Graf
31	10. ledna 1798	13. února 1799	Simon Jakob Günzburg, Moyses Nachod, Dawid Günzberg
32	28. května 1800	20. srpna 1800	Christoph Schöninger, Franz Zunterer
33	4. února 1801	6. května 1801	Mariana Tudeska, Jakob Lazar Duschenes, Marie Katz
34	4. listopadu 1801	13. prosince 1801	Isaak Löwutitz, Salamon Melis
35	20. ledna 1802	26. května 1802	Karl Kasparides, Franz Gies
36	15. září 1802	17. listopadu 1802	Frantz Gieb, Karl Kasparides
37	15. září 1802	17. listopadu 1802	Joseph Foret, Kaspar Stücker
38	24. března 1802		Edler von Schwaiger, Philipp Leband
39		1. září 1802	

40	16. března 1803	8. února 1804	Gabriel Israel Utitz, Seligman Dawid Gerstel
41	9. listopadu 1803	28. prosince 1803	Beer Esroger, Dawid Mayer Eidlitz, Abraham Porges, Bajer Katz Jerusalem
42	24. srpna 1803	21. února 1804	
43	11. ledna 1804	18. dubna 1804	Joachim Wolf Winternitz, Gabriel Beer Wahle
44	14. listopadu 1804	31. prosince 1804	Nafttale Kischer, Marcus Klauber, August Gottlieb Kopp
45	28. listopadu 1804	20. února 1805	Joseph Langer, Adam Schulhof
46	26. října 1803	6. března 1805	Abraham Morawitz, Juda Preisler
47	24. července 1805	18. září 1805	Aron Janowitz, Wolf Abraham Plohn
48	28. srpna 1805	20. listopadu 1805	Frantz Gieb, Karl Kasparides
49	11. září 1805	13. listopadu 1805	Abraham Plohn, Moses Plowitz
50	16. července 1806	10. září 1806	Jakob Lazar Duschenes, Jakob Joachim Raudnitz
51	14. května 1806	3. prosince 1806	Wolf Salmon Karpelles, Abraham Jerusalem
52	7. ledna 1807	18. března 1807	Jakob Lazar Duschenes, Gabriel Beer Wahle
53	13. května 1807	8. července 1807	Anton Benesch, Wenzl Kreüz
54	8. dubna 1807	7. října 1807	Wenzl Gr. Deym, Johann Cwierzina, Dr. Benesch
55	19. srpna 1807	28. října 1807	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Jerusalem
56	20. dubna 1808	22. června 1808	Franz Gieb, Karl Kasparides
57	11. května 1808	30. června 1808	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Jerusalem
58	27. dubna 1808	23. července 1808	Wolf Mayer, Simmel Kohn
59	6. července 1808	24. srpna 1808	Moises Plowitz, Gabriel Borges
60	8. června 1808	14. prosince 1808	Nathan Weiseles, Wolf Wiener
61	8. března 1809	26. dubna 1809	Michael Dawid Eidlitz, Joseph Amort Prager
62	6. července 1808	7. června 1809	Jakob Brosch, Martin Holley
63	10. května 1809	28. června 1809	David Lucka, Moses Frelchek
64	23. února 1803	27. dubna 1803	Nathan Weiseles, Isak Neustädte
65	30. srpna 1809	12. listopadu 1809	Wolf Salomon Kapeles, Abraham Jerusalem
66	28. června 1809	15. listopadu 1809	Löbel Singer, Veith Gelber
67	25. října 1809	30. prosince 1809	Ber Goldschmid, Moises Altschul
68	24. ledna 1810	14. března 1810	Michael Dawid Eidlitz, Moises Plowitz
69	18. října 1809	20. června 1810	Joseph Brückner, Wenzl Koch
70	6. června 1810	25. července 1810	Wenzl Kreutz, Adalbert Müller
71	6. června 1810	25. července 1810	Wenzl Kreutz, Wenzl Eduard Hlozek
72	30. května 1810	21. července 1810	Mathias Wüleheil, Max Willianus Schmidt, Felix Sander
73	23. května 1810	30. května 1810	Franz Kindl, Felix Sander
74	30. května 1810		Johann Kanka, Jakob Schuster
75	30. května 1810		Joseph Johann Schwengersuch, Franz Hruschka
76	30. května 1810	21. července 1810	Israel Lissa, Simon Polak
77	21. března 1810	28. listopadu 1810	Isack Breininger, Epharaim Lucka
78	20. května 1801	3. října 1810	Joachim Altschul, Markus Auerbach
79	31. října 1810	20. března 1811	Benedikt Nachod, Gabriel Israel Utitz, St. Wernhardt

80	21. listopadu 1810	30. ledna 1811	Moses Aron Perles, Mayer Mendeles
81	3. července 1811	23. října 1811	Jacob Güntzburg, Ephraim Teweles
82	9. října 1811	8. ledna 1812	Isak Wehle, Salomon Gerstl
83	11. března 1812	8. dubna 1812	Anton Benesch, Mathias Slawik
84	4. března 1812	11. března 1812	Joseph Porges, Moses Raudnitz, Samuel Plohn
85	18. března 1812	8. dubna 1812	Wenzl Kreutz, Adalbert Müller,
86	18. března 1812	8. dubna 1812	Adalbert Müller, Wenzl Kreuz
87	10. června 1812	24. června 1812	Isaias Sekeles, Joachim Plohn
88	22. července 1812	5. srpna 1812	Joseph Kopeles, Salomon Bunzl, Joseph Kauders
89	4. září 1811	5. května 1813	Vinzenz Swoboda, Isaak Wolf Laschansky
90	31. března 1813	21. dubna 1813	W. Wernhardt, Jakob Utitz, David Gabriel Taussig
91	29. září 1813	6. října 1813	Florian Schuha, Franz Walter, Johan Rauprik
92	24. června 1812	22. prosince 1813	Joh. Adam Böhlmann, Marcus Beer Schefteles, Daniel Joel Rosenbaum
93	24. června 1812	22. prosince 1813	Joh. Adam Böhlmann, Marcus Beer Schefteles, Daniel Joel Rosenbaum
94	24. června 1812	22. prosince 1813	Joh. Adam Böhlmann, Marcus Beer Schefteles, Daniel Joel Rosenbaum
95	23. února 1814	2. března 1814	Wenzl Prasky, Anton Benesch, Adalbert Müller
96	9. března 1814	16. března 1814	
97	16. března 1814	30. března 1814	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Fischel
98	10. srpna 1814	24. srpna 1814	Joseph Franz Spregl, Maxmilian Eschue
99	24. srpna 1814	14. září 1814	Vinzenz Eisert, Norbert Zeidler, Franz Benda
100	12. října 1814	26. října 1814	Anton Benesch, Adalbert Müller, Wenzl Kreuz
101	8. února 1815	22. února 1815	Nathan Wezeles, Wolf Wiener
102	8. března 1815	22. března 1815	Markus Welsch, St. Wernhardt, Vinzenz Tröstl
103	7. června 1815	12. července 1815	David Taußig, Markus Dringeles, Abraham Taußig
104	15. září 1813	10. července 1816	Markus Weltsch, Jachim Schelkin, Jacob Löwi Wahle
105	5. února 1817	30. dubna 1817	Wenzl Kreuz, Adalbert Müller
106	23. dubna 1817	13. srpna 1817	Wolf Karpeles, Jacob Frankl, Henoch Zoehls
107	19. listopadu 1817	4. února 1818	Isaak Lewi Tausig, Moises Veit Brandeis, Abraham Jerusalem
108	12. srpna 1818	28. října 1818	Dawid Raudnitz, Joachem Heltmacher
109	20. ledna 1819	5. května 1819	Anton Benesch, Anton Lohr, Mathias Slawik, Joachim Epstein, Noe Teweles
110	21. dubna 1819	30. června 1819	Adalbert Müller, Karl Hubazius, Johann Rauprik
111	26. května 1819	21. července 1819	Franz Alois Ritter von Neudorf, Anton Eigl, Gabriel Popper
112	12. ledna 1820	1. března 1820	Abraham Lodisek, Gampert Stark, Gabriel Bindeles

113	5. dubna 1820	3. května 1820	Johan Viethl, Johan Michael Rößler, Nehemas Raudnitz
114	13. září 1820	6. prosince 1820	Emanuel Hutzelmann, Anton Fichtner, Ferdinand Sauer
115	22. listopadu 1820	10. ledna 1821	Bär Ley Kurreuter, Abraham Salamon, Gabriel Bendels
116	22. ledna 1817	1. dubna 1817	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Jerusalem, Moyßes Mischeles
117	28. února 1821	21. března 1821	Adalbert Müller, Karl Hubazius, Abraham Zodex
118	28. února 1821	21. března 1821	Adalbert Müller, Karl Hubazius
119	20. prosince 1820	21. března 1821	Markus Weltsch, David Joseph Pick
120	21. března 1821	25. dubna 1821	Adalbert Müller, Karl Hubazius, Moises Busch
121	20. června 1821	8. srpna 1821	J. Jaiteles, W. Blumentritt, Salomon Humpoletz
122	4. července 1821	14. srpna 1821	Moses Plowitz, St. Wernhardt, Kopplmann Basch
123	4. července 1821	14. srpna 1821	Johann Aloys Svatojansky, Michael Veit Teweles, Elias Wedeles
124	13. června 1821	5. září 1821	Ignaz Klaudis, Israel Breinig, Enoch Jochl
125	21. listopadu 1821	2. prosince 1821	Napthali Osers, Juda Gab. Wiener, Samuel Schak
126	13. března 1822	20. března 1822	Moses Bnuem, Joseph Humpoletz
127	11. prosince 1822	18. prosince 1822	Salomon Humpoletz, Aron Austerlitz, Samuel Persek
128	29. ledna 1823	5. února 1823	Thomas Anton Kurz, Noe Taussig, Koppelman Kalmus
129	16. dubna 1823	23. dubna 1823	Karl Hubazius, Johann Kauprik, Adalbert Müller
130	30. dubna 1823	7. května 1823	Ephraim Epstein, Leopold Lämél, Israel Lippa
131	25. června 1823	2. července 1823	Josepf Likawetz, Wenzl Schluchter, Josepf Oswald
132	10. září 1823	17. září 1823	Joseph Berasas, Anton Meister, Moses Busch
133	22. října 1823	12. listopadu 1823	Bernard Benedict, Marcus Fischel, Simon Joseph Wiener
134	17. března 1824	31. března 1824	Joachim Stein, Markus Porges
135	24. března 1824	31. března 1824	Löwy Příbram, Markus Millig, Lazar Skranka
136	17. března 1824	31. března 1824	Markus Isak Plohn, Gabriel Itzeles, Judith Itzeles, Ephraim Luka
137	9. června 1824	23. června 1824	Joh. Theob. Held, P. Bisch, P. Nuschard
138	28. července 1824	25. srpna 1824	Joseph Sterba, Anton Eigl
139	16. února 1825	2. března 1825	MDr. Krombholz, MDr. Fischer, Joseph Likawetz
140	9. března 1825	30. března 1825	Moses Plowitz, Salamon Bunzl, Abraham Weiseles
141	29. září 1825	9. listopadu 1825	Isaak Pereles, Angelus Hinles, Herschmann Micholup
142	1. února 1826	15. února 1826	Jachim Rechnowsky, Samuel Wolf, Ignaz Israel

143	22. září 1826	31. října 1826	Moses Klemperer, Joseph Rosenberg, David Raudnitz
144	10. března 1826	4. dubna 1827	Salamon Goldstein, Beer Isaak Altschul, Mathias Kisch
145	18. března 1832	11. července 1831	Franz Baudis, Barth. Breuninger, Franz Eghert
146	10. srpna 1849	29. srpna 1849	Wilhelm Stern, Markus Kraft, J. Kollin

Tab. č. 18. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 1. část.

Pořadí	Fol.	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Datum sepsání	Datum podání
1	1	Löwi Gisternitz	muž	Testament	1. srpna 1826	19. srpna 1826
2	3v	Löwi Gisternitz – Ewa Gisternitz	muž a žena	Dědická smlouva	19. března 1826	
3	5v	Rachel Trebitsch	žena	Testament	28. prosince 1826	31. prosince 1826
4	8	Libuscha Plohn	žena	Testament	25. února 1827	6. března 1827
5	8v	Markus Kalisch Scheberles	muž	Testament	18. března 1827	27. března 1827
6	9r	Löw Friedland	muž	Testament	10. května 1825	14. června 1827
7	9v	Joachim Lux	muž	Testament	7. listopadu 1827	13. listopadu 1827
8	11r	Jakob Heinrich	muž	Testament	9. prosince 1825	
9	11v	Koppelman Teitsch – Roßl Merle	muž a žena	Svatební smlouva	22. května 1810	
10	13v	Maria Popper	žena	Testament	14. března 1827	26. března 1827
11	14	Joseph Weiseles	muž	Testament	15. ledna 1826	26. července 1828
12	15v	Ester Ofner	žena	Testament	6. ledna 1829	10. ledna 1829
13	17	Salomon Brandeis	muž	Testament	29. ledna 1826	25. března 1829
14	19	Salomon Brandeis	muž	Kodicil	9. března 1829	
15	19v	Raphal Kuh	muž	Testament	24. března 1829	12. dubna 1829
16	21r	Anna Bunzel	žena	Testament	7. dubna 1829	17. dubna 1829
17	21v	Aron Fischel	muž	Testament	17. července 1829	11. srpna 1829
18	22v	Wolf Fanta	muž	Testament		
19	24v	Rachel Wiener	žena	Testament	1. března 1829	24. prosince 1829
20	25v	Lazar Beer Pereles – Rosel Pereles	muž a žena	Dědická smlouva	4. února 1830	11. března 1830
21	26v	Julie Buntzl	žena	Testament	1. února 1829	31. března 1830
22	28v	Franziska Frankel	žena	Testament	17. listopadu 1829	25. února 1831
23	30	Maria Philipp	žena	Testament	15. dubna 1831	2. května 1831
24	33	Jonas W. Redisch	muž	Testament	13. listopadu 1829	1. července 1831
25	34	Josue Kuh	muž	Testament	10. června 1831	20. června 1831
26	35v	Markus Bloch	muž	Testament	5. srpna 1829	30. listopadu 1831

27	37	Janathan Kuhe	muž	Testament	3. března 1832	
28	38v	Aron Pereles	muž	Testament	23. února 1832	25. února 1832
29	39	Aron Brestnitz	muž	Testament	v prosinci 1829	27. prosince 1831
30	41	Samuel Löw Brüll	muž	Testament	22. prosince 1831	2. srpna 1832
31	42v	Moses Gabriel Porges	muž	Testament	5. srpna 1832	30. srpna 1832
32	45v	Ester Lieben	žena	Testament		19. srpna 1831
33	46	Joseph Elbogen	muž	Testament	22. března 1833	13. dubna 1833
34	47v	Alexander Elias	muž	Testament	21. května 1833	
35	48v	Alexander Elias	muž	Kodicil	22. května 1833	
36	49v	Aron Beer Sekeles	muž	Testament	3. září 1832	15. listopadu 1833
37	50v	Rachl Bondy	žena	Testament	22. prosince 1831	16. dubna 1834
38	51	Judith Pisek	žena	Testament	24. května 1834	3. července 1834
39	52v	Benjamin Gumperts	muž	Testament	1. srpna 1833	7. listopadu 1833
40	53v	Anna Duschenes	žena	Testament	8. května 1828	21. listopadu 1834
41	55v	Moises Fieschel	muž	Testament	19. ledna 1835	9. února 1835
42	58	A. L. Kuhe	muž	Testament	23. února 1835	31. března 1835
43	59	Simon Jakob Hock	muž	Testament	26. dubna 1835	11. května 1835
44	60v	Ester Freyberg	žena	Testament	10. února 1833	25. května 1836
45	64v	Simon Eger	muž	Testament	22. září 1836	5. října 1836
46	66	Ester Fischl	žena	Testament	5. září 1836	24. září 1836
47	66v	Rosa Thorsch	žena	Testament	20. prosince 1832	11. října 1836
48	68v	Samuel Pick – Rebekka Pick	muž a žena	Dědická smlouva	20. října 1835	18. října 1836
49	70v	Johann Franz Kutschera	muž	Testament	23. dubna 1829	4. října 1836
50	73	Lea Jeiteles	žena	Testament	13. prosince 1836	13. dubna 1837
51	74	Herschmann Löw Rabatz	muž	Testament	15. září 1837	21. listopadu 1837
52	75	Samuel Schulhof	muž	Testament	8. června 1832	29. prosince 1837
53	78	Samuel Schulhof	muž	Kodicil	27. prosince 1836	
54	80	Joachim Lemlsfeld	muž	Testament	29. května 1838	13. prosince 1838

55	81	David Rosenbaum	žena	Testament	29. dubna 1829/1835	
56	82	Rebeka Bondy	žena	Testament	14. března 1839	17. dubna 1839
57	83	Josephine Dormitz	žena	Testament	9. listopadu 1837	6. července 1838
58	85	Josephine Dormitz	žena	Kodicil	4. prosince 1837	13. července 1838
59	87v	Josephine Dormitz	žena	Kodicil	8. března 1838	
60	88	Rebeka Eidlitz	žena	Testament	17. února 1839	21. června 1839
61	90	Joachim Allschul	muž	Testament	21. října 1837	19. listopadu 1839
62	94	Joachim Pollak	muž	Testament	v září 1839	31. ledna 1840
63	94v	Fridrich Collin	muž	Testament	24. února 1840	22. dubna 1840
64	95	Marcus Jeiteles	muž	Testament	30. května 1840	1. května 1840
65	96v	Salomon Wittelshöfer	muž	Testament	20. února 1841	5. března 1841
66	99	Ad. Metzl	muž	Testament	30. prosince 1840	
67	103v	Simon Weiseles	muž	Testament	8. srpna 1837	29. dubna 1841
68	105	Ester Schulhof	muž	Testament	8. srpna 1842	
69	107	Jakob Schopkes	muž	Testament	27. března 1843	
70	109	Herrman Jurist	muž	Testament	22. března 1843	31. března 1843
71	109v	Ester Keil	žena	Testament	23. srpna 1837	
72	111v	Ester Keil	žena	Kodicil	2. března 1841	
73	113v	Ester Keil	žena	Kodicil	6. února 1843	
74	115	Simon Herz Bondy	muž	Testament	5. června 1840	15. září 1842
75	128v	Simon Herz Bondi	muž	Kodicil	1. listopadu 1840	
76	129v	Simon Herz Bondi	muž	Kodicil	26. října 1840	
77	130v	Ester Teweles	žena	Testament	12. května 1837	21. června 1843
78	132v	Isak Bakofen	muž	Testament	24. ledna 1844	20. února 1844
79	137v	Markus Wilhartitz	muž	Testament	22. února 1844	2. července 1844
80	141	Markus Wilhartitz	muž	Kodicil	26. února 1844	
81	142	Markus Wilhartitz	muž	Kodicil	21. dubna 1844	
82	142v	Beer G. Löwy	muž	Testament	9. října 1844	
83	143v	Beermann Schefteles	muž	Testament	5. března 1841	7. února 1845
84	145	Beermann Schefteles	muž	Kodicil		
85	146	Jakob Thein	muž	Testament	8. listopadu 1844	24. března 1845
86	149v	Anna Weißeles	žena	Testament	18. března 1845	18. dubna 1845
87	191	Maria Burger	žena	Testament	30. ledna 1845	29. května 1845

88	192	Abraham Newekluf	muž	Testament	23. května 1841	19. srpna 1845
89	193	Daniel Reichenberg	muž	Testament	3. října 1842	21. září 1846
90	194	Eva Wedeles	žena	Testament	27. února 1845	4. prosince 1845
91	195	Rebeka Zappert	žena	Testament	14. září 1845	4. prosince 1845
92	196v	Raphael Wien – Barbora Wien	muž a žena	Dědická smlouva	28. srpna 1845	
93	197v	Raphael Wien – Barbora Wien	muž a žena	Dědická smlouva	29. května 1842	
94	199v	David Kollin	muž	Testament	1. ledna 1844	23. února 1846
95	201v	Koppelman D. Lichtenstadt	muž	Testament	14. února 1847	23. února 1847
96	204r	Maria Anna Hackenburg	žena	Testament		23. února 1847
97	204v	Hermann Luka	muž	Testament	20. července 1846	9. února 1847
98	205v	Joseph Keil – Eleonora Lederer	muž a žena	Svatební smlouva	31. října 1804	
99	207v	Rebeka Collin	žena	Testament	13. dubna 1847	17. června 1847
100	210v	Ester Schnüdreher	žena	Testament	2. srpna 1846	3. srpna 1847
101	212	Jakob Jonas Eger	muž	Testament	10. září 1847	7. října 1847
102	213v	Ester Trebitsch	žena	Testament	22. října 1847	3. listopadu 1847
103	214	Isak A. Wiener	muž	Testament	15. října 1848	3. listopadu 1848
104	215	Ignaz Epstein	muž	Testament	7. února 1848	8. května 1848
105	217	Sara Jeiteles	žena	Testament		22. září 1848
106	225	Jakob L. Saar	muž	Testament	23. července 1849	14. září 1849
107	228v	Nathan J. Jeiteles	muž	Testament	27. prosince 1849	15. ledna 1850

Tab. č. 19. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 2. část.

Pořadí	Oznámení v radě magistrátu	Schváleno v radě SMP	Svědci
1	27. října 1826	28. března 1827	Michael Goldschmidt, Joseph Logrer, Abraham Karpeles
2	27. října 1826	28. března 1827	Abraham Karpeles, Michael Goldschmidt, Isaak Hamburger, Joseph Logrer
3	26. ledna 1827	11. dubna 1827	Salomon Bunzl, Löwy Winternitz, Moses Busch
4	6. dubna 1827	13. června 1827	Johann Wilhelm, Josef Lieberles, Kaspar Markl
5		20. června 1827	Gabriel David Leipen, Zachras Busch
6	20. července 1827	26. září 1827	Anton Lerch, Wenzl Klingen
7	14. prosince 1827	9. dubna 1828	Samuel Smieles, Löw Weltsuch
8	11. ledna 1828	16. dubna 1828	
9	10. listopadu 1827	25. června 1828	Nathan Weißeles, Abraham Jerusalem
10	20. dubna 1827	29. října 1828	Markus Klatkes, Wolf Karpeles, Salomon Burger
11	29. srpna 1828	12. listopadu 1828	Math. Klaudius, Herz B. Hackenburg
12	27. února 1829	11. března 1829	Wenzl Wrba, Ephraim Woßeles, Simon Isak Basch
13	24. dubna 1829	6. května 1829	Joseph Herrman, Johann Alois Uhlirz, Wenzl Masatz
14	24. dubna 1829	6. května 1829	Jonathan Gitschin, David Jeiteles, Salomon Kauders
15	8. května 1829	20. května 1829	Aron Kusmorz, Jonas Bunzel, Isak Fischer
16	22. května 1829	27. května 1829	Isak Wiener, Salomon Zodes, Gabriel Jakob Popper
17	18. září 1829	23. září 1829	David Gabriel Leipen, Joseph Taubeles, Beer Isak Altschul
18	22. ledna 1830	17. února 1830	Samuel Kohn, Wolf Mayer, Wolf Brandeis
19	29. ledna 1830	17. února 1830	Johann Tomaschek, Johann Schmidt, Heinrich Arnolt
20	16. dubna 1830	5. května 1830	Juda Preißler, Johann Kuttner, Emanuel Hillebrand
21	7. května 1830	19. května 1830	Anton Hanf, Löw Wolf Jakerles, Markus Weltsch
22	8. dubna 1831	30. května 1831	Löbl Jakob Bunzl, Elias Kollin, Sarych Eidlitz
23	10. června 1831	6. července 1831	Salomon Buntzel, Jasak Lasch, Abraham Sorsch
24	15. července 1831	24. srpna 1831	
25	22. července 1831	7. září 1831	Moises Fieschel, Wenzl Hartl, Gabriel David Leipen
26	13. prosince 1831	25. ledna 1832	
27	11. května 1832	13. června 1832	Friedmann Beer Reuch, Jakub Winseles, Mathias Jeiteles
28	6. dubna 1832	13. června 1832	Salomon Bunzl, Benjamin Karpeles, D. Klein
29	9. března 1832	11. července 1832	Beer Isak Altschul, Jonas Barbier, Isak Duschenes

30	14. října 1832	28. prosince 1832	Joseph Klein, Zachariaas Bernheimer, Elias Killm
31	5. října 1832	28. prosince 1832	Salomon Melis, Beer Kallman, Naptali Hermann
32	8. února 1833	15. května 1833	
33	17. května 1833	12. června 1833	Joachim Stein, Herrmann Kapper, Jacob Stein
34	12. července 1833	28. srpna 1833	Johann Schückl, Philipp Fuchs, David Riett
35	12. července 1833	28. srpna 1833	Philipp Fuchs, David Riett, Salomon Buzel
36	20. prosince 1833	20. února 1834	Anton Freuer, Anton Lerch, Löw Lasch
37	4. července 1834	16. července 1834	Ernß Holleczeck, Simon Pelzel, Martin Rott
38	8. srpna 1834	24.9.1834	Beer Altschul, Isaak Rothenberg, Moses Przibram, Markus Kraft
39	3. října 1834	12. listopadu 1834	Seligman Kallmuß, Moses L. Gumpertz
40	28. listopadu 1834	31. prosince 1834	Simon Nachod, David Pohl, Markus Broger
41	27. března 1835	29. dubna 1835	Gabriel David Leipen, Markus Kraft, Simon Lasch
42	8. května 1835	17. června 1835	Anton Nozizka, Koppelman Kalmus, Noe Tausig
43	5. června 1835	22. července 1835	Joachim Lieberls, Jacob V. Plohn, Markus Stahlmacher
44	1. července 1836	3. srpna 1836	Georg Steiner, Joseph Sam Landau, Salomon Bunzel
45	11. listopadu 1836	7. prosince 1836	S. Karpeles, Herschmann Altschul, Löw Itzeles
46	28. října 1836	7. prosince 1836	Isak Redisch, Elias Bunzel, Seligmann Duschenes
47	18. listopadu 1836	18. ledna 1837	Johann Gottlob Marek, David Ofers, Seligman Jeitteles
48	25. listopadu 1836	11. ledna 1837	Moses Gerstel, Naphtali Lieberls, Jos. Wilhelm Burian
49	4. listopadu 1836	18. ledna 1837	Johann Kanka, Ludwig Kodydek, Wenzl Wizowsky
50	21. července 1837	16. srpna 1837	Beer Altschul, Jakob Trebitsch, Abraham S. Ofers
51	12. ledna 1838	21. února 1838	Moses Schrankel, Israel Slatkes, Adolph Herzel
52	23. února 1838	11. dubna 1838	Aron Gabriel Fischl, Herschmann Pik, Koppelman Frankel
53	23. února 1838	11. dubna 1838	Karl Theodor Richter, Herschman Pih, Aron Gabriel Fischl
54	18. ledna 1839	12. května 1839	Herschman Raudnitz, Moses Frankel, Markus Thein
55	14. června 1839	7. srpna 1839	Salma Buntzel, Herschman Unger, Jacob Poll
56	24. května 1839	25. června 1839	Löbel Gerall, Markus Kraft, Isak Taußig
57	17. srpna 1838	7. listopadu 1838	Simon Ausch, Samuel J. Kohn, Wolf Mayer
58	17. srpna 1838	7. listopadu 1838	Simon Ausch, Samuel Jacob Kohn, Wolf Mayer

59	17. srpna 1838	7. listopadu 1838	Simon Ausch, Samuel Jacob Kohn, Wolf Mayer
60	2. srpna 1839	2. října 1839	Elias Bunzl, Ignaz Glück, Franz Better
61	7. února 1840	12. února 1840	Abraham Ephraim, Joseph Klemper, Jakob Gabriel Utitz
62	6. března 1840	11. března 1840	Lazar Ruger, M. Schmelkes, Abraham Pick
63	24. května 1840	3. června 1840	Johann Mühle, Franz Kollarz, Dr. Fanta
64	12. června 1840	17. června 1840	Joseph Krause, Marcus Edeles, Joseph Bunzel
65	2. dubna 1841	7. dubna 1841	Franz Beydek, Adalbert Kral, Franz Wolf
66	26. března 1841	14. dubna 1841	Carl Hofman, Franz Zak, Joseph Schwarz
67	18. června 1841	30. června 1841	Aron Edeles, Wenzl Horriz, Dr. Eger
68	5. října 1842	26. října 1842	Moses Frankel, Löw Kafkes, Joseph Horowitz
69	5. května 1843	24. května 1843	Abraham Grab, Jakob Rosenstein, Herrschman Thoder
70	28. dubna 1843	17. května 1843	Samuel Freund, Salomon Newikluf, Ig. Karl Hartig
71	12. května 1843	31. května 1843	Augustin Kraupa, Johann Ad. Böhlmann, Dr. Johann Schückl
72	12. května 1843	31. května 1843	Dr. Johann Schickl, Joseph Gubesch, Augustin Kraupa
73	12. května 1843	31. května 1843	Dr. Johann Schückl, Bernard Jakob Gerstel, Augustin Kraupa
74			Franz Xav. Marchner, Johann Nowak, Franz Dubsky
75		7. prosince 1842	Johann Nowak, Franz Lad. Rieger, Karl Malipeter
76		7. prosince 1842	Johann Jäger, Wenzl Roth, Wenzl Eymer
77	28. července 1843	11. října 1843	Franz Dubsky, Lorenz Manert, Aron Röhler, Emanuel Koppl, Seligmann Raudnitz
78	29. března 1844	24. dubna 1844	Nephtale Lieberls, Simon Jestnitz, Noe Taufig
79			
80			Ignaz Anton Hofmann, Johann Statzky, Joseph Walenta
81	16. srpna 1844	28. srpna 1844	Ignaz Anton Hofmann, Josef Walenta, Karl Gilek
82	6. prosince 1844	18. prosince 1844	Bernard Frank, Juda Klemper, Adam Pereles
83			Emanuel Kudela, Josef Fegtek, Johan Kulhanek
84	14. března 1845	9. března 1845	Albert Mendl, Michael Steiner, Ignaz Rößler
85	4. dubna 1845	16. dubna 1845	Dr. Friedrich Wiener, MUDr. Gustav Fischl, Jokef Krumpigl, Franz Wolf
86	30. května 1845	4. června 1845	Franz Jozysek, Berhard Mowenberger, Herschman Goldschmidt
87	25. července 1845	3. září 1845	Salomon Jeiteles, Salomon Schak, Seligmann Kallmus
88	26. září 1845	8. října 1845	Dr. Johann Schückl, Augustin Kraupa, Joseph Gubesch

89	14. května 1845	10. prosince 1845	Dawid Hirsch, Laz. Sim. Schlesinger, Sigmund Mehr
90	16. ledna 1846	21. ledna 1846	Rudolph Schaller, D. Kowacz, Hermann Wiener
91	16. ledna 1846	28. ledna 1846	Salomon Saar, Moritz Hanzlitz, Zachrias Lasch
92	19. prosince 1845	14. ledna 1846	D. Karpeles, Salomon Humpoletz, Wolf Schulhof
93	19. prosince 1845	14. ledna 1846	David Raudnitz, Beermann Bunzl, G. Rauschburg
94	3. dubna 1846	6. května 1846	
95	9. dubna 1847	13. května 1847	Jonas Barbier, Sam. E. Tausig, Löw Graf
96	2. dubna 1847	19. května 1847	
97	12. března 1847	7. dubna 1847	
98	14. května 1847	26. května 1847	Isac Sind, Moses Eidlitz
99	30. července 1847	18. srpna 1847	Franz Gülden, Carl Wolff, Johann Mayer
100	15. října 1847	24. listopadu 1847	Daniel Bacher, Nathan Schulhof, Franz Wagner
101	29. října 1847	11. listopadu 1847	
102	17. prosince 1847	12. ledna 1848	Philip Fuchs, Simon Prokurator, Herschmann Unger
103	15. prosince 1848	27. prosince 1848	B. J. Eisenschul, Joachim Kalmus, Simon Basch
104		30. srpna 1848	Markus Abele, Johann Raubiczek, Jakob Baondy
105	20. října 1848	31. října 1848	Abraham Joachim Fuchs, Salomon J. Porges, Löw Osers
106	19. října 1849	12. prosince 1849	Dr. Friedrich Wiener, Johann Krecher, Joseph Münz
107	22. února 1850	3. dubna 1850	Daniel Altschul, Zacharias Jeiteles, Simon Basch

Tab. č. 20. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1784, sign. 4912.

Pořadí	Fol.	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Datum zápisu
1	1r–1v	Isac Jehoschua Basch	muž	testament	
2	2r–14r	Simon Löbl Khue	muž	testament	9. listopadu 1773
3	14r–14v	Mora Buntzel	muž	testament	
4	15r	Beer Elbogen	muž	testament	
5	15v–16r	Hersch Marle	muž	testament	30. května 1774
6	16r–17r	Schloma Salomon Koreff	muž	testament	
7	17v–18v	Efraim Löb Teveles	muž	testament	30. ledna 1775
8	19r–19v	Eisekh Perls	muž	testament	14. března 1775
9	20r–22r	Jicchak Mieslap	muž	testament	
10	22r–22v	Abraham Ries	muž	testament	
11	23r–24r	Isaac Austerlitz	muž	testament	24. srpna 1775
12	24v–25r	Abraham Offner	muž	testament	23. října 1775
13	25r–26r	Gitel Gloga	žena	testament	1776
14	26r–27r	Antschel Buntzel	muž	testament	1776
15	27v–28r	Jehoschua Khue	muž	testament	
16	28r–28v	Wolff Mendelinkes	muž	testament	18. srpna 1777
17	29r–29v	Joseph Jicchak Popper	muž	testament	9. září 1777
18	30r–30v	Simon Lowositz	muž	testament	
19	31r–31v	Feile Thein	žena	testament	29. října 1777
20	31v–32r	Jermias Ketzels	muž	testament	
21	32r–33v	Bezallel David Sobotka	muž	testament	1778
22	33v–35v	Simon Abraham Ginsburg	muž	testament	24. října 1778
23	35v–36r	Löbl Abraham Rejach	muž	testament	20. ledna 1779
24	36v–38r	Hersch Beer Selke	muž	testament	8. září 1779
25	38v–40v	Edl Chaye Khue	žena	testament	7. října 1779
26	41r–42r	Lazi Austerlitz	muž	testament	17. ledna 1780
27	42r–44r	Simon David Khue	muž	testament	6. dubna 1780
28	44v–45r	Freidl Khue	žena	testament	24. července 1780
29	45v–46r	Rachel Micholup	žena	testament	1780
30	46v–47r	Juda Löb Schaules	muž	testament	
31	47v–48r	David Hersch Wien	muž	testament	
32	48v–53v	Nathan Ebstein	muž	testament	7. února 1782
33	54r–54v	Wolff Lieben	muž	testament	23. května 1782
34	55r–57r	Simon Pick	muž	testament	10. června 1782
35	57v	Abraham Lasch	muž	testament	
36	58r–59r	Lazar Sekeles	muž	testament	26. května 1783
37	59v–60r	Löb Buntzl [?]	muž	testament	30. října 1783
38	60v–62r	Herz Neustädtl	muž	testament	3. listopadu 1783
39	62v	Finkel Getzels	žena	testament	23. ledna 1784
40	63r–63v	Samuel Taußig Kürschner	muž	testament	26. dubna 1784
41	64r	Joachim Nathan Lotz	muž	testament	7. března 1784
42	64v–67v	Hersch Michel Jeiteles	muž	testament	19. července 1784

Tab. č. 21. Seznam dochovaných zápisů v Knize inventářů 1773–1783, sign. 1221, 1. část.

Pořadí	Fol.	Jméno	Pohlaví	Důvod soupisu	Datum sepsání
1	1	Jacob Mießlap	muž	Úmrtí	17. května 1773
2	4	Merore Hersch Merores	muž	Úmrtí	30. března 1773
3	5	Moyßes Przibram	muž	Úmrtí	25. dubna 1773
4	6v	Mora Beer Jeitteles	muž	Úmrtí	18. července 1773
5	8	Joseph Hirsch Ullma	muž	Úmrtí	12. září 1773
6	8v	Antschl Ißrael Franckl	muž	Úmrtí	1. listopadu 1773
7	10	Löbl Jacob Neüstättl	muž	Úmrtí	4. listopadu 1773
8	12v	Aeckh Elbogin	žena	Úmrtí	22. června 1773
9	14	Antschl Joseph Laß	muž	Úmrtí	28. dubna 1774
10	14v	Gabriel Kollmann Beyle	muž	Úmrtí	26. dubna 1774
11	16	Simon Lobl Kuhe	muž	Úmrtí	29. prosince 1773
12	19v	Beer Elbogen	muž	Úmrtí	29. září 1774
13	20v	Beer Elbogen	muž	Úmrtí	16. září 1774
14	25	Effrojem Lobl Teweles	muž	Úmrtí	30. listopadu 1773
15	32v	Salomon Koreff	muž	Úmrtí	4. října 1774
16	39v	Tia Jechel Redisch	muž	Úmrtí	30. dubna 1774
17	41	Fraindl Redisch	žena	Úmrtí	27. prosince 1774
18	43	Eisekh Perls	muž	Úmrtí	14. března 1775
19	44	Mora Sieskind Buntzel	muž	Úmrtí	9. května 1774
20	45v	Benjamin Rath	muž	Úmrtí	1. března 1775
21	46v	Löbl Dawid Lowositz	muž	Úmrtí	25. dubna 1775
22	47	Frommet Remattin	žena	Úmrtí	27. června 1775
23	47v	Isaac Mieslap	muž	Úmrtí	30. června 1775
24	49	Isaac Austerlitz	muž	Úmrtí	13. září 1775
25	50v	Simon Abraham Lowositz	muž	Úmrtí	17. září 1775
26	52	Abraham Löbl Jeitteles	muž	Úmrtí	7. listopadu 1775
27	56	Joachim Ebstein	muž	Úmrtí	14. prosince 1774
28	58v	Antschl Mayer Hieschl Buntzl	muž	Úmrtí	10. května 1776
29	60v	Eljokem Metz	muž	Úmrtí	16. května 1776
30	61v	Abraham Offner	muž	Úmrtí	5. listopadu 1775
31	69	Simon Kassowitz	muž	Úmrtí	2. února 1776
32	70	Samuel Gerschon Wedelß	muž	Úmrtí	15. prosince 1776
33	70v	Jacob Simon Wahle	muž	Úmrtí	16. května 1777
34	74	Seelig Moyßes Satzkes Schwewes	muž	Úmrtí	21. srpna 1777
35	75	Pespelle Mora Buntzlin	žena	Úmrtí	27. října 1776
36	77	Marcus Bondi	muž	Úmrtí	23. května 1777
37	79	Simmon Lowositz	muž	Úmrtí	3. listopadu 1777
38	80v	Moyses Löb Backh	muž	Úmrtí	8. června 1777
39	81v	Isaac Popper	muž	Úmrtí	26. října 1777
40	86	David Jampeles	muž	Úmrtí	29. prosince 1777
41	88	Jacob Rosenberger	muž	Úmrtí	7. srpna 1776
42	91	Mathes Neugröschl	muž	Úmrtí	18. června 1778
43	92v	Abraham Dawid Khue	muž	Úmrtí	24. srpna 1778
44	94	Menachem Thein	muž	Úmrtí	23. ledna 1778
45	95	Feiwel Herschel Beckh	muž	Úmrtí	17. prosince 1778
46	97	Liebermann Lieberts	muž	Úmrtí	24. prosince 1778
47	97v	Jacob Moyses Austerlitz	muž	Úmrtí	6. května 1779

48	98v	Salomon Litna	muž	Úmrtí	10. března 1779
49	99v	Bestwiner Schutz Jude	muž	Úmrtí	30. června 1779
50	101v	Herschl Selkes/Zodeks	muž	Úmrtí	8. září 1779
51	103v	Salomon Bunzl	muž	Úmrtí	5. května 1779
52	105	Salomon Pollak	muž	Úmrtí	22. dubna 1779
53	106	Edl Chaye Kuhin	žena	Úmrtí	7. prosince 1779
54	109v	Simche Wiener	muž	Úmrtí	9. ledna 1780
55	110v	Entschel Glaber	muž	Úmrtí	1. února 1780
56	114v	Herrschl Lippmann Porges	muž	Úmrtí	21. února 1780
57	116	Josl Gabriel Brandeiß	muž	Úmrtí	3. dubna 1780
58	116v	Abraham Goschler	muž	Úmrtí	14. listopadu 1779
59	117	Schloma Unger	muž	Úmrtí	6. března 1780
60	118	Gabriel Simon Schloma Winternitz	muž	Úmrtí	7. března 1780
61	118v	Jeschaye Jacob Roffi	muž	Úmrtí	8. února 1780
62	120v	Lipmann Brandeis	muž	Úmrtí	26. června 1780
63	121	Samson Trebitsch	muž	Úmrtí	6. srpna 1780
64	121v	Herschl Plann	muž	Úmrtí	15. listopadu 1779
65	122	Saroch Mora Jerusalem	muž	Úmrtí	15. července 1780
66	122v	Abraham Bloch	muž	Úmrtí	11. října 1780
67	123	Wolff Moyses Frankel	muž	Úmrtí	12. února 1781
68	124	Abraham Moyßes Reiniger	muž	Úmrtí	13. května 1781
69	124v	Juda Lob Mendelinkes	muž	Úmrtí	12. června 1781
70	125	Jeckel und Rachel Micholupischen	muž a žena	Úmrtí	17. prosince 1780
71	130	Dawid Hersch Wienn	muž	Úmrtí	2. srpna 1781
72	131v	Wolff Moyßes Chaskes	muž	Úmrtí	15. května 1781
73	135	Schloma Beer Schnüdreher	muž	Úmrtí	22. března 1781
74	135v	Simon Dawid Kuhe	muž	Úmrtí	25. července 1780
75	142	Hersch Nathan Wiener	muž	Úmrtí	21. listopadu 1781
76	144v	Hersch Seckeles	muž	Úmrtí	30. srpna 1781
77	145	Schloma Salomon Wintmühl	muž	Úmrtí	10. dubna 1782
78	145v	Wolff Lieben	muž	Úmrtí	30. května 1782
79	146	Feischl Moyßes Itzeles	muž	Úmrtí	7. června 1782
80	146v	Samuel Goldschmid	muž	Úmrtí	19. června 1782
81	148v	Nathan Ebstein	muž	Úmrtí	27. dubna 1782
82	151v	Simon Markus Tauseckh	muž	Úmrtí	31. března 1777
83	152	Samuel Karpeles	muž	Úmrtí	30. ledna 1782
84	152v	Frommet Popperin Eydlitzin	žena	Úmrtí	26. května 1782
85	157v	Simche Altschul	muž	Úmrtí	28. července 1782
86	158v	Liebeke Lippmanin Wienerin	žena	Úmrtí	5. listopadu 1782
87	159	Behla Ausche	žena	Úmrtí	3. listopadu 1782
88	160	Gumpel Sallamon Gumpertz	muž	Úmrtí	4. listopadu 1782
89	160v	Löbl Kassowiz	muž	Úmrtí	14. října 1782
90	162	Löbl Feitel Barbirer	muž	Úmrtí	12. prosince 1781
91	163	Sarl Fantin	žena	Úmrtí	20. ledna 1782
92	163v	Theilzettel zwischen Simon Dawid und Freidl Kuhischen Erben			26. prosince 1782

93	165	Abraham Lasch	muž	Úmrtí	6. dubna 1783
94	166	Abraham Lasch	muž	Úmrtí	1. května 1783
95	167v	Lazar Seckeles	muž	Úmrtí	1. června 1783
96	172	Juda Löb Moscheles	muž	Úmrtí	4. května 1783
97	173v	Chayle verwittibt Lazar Seckeleßin	žena	Úmrtí	1. září 1783
98	175v	Elias Bezallel Sobotka	muž	Úmrtí	7. ledna 1784
99	176v	Simche Porges	muž	Úmrtí	17. prosince 1783
100	179	Mayer Matzleii	muž	Úmrtí	31. prosince 1783
101	179v	Löb Tantels	muž	Úmrtí	neuvedeno
102	180	Veit Benjamin Feischel	muž	Úmrtí	19. ledna 1784
103	180	Moises Engel	muž	Úmrtí	2. května 1784
104	181v	Löbl Seelig Thein	muž	Úmrtí	7. srpna 1783
105	183	Laser Rejach	muž	Úmrtí	14. června 1784
106	183	Joachim Kuhe Rutzky	muž	Úmrtí	17. června 1784
107	183v	Joachim Austerlitz	muž	Úmrtí	23. června 1784
108	184	Löbl Simon Jeütteles	muž	Úmrtí	10. října 1783
109	185v	Elias Kisch	muž	Úmrtí	15. dubna 1783
110	186	Samuel Mora Beschitz	muž	Úmrtí	10. března 1776

Tab. č. 22. Seznam dochovaných zápisů v Knize inventářů 1773–1783, sign. 1221, 2. část.

Pořadí	Komisaři	Aktiva	Pasiva a další výdaje
1	Moses Voges, Israel Utitz	21 556	16 811
2	Israel Utitz, Moyßes Oßers, Elias Toders	202	804
3	Moyses Voges, Abraham Jeitteles	3 748	1 809
4	Samuel Buntzl	472	550
5	Samuel Buntzl	36	466
6	Pinckas Michel Jurist, Mayer Oßers	4 558	9 190
7	Moyses Voges, Moyßes Oßers	11 027	2 911
8	Isaac Wiener, Antschl Przibram, Pinckas Jurist	16 341	5 787
9		682	830
10	Samuel Buntzl	3 284	2150
11	Isaac Austerlitz, Pinckas Michel Jurist	38 886	
12	Isaac Wiener, Kallmus Jacob Kallmus	11 259	
13	Isaac Austerlitz, Isaac Wiener	45 610	29 101
14	Moyses Voges, Herschl Spitzer	19 620	15 353
15	Mendl Karpeles, Moyßes Voges	38 566	9 308
16	Israel Utitz, Joachim Todres	1 331	857
17	Juda Löbl Bunzl, Israel Utitz	762	218
18	Abraham Jeuteles, Simon Lowositz	2 083	1 339
19	Antschel Przibram, Gabriel Schmelkes	1 029	1 595
20	Gabriel Schmelkes, Simon Abraham Lowositz	193	657
21	Herschl Spitzer, Samuel Bunzel	52	1 200
22	Lazar Grünhut, Israel Utitz		
23	Abraham Jeuteles, Gabriel Schmelkes	3 592	1 305
24	Pinkas Remadt, Moyßes Foges	3 730	1 785
25	Israel Utitz, Abraham Jeitteles	551	703
26	Mayer Oßers, Simon Lowositz	4953	398
27	Mendl Karpeles, Samuel Buntzl	1253	1653
28	Mendl Karpeles, Moyßes Voges	8405	3879
29	Joachim Beer Pohl, Samuel Buntzl	309	466
30	Moyßes Voges, Simon Lowositz	49229	35206
31	Dawid Löb Jeüttels, Dawid Wolf Ramsackh	221	702
32	Samuel Buntzel, Joseph Breinig	68	628
33	Mendl Karpeles, Wolff Basch	6994	4130
34	Wolff Abraham Basch, Dawid Wolff Ramschak	240	1061
35	Gabriel Schmelkes, Samuel Buntzl	1424	1002
36	Laßar Grünhut, Moyses Voges	5838	928
37	Joachim Beer Poll, Gabriel Schmelkes	1891	1320
38	Israel Utitz, Joseph Breiniger	922	1083
39	Pinkas Michel, Lazar Grünhutt	122019	16396
40	Joseph Breiniger, Wolff Basch	880	880
41	Moyses Voges, Israel Utitz	3130	4228
42	Joachim Beer Pohl, Mayer Ossers	2387	1732
43	Mendl Karpeles, Juda Lobl Buntzl	2201	2131
44	Mayer Ossers, Israel Utitz	343	152
45	Juda Löb Bunzl, Israel Utitz	368	581
46	Joachim Baer Pall, Isac Ebstein	109	1249

47	Antschel Przibram, Wolff Basch	86	779
48	Moyses Voges, Antschl Przibram	144	1177
49	Moyses Voges, Hersch Spitzer	1166	893
50	Mendel Karpeles, Antschl Przibram	10595	2327
51	Joachim Bär Poll, Isaac Ebstein	8699	59
52	Simon Wolff Frankel	1362	126
53	Moyses Itzelles, Pinkas Michel	9999	17081
54	Wolff Basch, Joseph Breung	1136	358
55	Antschel Przibram, Gabriel Schmelkes	14501	16406
56	Mendl Karpeles, Antschel Przibram	3577	1277
57	Herschl Spitz, Samuel Bunzel	86	773
58	Samuel Buntzel, Joseph Breinig	424	870
59	Juda Löbl Buntzl, Joseph Breinig	59	656
60	Joseph Breinik, David Ramschak	24	474
61	Herschel Spitzer, Samuel Buntzel	878	1424
62	Juda Löbl Buntzl, Joseph Breinig	63	521
63	Antschl Przibram, Kallmann Jescheye Beyl	96	627
64	Herschl Spitzer, Dawid Lobl Jeuteles	53	380
65	Joseph Breinig, Dawid Fleckels	24	1412
66	Wolff Basch, Joseph Breinig	20	466
67	Gabriel Schmelkes, Juda Löb Buntzl, Wolff Basch	282	4546
68	Juda Löb Buntzl, Kallmann Beyl	23	519
69	Gabriel Schmelkes, Juda Lob Buntzl	440	620
70	Moyses Voges, Gabriel Schmelkes	4359	2509
71	Mendl Karpeles, Kallman Beyl	7041	5886
72	Joachim Beer Poll, Heschl Spitzer	8555	3354
73	Juda Löb Bunzl, Wolff Basch	42	918
74	Israel Simon Frankel, Moyses Itzeles, Lazar Grünhuth	67982	42714
75	Moyses Voges, Wolf Basch	4831	4910
76	Juda Lob Bunzl, Wolff Basch	411	1050
77	Joachim Beer Poll, Herschl Spitzer	547	189
78	Mendel Karpeles, Juda Löb Bunzl	89	
79	Wolff Basch, Joseph Breinig	67	538
80	Heschl Spitzer, Kallmann Beyl	2497	2247
81	Moyses Voges, Samuel Bunzl	5972	697
82	Gabriel Schmelkes, Samuel Bunzl	15	915
83	Hierschl Spitzer, Dawid Ramschackh	179	466
84	Mayer Schwiau, Gabriel Israel Frankel	137617	
85	Hierschl Spitzer, Dawid Ramschackh	5342	3278
86	Juda Löb Bunzl, Wolf Basch	188	83
87	Juda Löbl Buntzl, Wolf Basch	110	89
88	Wolf Basch, Joseph Breinig	558	1196
89	Joachim Beer Pohl, Gabriel Schmelckes	2963	265
90	Antschel Przibram, Kallmann Beyl	2658	4651
91	Joachim Beer Poll, Herschl Spitzer	721	1813
92		25268	
93	Joachim Beer Poll, Dawid Ramschak	1852	
94	Joachim Beer Poll, Dawid Ramschackh	2470	1815
95	Moyßes Voges, Joachim Beer Poll, Lazar Grünhut	16670	9836

96	Moyſes Voges, Heschl Spitzer	10236	10523
97	Mendl Karpeles, Antſchl Przibram	931	145
98	Heschl Spitz, Wolff Baſch	352	160
99	Moyſes Voges, Joſeph Breinig	9374	6439
100	Samuel Buntzl, Wolff Baſch	260	703
101	Kallman Beyl	3	
102	Moyſes Voges, Juda Lob Buntzl	8	4
103	Samuel Buntzel, Joſeph Breinig	54	801
104	Juda Löbl Bunzl, Hershch Spizer	1089	878
105	Joſeph Breinig, Kallman Beil	30	466
106	Wolff Baſch, Joſeph Breinig	209	520
107	Juda Löb Buntzl, Wolff Baſch	628	834
108	Joachim Beer Poll, Kallmus Beyl	2055	1970
109	Hershch Spiz, Kallman Beyl	129	750
110	Juda Löb Buntzl, Iſrael Utitz	967	1800

15 Seznam příloh

Tab. č. 1. Vývoj pražské židovské populace.

Tab. č. 2. Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

Graf č. 1. Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

Tab. č. 3. Poměr testamentů na základě pohlaví zůstavitele.

Tab. č. 4. Celkové počty testamentů – desetileté součty.

Graf. č. 2. Procentuální zastoupení mužských a ženských testamentů – desetileté součty.

Tab. č. 5. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1681–1756.

Tab. č. 6. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1740–1773.

Tab. č. 7. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1773–1791.

Tab. č. 8. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1791–1849.

Tab. č. 9. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1827–1850.

Tab. č. 10. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1681–1756, sign. 4816, 1. část.

Tab. č. 11. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1681–1756, sign. 4816, 2. část.

Tab. č. 12. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1740–1773, sign. 4817, 1. část.

Tab. č. 13. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1740–1773, sign. 4817, 2. část.

Tab. č. 14. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 1. část.

Tab. č. 15. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 2. část.

Tab. č. 16. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 1. část.

Tab. č. 17. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 2. část.

Tab. č. 18. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 1. část.

Tab. č. 19. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 2. část.

Tab. č. 20. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1784, sign. 4912.

Tab. č. 21. Seznam dochovaných zápisů v Knize inventářů 1773–1783, sign. 1221, 1. část.

Tab. č. 22. Seznam dochovaných zápisů v Knize inventářů 1773–1783, sign. 1221, 2. část.